هەندرێن

گوڵنارەکانی شوێنپێ
لە
باخچەکانی تاراوگەدا

سوێد
2011

ناوی کتێب: گوڵنارەکانی شوێنپێ لە باغچەکانی تاراوگەدا
نووسەر: هەندرێن
بابەت: یادەوەریی
چاپی یەکەم: 2006 ، لە بڵاوکراوەکانی: سەنتەری فیکری و ئەدەبی نما
چاپی دووەم : 2011
چاپخانە: چوار چرا، سلێمانی
ISBN، ژمارەی سپاردنی سوێد: 879-19-914779-8-9
تابلۆی بەرگ: پۆسکارتی کیژی شیعر 1987، پۆترێت لیزا نۆردین 1994، تابلۆ و نامە لە ئەرکیڤی هەندرێنەوە
نەخشەسازی و بەرگ: شێروان خدر
تیراژ: 500

بۆ: دایکم،
کە تەنیا ئەو لێرە و لەوێی یادەوەریی مندا ئامادەیە.

پێشەکیی چاپی دووەم

مەیلی چاپکردنەوەی ئەم کتێبە، کە سەفەرێکی پڕپیشکداریی بازنەییە بەناو ژیانەوە، پەیوەندی بە پێویستیی و ناپێویستی بخوێن نییە. مەبەستم لە سەفەر، سەفەری زمانە نەک سەفەرنامە. هەروەک لەبەر ئەوەش نییە چونکە لە بازاڕ نەماوە و بخوێنی کوردییش لێی بێبەشە. نا. چاپکردنەوەی ئەم کتێبە بۆ ئەوەیە کە چونکە لە چاپی یەکەمدا هەم یادەوەریی نیگاگەلێکی لە شوێنپێی گوڵنارەکان لە باغچەکانی تاراوگەدا نەچنیبووەوە و هەمیش چاپکردنەی ناشیرین بوو. ئەم وەشاندنە نوێیە، چاپی دووەم، بەشگەلێکی دیکە لە نیگایەکانی شوێنپێی گوڵنارەکان بە خۆیەوە دەگرێت کە لەوەی یەکەمدا نەبوون. دیارە هێشتا ئەوەی کە لەم چاپی دووەمەدا هەیە، کۆی ئەو نیگایانە نییە کە لە باغچەکانی تاراوگەی زماندا هەن. لێرەدا چنینەوەی ئەو نیگاگەلە لە شوێنپێیەکان، ئەزموون و پێشهاتەکان و .. تاد، پەیوەندی بە سەلیقە و ڕاڕایی زمانەوە هەیە. دەکرێ لە داهاتوودا کۆی ئەو نیگاگەلە بچنمەوە کە لە یادەوەریی مندا، باغچەکانی تاراوگەدا هەن. سوپاسی ئەو هاوڕێیە سەرابییە دەکەم کە دڵسۆزانە پەرۆشی چاپکردنەوەی ئەو نیگاگەلە لە شوێنپێیەکانی گوڵنار بوو. ئەویش نیگایەکە لە داهاتووی شوێنپێیەکان. دەبێ بڵێم، کە چاپی یەکەمی ئەم کتێبە، دوای زیاتر لە نیو ساڵ لە لای "گۆڤاری ئاییندە"، دڵشاد عەبدوڵلای شاعیر دا مایەوە ، دواجار بە هۆی ترسی "کێشەی سیاسیی و ڕەخنەگرتن لە نووسەرانی دەسەڵاتدار""، ڕەتکرایەوە، بەڵام دواجار وێڕای ئاستەنگەلێک هاوینی 2006، لەسەر بەشێک لە ئەرکی ماددی خۆم و بەشێکی "سەنتەری فیکری و ئەدەبێ نما"، بڵاوکرایەوە.

هەندرێن، پاییزی 2011، ستۆکهۆلم

دەروازەیەک

نووسین بە هەر واتە و مەبەستێک بێت، ئاماژەیەکە بۆ ژیانێک، یان وردتر بێژم کردەیەکەکە بەرێوەیە. لەگەڵ دەستپێکردنی نووسین، ژیانێکیش لە ئاقارەکانی بیرکردنەوە دەکەوێتە جووڵە. بەدەم بەرجەستبوونەوەی نووسینەوە، دیمانەی نووسەریش لەمدیو شەبەنگی جیهانی ئەو دەقەدا دەردەکەوێت. کەواتە خودی نووسین کردەیە و نووسەریش، بۆ ئەوەی بتوانێ شوێنپێیەک لە ئاقارە نەبینراوەکانی ژیان دروستبکات، بەو کردەیە رێگایەک بەرەو "بووناندن"ی دەق دەگرێتەبەر. بەو واتەیە مرۆڤ بۆ ئەوەی ببێ بە "هەبوو"ەک، دەبێت بجولێت. خودی مرۆڤ جووڵەیە. ئەگەر لە ژیان جووڵە نەما، ئەوە مردنمان بەیاد دێتەوە. کەواتە مرۆڤ بۆ ئەوەی "بوون"ەکەی رابگەیەنێت، دەجولێت. خودی سەفەریش لە کۆی "جووڵە"کان پێکدێت. لێ بۆ نووسەر "سەفەر"ی جەستەیی، یان دەرەکی دەبێتە سەفەری "ناوکی"؛ واتە ئەوە جووڵەی "هەبوون"ێکی ناوەکییە کە وا لە نووسەر دەکات بە گرتنەبەری نووسین رێگایەک بەرەو "دەق" بگرێتەبەر. نووسەر بەدەم بڕکردنی ئەو رێگایەوە، کە رێگایەکی تەقلەهەقە، بە گفتوگۆیەکانی لەگەڵ "بوون"دا، لەرینەوەیەک لەناو تۆڕەکانی دەوروبەری خۆیدا دروستدەکات.

ئەگەر ئەوانە هەموویان بریتی بن لە جووڵەی "بوون"ی مرۆڤ، کەواتە هەموو نووسینێکیش بانگکردنی ئەو "هەبوون"یە، کە لە بووندا هەیە. هەر بۆیە بێ "بوون"ی کردەیەک، نووسین لە رێگە گرتنەبەری دەقێک، کە ئەفراندنی "بوون"ێکە، بێبەشە، هەروەک بێ "بوون"ی گرتنەبەری رێگایەک، "شوێنپێی"یەک "بوون"ی نییە.

بەمجۆرە کاروانی ئەو دوو دەقەی کە لەم کتێبەدا ئامادەن، بریتین لە "شوێنپێ"یەکانی "بوون"ی من، کە لە کردەی ڕێگای گرتنەبەری ئاقارێک لەو کاروانەی کە بەڕێوەیە، بەرهەمهاتوون.

کەواتە دەق بریتییە لە کردەگەلێک بەدەم کاروانی "بوون"ێکەوە. ئەو دوو دەقەش بریتین لە ئاپۆرەی ڕێگاگەلی ئەم "بوون"ە. بە دەربڕینێکی دیکە، ئەو دوو دەقە ناخوازن وەک "یادداشتنامە"، یان "سەفەرننامە" فامبکرێن، بەڵکوو لە یەک کاتدا لەگەڵ گرتنەبەری کردەی دەربڕینی کاروانەکاندا، تیرێژێک لە هەمەرەنگی نووسین ئاپۆرە دەکەن. لەم ڕوانگەیەوە دەبێ ئەو دوو دەقە وەک جۆرێک لە "intertextualitet / دەق لەناو دەق" فامبکرێن؛ واتە ئەو دوو دەقە لە ئاراستەکەیاندا بە ئاوێزان بوون بە دەقەکانی پێش خۆیانەوە دەنگدانەوەی لەرینەوەکان لەناو تۆڕەکانی ڕێگای کاروانەکەیان ئامادە دەکەنەوە. ئەمەش بۆ ئەوەی یادەوەریی، وەک یەکایەتییەک، "هەبوون"ێکی هەنووکەیی بە رووخساری هەمەرەنگییانەی شوێنپێیەکان ببەخشن.

لێرەوە ئەرکی ئەم کاروانە بەدەم ڕێگاوە گێڕانەوەی ئاپۆرەی ڕووداوەکانی ڕابردوو نییە، بەڵکوو چنینەوە و چاندنەوەی گوڵنارەکانی ئەو شوێنپێیانەن ڕابردوو و ئێستای یادەوەریی لە باخچەکانی تاراوگەدا لە جەستەی دەقدا جێنشین دەکا. بۆیە پێناسەی ئەو دوو دەقەی کە ئەم کتێبە پێکدێنن، لە بزوان و ڕەنگدانەوەی خودی شوێنپێیەکاندا، ئاوەڵا دەبنەوە.

لە کۆتاییشدا کۆمەکی و دەستپێوەگرتنی دڵسۆزانەی هەردوو برای ئەزیزم: شێروان خدر، کە بە قەد خۆم، بە ئامادەکردنی ئەم کتێبە، تلایەوە. هاوکاتیش حەمە عەباس ، کە لە خەمی هەڵە و کەم و کوڕی هێوریان کردمەوە، کەواتە هەمیشە لە یادەوەریی دەقدا دەمێننەوە

هەندرێن
2011_8/10/2005/ستۆکهۆلم

گوڵنارەکانی شوێنپێ
لە
باخچەکانی تاراوگەدا

لەم کۆچەدا بەم گڕی خەم و بەم دڵی چرایەتەوە،
کاروانێک لە نوور دەستپێبکا:
یان دەسووتێی،
یانیش دەبییە شەبەنگێک لە مانا!

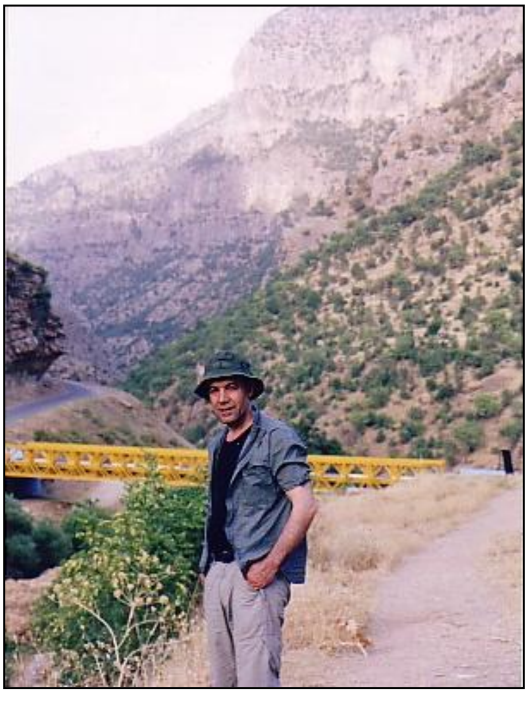

گەلی باڵندە
(هەندرێن) حوزەیرانی 2005

1

شەوانە باڵندەکانی سەر درەختەکەی پشت پەنجەرەکەم، بەدەم ختۆکەی مەیلی جووتبوونەوە، ماڵەکەم پڕدەکەن لە ئاواز. لەوێش لە سەرەتای هەموو بەهارێک حاجی لەق لەقێک کۆچدەکا و بە یادی هاوژینەکەیەوە، چەند جارێک بە ئاسمانی سەر هێلانەکەی"مزگەوتی خانەقا" ەوە دەسووڕێتەوە، کە گوللەی چەکدارێکی شەڕی براکوژی "تالان"یکردبوو. ئەوەتا بەم وەرزە ناوەختە جووتە کۆترێک پەنجەرەی ماڵەکەمیان کردۆتە مەنزڵگا. یەکێکیان دەمنادەم بە چەپکێک پوشی نێوان دەنوکییەوە بەرەو هێلانەکەی دەگەڕێتەوە، دوای تاوێک دەزگیرانەکەی، کە بەدەم نازەوە لە باوەشی هێلانەکەیدا خپبووە، بە گمە گمێک دەلاوێنێتەوە و بەرەو نادیارییەک لە شەقەی باڵدەداتەوە.

نیگا گەڕیدەکانی منیش، وەک قەدەری کۆچی گەرمیان و کوێستانی پەڕەسێلکەیەک، کە ئاوێزانە بە سرووتی ئەو ماڵەی، بەرەو شوێنپێی سەرەتای بوونایەتییەکەیەوە کۆچدەکا. کۆچی نیگایەکانی ئەم تاراوگەیە درەوشانەوەی باڵی ئەو قەتێیانەیە کە دوای وەرزێک لە دابڕان، لەبەر هەتاوی دەشتەکاندا دەست لە ملی یەکتر دەکەن و شەبەنگێک لە ڕەنگی لامل و رووخساری نەخشینییان لەسەر شوێن جێدەهێڵن...

لێرەوە پێکگەیشتنەوە و نمایشکردنی هێڵی نیگاکانی ئەوێ و ئێرە، شەبەنگی رابردوویەک لە ئێستادا ئامادە دەکا. ئەو دەمە کە لە

تەمەنێکی زۆر لاوییەوە کوردستانم بەجێهێشت و نیگای تەمەنە پاییزییەکانی ئێستای تاراوگەییەک، کە ئاوێزانە بەدوای شوێنپێیەکانی یادەوەریی، سەرتاپای ئەوانەش، دوای سەردان و گەڕانەوەی بۆ کوردستان، لە دیمەنگەلێکی حوزنبار، شاگەشکە و رامان ورژێن، بە ئاوێنە دەبنەوە.

بەمجۆرە ئاراستەی نیگاکانی من بە نمایشکردن و دەربڕینی ئەو دیمەن و رووداوانەوە، لە سەرەتایەکەوە بۆ کۆتاییەک، یان بە پێچەوانەوە، دەستپێناکەن، بەڵکوو من، وەک کۆچەرێک، لە ناخی ئەو دیمەن و راڕەوە تووناوتوونانەی یادەوەریی و شوێنکاتی رابردوو و ئێستادا رادەمێنم، ئەو تیرێژانەی کە نیگایە مەرانگازەکانم دڵکێش دەکەن، دەچنمەوە . هاوکاتیش لە ئێستاوە دوای گەڕانەوەم لە کوردستان، تاراوگە چیتر وەک جاران بە بانگ و چرپەکانی بۆ ناوەوەی خۆی و خودی بوونم پەلکێشم ناکەن: بوون؛ شوێنکات، رابردوو، ئێستا، ئەوێ و ئێرە هەر هەموویان وێنەیەکن لە تاراوگە. بەڵێ، لە ئێستاوە، چیتر تاراوگەبوون، وەک ژیان، مانای ژیانێکی ناچارکراو نییە لە شوێنێکی دیاریکراودا، کە دابڕان و پەرێشانی گەڕانەوە بۆی بەخۆیەوە خەریکم بکات، بەڵکوو تاراوگە بریتییە لە نیشتەجێبوون لە جیهان؛ تاراوگە خودی بوونایەتی جیهانە. لێرەوە جەستەی من دەبێتە رامانگەل، دیمەنگەل، رووداوگەل و یاداشتەگەلێک لە گوڵنارەکانی شوێنپێی تاراوگەدا. لەو دەرفەتانەی، کە شەپۆلی تاراوگە لە ناخدا سەرگەردان دەبێ، بۆ ئاشتبوونەوە لەگەڵ بوونایەتی، چەمکێک لە تیرێژەکانی نیگایەکانی کۆچ دەردەبڕم، تاکوو جیاوازییەک لە نەوا و کارایی بوونی تاراوگەییم بەرجەستە بکەمەوە.

وەلێ دەبا لە ئاستێکی بوونگەراییانەوە لە رەهەندی کۆچ، هات و چوونی باڵندە و چۆلەکەکان رامێنین. رەنگە باڵندە و چۆلەکەکان دیاردەیەک بن لە سەرنجکێشترین جیهانی کۆچگەرایی. دیاردەی سەفەری گەرمیان و کوێستانی بوونەوەرە باڵدارەکان، دیمەنگەلێک و

رامانگەلێکن لە زایەڵەکانی شوێنکات. ڕەنگە بۆ باڵندەکانیش تەنیا پێداویستی سروشت و کەژ و هەوا، هاندەرێک نەبن بۆ پەرێشانی و گەڕانەوەی شوێنەکان، بەڵکوو شوێنپێی یادەوەرییەکان وەک تەونێک بوونایەتی خۆیان دەچننەوە. دواجاریش ئەو تەونە یارییەکە لە وێنە و ڕەنگ و دیوە جیاوازەکانی شوێن، کە لەگەڵ نیگایە پایزییەکانی رابردوو و لاویەتی تێکەڵاو دەبن و بەرەو پانتاییەکانی دەق سەرهەڵدەگرن.

کەواتە ئەم نووسینەش دیمەنگەلێکی چڕی لێکترازاو، نەک لێکگرێدراوی ئەو دیمەنە دلڕەق، گومان ورژێن و ژیکەڵانەی کوردستانی تاراوگەیە؛ واتە گوڵنارگەلێکی ئەو شوێنپێیانەن کە لە یادەوەریی مندا دەدرەوشێنەوە. دەکرێ بە دەستەوایی کردنی بیرۆکەی ژیل دۆلوز، وەک کۆلاژێک لە دیمەنی جیا جیای شانۆیەک، فیلمێک، پێشەنگایەکی تابلۆ، یان ئاوازگەلی جودای مۆسیقایەک، بخوێنرێتەوە.

گوزارەکردنی نیگاکانی تاراوگە ڕووەو ئاسۆیەکانی نووسینەوە، یان چنینەوە، دەبنە نمایشی ئاواز، وێنە و پەیڤگەلێکی بەرهەڵدراو.

ڕەنگە لێرەدا ئاخاوتن لەسەر تاراوگە و نۆستالژیا، وەک جمکێک، دوو دیدگە، زیادکردنی بیرۆکەیەکی نوێ نەبێت. ئەوەتا شاعیری ڕووسی یوسف برۆدسکی، کە شاعیرێکی ناسراوی تاراوگەیە، بە کۆوتارێک "هەڵومەرجێک کە بە تاراوگە ناویدەبەین"، .یادەوەریی خۆی دەلاوێنێتەوە. لە ڕوانگەی برۆدسکییەوە، ئاستەنگی یەکەم ئەوەیە کە نووسەری تاراوگە پاشخانە سروشتییەکەی "تالان"دەکرێت. چونکە ئەگەر پێشتر لە وڵاتی خۆیدا وەک نووسەر ناسراو بێت، کەچی ئێستا لە تاراوگەدا فڕێدەدرێتە ناو ئاپۆڕەی خەڵکەوە. بەمجۆرە نووسەر وەک هەر کەسێکی تر دەبێتە مرۆڤێکی ئاسایی. دواجاریش ئەوە بۆ ناسنامەی نووسەر دەبێتە کێشەیەک. لەبەر ئەوەی هەر نووسەرێک دەخوازێت بە بەرهەمەکانی خۆیەوە بناسرێتەوە، نەک لەگەڵ

نووسەرانی تری تاراوگە بەراورد بکرێت. لە نێوان ئەو نووسەرانەدا تشتە هاوبەشەکان گرینگ نین، بەڵکوو تەنیا تشتە سادەکان گرینگن کە ئەوانەش لە وڵاتەکەیدا تاڵانکراون.

ئاستەنگی دووەم، کە درێژەدەری ئەوەی یەکەمە، نووسەر لە تاراوگەدا "بە نیگاکانی ئاوڕ لە رابردوو وەردەگێڕێت و خۆشی بوونەوەرێکی گەڕاوەیە بەدوای کاتەکاندا". بە واتەی برۆدسکی نووسەر "بە فرمێسکە رژاوەکانی بۆ ناو دەفەی شانییەوە بۆ خوارەوە"، سەری بەرەو دواوە و پێشەوە خوارکردۆتەوە. واتە ئاوڕ بۆ ئەو کاتە زێڕینانە دەداتەوە، کە بەر لەوەی روو لە تاراوگە بکات، روویانداوە.

لێرەوە کاتێک وڵاتەکەت دەبێتە تاراوگەیەک و رابردووەکەشت "تاڵان" دەکرێت، ئیتر تاراوگەبوون وەک شوێن، چیتر بارێکی چاوەڕوانکراو نییە و ئاماژە بۆ کاتێکی دیاریکراو ناکات ، بەڵکوو چارەنووسێکە لەو بوونایەتیەدا. ئەم بوونەش لەنێوان ئاراستە پێچەوانەکانی کات؛ واتە ئێستا و ئەو "کاتە زێرینانەی کە لە رابردوودا روویانداوە"، دەکەوێتە گفتوگۆیەکی بێکۆتایی. دواجاریش نووسەری تاراوگە دەتوانێ تەنیا لە جیهانی نووسینەکانیدا ئەو رابردووە زیندوو بکاتەوە، تاکوو لە ئێستادا ئامادەی بکات.

جەنگەڵستانێکی پیر سەرتدەکا بە مەشخەڵ و
پەلکێشتدەکا.
پەنگدەدەیتەوە،
بە راکردن یادەوەرییت لێکگرێدەداتەوە.

(لەمدیو جەستەدا، گەڕیدەیەک بە رووتی)

2

ئێستا کاتێ دەمەوێ بەزمانی تاراوگە لە ماڵ و شوێنکاتی رابردوو بپەیڤم، تاراوگەش لە ژێر تەڕی ئاسمان و بێماڵی خودی مندا خەوتووە. مانگی تاراوگەش، وەک کەشتیوانێک، بەدەم کۆچەکەی لە رۆژهەڵاتەوە، بە نیگایە پاییزییەکانییەوە، لە هەنیەی زەوییەوە دەڕوانێت.

هەر چۆنێک بێت، دوای مشتومڕ و دوودڵییەکی فرەی ناوەکی، هاوینی 2005، دوای زیاتر لە بیست ساڵ پەڕاگەندەبوون لە ماڵ: هەشت تا نۆ ساڵ پێشمەرگەیاتی، سێ ساڵ بەسەر بردن لە عاسێبووون و سەرگەردانی لە ئۆردوگا داخراوەکانی ئێران و سۆڤیەتی رەحمەتی، چواردەساڵ لە ژیانی خوێندنی قوتابخانەی ئامادەیی و زانستگە و جەڕباندنی ئاقارەکانی ژیان، سەردانی کوردستانم کردەوە.

هەرچەندە لە هاوینی 1996دا، تەنیا بۆ دە رۆژ، سەردانی کوردستانم کرد بوو. بەڵام ئەو ساڵە، دوای ئەنفالەکان، یەکێک بوو لە کارەساتترین ساڵ لە مێژووی ئێمەدا. بەڵێ، 31ی ئابی 1996، شەڕی بەناو "براکوژی"، بە هێنانەوەی سەرباز و تانکەکانی رژێمی سەدام لە لایەن پارتی دیموکراتی کوردستانەوە بۆ هەولێر، هەم سەرەنجامی شەڕی نێوان ئەو دوو حیزبە حوکمڕانەی یەکلاکردەوە و، هەمیش خەون، یان هەبوونی گوتارێکی نەتەوەیی کوردی لە بوونی ئیرادەگرییەکی سیاسی پوچەڵکردەوە. هەرچەندە بیانۆ و هۆکارەکانی بە ئاکام گەیشتنی ئەو دۆخە خەمهێنەرەی مێژووی کورد، تەنیا بە دەست تێکەڵکردن و راکێشانی پاسدارانی رژێمی ئێران لە لایەن یەکێتی نیشتمانیی کوردستانەوە بۆ سنووری کۆیە، وێڕای رۆڵی ئەو هۆکارە لە ملکەچ بوونی پارتی دیموکراتی کوردستان بۆ بڕیاردانی ئەو هەرەسە و داماڵینی رۆحی بەکۆمەڵی کورد، ناتوانن وەڵامدانەوەیەکی بڕواهێنەر بن بۆ رازیکردنی یادەوەریی کورد. لێرەوە لەو رووداوەدا بانگەشەکانی وەک: کوردایەتی، شۆڕشگێڕی، خەونی کورد، پڕۆژەی جیاوازی حیزبەکان و... هتد، دەبنە دێوجامەی جادوویەکی گاڵتەجاڕانە.

بەهەمە حاڵ، لە کاتێکدا کە ئەمڕۆ لەم ڕۆژانەدا یادەوەرییمان لە هاتنی ئەو ڕووداوە ساتمە دەکا، کەچی توێژی ڕووناکبیریی و سیاسەتکاری کورد لە فەرامۆشکردنی ئەزموونەکانی مێژوو سەرمەستن. بەمجۆرە ڕاستییەک خۆی دەکاتەوە، ئەویش ئەوەیە: کورد بێبەرییە لە چەمکێک کە ناوی نیشتمان و نەتەوەیە. کەواتە، بە واتەی هێگلیی، ئەوە کولتووری هەڵەپاسیی (جاشایەتی) و خۆتالانکردن و مانەوەی کوردە، وەک خێڵگەلێکی بێ بێئاگا و بێ ئامانج، کە لە دەرەوەی مێژوودا بمێنێتەوە. لێ لێرەدا ئەم دەقە مەیلی ئەوەی نییە کە ئەو کولتوورە بێئامانجی مووژییەی کورد بە ئەرکی خۆی بزانێت.

لە نیوەشەوێکی لاودا کە چۆلەکەکانی سەر درەختەکەی ئەودیوی پەنجەرەی ژوورەکەم لە ژێر نمەی بارانی هاویندا بەدەم چرینی ئاوازەکانیانەوە لە ئەشقی یەکتردا مەست ببوون. لەگەڵ بەڕێکەوتنم بەرەو فڕۆکەخانەی "ئارلەندە"، ئیلۆنۆرەی هاوڕێی ڕوح بە گەرمی فرمێسکەکانی ڕوومەت و نیگایە تاراوگەییەکانمی هێور کردەوە. شوێنکات و شەپۆلی یادەکان، وەک دەنگێکی لێکئالاو، لە هەنگاوە پەرتەوازەکانمدا دەئالان.

واتە ئەو شوێنە، سەرچاوەی ئەو یادەوەرییەی کە من لە ئاستێکی خەیاڵاندن و نموونەییەوە، دوای ئەو هەموو ساڵە وێنام دەکرد، دەکەوێتە بەردەم پێوانەکانی ئەزموونێکی ڕاستییەوە. بەمجۆرە گەر مرۆڤ لە تاراوگەدا بە تیۆریی و فەنتازییەکانەوە لە گفتوگۆیەکی نەبڕاوەی ناوەکییدا لەگەڵ ئامادەیی یادگارییەکانی شوێنکات لە گفتوگۆ و وێناکردندا بێت، کەچی لەگەڵ گەیشتن بە کوردستان، دۆخ و ئاراستەیەکی تر دەستپێدەکات: لەگەڵ ڕووبەڕوو بوونەوەی دیمانەی شوێن، ئاراستەی نیگایەکان بەرەو ڕابردوو، ئێستا و ئایند،ە ڕێدەکەن. لەگەل بینینەوەی شوێنەکان، لە ئێستایەکی تژی لە ئاپۆرەی بیرهاتنەوەکاندا، هەروەک ئاگایی ئاوێنەیەکی دوو دیو بێت، ئاراستەی

نیگایەکان بەرەو رابردوو و داهاتوو ئاوێتەی یەکتر دەکەن. لێرەوە روح دەبێتە تراویلکەیەک و بەناو بیرهاتنەوەکانی شوێنەوە شەپۆڵدەدات.

3

لەگەڵ گەیشتن بە دەروازەی کوردستان، ئیبراهیم خەلیل و خوێندنەوەی ئەودیو، نەک رستەی رووکەشی "بەخێر بێن بۆ کوردستان"، زەینم لەگەڵ لووتکەی ئەو رێزە شاخانەی کە لەبەر هەتاوی هاویندا گنگڵیان دەدا، کەوتە سەفەر. دەمویست فامکردنێک لە نێوان رۆژگاری رژێمی سەدام و ئێستای کوردستاندا بدۆزمەوە. بەڵام ئاگاییەک لە ئەزموون، تیۆریی و کێشەی دەسەڵاتی ئەمڕۆی کورد، وەک چاودێرێک بەدوای هەنگاوی سەفەری خەیاڵاندنە خێرایەکانمەوە بوو. دیمەنە خەمهێنەرەکانی شانۆی دەستوور و مافی کورد لەو عێراقە ئاڵۆزەی دوای بەعسەوە هاتەوە بەرچاوم، کە وێنەی دووبارە بوونەوەی مێژووی ئەزموونە دووبارەکانی کورد بە یاد دێننەوە.

" خانیش لە بووڵێڵێکدا، کە رەزەوانێک لە ترێ چنینەوەدا
گۆشەی چاوی لەسەر ئەو لاولاوەی یادەوەرییەکانی جەخت دەکرد، هەڵنەدەگرت،
دەستی هەکاری دەگرێ لەبەرچاوی چیای ئاگری بزنەکێویەک راودەکا...
مەمیش بە سواری ئەسپەکەی گەلی بە گەلی بە دوای ئایندەو گوماندا
بە نێو وڵاتی شاعیرانی بەخشیش خۆرو بە گومرگ گەمارۆدراودا سەرهەڵدەگرێ."

لە هیکرِا گەیشتینە دەرەوەی بازگەی ئیبراهم خەلیل. کۆمەڵێ خەڵک کە لە دەرەوە هاتبوونەوە، بە خزمەکانیان گەیشتن و بەرەو ماڵ بەرِێکەوتن. تەنیا من بوو کە چاوەرِێی کەسی نەدەکرد. بەڵام بوومە هاوسەفەری یەکێک لەو هاوسەفەرانەی کە ئۆتۆمبیلی خزمەکەی بە

دوایدا هاتبوو. ئۆتۆمبێلەکە بە ڕێگا پێچاو پێچەکاندا بەرەو دهۆک کەوتە گەڕ و ئەوانیش کەوتنە قسە کردن. منیش لەگەڵ تێپەڕینی دیمەنی شاخەکاندا، ژیانی پێشمەرگایەتی و ئاوێنەکانی تاراوگە، وەک زەریایەک لە هەڵم، بە بەرچاومدا تێدەپەڕین.

شوفێرەکە لەگەڵ گۆڕینی کاسێتی گۆرانییە تورکییەکاندا مەستتر دەبوو و ماشێنەکەشی لە نشێوەکان خێراتر غلۆر دەبۆوە. لێرەوە تێگەیشتم کە چۆن کوولتوری داگیرکردن لە ڕێگای یارییە جیاوازەکانەوە چێژ و ئاگایی کوردی قووتداوە. من لە تورکی زانینی ئەو هاووڵاتییەی کوردستان دڵنیا نەبووم، بەڵام لە لایەک، لەبەر کۆمەکی هاوسەفەرەکم کە وەک چاکەیەک منی هەڵگرتبوو، لە لایەکی تریشەوە، سەرمەست بوون و ڕۆچوونە ناو خەیاڵی ئەڤیندارانەی شوفێرەکە بەدەم ئاوازی ئەو گۆرانییە تورکییانەوە، دڵم نەدەهات بە سەرنجەکانم کەش و هەوایەکەیان شێلو بکەم. دواجار تێگەیشتم کە ئەو شوفێرە تورکی نازانێ، بەڵام گوێگرتن لە گۆرانی تورکی لە کن بەشێک لەو نەوەیەی دوای ڕاپەڕین و باڵادەستی تورکمانەکان، وەک جۆرێک لە نیشانەی هاوسەردەمی بوون، وێنادەکرێت.

ڕەنگی کاڵی ئێوارە بەناو دۆڵ و دامێنی کێوەکاندا هەڵدەزنا و ئێمەش لە دەروازەی دهۆکدا لەیەکتر جیابووینەوە.

دەستنووسی سەر دەرگای کۆنی باهدینان لە ئامێدی بە کامێرای هەندرێن
حوزەیرانی 2005

4

بەرەڤان، هاورێی دێرینم، کە دوای چوار ساڵ زیاتر لە چاوەڕوانیکردن بۆ وەرگرتنی مافی پەنابەری لە سوێدد، ئەمساڵ ناچار بوو، بە خۆی، بۆ ئامێدی بگەڕێتەوە، لە دهۆک چەندان سەعات چاوەڕوانی کردبووم. بۆیە وەک چۆن لە سوێد لەسەر کێشەی دواکەوتن لە گەیشتن بە دیدارەکانمان لێم تووڕە دەبوو، لێرەش، وەک جاران، یەکەم دیدارمان بە شەڕ دەستپێکرد، دوای پێکەنینێک کەوتینە کێشەی چاوەڕوانی. سەرابی ماشێنەکان لەناو دهۆکدا شەپۆڵیان دەدا و دەمنادەمێ چاوەکانم لە زمانی عەرەبی سەر کۆگا و دوکانەکان هەڵوەستەیان دەکرد. دەمویست بەهانەیەک بۆ ئامادەیی ئەو زمانە بدۆزمەوە، بەڵام هیچێک لە بەهانەکان رازییان نەدەکردم. ئەو دێرە کرچ و کاڵەی زمانی کوردیم هاتەوە بەرچاو، کە لە خوار دێرە عەرەبییەکە، کە وەک پڕوپاگەندەیەک بۆ هەڵبژاردنی حکومەتی تازەی عێراقدا لە یەکێک لە رۆژنامەکانی سوێددا، بڵاوکرابۆوە. ئەوکات تێگەیشتم، لە داهاتووی ئەو عێراقە تازەیەی کە حیزبی کوردی بانگەشی بۆدەکا، پایەی بوونی کورد، لەو دێرە

کوردییەی کە بە ئیفلیجی لە عەرەبییەوە کرابوو بە کوردی، شکۆمەندتر نابێت. بەڵام بۆ زیاتر تێگەیشتن لە ئامادەیی زمانی عەرەبی لە دهۆک و ژیانی کوردیدا، رووم لە بەرەڤانی هاوڕێم کرد، کە وەڵامێکی باشترم بۆ بدۆزێتەوە، کەچی بەدەم خەندەیەکی چیا ئاسای خۆیەوە بە گاڵتەیەک لە بێهوودەیی، لە کێشەی باڵادەستی زمانی عەرەبی دەربازی کردم و سەفەرەکەمان بەرەو ئامێدی، ماڵی ئەو بەردەوامبوو. لە پەنجەرەی ماشێنەکەوە شنە بایەکی فێنک، کە لە رۆحی شاخ و گەلییەکانی ناو بووڵێڵی ئێوارەوە هەڵیدەکرد، گەرمی یادەکانی ئێمەی دەلاواندەوە.

لەگەڵ گەیشتن بە بازگەی پشکنین، پاسەوانێک بەرەو رووومان هات و بەدەم تەماشاکردنی ئێمەوە بە پرسیاری "لە کوێ دێن و دەچن بۆ کوێ" ئەرکی کۆنتۆڵکردنەکەی خۆی بەجێگەیاند، کە دوایی تێگەیشتم ئەو پرسیارە سادانە لە هەموو خاڵی کۆنترۆلکردنەکانی کوردستاندا دووبارە دەکرێنەوە، وەڵامی خەڵکیش بۆ ئەو پرسیارانە، هەمیشە دووبارە و کۆمیدی بوون. چونکە تۆ بە گوێرەی حەوسەڵە و پێویستی خۆتەوە دەتوانی وەڵامی پرسیارە دووبارەکانی ئەو پاسەوانانە بدەیتەوە کە لە بازگەی پشکنینی رێگا و بانەکاندا لە پێناوی کۆنترۆڵکردنی ئاسایشدا وەستاون. ئێستاش، بێجگە لە مەزەندەی ئەوەی کە ئەو شێوازە بۆ دابینکردنی ئاسایشی کوردستان، تەنیا جۆرێکە لە ئاستی سادەیی ئەو دامەزراوەی کە ئەرکی رێگەگرتنە لەو تێرۆرەی کە دونیای ئەمڕۆی بە خۆیەوە سەرقاڵکردووە، نەمتوانی بەڵگەیەکی تر بدۆزمەوە.

لەگەڵ بەجێهێشتنی بازگەکە، لە هیکرا ئەو ئێوارەیەم بە یاد هاتەوە، کە لە ساڵی 1986دا وەک مەفرەزەیەکی پێشمەرگە کە لە دەڤەری هەولێرەوە هاتبووین بۆ دەڤەری ئامێدیی و لەگەڵ "لقی 5" ی حیزبی شیوعی بۆسەیەکمان بۆ ئەو مەفرەزەی رژێمی بەعسی دانایەوە

کە کۆنترۆڵی ئەو ڕێگایەی دەکرد، ئێستاش بە سەردان دوای ئەو هەموو ماوەیە، پاسەوانی بازگەکە لە سیمای "نامۆ"ییم دەکۆڵێتەوە. بەڵێ، لە ئێوارەیەکی زوودا، بەناو درەختەکاندا کەوتینە دەستڕێژی ئەو تانک و سەربازانەی رژێم، کە رۆژ هێشتا لەوبەر لەسەر لووتکەی زنجیرەکانی چیای گاراوە تیلەی چاوی ئاوێزانی جەستەی ئێمە و هەڵەتەکانی شاخی مەتینی بەر ڕێژنەی تۆپ و گوللە بوو.

بەڕەڤان، تاو ناتاوێک، بە دەم باسکردنی ناوی شوێن و ئاقارەکانی ئەو دەڤەرەوە، گوڵنارەکانی شوێنپێی یادەوەریی رایدەپسکاندم. شەوی کوردستانیش تا دەهات دیمانەی ئەو شاخانەی کە لە قووڵایی چاوی یادەوەرییمدا هەڵدەچنەوە، بە جەغتکردنەوەی ئامادەیی بوونە سورمەییە تۆخەکەی خۆیەوە، وندەکرد.

ئامێدی لەناو شەبەنگی کازیوەدا، دەتگوت میرێکە لەگەڵ سوارچاک و ئەسپە کەحێڵەکانییەوە لەسەر "دەرگای بادینان"دا بەری خۆی داوەتە بێدەنگی چیای مەتین و بۆ ئەم مێژوویەی کە سەرقاڵە بە کەڵەکەکردنی ئاگاییە رووکەش و ساختەکانی، لە ئەزموونەکانی خۆی دەپەیڤێ.

ئامێدی هەر تەنیا شارێک نییە بە شوێنە دڵڕفێنەکەی بەهادار بێت، بەڵکوو شارێکە دەکرێت وەک لانکەی یەکێک لە سەرچاوەکانی دەسەڵاتی سیاسی و شوێنەوارێکی مێژوویی سەیر بکرێت. بەڵام ئەگەر ئامێدی، وەک شارێکی بچووک لە دەڤەری بادینان، لە شەست و حەفتایەکانی سەدەی بیستدا سەرچاوەی بەرهەمێنەری دیاردەی رۆشنبیریی و فراژانی شارستانی بێت، کەچی ئێستا لەو رەوتە دەستبەردار بووە. ئامێدی شارۆچکەیە، دەبوو وەک شوێنێکی مێژووی و سروشتی جوانییەکەی، پایەکی دیاری هەبێت. لێ دەسەڵاتی پارتی لە پێناوی مۆنۆپۆلکردنی ئەو شارەدا، هەموو ژیانێکی جیاوازی لەناو پێکهاتەی ئەو شارەدا سڕیوەتەوە. هەردوو دەرگای کۆنینەی شاری

ئامێدی، لە جیاتی کردنیان بە سەرچاوەیەک بۆ لێکۆڵینەوەی ئەزموونی سیاسی و هونەری تەلارسازی کوردی، کەچی بە پشتگوێ خستن و بە پەراوێزکردنی ئەو پاشماوە کۆنینە، لە مۆڵگەی زبڵ و کاولگەیەک دەچێت. لێرەوە ناوەڕۆکی پرۆژە کولتووریی و سیاسییەکانی ئەو دەسەڵاتە خۆی ئاشکرا دەکات. دەسەڵاتێک کە لەم شارەدا سەرقاڵە بە رازاندنەوەی بارەگای حیزبی و بە پەراوێزکردنی دەنگە جیاوازەکان، ناتوانێ خاوەنی پرۆژەیەکی فرە رەهەندی کولتووریی بێت. ئەو جۆرە دەسەڵاتە ناتوانێت بیر لە کارکردن بۆ بەرهەمهێنانی ئاگاییەکی نەتەوایەتی بکاتەوە، بەڵکوو پرۆژەی ئەو دەسەڵاتە، بە حیزبیکردنی ژیان و مێژووی کۆمەڵگەیە. بۆیە لەم شارەدا، وەک تەواوی شارەکانی تر، باڵادەستی حیزبایەتی بە هەموو کردەوەکانی ئەو دەسەڵاتە دوو رەنگەی کوردییەوە دیارە.

ئامێدی دوای 15 ساڵ لە ئەزموونی دەسەڵاتی کوردی، لە شارەگوندێکی شێواو دەچێت. کاتێک بە کۆڵانە تەنگەبەرەکەی ئامێدی تێدەپەڕی، لە نیگای چاوەکانەوە تۆ خۆت وەک بێگانەیەک دەبینییەوە.

هەر بۆیە ئامێدی لە شاری خێزانێک دەچێت، نەک شارێکی کۆنینەی خاوەن ئەزموونی میرنشینی بادینان. ئەمەش نەک هەر دەرگای گۆڕانکاری و ئاوەڵایی بە رووی رەنگە جیاوازەکانی دیکەوە دادەخات، بەڵکوو لە مێژووی خۆشی نامۆ دەبێت. بەڵام ئاستەنگی دیاردەی فراژانی خێڵگەرایی و ناوچەگەرایی هەر تەنیا لە دیمەنی پێکهاتەی ئامێدی لە ئارادا نییە، بەڵکوو لەسەرتاپای جڤاکی کوردستاندا لە برەودایە. حیزبەکان ئەمڕۆ بە هاندانی کەناڵەکانی خێڵ و خێزانەوە کۆمەڵگەی کوردستان بەڕێوە دەبات.

لە وێستگەکانی داهاتوودا ئاوەزی سەرۆکی زانستگەی سۆران، ئەلوەند دزەیی دەخوێنینەوە، کە رۆڵێکی گرینگ لە شانۆی پەروەردەی نەوەی داهاتوو و ژیانی کۆمەڵگەیەکی "مەدەنی" دەنوێنێت، لە نیازی

پاکی ئەو خەمە پەروەردەییەی خۆیەوە، وەک وێنەی مامۆستایەکی کارامە، ئەگەر وەک ئەو بۆینباخێک لە چەشنی پەرووەردە ئامێزی خۆی لە ملم بکەم، ئەوە قەولی پێدام، گەر بگەڕێمەوە و لەوێ ببمە مامۆستایەکی هاوکاری بۆ پرۆژەی پەروەردەی ئەو نەوە داهاتووەی کورد، ژنێکیشم بۆ بێنێت!

ئامێدی، دەرگای کۆنی بەهدینان
بە کامێرای هەندرێن
حوزەیرانی 2005

5

ماشێنەکە بە ڕێگای پێچاو پێچی ئامێدییەوە بەرەو ئۆردوگای شیلەدزێ و دەروبەری و "گەلی باڵندە" وڕێنەی دەکرد و بەڕەڤانی هاوڕێشم لەگەڵ گۆرێنی سیدی سترانبێژەکاندا، ئاماژەی بەو شوێنە دەکرد کە کاتی خۆی شەوانە خاڵی پەڕینەوەی مەفرەزەکانی پێشمەرگە بوو، کە من تەنیا ئەو شەوانە ئەو شوێنەم بینیبوو کە لە گوندە جوانەکەی سگێڕەوە بەرەو بەری چیای گارا، یان بە پێچەوانەوە، پێدا تێپەڕی بووم.

لەو دەمەی کە نیگایەکانم بەناو پێدەشەتەکەی نێوان بەری گارا و مەتینەوە لەنگەریان گرتبوو، بەڕەڤان بە دەنگێکی خەمینەوە باسی ئەو رووداوە جەرگبڕەی بۆ کردم، کە لە کاتی شەڕی خۆکوژیی لەگەڵ پەکەکەدا، جەندرمەکانی تورک لە ئامێدی مۆڵگەیان دانابوو، کە چۆن شەوێک ئەو جەندرمە تورکانە بە رێگای دووربینی شەوانەوە، لە کاتی پەڕینەوەیان، بە هەمان ئەو شوێنەی کە ئێمە کاتی خۆی شەوانە ئەو شەقامەمان دەبڕی، پۆلێک لەو کیژە پێشمەرگانەی پەکەکە، دەبینن و یەکسەر دەیاندەنە بەر تۆپ بارانی دەبابەکانیانەوە، هەموویان شەهید دەکەن. لەوەش ناسۆرتر، وەک بەڕەڤان دەیگوت، سپێدەی رۆژی دوایی کە بە چاوی خۆم بینیم چۆن لاشەی ئەو کیژە پێشمەرگانە لەناو خوێن و ئاخدا تێکەڵ ببوون و تا دوایی بە فرمانی جەندرمەکان بە شۆفەڵ گۆڕێکی بە کۆمەڵییان بۆ هەڵدەکۆڵن و دەیان شارنەوە. ئەو دیمەنە تژی لە کۆڤانە، وەک گڕێک بەناو هەناوم گنگڵی دەدا، پێلێک لە رۆندکی هاوسۆزیم بۆ ئەو کیژە روح چیانانە لە چاوانمدا گێژەنیان دەدا. هەرچەند هەوڵمدەدا، بۆ دەستبەردار بوون لەو دۆخە خەمینەدا، بەهانەیەک لە بەرانبەر ئەو "خیانەت"ە مەزنەی ئەو حیزبەی کە ئەمڕۆ نوێنەرایەتی کورد بوون دەکا بدۆزمەوە، کەچی دەستە وەستاو دەبووم. کاتێک بەری خۆم دایە لووتکەکانی کێوی مەتین، تەرمی ئەو کیژە پێشمەرگە و شوێنپێی شەوانی پەڕینەوە، وەک خەونێک بە دەم مەرگەوە، ئاگاییان دەتەنیمەوە. بە دەم کڵپەی ئەو ژانەوە، بیرم لەوە دەکردەوە کە چۆن ئەو هەموو پێشهاتانە، لە یادەوەریی بە کۆمەڵی کورد دەچنەوە، ئەمڕۆ هەروەک ئەوەی ئەو هەموو کارەساتانەی لە نموونەی کارەساتی ئەو پۆلە کیژە پێشمەرگەیە پێشهاتێک نەبن، کە یادەوەرییەکی تالآنکراو، کەڵەکە نەکەن.

ناکاوییەکی تێپەڕیو بەناو خۆمەوە دەمگەڕێنێتەوە

وەرزەکان بەرەو جوانە مەرگییە پێمروەتییەکانیان پاڵدەدەم.
(سکاندیناڤیا دوورگەیەکی تر لە بخوور)

دیوارەکانی ئەو ماشێنە باڵی هەنگاوەکانی سندم کردبووم و نیگایەکانیشم لەناو کپی دیمەنی شاخەکان غەوارەی دەکردم. لەمدیو ریزە شاخە تەمگرتووەکانی شارۆچکەی شیلەدزێدا، سێبەری دارگوێزەکەی گوندی "کافێ"، بەناو گەرمای رۆحمدا پەلیدەهاوێژا. لە باوەشی گوندی "کافێ"دا، رەنگی گوڵنارەکانی شوێنپێی پێشمەرگایەتیم لە باغچەکانی یادەوەرییمدا پەنگیاندەدایەوە. لە لانکی ئەو دۆڵەی پشت گوندی "کافێ"دا، لەگەڵ کیژە شیعری پێشمەرگایەتیدا، شەوی وەرزەکانمان لە ژێر سێبەری دارگوێزەکەدا کە وەک تارایەکی مۆر لە تریفەی مانگی سەر لووتکەکان دایدەپۆشتین، بەدەم بارانی گەڵا رەنگینەکانی بالای پاییز، لەسەر دۆشەکی بەفرێکی پەمەیی تازە کەوتوو و لەناو بۆنی پڕژاوی چیمەنی گوڵ و گیایەکاندا، ماچی خەون و نازمان، دەچاند.

ئەو نیوەڕۆیەی، وەک چۆن مانگ لە لووتکەکانەوە ماڵئاوایی لە ماچبارانی دۆڵەکە دەکرد، ئێمەش بە بێدەنگییەک لە روح لە گوڵنارەکانی یادەوەریی، لە یەکتر دابڕاین:

مووورووی ملوانکە هەڵواسراوەکەت یادی بەرەبەیانییەکی بەر مانگەشەوی بۆ ئاوێنەکە دەگێڕایەوە.
ئەو خڕخاڵە زیوەش، هێور هێور، لەسەر پێخەوەکەت دایدەکەنی، دەزرنگێتەوە و ژنێتیمان بەیاد دێتەوە...
(سکاندیناڤیا دوورگەیەکی تر لە بخوور)

بەدەم پشووی کۆچی ڕێگاوە لەسەر کانیەکی بنار سێبەری کێوی یادەوەرییدا، چاوی ڕوحم نایە سەر لێوی تەڕی نامەی ئەو کیژە بۆن شیعرە:

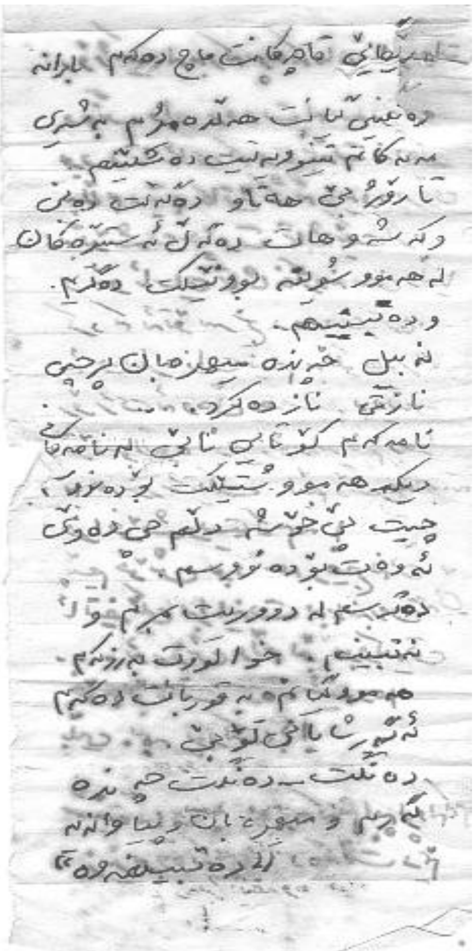

"هەندرێن! نازەنین! ئومێدەوارم هەوراز و گەرما، ڕێگا و دڕک و داڵ زۆر ئازارتی نەدابی و لە تاریکی شەو ئارامی و ئاسودەگی خۆت وەرگرتبێ.

لێرەش مانگ کوێر بووە و هەتاو شەختە دایگرتووە و گۆی زەوی قۆپاوە... دارستانی ژیانی ئەم دیارە مۆر و زریانی و گێژە ... لە ڕێگایێ قاچەکانت ماچ دەکەم بارانە ڕەنگینی گیانت هەڵدەمژم بە شیری مەمکەکانم تێنوویەتیت دەشکێنم. تا ڕۆژ بێ هەتاو دەگەڵت دەبێ و کە شەو هات دەگەڵ ئەستێرەکان لە هەموو شوێن بوونێکت دەگریێم و دەتبینم. نەبیل چەند میهرەبان پرچی نازتی ناز دەکرد... نامەکەم کۆتایی نایێ لە نامەکانی دیکە هەموو شتێکت بۆ دەنووسم. چیت پێ خۆشە دڵم چی دەوێ ئەوەت بۆ دەنووسم. دەترسم لە دووریت بمرم و نەتبینم. خوایە لووت بەرزەکەم هەموو گیانم بە قوربانت دەکەم ئەگەر شایەنی تۆ بێ. دەنگت ... دەنگت چەندە میهرەبان و پیاوانەیە ... "دەتبینمەوە."

نامەی دەستنووسی کیژی شیعر
پاییزی 1987

نامەکەتم داخستەوە ڕۆیشتم،
پڕ بە گەرووی ئاسمان بانگم دەکەی: دەتبینمەوە....
دە
تـ
بـ
یـ
نـ...م...
..ـە
...وە
ماڵئاوا ئەی کچە بە شێوە هونەرمەندەکانی تاراوگە ماڵئاوا...
(سکاندیناڤیا دوورگەیەکی تر...)

"لەگەڵ شۆڕبوونەوە بە گەرووی دێرەکاندا، گەواڵەیەک لە دڵمەوە دەلەرییەوە و لە کانی چاوەکانیشمدا فرمێسکەکانی ئەڤین بەسەر دێرەکاندا هەڵدەڕژان:

"بۆ
تۆی
ئەڵماسی
نێژراوی
دڵی
هەتاو.
دەریای
خۆشی

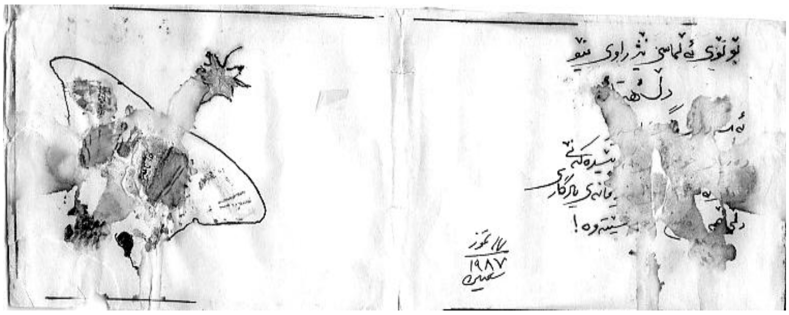

لە چاوەکانمەوە پێدەکەنێ... یادگاری دڵی ئێمە بە زەمین دەبەستێتەوە!"

پۆسکارتی دەستکاری کیژی شیعر بە یادی لە دایکبوونم تەمموزی 1987

فرمێسکەکان لە روحمەوە بەرەو کانی چاوەکانم رێچکەیان دەبەستا و لەگەڵ ئارەقەی بناری پێڵوەکانمدا پەنگیدەدایەوە و گۆنای روومەتەکانمی دەزووراندەوە و...

ئەوە چ زەنایەکی پرژاوە بە هاتووچۆی مەوداکانی
ئێرەو ئەوێ خەریکم دەکا؟
(سکاندیناڤیا...)

"کات درەنگە و
مانگیش لەمدیو ئەو کەلەدا
نیگەرانە و
چاوەڕوانی ئێمە دەکا. (دوا نوێژەکانی چیا و سەفەری مەحاڵ، 1995)

هورژمی بایەکی گەرم لە جامی کراوەی ماشێنەکەوە، تنۆکە فرمێسکەکانی سەر رووخسارمی دەکردە هەڵم و بەرەڤانیش بە ئاخاوتنەکانی لەسەر رووداوەکانی ئەو رۆژگارەی پێشمەرگایەتی، روحی هەڵوەدای منی دەلاواندەوە. لە پڕ پارچە دەستنووسێکی هەڵواسراوی سەر رێگایەکە کەوتە بەر نیگایە هەشتاوەکانم، کۆشیعرە دەستنووسە چکۆلەکەم "لە سێبەری کێوەکان ونت دەکەم، لە پێدەشتێک دەتبینمەوە" بەیاد هاتەوە. بەهاری 1986 من لە راگەیاندنی "مەڵبەندی هەولێر"ی حزبی شیوعی عێراق بووم و بەدران ئەحمەدیش، وابزانم، لە راگەیاندنی "مەحلی" بوو. لەوێ، لە دۆڵەکەی پشت گوندی "کافێ" رۆژانە دوای نانخواردنی نیوەڕۆیان، لە پاڵ ئەو کەڤرە

میهرەبانەی کە هەتاو گەرمیدەکردەوە، بەدران ئەحمەد بە دەست و خەتە جوانەکەی، هەم شیعرەکان و، هەمیش پێشەکی دیوانیلە دەنووسییەوە. لەوێ من و بەدران ئەحمەد ئەو بەهارەمان بەدەم نووسینەوەی ئەو شیعرانە و سووکەڵە شەڕەکان لەگەڵ بەرپرسەکانی حیزبی شیوعی بەسەردەبرد. سەرەتا دوو دڵبووم کە بە ناوی "ئومێد مەهدی" ئەو دیوانیلەم بڵاوبکەمەوە، بەڵام دواجار بەدران ئەحمەد بە پێشنیازەکانی، ئەو دوو دڵییەی لە دڵم ڕەواندەوە. بەمجۆرە "ئومێد مەهدی" بووە خاوەنی ئەو دیوانیلەیە، "دوانوێژەکانی چیا و سەفەری مەحاڵ" و چەند نووسینی دیکەم. بەدران دیوانەکەی بە دەست و خەتە خۆشەکەیەوە نووسیوە. بۆ ئەوەی ئەو دیوانە جوانتر چاپبکرێ، ڕەوانەی "ڕاگەیاندنی ناوەندی" کە لە "لۆلان" بوو، کرا. هێشتا سۆراغی دیوانەکە دیار نەبوو، بەدران، بێئەوەی بە من بڵێت، ڕۆژێک لەگەڵ مەفرزەیەکدا بەرەو دەشتی هەولێر ڕۆیشت. دوای ماوەیەکی کورت مەفرەزەیەک لە دەشتی هەولێردا گەڕایەوە بارەگای "کافیێ"، یەکسەر هەواڵی بەدرانم لەیەک لەو هاوڕێیانەی مەفرەزەکە پرسی. ئەویش گوتی هەر لەگەڵ گەیشتنی بەدران بە دەشتی هەولێر، خۆی رادەستی رژێم کردەوە. خۆی. هەرچەندە ئەوکات بۆ من ئاسایی بوو کە کاک بەدران ئەحمەد لە دەست ئەو بێزار بوونەی کە تەنگی پێهەڵچنیبوو، تەسلیمبوونەوە هەڵبژێرێت، لێ بەلای منەوە وێڕای خەمی پێشهاتی ئەو ڕووداوە ناخۆشە، خەمێکی تریشی هاتە سەرێ، ئەویش ئەوە بوو، کە کاک بەدران قاتە نوێیەکەی منی لەگەڵ خۆی تەسلیمکردەوە، کە من بە قەرز پێمدابوو. ئەوکات پەرپرسی کاروباری ئیداری مەڵبەندی هەولێری حیزبی شیوعی، هاوڕێ مەلا حەسەن ساڵانە جارێک بۆ ئێمەی پێشمەرگە، وەک ڕۆژگاری منداڵی، قاتێکی بۆ دەکڕین، منیش بەو قاتە زەیتونییەی کە تازە هاوڕێ مەلا حەسەن بۆی کریبووم، خەنی ببووم و دڵم نەدەهات لەبەری بکەم، بەڵام چونکە بەدران هێشتا پێشمەرگەیەکی نوێ بوو، ئەو قاتەی بە نسیب نەبوو، منیش تا دڵی

بەدران بدەمەوە، بۆ ماوەیەک قاتەکەی خۆم دایە کاک بەدران ئەحمەد. ئیتر ئەو ساڵە بێ قات مامەوە و رەنج بە خەسار بووم.

لێ مخابن هەنووکە نە ئەو کۆمەڵە شیعرە و نە پێشەکەییەکەی بەدران ئەحمەدیشم لاماوە. لە سەروبەندی راپەڕینی 1991 دا، کە دوا ئەوەی من بە رێککەوت لە سوێد خۆم گرتەوە، بە هاتنی نامەیەکی بەدران ئەحمەد، یادگارەکانی رۆژانی "دۆڵی کافی" لە روحم زانەوە:

"لەتە دابڕاوەکەم (هەندرێن)! سڵاوێکی گەرم لە گەرمیی نانی بەیانیانی دایکم و بۆنخۆشی (نوا)ی کچۆڵەی یەکساڵەم.... کاکیلەکەم: ئەوا بۆ دوو ساڵ دەچێ جارێکی تریش بێزاری و وەڕسی و لە وڵات نەحەجمین تووشم بۆتەوە... ژیان ساڵ بە ساڵ بەرێوە دەچێ و منیش هەر دەستەوئەژنۆ دانیشتووم، هەولێرم لێبۆتە ئەو پاڵ شاخەی جاران (گیرمان تێدا خواردبوو). وڵات بۆتە وڵاتی دزی و درۆزنی و قاچاغچیەتی و موزایەدات...

هەندۆ گیان دەزانی جوانترین یادگاری من و تۆ لای من ئەو چەند وشە پێشەکییەیە کە بۆ دیوانەکەی یەکەمجارتم نووسیبوو. داخەکەم دیارە دیوانەکەت فەوتا. هەمان دەستخەتی پێشەکیەکەم لەلا ماوە، بۆ یادگاری هەڵمگرتووە. بەڵگەیەکە بۆ مێژوو. ناوبەناوێک لەناو کتێبەکاندا دەکەوێتە بەرچاوم، دەیخوێنمەوە و بزەیەکی پڕ گریانی بیرەوەری دەمگرێ. بەدیار ئەو لەتە کاغەزەوە چوارمەشقی دادەنیشم، دەڵێی قورئان دەخوێنمەوە. راستە نووسینی خۆمە، بەڵام گرینگ ئەوەیە بۆ تۆم نووسیوە و...

برات:
بەدران ئەحمەد حەبیب. هەولێر-زانیاری 12/1/1992"

بەڵام ناونیشانی "لە سێبەری کێوەکاندا ونت دەکەم، لە پێدەشتێک دەتبیمەوە" پێشنیازی ئەو کیژە شیعرەی دۆڵی "کافێ" بوو. لەوەش خۆشتر، ئەو کۆشیعرە بەو کیژە پێشکەشکرابوو. دوای بەڕێکردنی دیوانەکە بۆ "راگەیاندنی ناوەندی"، شەوانە بەدەم چاوەڕوانی چاپکردنی ئەو کۆشیعرەوە، زۆربەی شەو لە خۆشییان خەوم لێدەتۆرا. بەڵام کە لە راگەیاندنی ناوەندی لە "لۆلان" بە چاپکراوی رەوانەی "کافێ" و دوایش "دۆڵی بالیسان" کرایەوە، لە رێگای گەڕانەوەدا لەبەر کێشەی سەختی رێگا و دەسپێکردنی هێرشەکانی "ئەنفال" بۆ سەر "دۆڵی بالیسان"، لە دەشتی "هەریر" لە ماڵێک لە دەڤەری هەریر دا یشوێن بزربوو، تا هێرشەکانی ئەنفال ناچاری هەڵاتنی بەرەو سەر سنوورەکانی ئێران و تورکیای کردین، بە دڵێکی پڕ حەسرەتەوە چاوەڕێی ئەو کۆشیعرەم دەکرد. شەوێک کە بارەگامان لە "کانی تەلانە"ی سەر سنگی چیای هەورێ بوو، خەونم بەو کۆشیعرە کۆستکەوتووە بینی. لەو خەونەدا لە چاوەڕوانی ئەو کۆشیعردا هۆن هۆن فرمێسکم بە چاوەکانمدا دەتکانەوە. ئاخر ئەوە یەکەمین کۆشیعر بوو کە لەو دۆخە دژوارەی ژیانی پێشمەرگایەتییدا چاپیبکەم. ئاخر چاپکردنی یەکەم کۆشیعر لە چیاکان و لەو رۆژگارە گڕگرتوودا، سێبوورییەکی زۆر هۆگرانە بوو. بۆیە رۆژانە بە دەم چاوەڕوانی ئەو کۆشیعرەوە لەگەڵ مەفرەزەیەکی نادیاردا، خەیاڵی سەیرم بۆ دەهاتن. بەڵێ، سەیر ئەوەبوو دوای راپەڕینی 1991، ئەو کۆشیعرە کەوتە بەردەستی حەمە عەباسی هاوڕێم، ئەویش وەک یادگارییەک ساڵی 1996دووبارە چاپیکردەوە.

بەدەم کۆچی نیگایەکانمەوە، گوڵناری شوێنپێیەکان، وەک ئەستێرە بارانێک، بەسەر نیگای تاراوگەدا دەکشان. ئەوەتا شوێنکات لە راڕەوە بێکۆتاییەکانیدا قووتمدەدەن.

دەمنادەم بۆنی نان و ئەستووک، بابۆڵەی سەر ساجیماڵەکانی گوندی سگێڕ و سەر گەلی، کە دوای رێگا دوورەکانمان بە تامەزرۆوە بە

چای دەستی کیژە شەرمنەکانەوە دەمانخوارد، یادەوەریی بۆنڕێژ دەکردم.

زنجیرە شاخی مەتینیش، وەک دیمەنی مەفرزەیەکی دورو درێژ لە مێژوو، لەژێر گەرمای عەسرێکی وروژاو بەناو روحی تاراوگەی مندا رۆدەچوو.

لە دەستم بێ مانگیشم بە پیادە بەسەر شوونە تێنووەکانی کوچا دەناردەوە.
ئەو ئاسمانە بە ئەستێرەکانەوە لەسەر ئەو گوندە بزمار ڕێژ دەکەم،
کە تۆ وەک کەروێشکێکی خەوناوی لە ناو دەستەکانمدا رۆیشتی،
ناوەکەشی لە یادەوەرییمدا هەورێکە بە یادم نایێتەوە.
- هێشتا زووەو ئەوانیش دیارنین، بیر دەکاتەوە!
ئەرێ زەمەن لە کوێ هەڵدێرا؟ ... (سکاندیناڤیا...)

ئەو شوێنانە دەقی مێژوویەکی نەخوێنراوەن. بەڵام ئەوە مێژوون و تەواو. مێژوو لە ئێستادا دەستپێدەکا، یان ئەوەی کە دەژین مێژووە، ئەوەی رابردوو، مێژوویەکی ترە. بەڕەڤان، بەدەم ئاژوانی ماشێنەکەیەوە، بێ سڵەمینەوە، بەو وەڵامە ویستی جەغت لەسەر ئەزموونی ئێستای سیاسی بکاتەوە.

ئەو عەسرە درەنگە بە یادەوەرییەکانی من گەمارۆ دراوە و ئەزیش بە دوای نیگایەکانی روح، ناخێکم لە شەپۆلێکی شوێنپێیە لێکئاوێزەکان. لەگەڵ هەر ئاوڕدانەوەیەک لەو دەڤەرە، تراویلکەیەک لە پێشهاتەکانی دوا ساتە خەمینەکانی پێشمەرگایەتی، بەناو گیانمدا دەجمجمن. کاتێک گەیشتینە ئەو دووڕیانەی، کە شەقامێک بەرەو ناخی "گەلی باڵندە" دەبرد و شەقامێکیش بەرەو دەڤەری بارزان، شەبەنگی روخسارە ئەسمەرەکەی "ئیوان"، ئەو کیژۆڵە حەوتساڵییە ئێزیدییەی، کە لە دوا "ئەنفال"ی باهدینان‌دا، بە دەم پەڕینەوەی دایە و بابەی لەو

رووبارەی کە پێدەشتەکەی دەڤەری بارزان دەبڕێ، وەک سەدان لە خێزانەکانی ناوچەی شێخان کە بەدەم کۆچڕەوی هێرشەکانی "ئەنفال"ەوە بەرەو سەر سنووری تورکیا سەریان هەڵگرتبوو لەسەر ئەو رووبارەدا لێکترازا بوون، بەجێدەمێنێ. لەو کازیوەیەی کە ئێمە وەک مەفەرزەیەکی پێشمەرگەی هەڵەتەکراو لە بەری گارا لە گوندی "کافێ"ەوە، تاکوو پێش ئەوەی سەرباز و جاشەکان بگەنە سەر بازگەی ئەو رووبارە، کە تاکە رێگایەک بوو بۆ پەڕینەوە و گەیشتن بە چیای "شیرین"، داگیر بکەن، بەرەو سەر سنووری تورکیا سەرمان هەڵگرتبوو، لەگەڵ گەیشتنمان بەو رووبارە، کە جمەی دەهات لەو خەڵکەی کە لە دەستی هێرشەکانی رژێم لە ناوچەی "شێخان"ەوە هەڵاتبوون، تۆپباران دەستی پێکرد. بەشێک لە ماڵ و منداڵی ئەو خەڵکە لەم بەرە بوون و بەشیکیش لەوبەری لە بناری چیای "شیرین" چاوەڕوان بوون. یەکێک لەو دیمەنەی، ئێستاش کە بەیادم دێتەوە، روحم دەزریکێنێ، بووکێک بوو کە هێشتا جلی سپی بووکێنی لەبەر دابوو، مێردەکەی لەوبەری رووبارەکە بوو خۆشی لەو بەرە بەجێمابوو. ئای کە ئەو دۆڵە بە گریانی بە سفت و سۆی ئەو بووکە دەلەرییەوە، مردن بە هانام نەدەهات. لەو نیوە شەوەی کە ئێمە لەسەر چیایەی ئەوبەری بارزانەوە بەرەو رووبارەکە دەهاتین، تاکوو رێگایەک بۆ دەرباز بوون بدۆزینەوە، لە هیکرا "ئیوان" بە تەنیا هەدادان، وەک خاڵخاڵۆکەیەک، بەسەر رێچکەکەوە هەڵدەزنا، کە ئێمەشی بینی، هەروەک ئەو پێشتر مەزەندەی کردبێ تووشی ئێمە دەبێ، بۆیە بێ ئەوەی بشلەژێ، کەوتە ئاخاڤتن لەگەڵماندا. "ئیوان" ئەوەندەی لە روحی "مەلیک تاوس" و یەکەم تیرێژی ئەو هەتاوە بێگەردەی کە ئێزیدییەکان ماچی دەکەن دەچوو، هێندە لە زاڕۆکێک نەدەچوو. ئای لەو ئەفسانە بێوێنەیە!

ئایا ئەم سەفەرە بە سەربردەکانی من کۆتایی دێ،
یان بە کۆتاییە بیر لێنەکراوەکانی؟" (سکاندیناڤیا...،)

کاتێک شەو دادەهات، "ئیوان" لە شێرە ژنێک دەچوو نەک منداڵێکی ساوا، بۆیە پێویست نەبوو پێی بڵێین، بەرز مەپەیڤیە نەخۆ شوێنمان ئاشکرا بێت. دوای چەند رۆژ عاسێ بوون لەسەر ئەو شاخە، دواجار دوو چوپی ماشێنمان دۆزییەوە تاکوو رووبارەکەی پێ ببڕین. کێشە ئەوە بوو ئێمە بێجگە لەو چەند هاورێ عەرەبانەی کە لەگەڵماندا بوون، هیچمان مەلەوانیمان نەدەزانی. ئەو ئێوارە درەنگە لەسەر ئەوە رێککەوتین کە لە یەکەم وەجبەی پەڕینەوە، من و عەلی شاهیر دەستێکمان بە چووپە پڕ فوو کراوەکە بگرین و لە پێشەوەش ئەبوو حەیات رایبکێشێ، کە کوڕێکی بەسراوی بوو و باشترین مەلەوان بوو. کاتێک بە جل و کلاشینکۆفەکان شانمانەوە دەستمان بە چووپەکەوە گرتبوو، لە ناوەڕاستی رووبارەکەدا گێژەن و شەپۆڵە تێژەکان رایاندەوەشاندین، هیچ وزەیەک لەو دەستەم نەمابوو کە چووپەکەم پێگرتبوو. راستییەکەی تا ئەمڕۆش کە ئەو ساتە پڕ لە ترسەم بە یاد دێتەوە، هەست دەکەم بێجگە لە غەریزە پاڵنەرە سروشتییەکانی مرۆڤ، سەختە بتوانم بەڵگەیەکی بڕوا هێنەر بۆ پەرجووی ئەو دەرباز بوونەم لەو شەپۆلانە بدۆزمەوە؛ دەکرێ دەرباز بوون لەو دۆخە گەمارۆدراوانە بە مەرگ بگەڕێتەوە بۆ خودی بەخشندەیی مەرگ، کە بۆ هەر مەبەستێک بێ، نایەوێ کۆتایی بە ژیانت بێنێ. هەر چۆنێک بێت توانیمان بپەڕینەوە ئەوبەری رووبارەکە. رێگای سەر رووبارەکەش بە سەرباز و جاش تەنرابوو، بۆیە نەدەبوو نوقەمان لێوە بێ. ئێمە ئەو شەوە چوار یان پێنج پێشمەرگە بووین توانیمان بپەڕینەوە و بەو سەر لە بەیانییە، بێ بزنەرێیەک ملمان بە شاخە عاسێیەکەی "شیرین" وەنا، لە سەر لووتکەی "شیرین"دا، لەناو تاریکی شەودا لێکدابڕاین. کاتێک بە دەم هاوارەوە بانگی هاوڕێکانم دەکرد، لە تێنووان کەسیان نەیاندەتوانی وەڵامم بدەنەوە. لە هیکڕا کە گەیشتمە سەر لووتکەکە پێم کەوتە سەر لەشی ئەبوو سامی، کە ترسنۆکترین پێشمەرگە بوو.

هەر بۆیە شەوێک وێڕای ئەوەی کە لەبەر نزیکی جاش و سووپای رژێم لێمانەوە نەدەبوو ورتەمان لە دەم بێتە دەرێ، لێ ترسنۆکی سامی عەرەب وایکرد لە تۆڕی خۆم دەربچم بیدەمە بەر ئەو دەبە ئاوەی کە بۆ رێگە نادیارەکەمانەوە هەڵمگرتبوو. کاتێک هەستم کرد تشتێک لە ژێر پێم دەجووڵێتەوە، دڵم هێور بووەوە. شەو راشکا، وێڕای بایەکی فێنک، کە لە دۆڵە گڕگرتووەکەی چیای شیرین و زێی بادینانەوە دەهات، هیچ لە مەتارەکانمان ئاوی تێدا نەما بوو، بۆیە لە دەست تێنوویەتییەکی تەریفەدا بیری خواردنەوەی میزی خۆم کردەوە. ئەوەی کە دڵی خۆشدەکردم ئەو کەمە شەکرە بوو کە لەناو کۆڵەپشتەکەمدا بوو. بە زۆری چەند دڵۆپێک لەو میزە تەڵخەم کردە ناو مەتارەکەم و یەک گۆلمە شەکریشم تێکرد، کە دەمم پێوەنا، هێڵنجێکم هات و هاودەم هەستم بە لە دەستدانی کۆنترۆلی مێشکم دەکرد. وەک شێتێک هەستم کرد چاوم رێشکە و پێشکە دەکات.
بۆ سپێدەی داهاتوو سوپا و هەڵەپاسە کوردەکانی رژێمی بەعش لەو هێرشە پان پۆڕەیاندا، کە دوا قۆناغی هێرشی "ئەنفال" بوو، وەک دڕکەزیی تا گشت و رێگە و بان و کانییەکانیان تەنی بوو. ئێمە کە پێنج پێشمەرگەی نائاشنا بەو دەڤەرە بووین، کەوتبووینە ناو ئەو دڕکەزییەوە. دەمانزانی کۆی ئەو گوندنیشینانەی کە لەوبەری زێی بادینان و ئەودیوی چیای شیرین و سەر "ئاوەشین" دەرباز نەبووبوون، بە دیلگیراون. لەگەڵ هەڵاتنی هەتاو تێنوویەتی تینی بۆ هێناین و وەک بزنەکێویی لەسەر لووتکەی چیای شیریندا بەرە گوندێک شۆڕبووینەوە. کاتێ بەناو دۆڵەکەوە شۆڕ بووینەوە، لەوبەری گوێمان لە دەنگ دەنگێک بوو، کە بەرەو ئەو دەنگە دەنگە چووین، بینیمان خێزانێکی بارزانی بوو لەناو ئەشکەوتێک خۆیان حەشار دابوو. ئەوەندە ئاوەی هەیانبوو، بەشی تێنوویەتی ئێمەی نەکرد. بەرەو گوندەکە بەڕێکەوتین. لەگەڵ گەیشتن بەو جۆگەلە ئاوەی کە بە تەنیشت گوندەکەوە بوو، وەک رەوە ئاژەڵێکی کەسیرە، لەسەر سک راکشاین و

دەممان بە ئاوەکەوە وەنا. هەڵبەت گوندەکە دوای تاڵانکردن لەلایەن سەرباز و هەڵەپاسەکانەوە، بۆنی سووتان لێدەهات و ئاوەدانی تێدا نەمابوو.
هێشتا تێر ئاومان نەخواردبوو دەنگی رەوە هەڵەپاس و سەربازەکان گەیشتنە نزیکمانەوە. بە پەلەپرووزێ سەر جۆگەلەکەمان بەجێهێشت و خۆمان خستە پەنا تاشەبەردەکانی نزیک جۆگەکەوە. گوتمان ئەگەر ئاشکرا بووین دەیاندەینە بەر دەست رێژی گوللە، ئەگەریش ئاشکرا نەبووین لە پەنای ئەو تاشەبەردانە دەمێنینەوە تا ئێوارە دادێ. بەڵام سەرباز و هەڵەپاسەکانی رژێم لەوە دڵنیا بوون کە نە پێشمەرگە و نە گوندنشینەکانیش لەو دەڤەرە نەماون، بۆیە بە دڵنیاییەوە بە بەر چاوی ئێمەوە تێپەڕین. لەگەڵ هاتنی تاریکی ئێوارە مەتارە و دۆلکەکانمان تژی لە ئاو کرد و چووینە ناو گوندەکەوە. لەناو رەز و باغە سووتاوەکانی ناو گوندەکەدا هەندێ لەو تەماتە و ئاورووانەمان دۆزییەوە و خستمانە ناو کۆڵەپشتەکانمانەوە. دیارە زۆربەی هاوڕێیان لەوبەری زێی بادینان بەجێمابوون، کە قەولبوو رۆژی داهاتوو بپەڕنەوە و لەسەر چیای شیریندا یەکتر ببینینەوە، لێ سەرباز و هەڵەپاسەکانی هەرچی رێگە و کانییە داگیریان کردبوو، بۆیە نەمانتوانی بە یەکتری بگەینەوە. بەڵام کاتێ لە ئوردووگای زێوە، رۆژهەڵاتی کوردستان، بەو بەشەی هاوڕێیان گەیشتینەوە، بۆیان زانیمان کە ئەوان بەختیان لە ئێمە باشتربوو: ئەو مەفرەزەیە دوای ئەوەی گەیشتبوونە پشت چیای شیرین، ئێوارەکەی کە ئێمە هێشتا لە نزیک جۆگەلەی گوندەکە بووین، بە رێککەوت رووبەرووی رەوە هەڵەپاس، جاشێک دەبنەوە. دیارە ئەو رەوە جاشە خەڵکی دەڤەری مێرگەسوور دەبن، بۆیە بە هۆی بوونی هەندرێن پێرسەوە لەگەڵ ئەو مەفرەزەیەدا، جاشەکان لەگەڵ مەفرەزەکە رێکدەکەون و بە رۆژی رووناک دەیانبەن بۆ سەر سێ گۆشەی نێوان ئێراق و ئێران و تورکیا و لەوێش بەرەو ئوردووگای زێوە بەڕێیان دەکەن.

ئێمەش دوای مانگێک لە گەمارۆدان، برسییەتیی، تێنوویەتیی و هەڵەتە بوون، بە رێککەوت ئێوارەیەک گەیشتین بە گوندێکی باکووری کوردستان کە دەکەوێتە دەڤەری شەمزینان. ئەو گوندە کە دۆڵێکی قووڵ دەیکردە دوو بەش، بەشێک لەو گوندە سەر بە با شوور و بەشەکەی تریشی سەر بە باکوور بوو. بەڵێ ئێوارە بە قاچە شەکەتەکانمەوە گەیشتین بەو گوندە کە ناوەکەیم لە یاد نەماوە. دوای نانخواردن موختاری گوندەکە داوای دانانی چەکەکانی لێکردین. ئێمەش بێ چەند و چوون چەکەکانمان رادەست کردن. هەر چۆنێک بێت، ئەو گوندەی باکووریش چەکداری رێژێمی تورکیا بوون، بەڵام ئەو شەوە میوانداریەکی کوردانەیان کردین. بۆ بەیانییەکەش رادەستی قەرقۆلیان کردین. بەڵێ دوای چەند هەفتە مانەوەمان لەو سەربازگەکانی ئەو دەڤەرە، کە ئەمەش داستانێکی ترە و حەوسەڵەی باسکردنیم نییە، سەربازەکانی تورکیا ئێمەی لەسەر سنووری ئێران، لە پشت ئوردووگای زێوەدا رادەستی پاسدارەکانی ئێران کرد.

کاتێک ماشێنەکە خەریک بوو لە رێگا پێچا و پێچەکەی ناو "گەلی باڵندە"دا هەڵبدێرێ، بەرەڤان وتی "هەی ماڵێتە دە تو خۆت بەو قایشە ببەستە!"، ئەو دەمەی کە نیگایەکانی روحم لەناو گرژی ساتی میز خواردنەوەدا وێڵ ببوو لەشیشم وەک تەرمێک لەناو ماشێنەکەدا بەجێمابوو، حەزم دەکرد، وەک رێککەوتێکی کتوپڕ، ماشێنەکەی بەرەڤان ئەو بوونە پڕ لە ئاژاوە و برینەم تووڕهەڵداتە ناو رووبارەکەی "گەلی باڵندە"ەوە تا بە دەم گێژەنی شێتانەی ئەو رووبارەوە نیگایە بە سەفەر ئەنگاوتراوەکانی من هەتا هەتایێ سەرهەڵبگرن، ئەو نیگایانەی کە پەیڤگەل و ناخی تاراوگەکراوم ناتوانن یادەوەرییە تالانکراوەکەی من بچننەوە.

هێشتا هزرم

وەک ئەو رۆژەی
مەرگ لە گەرووی شەپۆڵدا تاوی بۆ دەهێناین،
کە "ئیوان"ی لانەوازە بوو
بێباکانە دوا داستانی نسکۆکانی بۆ دەبێژاین!" (دوا نوێژەکانی چیا و سەفەری مەحاڵ، 1995)

"گەلی باڵندە"، ئەو دۆڵە عاسێ و دوور و درێژەی کە رووبارێکی سارد قووڵایی ناخی دەبڕێ، لە کاتی "ئەنفال"ەکاندا بوو بە داڵدە و گۆڕستانی سەدان کوردی ئەو دەڤەرە. گێڕانەوەی سەرگوزەشتەکانی بەڕەڤان سەبارەت بە "ئەنفال"، وەک راڕەوەکانی ئەو گەلییە، کۆتایی نەدەهات. هەردوو ریزە شاخەکانی ئەمبەر و ئەوبەری "گەلی باڵندە" لە قەڵایەکی مێژوویی گەمارۆدراو دەچوون: هەردەتگوت تووناوتوونێکە لە شوێنپێی زارۆکە سووتەمەرۆیەکانی کۆچ. بەڵام راڕەوی رێگەیە دوور و درێژەکانی ئەو گەلییە، کە دەتگوت تونێلی مێژوویەکی بەرهەڵدراوە، بە کاتە شپرزەکانی ئێمە خەتم نەدەبوو.

"من لە کوێم،
بووڵێڵ و سێبەری کاتەکان بە یەک دەچووێنم؟ (سکاندیناڤیا...)

ئێوارەکەمان لە سەیرانگەی سۆلاڤ بەسەر برد. پەلیکانە بەردینەکانی سۆلاڤ تا سەر مەتین بەلەدی کردین. شنەبایەکی فێنکی ئەو جۆگەلەی، کە لەسەرەوە لە سەرچاوەی کانییەکەوە بە تەنیشت پلیکانەکە دەهاتە خوارێ، یادەوەریی ئاوپڕژێن دەکردم. بیرم لە چێژی جوانناسیی هونەری ئەو پلیکانە دەکردەوە، کە هاوئاهەنگییەکی جوانی لەگەڵ سروشتی شاخ و سۆلاڤدا هەبوو. دەمویست لەو راستییە دڵنیابم کە تۆ بڵێی لە دوای رژێمی بەعسەوە لەلایەن کوردەوە دروست کرابێت، کەچی بەڕەڤان لەوە دڵنیای کردمەوە، کاتی خۆی بە بڕیاری

سەددام وایان دروستکرد. لە رەستورانێک دانیشتین، کە وەک زۆرینەی راستورانەکانی تر، خاڵی بوو لە خەڵک. دوای تاوێک لەبەر ساردی خوڕەی ئەو جۆگەلەی کە بەناو رەستورانەکەدا گنگلی دەدا، بەرەو ماڵی بەڕەڤان رۆیشتین.

ئەوەی کە لە مێژبوو بە دوای تێگەیشتنی دەگەڕام، باری رۆشنبیریی شاری ئامێدیی و دەڤەری بادینان بوو، بەڵام وەک تێگەیشتم، لەم شارەدا تەنیا ناو و خانووی رێکخراوی پارتین کە ژیانی رۆشنبیریی دەنوێنن. بەڕەڤانی هاوڕێم، دەکۆشا هۆکارەکانی نەبوونی رەوتێکی چالاکی کولتووری لە شارەکەی خۆیدا بۆ بدۆزێتەوە، کەچی گشت ئەو هۆکارانەی کە ئەو باسیدەکردن، نەیاندەتوانی گومانەکانی من لە نەبوونی ژیانی وشە لەم شارە مێژووییەدا بنەبڕ بکەن. بەهەمە حاڵ، ئەمەش ئاستەنگێکە کە پێکهاتەی کۆمەڵایەتی و رەفتاری سیاسی بەرهەم هێنەریەتی و ئاخاوتن لەسەریان بێنێکی درێژی گەرەکە.
دوای سێ رۆژ بەسەربردن لە میوانداری گەرمی ماڵی بەڕەڤان و گەڕان بە شوێنەکانی ئەو دەڤەرەدا، بەرەو هەولێر بەڕێکەوتم.

6

ئێستا ستۆکهۆڵم وەک کەشتییەک بەدەم سەفەرێکی دوورەوە، لەبەر نمە بارانی هاوینێکی لە هەتاو تۆراودا وێل بووە. پۆلە چۆلەکەیەکیش، کە رەنگە تازە کۆچەکەیان کۆتایی هاتبێت، تاو نا تاوێک، کۆپلە کۆپلە، بە چریکی سەرگوزەشتەی یادەوەرییەکانییان، شەوەکە و نیگایە بزاو و سێرەگرتووەکانی من تەنگەتاو دەکەن. دەنگی ئۆتۆمۆبیلێک بە هانکە هانک مەودای بیستنم جێدەهێڵێ، چۆلەکەکانیش بێدەنگ دەبن و بواری هۆنینەوەی شوێنپێیەکانی سەفەر بۆمن دەڕخسێنن: لە ئێوارەیەکی خۆڵباران دیواری دەرەکی قەڵای هەولێر، کە بە دەستنووسێکی ئاڵۆز و گەچراوی دەستی مێژوویەکی

تالانکراو دەچوو، گەمارۆ درابوو. خانووەکانی ناو هاولێریش لە قۆمەتە خۆڵی ئەو جورجانە دەچوون، کە کاتی خۆی مەراقم بوو بزانم چۆن ئەو جورجانە لە ژێر زەوییەوە بە هەڵدانەوەی خۆڵ ئەو دیمەنە زیکزاک و ئەندازەییانە لەسەر خۆیاندا ساز دەکەن. بەڵام ئەگەر دیمەنی قۆمەتە خۆڵەکانی جوورجە کوێرەکانی ژێر ئاخ، یارییەک بن لە غەریزەی ژیان، یان هێمایەک بن لە مانای شوێنی گیانەوەرانەی ئەو جورجانە، کەچی دیمەنی ناشیرینی خانووە نیوەچڵ و خۆڵە هەڵدراوەکانی ناو شاری هەولێر، رەنگدانەوەیەکن لە پاشخانی ئەقڵ و ناو هاوئاهەنگییەی ئەو سیستەمە باڵادەستە. ئەو دیمەنەش گەمەیەکە لە گەمەکانی پەیوەندی بازرگان و لێپرسراوەکانی ئەو دەسەڵاتە. بەڵام ئەوەی کە وایدەکرد ئەو دیمەنانەم لە زەین فەرامۆشبکات، دیداری چەند هاوڕێ، خزم و شوێنگەلێکی یادەوەریی لاویەتی بوون.

"ئەم شارە بۆ من،
ئێوارەیە و لە ئێوارانیش ناچێ.
سەرم بەرەو کوێم رێدەکا؟ (دوا نوێژەکانی چیا و سەفەری مەحاڵ).

چەند رۆژێک بەر لە گەڕانەوەم بۆ کوردستان، جەمال پیرە، ئەندامی دەستەی نووسەرانی گۆڤاری "نما"، هەواڵی دەرچوونی ئەو کتێبەی کە وەرمگێڕا بوو، "فەلسەفەی کۆچەری" پێڕاگەیاندم. سامانی منیش، ئەو سامانە ماددییە نەبوو، کە زۆرینەی خەڵکی ئەوروپانشین لەگەڵ خۆیاندا بۆ کوردستانی دەبەنەوە، کە ئەمرۆش، مخابن، خەڵکی کوردستان بەو سامانە ماددیانە، جەغت لە بەهای کەسێکی ئەوروپینشین دەکەنەوە، بەڵکوو تەنیا ئەو کتێبە و دوو کتێبی تر بوون کە بۆ چاپ لەگەڵ خۆمدا بردبوون. ئاخۆ منی ئاوێزان بە نووسین و سەرقاڵ بە خوێندنی زانستگە، بێجگە لە بردنەوەی بیرۆکە و زانیاریی ئەو ئەوروپایە، چیتری هەیە بکاتە دیاری ئەو شوێن، یادەوەریی و

هاوولاتیانەی کە بە بەها و گرینگی وشە سەرەتاگەکانی ژیانی منییان خەملاند؟

هەر چۆنێک بێت، کۆمەکییەکانی شێروان خدری روح قەرەجی و هاوڕێ، عەبدولموتەلیب عەبدولای شاعیر، جەمال پیرەی سەبوور و ئیسماعیل کوردەی ئامادە لە دیدارە دۆستانەکانمان. وێڕای حەمە عەباسی شاعیر و هاوڕێی دێرینەم، لە جوانکردنی شوێن، لە دیدار و چاپکردنی ئەو کتێبە و نووسینەکانم، لە خۆم دڵسۆزتر بوون. ئەو کاتە ناسکانەی، کە لەو سەردانەدا لەگەڵ ئەو هاوڕێیانە، بەسەرم بردن، تەنیا جوانییەک بوو کە هانمبدات لەگەڵ شوێن دڕدۆنگی ژیانی ئەمڕۆی کوردستان و یادەکانی رابردوو ئاشتم بکاتەوە.

بەڵێ، "فەلسەفەی کۆچەریی" و دیمانەی ئەو هاوڕێیانە تاکە شوێنێکی درەوشاوەیە کە لە یادەوەریی ئەو سەردانەدا دەمێننەوە. رووداو و دیمەنەکانی تری کوردستان، بێجگە لەو شوێنانەی، کە ئەمەکدارانە بۆن و رەنگی یادەوەریی رابردووی منییان کاڵ نەکردۆتەوە، مایەی پەرێشانی نیگای تاراوگەیی من نین. مەزەندەشم خەریک ناکەن، چونکە لە ئاگایی من، کەم و زۆر، کتوپڕ بە ئاکار و رەفتارەکانیان شاگەشکەیان نەکردم.

لێرەوە، ئەگەر لەو پانتاییە رۆشنبیرییە بازاڕێنراوەی ئەمڕۆی کوردیدا، ئەو کتێبە بکەوێتە ناو قووڕگی فەرامۆشییشەوە، بەلام ئەوەندە بەسە کە ئەو هاوڕێیانە وەک دیارییەکی من وەریبگرن. دەبا وەک رۆناکییەک لە وشە، کتێب بکەینە دیاری ماڵ.

7

حەوسەڵەی وەلامە خەمهێنەرەکانی ماڵەوەم نامێنێ و تەلەفۆنەکە دادەنێمەوە. دەچمە باڵکۆنی ماڵەکەم، جیرانەکەمان بە سوێدییەکی داگیرکراو بە ئاوازی زمانی ئیسپانییەوە لە کێشەی تێرۆریزم و هەواڵی ژیانی تاراوگە بوونم لە ماڵەوە لێ دەپرسێت. وێنە و رووداوەکانی

کوردستان، وەک رەوە باڵندەیەک لە زمانمەوە هەڵدەفڕن و ئەویش بە سەیرکردنێکی مەیل ورووژێنەوە جیاوازی ژیانم بۆ شیدەکاتەوە. لە هیکڕا جودا دەبینەوە. وێنەی ئەو گوێدرێژەی کە بە دیوی دەرەوەی جەمخانەی کتێبخانەکەی ژوورەکەمەوە نووسابوو، رامدەگرێ. بەسەر وێنەی قەلاتی هەولێرەوە، کەرێکی جوان سەری بۆ شەکرۆکە دڕک شینەکەی بەردەمی دەنووشتێنێتەوە. نیگای تاراوگەش بەسەر پشتی ئەو کەرەوە سەرهەڵدەگرێ.

"ئەوە چ زەنایەکە بە مەدودایەکانی نێوان ئێرە و ئەوێ خەریکمدەکا؟
ئەوا ئەم ژوورە بۆ گومانکارەکەی سەر کورسی،
جێد... دێڵم." (سکاندیناڤیا...)

زۆر جار کە ماڵەوە بە دووپاتەبوونەوەی ئەو حیکایەتە بێهوودانەی، کە من دوای ئەو هەموو ساڵە پێشمەرگە بوومە، کەچی نە مەعاشم وەرگرتووە و نە خاوەنی "پارچە" عەردێکم ، بەرۆکیان دەگرتم، دەهاتمە دەرەوە. لەبەر سێبەرێک، یان هەوارێک هاوڕێیەکانم دەبینی. گەرمای وشکی هەولێر هەنگاوەکانی شپرزە دەکردین. لەناو تێکقژانی خەڵک و ماشێنەکانەوە عارەبانچییەکان بە دەم سڕینەوەی شریتەی دڵۆپە ئارەقەکانیانەوە، وەک مێژووی شەکەتی کورد، عارەبانە بارکراوەکانییان قوڕس قوڕس بە دوایاندا دەخولایەوە.

دەمویست مانایەک لە نێوان ئەو دیمەنە خەمینە و بانگەشە گەرمەکانی ئەو کۆمەڵگەیە مەدەنییەی کوردستان بدۆزمەوە، کە گۆڤارە قەبەکانی کوردییان داگیر کردووە. لە هەولێری پایتەختی کۆمەڵگەی "مەدەنی"دا تەنیا کتێباخەنەیەک هەیە، کە بە میرات لە سەددامەوە بەجێماوە. لە کوردستانی پڕ گوڵی سروشتیدا، گوڵە نایلۆنەکان ماڵەکانی تەنیوەتەوە. لەوەش سەیرتر، بووک و زاوایەکانی کوردستان، کە تاکە رووداوە لە ژیانیاندا، گوڵە نایلۆنەکان لە رۆژی

گواستەنەوەیاندا بە دەستییانەوە دەگرن. بەڵی، هەرچەندە من لە وڵاتی سوێد هەموو تیۆرییەکانی کۆمەڵگەی مەدەنی و شێوازەکانیم خوێندبوو، کەچی نەمتوانی لە زۆر لایەنی تیۆری کردەیی ئەو کۆمەڵگەیە مەدەنییەی کوردستان تێبگەم. من لە هیچ کۆمەڵگەیەکی مەدەنی رۆژئاوادا، نەمبیستبوو کە ئەگەر خزمەتگوزارێک، یان مامۆستایەک داوای کار بکات، دەبێ تەزکییەی حیزبی باڵادەستی هەبێت! بەهەمە حاڵ، من زۆر تشتم لەو کۆمەڵگەیە مەدەنییەدا بینی و بیست، کە رەنگە جۆرێک بن لە پێشڤەچوونی تیۆرییەکانی کۆمەڵگەی مەدەنی، پێشتر نەمبیستبوون و نەمبینیبوون. لێرەش حەوسەڵەم نییە ئەو هەموو تیۆرییە بژمێرم.

بەدەم ئەو تێفکرینانەوە لە شەقامەکانی هەولێردا دەکەوتمە دوای هاورێیەکانمەوە. کە شەقامە تەنگەبەرەکان تەنگەتاوییان دەکردین، دواجار سەرمان بۆ یەکێک لەو نادیانە هەڵدەگرت کە مۆڵگەی نووسەران و مەیخۆران بوون. شەوانە حەوشەی ئەو نادیانە، کە تەنیا پیاو بوون، بە کێڵگەی قەلەرەشەکان دەچوون. لە هیکرا بارە ئاپۆرە لە ژنە رەنگاورەنگەکانی سوێدم بە بیر دەهاتنەوە. رەنگە بە ئاسایکردنی ئامادەیی ژن لەو نادیانە و شوێنە وێکچووەکانی، کەمێک لە باری گرژ و ئاڵۆزی پیاو خاوتر و ناسکتر بکاتەوە. هاوکاتیش ئەو بە گرێبوونە لە وێناکردنی ژن کەمێک بەرەو سروشتی بوون بڕوات.

هەر یەکێک لەو هاورێیانەم لە کوردستاندا بە چەندان شێوە لە یەکتر جودا دەبوونەوە، بەڵام رەنگە میهرەبانی و لاتەریکی ئەوان لەو واقیعە شێواوەی ئێستای نووسەرگەلە مشەخۆرەکانی ئەوێ، کە دەرهێنەر و ئەکتەری هەموو شانۆیەکانی خۆ خۆری و پاڵەوانی وەرزشی زارەکی، یان بە واتەی مەسعوود محەمەد، زار قەڵەباڵغن لە بەکارهێنانی دەستەواژە فەلسەفییەکان، هۆکارێک بن بۆ زەمینە خۆشکردنی پەیوەندییەکانمان. دەکرێ تشتگەلێکی چکۆلانەش هەبن کە وابکەن من خۆشیم لەوانە بێت. چوزانم! ئەگینا لەمێژە من گەلێک

لەو نووسەرە خاوەن دەسەڵاتانەی هەولێر دەناسم و بەشێکیش لەوانە، بەر لەوەی وا دەست درێژ بن بەسەر پانتایی نووسینی کوردییدا، لە ژیانی پێشمەرگایەتیدا لە یەک ژوور خەوتینە، پاشان رۆژگارێک نامە گۆڕینەوەمان لەگەڵ یەکتر هەبووە. لەوەش زیاتر، رۆژگارێک کە تا وا بە پوڵداری، نەک ژیانداری، لووتبەرز نەبوون، یان وەک خۆم ئاسا خاکی بوون، کۆمەکی ماددی و مەعنەویم کردوون. کەچی کە هاتمەوە، بێ ئەوەی من پێویستم بە منەتبار کردنی ئەوانە بێت، رەنگە لە چاوەڕوانی ئەوەدا بوو بن، وەک ئەوەی کە ئەمڕۆ باوە، سەردانییان بکەم. گەلۆ چما بەرژەوەندخوازی و پارە و پوڵ، زۆر جار، مرۆڤ دەعەجان و کرێت دەکەن؟

"لە خۆم دەپرینگێمەوە و
بە پێکەنینێک هێڵە خاو بۆوەکانی دنیا رادەچڵەکێنم،
لێدەگەڕێم رەنگی شادمانی و تروسکایی مەلەکوت
بۆ ناو ئەو گۆشانەی روح کە من بە نازانم دۆشداماو دەکەن،
پەلکێسشم بکەن" (سکاندیناڤیا...)

ئاپۆرەی خەڵک و سەرابی ماشێنەکان، نەک هەر گەرمای هەولێری زیاتر دەجۆشاند، بەڵکوو بێدەنگی موتەلیبیشی شێلو دەکرد.

بیرکردنەوەکانی موتەلیبی هاوڕێم لە ژیانی ئەمڕۆ و زمانی نووسیندا، بێدەنگییەکەی ئەوی خەستتر کردبوو. بۆیە موتەلیب وەک شاعیرێک، شیعرەکانی نمایشێکن لە جووڵەی بێدەنگییەکانی. کەچی کەریم کاکە هاوڕێی دەورانی پێشمەرگایەتیم، وەک سێبەرێک کە پێناچێت بڕەوێتەوە، هەندێک جار، وەک لەرینەوەیەک لە بێدەنگییەکانی، بۆ ئەوەی ئامادەیی خۆی لە هاوڕێیاتی دیدارەکان جەغتبکاتەوە، بە دەربڕینێکی گاڵتەئامێز و هەمیشەش کورت، تیشکێکی دەخستە سەر ژیانی ئەمڕۆی کوردستان. لەو قسانەی کە ئەو

لە ریگای قسەی نەستەقی کوردییەوە پێناسەی ژیانی کۆمەڵگەی کوردی دەکرد: "ئاشی نەزانان خوا دەیگێڕێ" بوو. ئیتر دوای ئەوە دەچووەوە ناو بێدەنگییەکەیەوە. هەروا شیعر نووسینی کەریم کاکە، بە هەمان مجگێزی بێدەنگییەکەی لە دایک دەبێت. لەو کاتانە بڕێک جار، بە دەم خەیاڵاندنی خۆمەوە زۆر بیرم لە خاسڵەتی بێدەنگیی ئەو هاوڕێیانە دەکردەوە. لەوانە گێڕانەوەی ئەو بێدەنگییە بۆ سروشت و کەژ و هەوای هەولێر و پێکهاتە کۆمەڵایەتییە لێکناکۆکیی و مێژوویەکانی و ...، کەچی ئەوانە هەموویان بۆ بیرکردنەوەکانم نەبوونە بیانۆیەکی بنەبڕ. رۆژێکیان بەدەم گفتوگۆی باسێکی نێوان من و موتەلیبەوە، سەبارەت بە کێشەی زمان، موتەلیب باسی ئاستەنگی شێوە ئاخاوتنی هەولێری دەکرد: مرۆڤ کە لە نێوان مەرجی ئەو ئاخاوتنە و مەرجی ئاخاوتنی رۆشنبیرییدا، تووشی ئاستەنگێک دەبێت، کە وادەکات مرۆڤی هەولێریی کەمدوو قوڕس بئاخڤێ، یان گرفتێک لەبەردەم دەربڕین دروست بێت. موتەلیب دەیویست بە هێنانەوەی ئەو هۆکارە وەڵامێکی قووڵ بۆ ئەو بێدەنگییەی خۆی بدۆزێتەوە، بەڵام شەپۆڵێک لە دەربڕینی گومان رووخساری لێڵدەکرد.

هەرچەندە حەمە عەباسی هاوڕێی بە مجگێز کۆمەڵایەتیتر دیارە، بەڵام ئەویش لەو بێدەنگییە پشکدارە. حەمە هەمیشە بەرەو سادەیی دیارە مەحشەر خۆشەکاندا دەشکێتەوە. ئەو بە زۆری، لە گفتوگۆیە رۆشنبیرییەکاندا گوێگری هەڵدەبژارد، بەڵام کە دەبوو بە ئاهەنگ و بەزم، دەبوو بە تەپڵ لێدەر و گۆرانبێژێکی بزێو و سەمای گەرم دەکرد. لە شیعر و نووسینەکانی حەمە عەباسدا، جۆرێک لە نەوای گۆرانی و گەڕانەوە بۆ سادەیی، یان مجگێزی خۆش ئامادەییان هەیە.

شێروان خدری بێماڵیش، کە دووەم جار بوو بیبینم و لە دوورەوەش وەک برایەکی هاوڕێ لە رێگای مەیل و چاتەوە چەندان شەڕ و گفتوگۆی فرە رەنگمان هەبوو. شێروان وەک چۆن بە سەرکێشی خۆی بووە پسپۆڕی تەکنیکی کۆمپیوتەر، بە هەمان شێوەش، ماوە ماوە، مەیلە

سەرەڕۆیەکانی خۆی لەناو شیعر و نووسینەکانی دەتەقێنێتەوە. هاوڕێیە تازەکەشم جەمال پیرە کە حەزی لە خۆشییە، بەڵام ئاراستەکانی هێشتا نادیارن. هاوڕێیەک کە جێگەی بڕوایە لە ساتە سەختەکاندا ئامادەیی هەبێت. وەک نووسەرێکی نوێ، بە شێوەیەکی ئیدیالی حەز دەکا هاوڕەوتی ئاسۆیە نوێیەکانی ژیانی رۆشنبریی بێت.

8

لەگەڵ هەنگاونانی ئێمە بەناو شاری هەولێرەوە زەردەواڵەی تیشکەکانی هەتاوی هاوین ئەو هاوڕێیانەی بە هاوار دەهێنا و تووشی سواربوونی ئۆتۆمۆبیلیان دەکردم، بۆیە زوو لە بزێوی و رەنگی تەڵخی منداڵە بۆیاخچییەکان وندەبووین. هەرچەندە ئەو منداڵە بێنازانەی کوردستانی سەروەت و سامان خوراوی دەسەڵات و دەوروبەرەکەی، دەیانبینی پێڵاوەکانی من هی بۆیاخکردن نین، بەڵام، هەروەک باوە، هەر رستەی "مامۆستا پێڵاوەکەت بۆ سبوغ بکەم"یان دەگۆتەوە. نەعلەکەی منیش هی بۆیاغکردن نەبوو، بۆیە دەمگوت خۆ خودی پێیەکانم بۆیاغناکرێن. هەموو جارێ موتەلیب، کەریم کاکە و حەمە عەباس، یان جەمال پیرە، بە هەراسانبوونیان لە دەست گەرمای شەقام، دیواری بۆن کرۆزی هەولێر نەیاندەهێشت تێر بم لە تەماشاکردنی ئەو کتێبانەی کە ناونیشان و وێنەی کیژە مەمک و قاچ مەیلەو رووتەکانی سەر بەرگ و دوا لاپەڕەی رۆژنامەکان، کە بە گوێرەی بیرکردنەوەی من، نە ئەو ناونیشان و نە وێنەی هەوەس بزوێنی ئەو کیژانەش، هارمۆنییەکیان هەیە لەگەڵ ژیانی شەقامی پڕ لە پیاوی بچم تووڕە و شەکەتی ئەو شارەدا. لە پڕ "حەمە شێت" لە یادەوەرییمدا بە جل و ریشە سپییە درێژەکەیەوە بە کۆڵانێکی ناو قەیسەری هەولێردا تێپەڕدەبوو و لەبەر خۆیەوە دەیگوت: "خوایە بگە قەومەکەت ئاسن کوشتی". ئەو شێتە رووخسار نوورانییە لە کۆتایی حەفەتایەکاندا لە کێشەی "ئاسن" نیگەران بوو. ئەوکات من لەو

هاوارنامەی "حەمەشێت" تێنەدەگیشتم، بەڵام دەکرێ ئەو "ئاسن"ە، وەک هاوردەیەک بۆ کێشەی ئەو "تەکنیک"ەی کە ئەمڕۆ کوردی سەرگەردانکردووە، بخوێنینەوە. ئەمڕۆ خەڵکی ئەو شارەی "حەمە شێت"، وەک یارییەکی منداڵان "تەکنیک" بەکاردەهێنن.

ئەو ژنانەی کە بە منداڵە ساوایەکانی کۆشیانەوە لەناو کۆڵانە تەنگەبەر و عاجباتییەکانی شێخەلادا دەرۆزەیان دەکرد، ئاوازی پاڕانەوەکانیان بۆ خێر پێکردن هێندە خەمهێنەر بوون، ئیتر نەمتوانی ئەو بازاڕە سیخانخکراوە لەو هەموو شتە بێ پەیوەندییانە لەگەڵ یەکتردا، ببینمەوە. لەوەش ناخۆشتر، قەڵس بوونی ئەو هاوڕێیانە بە خۆ نمایشکردنی هەتاو لە بەهایەکانی گەرمی خۆی بوو، کە تاوێک هێور نەدەبوونەوە تاکوو گوڵەبەڕۆژە فرۆشێکی سەنگسار کەمێک گوڵەبەڕۆژەم بۆ لەناو ئەو رۆژنامانە بکات، کە لەبەر هەواڵ و راپۆرتە پفکراو و لێکچوونیان لە یەکتری، روویان زەرد ببوو. تێپەڕین بە بازگەکانی ناوشاریش بە فێربوونی سڵاوێک لە شێوازی بەرپرسیارانە، یان سواربوونی قەمەرەی "مۆنیکا" و ناوگەلی لەو جۆرە، لە سەر ئێشەی شریتەی راوەستانی ئۆتۆمبیلەکان و گومانی تێرۆریست بوونت رزگارتدەکات. لەو رۆژانەی کە دەهاتینە ناو شار، دەمویست ژمارەی ئەو ژنانە بزانم کە دەمنادەمێ، وەک باڵندەی راونراو تێدەپەڕین و ئاپۆڕەی چاوی پیاوە راوچییەکان بەدوای سمتیان دەکەوتن.

نا: بە خۆمان رێگاکانمان وێڵ کرد و راوەستاین،
شارەکانیشمان بە خنکاوی جێدەهێشت.
لێرە بوو،
لەوێ نا، دەزانم!" (سکاندیناڤیا...)

هەروەک پۆلە چۆلەکەیەک لەسەر درەختی خەیاڵاندنەکانم بەناو تاراوگەی بەر باران هەڵبفڕن، نیگام بە دیمەنەکانی سەر کەنار

دەریاچەکانی سوێد لەنگری دەگرت. جەستەگەلێکی رووت لە ژن و پیاو لەبەر هەتاوێکی مەیلەو گەرمدا بەسەر ئەو گیایە سەوزانەدا دەبریقانەوە. تیشکەکانی هەتاویش لەسەر مەمکە سرک و تورت و ران و سمتە لووسەکانی ژنەکان خپ دەبوون، بێ ئەوەی نە ئەو پیاوانەی کە لە تەکییان راکشا بوون و، نە ژنەکانیش ئاوڕێکی هەوەسییانە لە یەکتر بدەنەوە.

تێکچڕژانی ئاپۆرەی خەڵک و هۆڕنی ماشێنە کوێرەکان، مەیلی وردبوونەوە لە شتە فڕێدراوەکانی سەر شەقامە بێ شۆستەکانی خاودەکردمەوە. بەڵام مخابن دەرفەت نەبوو لە دەمی ئەو رووناکبیرانەی کە دێن بۆ "چایخانەی مەچکۆ"، گوێ لە دەستکەوت و هەنگاوەکانی ئەو "کۆمەڵگە مەدەنی" ەی کوردستان بگرین. کاتی ئەوە نەبوو کە لە دوای تەواو بوونی قسەکانیان لەمەڕ سەرکەوتنەکانی ئەو "مەدەنی"یەتە، پرسیاری ئەوەیان لێ بکەم، کە لە کۆمەڵگەیەکی مەدەنییدا، ئایا رەوایە ئەو هەموو منداڵانە لەبەر دەرگای "مەچکۆ" و دەوروبەرەکەی کاری حەماڵی و سبوغی بکەن؟ ئاخۆ ئەو "مەدەنی"یەتە تەنیا بۆ منداڵی لێپرسراوەکانی حیزبە؟ ئاخر لە کۆمەڵگەی مەدەنییدا منداڵ نابێ ناچاری کار بکرێت. ئەو کۆمەڵگەیە مەدەنیەی کە بیر لەو منداڵانە ناکاتەوە، کە لە باوەشی ئەو دایکە بەدبەختە سواڵکەرانە گەورە دەبن، چۆن نەوەیەکی مەدەنی پەروەردە دەکا؟ ئەو دەستەواژە هەموو رۆژێک، وەک قسە لە رۆژنامە "نامەدەنی"ییەکانی ئەو وڵاتە فڕێدەدەرێن. ئەو دەمانە وێنەی ئەو فەیلەسوفەی گرێکی کۆنم بە یاددەهاتەوە، کە رۆژێک لە نوێژی نیوەڕۆدا بە فانۆسێکی دەستییەوە لە شەقامەکانی "ئەسینا"دا دەسووڕایەوە. کاتێک خەڵک لێی دەپرسن: بەو نوێژی نیوەڕۆیەوە لە چی دەگەڕێیت؟ وەڵامی ئەویش ئەوەبوو: "لە مرۆڤ دەگەڕێم". دواجار ئەو فەیلەسوفە لە داخی نەدۆزینەوەی مرۆڤ، تا مرد، ژیانی لەناو بەرمیلێکی داخراودا بەسەربرد. بەڵێ، حەزمان

دەکرد، ئەوجارە لە "کۆنفرانس"ی داهاتوو، یان لە "دیمانە و چاوپێکەوتن" لەگەڵ راوێژکارانی "کێشەی ئافرەت/ ژنانی کوردستان" ئەوەمان بۆ روونبکەنەوە: بۆ لە کۆبوونەوە و قسەکانی سەر تەلەڤزیۆن و رۆژنامەکاندا، مافەکانی ژن و ئازادییەکانی هێندە بووژاوەیە، کەچی ئەمرۆ ئەو هەموو کیژە لە دوای پۆلی شەشی سەرەتایی و دووی ناوەندی ناچار دەکرێن واز لە خوێندن بێنن؟ بۆ ژنێکی تەنیای "مەدەنی"، نەک سەرتاپا داپۆشراو بە جلی گەرم، زۆر بەدەگمەنی لەناو شاری هەولێردا دەبینرێت؟ بەڵام دەترسم ئێوەش بە وەڵامێکی "سۆسیۆ_مەدەنیی" و شارییەوە بڵێن، ئەوە مێژوویەکی کۆنی کولتووری هەولێرە؟! دەبا ئەو فێمینیستانەی ناو تەلەفزێۆن و راوێژکاری "ئافرەتانی رێکخراوە حیزبی"ەکان راڤەیەکی ژنگەرایانەمان لەسەر ئەو دیاردەیە بۆ بکەن: ئاخۆ مەلا ژنەکانی کوردستان بە هونەری نووشتە و بەخت هەڵهێنانەوە کاریگەرییان بەسەر ژنانی کوردستان زیاترە، یان ژنە فێمێنستەکانی پشت مێز و نوێنەرەکانی ناو پەرلەمان و رێکخراوەکانییان؟

بەڵێ، هەولێری ئەمجارە، وەک هەولێری رابردوو سادە ئارام نەبوو، بەڵکوو هەولێری ئێستا، بە گەڕەلاوژەی ئۆتۆمۆبیل، رەنگی خەمۆکی خانووە نیوەچڵە بە بلۆک دروستکراوەکانییەوە، وەک یادەوەرییەکانی من، لە شارێکی "تاڵانکراو" دەچوو.

"لەوێوە کۆڵانە و خەون دەبینێ؟
کۆڵانێکە منداڵێتی بانگ دەکا..." (سکاندیناڤیا...)

ئەو شارە لە چەندان گەڕەکی تازە، کە پێکهاتەیەکن لە تیرە و خێڵەکان، چەند تەلاری بەرزی لە نموونەی شیراتۆن و "بازاری نیشتمان"، کە لە ناوەڕاستی شاردا قووتکراونەتەوە، وێنەی هەرارکی

دێهاتی ئاغایەک، یان پێکهاتەی خێزانێک و باوکێکی دەمڕاست و ئەندامەکانی ژێرەوە، دەنوێنێت.

هەر لە دیمانەی یەکەمی ئەو شارەدا مرۆڤ هەست بەوە دەکا کە میکانیزمی دەسەڵات لەسەر شێوازی هەرارکی سیستەمی باوکسالاری حوکمدەکا. بۆیە هاوڵاتییەکانی کوردستان کە لەمەڕ ئەو حکومەتە دەدوێن، باسی قانوون و دا و وەشانەکانکان ناکەن، بەڵکوو ئاماژە بە چەند ناوی ناسراو دەکەن. چونکە ئەو ناوانە وەک هێمایەک لەو دەسەڵاتەدا، هەم خۆیان قانوونن و ، هەمیش پیادەکەری قانوون. بۆ نموونە، کە هاووڵاتییەک بە دوای کار و بارێک، ئەرکێک، کێشەیەک و ... هتد دەچێت، ناڵێت دەچمە دائیرەی پەروەردە، شەهیدان، زیندان و ... هتد، بەڵکوو باس لە ناوی لێپرسراوێکی دیاریکراو دەکات، کە ئەو کارەکەی بۆ دەکات و بریاردەری دوای کارەکەشە.

لێرەوە بانگەشەی "کۆمەڵگەی مەدەنی" کوردستان دەبێتە قسەیەکی کۆمیدی. چونکە لە سەرتاپای کوردستاندا، تاکەکەسەکان وەک ئەندامێکی جەستەی دەوڵەت خۆیان پێناسە ناکەن، بەڵکوو وەک وابەستەی پیاوێکی باڵادەست خۆیان ناس دەکەن، کە ئەمەش نموونەی هەرارکی ئەقڵی کۆمەڵگەی خێڵە. میکانیزمی ئەو هەرارکییەش لەسەرتاپای توێژەکانی کۆمەڵگەی کوردیدا: لە نووسەرانەوە بگرە تا دەگاتە توێژی کاسبکاران، کارایە. نووسەر لە ڕێگای قانوون و مەرجەکانی لە مافەکانی خۆی نادوێت، بەڵکوو لە ڕێگای ناوی کەسێکی باڵادەست، کە ڕەنگە زۆر جار ئەو کەسە هەر پەیوەندی نییە بەو بوارەوە. لێرەدا نموونەی دکتۆری کشتوکاڵ، ئەڵوەند دزەیی، کە سەرۆکی کۆلیژی پەروەردە بوو لە زانستگەی سۆران، ناوەڕۆکی گاڵتەجاڕانەی "پەروەردە"ی ئەو دەسەڵاتە رووتدەکاتەوە. دەکرێ بپرسین: ئەلوەند دزەیی کە ئاغایەکە و بە مەنهەجی سەردەمی بەعس کشتوکاڵی خوێندووە، باشە، چۆن دەتوانێ بە "زانیاری کشتوکاڵی"، نەوەیەکی نوێ کە لە ژیانی پەنابەری وڵاتێکی ئیسلامی وەک ئێران و

پاشماوەی ئەنفالی سەددام لە دایکبووە، پەروەردە بکات؟ دواتر، لەو بەشەی، کە چووم بۆ لای ئەلوەند دزەیی، تا وەک مامۆستایەک لەمەڕ وانە گوتنەوە لە کۆلیژی سۆران، لەگەڵیدا تووشی شەڕ، نەک گفتوگۆ ببم، دیمەوە سەر نمایشکردنی "شانۆ"ی ئەلوەند دزەیی و بۆینباغە کشتوکاڵییەکەی.

بۆیە ئەمڕۆ لە کوردستاندا زۆرن ئەوانەی کە لە دائیرەکاندا بەڕێوەبەر و کارمەندن، کەچی نە لەو پیشە خوێندوویانە و نە ئەزموونیشیان هەیە.

"سنوورەوان و پاسەوانە خێڵ و بێ ئەزموونەکانی مێژوو، فریودەرەکانیش، بە خولیای دۆڕانە فەرامۆشکراوەنان، دەستپەڕیان لێدەدا." (سکاندیناڤیا)

هەردوو دەسەڵاتی کوردی، بە ئاگا و بێ ئاگا، بە هۆی هەر بەهانەیەک بێت، بەرپرسیارن لە ئاراستەکردنی ئەو کۆمەڵگەیە بە هەرارکیکراوە. هەر بۆیە ناونیشانی زۆرینەی شوێنەکانی ناو شارەکانی کوردستان، بەناوی مزگەوت، خانووی لێپرسراوێک و گەڕەکی فلان خێڵ... دەناسرێنەوە. لێرەدا دیاردەکانی شار و کۆمەڵگەی مەدەنی و دەوڵەتی قانوون، لە ژیانی کۆمەڵگەدا نابینرێن، بەڵکوو تەنیا لە شاشەی تەلەفزیۆنەوە دەبیسرێن.

لەوێ لە کوردستاندا، ئامانجی تاکەکەسەکان، وەک هێگل باسی دەکا، لە دواجاردا لە بونیاتنانی دەوڵەتدا بەرجەستە نابێتەوە، بەڵکوو ئامانجی ئەو دەسەڵاتەی کوردی، بەرهەمهێنانەوەی روانگەی هەرارکی خێڵە لە بۆتەی دەسەڵاتێکی بەناو هەڵبژێردراو و مەدەنییدا.

دەکرێ دیمەنی بانگەشەکانی نووسەرانی ئەو حکومەتەی کوردستان لەگەڵ شوانێک، کە مۆبایل تەلەفۆن بەکاردێنێت، یان لە کەناڵەکانی سەتەلایتەوە دیمەنەکانی سەرتاپای جیهان دەبینێت، بەراورد بکەین.

بەو مانایەی ئەوە بە جیهانیبوونی بازاڕی سەرمایەدارییە کە شوانێکی کوردستانی ناچار کردووە مۆبایل و سەتەلایت بەکار بێنێت، نەک بونیات و مەرجی ژیانی ئەو. بەهەمان تەرز نووسەر و سیاسەتکاری کورد، وەک رەنگدانەوەیەک لە کۆمەڵگە و بونیاتی خۆیان قسە لەو دەستەواژانە ناکات، بەڵکوو مۆدەیەکی دەرەکی ناچاری دەکا گوزارە لەوە بکات. بۆیە نە بەکارهێنانی مۆبایل دەتوانێت بونیات و مەرجی ژیانی شوانێک بگۆڕێت و نە قسەکردن لەو دەستەواژانەش مانای گۆڕانی ئاوەزی نووسەر و دەسەڵاتدار و بە مەدەنی بوونی کۆمەڵگەیە.

مخابن ئەمڕۆ لە کوردستاندا پرۆسەیەک لە رووخاندنی ئەخلاقی کولتووریی و بەهای جوانییەکان لە ئارادایە. لەو پرۆسەیەدا مرۆڤ بۆ ئەوە هاندەدرێ ببێت بە مەکینەیەک بۆ تێرکردنی هەوەسی ماددی و خەونی رووکەش. خەڵک بۆ ئاکاری دەستەبەرکردنی پارە و وابەستەیی لێپرسراو لە شێوەی وابەستەیی بە سەرۆک خێڵ ئامادە دەکرێت، نەک گەڕان بە دوای خوێندن و فێربوونی پیشە و زانیاریی نوێ. لەو پرۆسەیەدا خەڵک بە جۆرێک پەروەردە دەکرێت، کە گرینگ نییە کەسێک لە کوردستان و ئەوروپا چۆن دەژیت، بەڵکوو گرینگ ئەوەیە، وەک مەکینەیەک، پارە خڕبکاتەوە. بە کورتی مرۆڤ وەک رۆبۆتێک کراوە بە دیلی پارە و بەرخۆری شتەکان. مرۆڤ لەو پرۆسەیەدا، بە واتەی مارکس، تووشی لە خۆنامۆبوون بووگە.

لێرەوە هاواری "عەدەم"ی نیتشەییانەمان بە یاد دێتەوە، کە لە سەدەی نۆزدەدا پێشبینی روخانی بەهایە ئەخلاقییەکانی رۆژئاوای کرد و جاڕی لە دایکبوونی ئەو مرۆڤە نوێیەی دا. ئەمڕۆ لە کوردستانیش، وێڕای رەهەندە جیاوازەکانی دیاردەی کوردستان و رۆژئاوا، تەنگژەی روخانی ئەخلاق و بەرخۆرکردنی بەهایەکانی مرۆڤ لە قوڵبوونەوەدایە. ئەمڕۆ کۆمەڵگەی کوردی، لە بری دروستکردنی ئاگایی نەتەوەیی، بەهای فێربوون، هاندان و پەروەردە کردنی دۆخی

کولتووری، پەرە بە گیانی بە کاڵابوونی دەدرێت. ئەو دیاردەیە نووسەرگەل و توێژێکی فرەی لە جڤاک بەرهەم هێناوە. بە دەربڕینێکی تر دەتوانین بڵێین، کە ئەمڕۆ سەرتاپای وەشان و بڵاوکراوە رۆشنبیرییەکان وەک بازاڕێک سەیر دەکرێن کە لەوێدا دەستکەوتی ئابووری، گیرفان قەڵەوکردن ئامانجە نەک ئامانجی فراژانی کولتووریی. ئەمەش کایە و رۆڵە کولتووریەکانی چەمکی رۆشنبییریی و نووسینی سووک کردووە.

لەم دیدەوە، مەیلی خەیاڵاندنی دەست لەملانێی تاراوگەکراو لەگەڵ شوێن و یادە دڵگیرەکان دەکەوێتە کێشە.

"مەحوی یش سەری دەبێ بە چرای قەسیدەیەک و
لە گفتوگۆیەکدا بەناو گەردووندا رۆدەچێ،
بە دوای ماخولیاکدا هێشووەک لە خوا دەچنێتەوە و
لەناو تەونە ئاوریشمەکانی بوون دەبێ بە هەوری پرسیارێک، رادەکا و
بە هەنگاوەکانی روح ناگات" (سکاندیناڤیا...)

9

"شێتێکە و لەناو بێدەنگیدا ئەڤینداری بۆ شەیتان ئاشکرا دەکا.
ئەی شاعیر نە تۆ وڵاتێکت هەیە و نە ئەو وڵاتەش تۆی،
لە دوو دڵی خیانەتی چارەنووسەکان مەپرینگێوە، رابووڕێ ...
رابووڕێ... رابووڕێ... را...
سڵاو ئەی تاراوگە سڵاو...! (ساکاندیناڤیا...)

ئەو ئێوارەیەی کە لەگەڵ برادەرە ئەزیزەکان، موتەلیب عەبدوڵا، ئیسماعیل کوردە، جەماڵ پیرە، رزگار بۆرە، حەمە عەباس و دوو هاوڕێی تریش، کە مخابن ناوەکانیانم لە یادم نەماوە، لە "سێنتەری

رۆشنبیریی نما" دانیشتین، یەکێک بوو لەو دیدارانەی کە شوێن پێی لە یادەوەرییم ناچێتەوە.

من ئێستا لێرە شوێنپێی نیگایەکان لەسەر هەنیەی تاراوگەدا دەنووسمەوە و لەوێش ژیان بەسەر قەدەری خۆڵبارندا ئاوالایە. بۆیە مرۆ دەبێ مانەوەی مانایەکی بەهایە ئەخلاقییەکان نەکات، کە کۆمەڵگەی کوردی جاران هەڵگریی بوو. لێرەدا دەبێ بە جەغتکردنەوە بڵێم، کە کێشەی هەڵدێران و مەرگی ئەو بەهایە ئەخلاقییەی ئەمڕۆ جڤاکی کوردستان، هەر تەنیا لە ئاستی دەسەڵاتدا لە ئارادا نییە، بەڵکوو کۆی بونیات و پێکهاتەکانی کۆمەڵگەی کوردی تەنیوەتەوە.

ئیسماعیل کوردە و جەمال پیرە بە میوانداریی دۆستانەکەیانەوە دیدارەکەیان خۆشتر دەکرد. ئیسماعیل کوردە لە دیمانەی یەکەمدا، وەک دیمەنە سەوزایی و دەوەنی رەواندز دێتە بەرچاوان ، لێ بەدەم گفتوگۆوە بەرەو هونەری سەرکەوتن بە رێچکەی نێو شاخ میوانداریت دەکا.

لەو ئێوارە هۆگرەدا موتەلیب پێشنیازییکرد لە رێگای "بنکەی رۆشنبیریی گەلاوێژی نوێ"دا، کۆڕێک پێشکەشی بکەم. منیش رازی بووم، کە لە ژێر ناوی "گەڕان بەدوای خودێکی رەسەن لەناو مێگەلاندنی ئاپۆرەدا"، لە "باغچەی سەنتەری نما" ئەو کۆڕە، ئەنجامبدەم. بەمەش هەوڵبدەم لە روانگەی مارتین هایدیگەرەوە تیشک بخەمە سەر چەمکی خودی رەسەن و ناڕەسەن و دواجاریش، وەک روانگەیەک،، ئەو خودە بەرخۆرکراو و بەحیزبیکراوەی کوردی، بکەم بە ئاکامگیریی ئەو کۆڕە.

لەم ئێوارەیەدا بەر لەوەی کۆڕەکە دەستپێبکات، لە ژوورێک لەگەڵ برادەرانی ناوەندی رۆشنبیریی نمادا دانیشتبووین. لەگەڵ کاتی دەستپێکردنی کۆڕەکەدا، دوو کچی خوێندکاری زانستگە هاتنە ژوورەکە. یەکێکیان کە خوێندکار بوو لە پۆلی دووەمی کۆلیژی ئەدەب، بە لەچەکێک رووخسارە ئەسمەر و چاوە رەشەکانی گەمارۆ دابوو، رازیش

نەبوو تەوقە بکات، ئەویتریش وابزانم خوێندکاری ئابووری بوو، بەڵام ئاوەڵا و بزێوانە ئامادەیی خۆی نیشاندەدا. ئەو دوو کیژە خوێندکارە پڕ بوون لە حەزی گفتوگۆ و ژیانێکی کۆمەڵاتییانە. بەڵام ئەو بارە کۆمەڵایەتی و رۆشنبیرییەی کە ئەمڕۆ رووناکبیرە دەسەڵاتدارەکانی کوردستان دروستییان کردووە، نە هەر بواری ئاسانکردنەوە و هاندانیان لەبەردەم ئەو نەوە لاوە، بە تایبەتی کیژە لاوەکان داخستووە، بەڵکوو بچمی رووناکبیر و جەستەی رۆشنبیرییشیان خوێن تاڵ و دزێو کردووە. هەروا چونکە چاڵاکییە رۆشنبیرییە ئەدەبی و کۆمەڵایەتییەکان، وەک چاڵاکییەکی حیزبی بەڕێوە دەچن، بۆیە بۆ بەشێکی زۆری خوێنەر و نووسەرانی دەرەوەی ئەو چالاکییە رۆشنبیرییە لە قالبدراوانە، مانای رۆشنبیریی نین. لێرەوە دەبینین توێژکی زۆر لە خوێنەر و نووسەری ئەمڕۆی کوردستان، لەبەر نەبوونی سەکۆیەکی بێلایەنی رۆشنبیریی، هەڵوێستی گۆشەگیربوونی لەو بارە رۆشنبیرییە باوە وەرگرتووە.

لێ ئەوەی کە بۆ من خەمهێنەر بوو، تەنیا نەوێرانی ئەو دوو کیژە نەبوو لە ئامادە بوونی کۆڕەکەدا ، بەڵکوو پرسیارە سادەکەی کیژە خوێندکارەکەی ئەدەب بوو، کە حەزی دەکرد تێگەیشتنێک لەسەر چۆنیەتی شیعر نووسین بزانێ، بەڵام وێدەچوو لە کەژ و هەوایەکی نائومێدانەدا دەژی. بۆیە بە دەربڕینێکی سادە گوتی: "حەز دەکەم شیعر بنووسم و نەزانم کوو فێر بم." من دەربڕینێکم بە زەیندا نەهات کە لەو دەم و دەستەدا بتوانێت ئارەزووی ئەو کیژە خوێندکارەی کۆلیژی ئەدەب بەدی بێنێت. جەمال پیرە، وەک بە پیلەوە هاتنی من، خوێندنەوەی کتێب و شیعری بۆ پێشنیاز کرد. بەهەمە حاڵ، وەک بزانم زۆرینەی مامۆستایەکانی کۆلیژی ئەدەبی زانستگەی سەلاحەدین، نووسەر و شاعیری بەناوبانگ و زار قەڵەباڵغی کوردین، کەچی کیژێکی خوێندکاری ئەو بەشە، بەدوای پرسیارێکی سەرەتاییدا وێڵە.

هەر بۆیە گەر زانستگەیەکانی کوردی شوێنی مەعریفە و ژیانی تازە دەبوون، خوێندکارەکانی نەدەبوون بە پیاوکوژی (شێخ زانا). لەو

دەمەی کە بیر لە زانستگەی کوردی دەکەمەوە، کە لە رۆژگاری رابردوودا، مزگەوت و خانەقایەکانی کوردستان، چەندان نووسەری بەرهەم زیندووی کوردیان بەرهەم هێنا، کە ئەوانە بناغەڕێژی روحی کولتووری کوردین. ئەمڕۆ زانستگەیەکانی کوردستان، کە گوایە سەرچاوەی زانست و ئاسۆیە نوێیەکانی رۆشنبیرین، کەچی، نەک هەر بوونەتە شوێنێک بۆ بێئومێدکردن و دەمکوتکردنی لاوان، بەڵکوو ئەو زانستگەیانە بوونەتە سەرچاوەیەکی چالاک بۆ پەروەردەکردنی ساختەچی و پیاوکوژان.

کۆڕەکە بە کارە جوانەکانی کاک رزگار بۆرە رەخسا. چونکە لەو دۆخە دڕدۆنگەی ژیانی رۆشنبیریی ئەمڕۆی کوردستاندا، ئەگەر ئەو نەبووایە رەنگە کۆڕەکەمان ئەو تامەی نەدەبوو. بەڵام پرسیاری میوانەکان، وەک ئەو خودە رووکەشێنراوەی مرۆڤی ئەمڕۆی کورد، کۆڕەکەیان بەرەو کێشەیەکی رووکەش برد. هەر لە یەکەم پرسیارەوە تێگەیشتم کە گوێگر، وەک ئەوەی راهاتووە، چاوەڕێی ئەوە بوو کە من قسە لە هەموو فەلسەفەی هایدیگەر، سارتەر و روانگەی بوونگەرایی بکەم. ئەو شێوە راهاتنە لە کۆڕ و نووسینی کوردیی، بەرهەمی ئەو دیاردە رۆشنبیرییە لە گۆڕەیە، کە دەبێ کۆڕگێڕ بێ لەبەر چاوگرتنی میتود و پرسیارێکی دیاریکراو، گوتەگەل، چەمکگەل و ناوی فەیلەسوفان هەڵبڕێژێت، تا ماسوولکەی رۆشنبیریی خۆی نیشانبدات. سەرەنجامی ئەو جۆرە تێگەیشتنە لە هزر و رۆشنبیرییە، لە بری تێگەیشتن و لەبەرچاوگرتنی ناوکۆیی (کۆنتێکست)ی رۆشنبیریی وەرگرتنی گوتە لە هزری رۆژئاوادا بوو بە مۆدە لە بواری نووسینی کوردییدا. بەڵێ، من هەوڵمدا دوو دەستەواژە: خودی "رەسەن" و "نارەسەن" لە هزری هایدیگەر پێناسە بکەم و لە رێگای ئەو دوو دەستەواژانەشەوە تیشکێک بخەمە سەر ژیانی ئەمڕۆی کۆمەڵگەی کورد و ئاستەنگی ئەو "رەسەن"بوونەی تاکەکەس کە هایدگەر باسیدەکات.

بە واتەیەکی تر، ئاماژە بەوە بکەم، کە لە کۆمەڵگەی ئێمەدا بوارێک بۆ مرۆڤ نییە کە وەک خۆی هەبێ، بەڵکوو مرۆڤ، بۆ ئەوەی قەبووڵبکرێت، دەبێت گوێ لەو "پیاو"ە؛ ئەو نەریتە باو و دەمڕاستەکانی "چاکە" و "خراپە" بگرێت بۆ ئەوەی ببێت بە بەشێک لە مێگەل. لەوێدا لە روانگەی هایدیگەرەوە گوتبووم: "ژیانی مرۆڤایەتی هەمیشە بەتاکگەرایی کراوە، بەڵام هاوکاتیش مرۆڤ لەژیانە هاوبەشەکەیدا لەگەڵ خەڵکی تردا لەنادیاریدا ژیانی لەگشتگەراییدا دەتوێنرێتەوە، کە هایدیگەر ئەو ژیانە گشتییە بە"مرۆڤ"، یان پیاو، بەئەڵمانی "Das man" ناودێر دەکا. واتا ئێمە لەبری ئەوەی خۆمان تەرخان بکەین بۆ ئەو توانایانەی کە خۆمان سەربەخۆیانە تێیدەگەین و هەمانە، کەچی ئێمە وەک ئەو "پیاو"ە قسە دەکەین و رەفتار دەکەین. بەدیدی هایدیگەر ئێمە خۆمان دەدزینەوە لەو بۆچوونە بێماڵ و ترسناکانە، دواجاریش دەبێ ئێمە لەژیانماندا بۆ ئەو تشتە مردۆخ و رووکەش و بودەڵانە، مانایەکی باش دابهێنین، بۆئەوەی بەو مانایانە بتوانین بۆ ساتێک خۆمان هێمن و رازی بکەین، بەڵام ئەو کارە لەپێناو تێگەیشتنێکی قووڵدا ناکەین، بەڵکو ئێمە ئەوە دەکەین وەک ئەوەی کە ئەو "پیاو"ە دەیکات. جا ئەو رەفتار و قسەکردنانە هەر تشتێک بن، سەبارەت بەکار، سیاسەت، سەرۆکایەتی و مۆڵەقبوون بەدیار گۆرانیبێژ و پرۆگرامە ناسراوەکانەوە. ئەو دیدو رەخنەیەی کە هایدیگەر لەمەڕ ژیانی رووکەشی و خواستی گشتی و جەماوەر و دیکتاتۆرییەت و ... تاد، باسی دەکا، ئەمڕۆ لەڕۆژئاوا لەگەڵ باڵاکردنی ژیانی خۆشگوزەرانی و ئاسۆ فرەکانیدا لەپەرەسەندندایە، کە ئێمە دەبێت لەپێناوی ژیاندا ببینە کۆیلەی. راستگۆبوون لەگەڵ خودی خۆت و هاوئاهەنگبوون لەگەڵ بنەمای هاوارەکانی ناخت، ئەوە تایبەتمەندییەکە کە دەبێتە بارگرانییەک لەپەیوەندی لەگەڵ ئاکارە باوەکانی وەک مافپەروەری، هاوڕێیەتی، سەرڕاستی، زرینگی و هەستپێکردن..."

بەڵام گوێگران ئاراستەی ئەو بابەتەیان بەرەو گشتاندنی رۆشنبریی و سیاسیی برد. لەوەش سەیرتر، ئارێز عەبدوڵا، وەک نموونەیەکی گەنج لە پەرلەمانی کوردستاندا، بەوە تۆمەتباریکردم، کە من رەشبینم و 25 ساڵە دوورم لە کوردستان و بێئاگام لە دەستکەوتە سیاسییەکانی کورد. لە بارێکدا من 8 ساڵ زیاتر پێشمەرگە بوومە و ئێستاش بە وردی ئاگام لە هەموو رووداوەکانی کوردستانە. ئەمەش بەرهەمی ئەو دۆخە سیاسی و کۆمەڵایەتییە کە حیزب لە رێگای دەسەڵاتەوە ژیانی کۆمەڵگەی کوردی لە مێگەلاندندا بەڕێوە دەبات. دەسەڵاتی حیزب، لە جیاتی دروستکردنی زەمینەیەک بۆ بیرکردنەوە لە کێشە ئاڵۆزەکانی کۆمەڵگە و پرسیارە چارەنووس سازەکان، لە دیمەنی بە هەڵپەڕکێکردن و بە پارەکردنی بەهایەکان کۆمەڵگەی کوردییان سەرگێژکردووە. بەهەمەحاڵ، رەنگە کەمتەرخەمیم هەبێت لەوەی، کە لە سەرەتاوە بیرم لەو مەیلەی گوێگر لە بە رووکەشکردنی ئەو باسە نەکردەوە.

ئەمڕۆ لە کوردستاندا بەهای نووسین چالاکییەک نییە لە دەربڕینی مانایەکی جیاواز لە بوونی نووسەردا، بەڵکوو نووسین وەک کالایەک لە بازاڕی گۆڤار و چاپخانە بالادەستەکاندا دەفرۆشرێت. نووسەر کارمەندێکە هێزی خۆی لەو بازاڕەدا نمایشدەکا. کێبەرکێی نووسەر لەو بازاڕەدا، ئەفراندنی ئاسۆیە تازەکانی هزراندن و جێلەقکردنی روانینە باوەکان نییە لە ژیانی کۆمەڵگەدا، بەڵکوو دەستەبەرکردنی دەستکەوتە ماددیی و سەرکەوتنە رووکەشەکانە. ئەو دیاردەیەش یەکێکە لە بەرهەمی یارییەکانی حیزب و دەسەڵات. لێرەدا نووسەری کورد وازی لەوە هێناوە، کە وەک بەرهەڵستکارییەک بە دژی قەتیسمانی بەهای ژیان، کردەی نووسین بناسێت، بەڵکوو نووسەر لە پێناوی فرەوانکردنی ئەو بازاڕە ماددییەدا رۆڵی دەسەڵاتی سەرکوتکەر دەگێڕێت. نووسەری کورد، وەک بەرپرسیارێک لە ویژدان، لە بری ئەوەی فشارێک بێت لەسەر دەسەڵات و رەفتارە ترسناکەکانی، دەبێتە

وێنەیەک لە وێنەکانی ئەو دەسەڵاتە. بەمجۆرە لای مرۆڤی کورد وێنەی نووسەر و دیاردەی رۆشنبیریی دەبێتە کۆمیدیایەکی دووبارە و بێ ناوەڕۆک. لەوەش زیاتر، لە دۆخێکی وادا، ئاسۆیە جیاوازەکانی نووسین دەکەوێتە بەر هەڕەشەی فەرامۆشکردن و گۆشەگیرکردن. ئەگەر دەنگ و رەنگی نووسین و نووسەرێک کەوتە دەرەوەی ئەو دیاردە گشتگیرییەوە، ئەوە بە پەراوێزکردن گەمارۆ دەدرێت و ریسوا دەکرێت.

دواجاریش لەم دۆخەدا ئەرکی نووسین، نەک هەر رۆڵی هێزێکی مەعنەوەی نییە بۆ داکۆکیکردن لە رەهەندە بەهادارەکانی ئێتیکی و جۆشدانی بەرهەمهێنانی بوارەکانی ئاگایی مەعریفی و هەستی جوانناسی، بەڵکوو لە سانسۆرکردنی رەفتارە ناعەدالەتەکانی ئەو دەسەڵاتە و ئاستەنگە مەترسیدارەکانی کۆمەڵگەی کوردیشدا چۆکی داوە. بۆیە نووسەری کورد لەو بارە دەروونییەی، کە دەکردێ بە ئاستگەنی هەست بریندار بوون "پۆستتراوما" ناوبێژی بکەین؛ واتە هەر نووسەرێک کە قسە دەکا، وەک قوربانییەک خۆی نمایشدەکا و لە نووسەرانی تر خۆی بە پاکتر دەزانێت. بەمجۆرە زمان دەبێتە کەرەسەیەک بۆ قسەکردن لە خودێکی بریندار، نەک دەربڕینی بیرۆکەیەک.

لەم روانگەیەوە دەبێ جەغت لەوە بکەینەوە، کە ئاستەنگی دەسەڵات و میکانیزمەکانی، تەنیا ئاستەنگێک نییە لە بوونی گەندەڵی و هەڵەی لاوەکی و... هتد، کە نووسەرە دەمڕاستەکانییان هەمیشە ئەو کێشانەی حیزبەکانییان بەوە سادە و کورتدەکەنەوە، بەڵکوو ئاستەنگێکە لە بونیاتی ئەو دەسەڵاتە و کۆمەڵگەی کوردییدا سەرچاوە هەڵدەگرێت. کۆمەڵگەی کوردی خۆی گیرۆدەی ئەقڵێکی خێڵەکییە و ئەو دەسەڵاتە بە توێژە روناکبیرەکانیشییەوە، نەک هەر هێزێک نین خۆی بەوە ئامادە کردبێت کە بە ویستی پرۆژەیەکی نوێ و زانستییەوە کۆمەڵگەی کوردی لە قەیرانی خێڵگەرایی رزگار بکەن، بەڵکوو پێکهاتەی ئەو دەسەڵاتە هێزێکە هەوڵدەدات ئەو بونیاتە خێڵەکی و وا

بەستەی دەڤەرییە پەرەپێبدا و قووڵتربکاتەوە. بۆیە بیر کردنەوە لە گۆڕان و چاککردنی ئەقڵ و ئاراستەکانی ئەو دەسەڵاتە، نەک هەر تێنەگەیشتنە لە ناوەڕۆکی ئەو دەسەڵاتە، بەڵکوو کوتانەوەی ئاسنی ساردیشە.

"لە دەستم بێ کات لە جێی گلۆپەکەم هەڵدەواسم و خۆم تیادا دادەگریساند،
لە دەستم با ئەم سەردەمی خاچ و باوێشکگرتووەم لە "کەندیدی قۆلتێر"
لە حەسرەتێکەوە بۆ حەسرەتێکی تر هەڵوەدا دەکرد و
ژیان و سیاسەتیشم بە رەشبینییەکانی "کونیگوندە"
لەو خۆشەویستییە سازشکارەیاندا هەراسان دەکرد."
(سکاندیناڤیا...)

لەوکاتەی کە چارەنووسی کورد لەناو ئەفسانەی بە دیمۆکراسیکردنی عێراق و داڕشتنەوەی دەستوورە نوێیەکەیدا ئاخێنراوە، کەچی رۆڵی نووسەری کورد لە ئاستی ئەو چارەنووسەدا تەواو پەراوێزکراوە. لەم دۆخەدا رۆڵێ ئەو نووسەرە، وەک ئەرکێک، تەنیا راپەڕاندنی بانگەواز و فەرمانەکانی دەسەڵاتە. هاوکاتیش لەو دۆخە سەرگێژەدا، نووسەری کورد، ژمارەیەکی دەگمەن نەبێت، دەستەوەستاوە لە پێشکەشکردنی خوێندنەوەیەکی قووڵ لەمەڕ ئەو دۆخە چارەنووسسازەی کورد، کە بتوانێت، وەک چالاکیی و کردەیەکی کاریگەر جڵەوی دەسەڵاتی کوردی بەرەو ئاراستەیەکی رزگارکەر رابکێشێت.

10

نیگایەکانم بەناو کتێبە ریزکراوەکانی کتێبخانەکەدا دەخولانەوە. لە هیکڕا چاوەکانم لەسەر ئەو رەفە درێژەی، کە رووخساری هەرزەکارانەی ئارتۆر ریمبۆ بێباکانە بەسەر کتێبخانەکەدا دەیڕوانی، متبوون. هەرچەندە دوای خوێندنەوەی "ریمبۆ و زەمەنی بکوژان"ی هینری میلەر، وامدەزانی پێویست بەوەناکات چیتر لەمەڕ ئەو شاعیرە "مەتەڵئامێزە"دا بخوێنمەوە، بەڵام کە ناوی ژان پۆل سارتەرم بینی نەمتوانی نەیخوێنمەوە. سارتەر لە وتارەکەیدا، هێزی ئەفراندن بۆ تۆڵەکردنەوە لە هەستی نەبوونی ئازادی دەبینێتەوە. ئەو پێی وایە ریمبۆ بە داهێنانە مەزنەکەیەوە توانی تۆڵە لەو ئازارانە بکاتەوە، کە لە کاتی منداڵیدا لەماڵەوە، بە تایبەتیش لە ژێر دەستی دایکییدا، چێژتبووی. لەوێدا سارتەر جەغت لەسەر ئەوە دەکاتەوە، کە ریمبۆ لە ژێر فشاری ئەو هەستی نەبوونی ئازادییەدا، توانی لە باڵاترین نموونەی ئەفراندندا، ئازادییە زەوتکراوەکانی بەرجەستەبکاتەوە. چونکە ئەو لە جیاتی خۆ بەدەستەوەدانی ئەو بەرپرسیارییەتە، بە داهێنان یاخیبوونی خۆی رادەگەیەنێت.

ئەو دەمەی کە لەناو کتێبخانەکەی گەڕەکی "سۆدەرمالم"ی شاری ستۆکهۆلم، نیگایەکانم لەسەر دێری نووسینەکەی سارتەردا رۆدەچوو، من و موتەلیب عەبدوڵڵا بە رێگەکەی لای مەحکمەوە بۆ سەر قەڵات سەردەکەوتین، تا لە "سێنتەری ئارتۆر ریمبۆ"دا کۆڕە شیعرەکەمان ئەنجامبدەین. هەرچەندە ئێمە لەبەر فێنکی موبەریدەکەی ناو رەستورانەکەی "بورجی هەولێر"، لە کاتی دەستپێکردنی کۆڕە شیعرییەکەدا دواکەوتبووین، وەلێ تیشکەکانی ئێوارە هێشتا بەسەر هەنیەی قەڵاتی هەولێردا دەبریقانەوە. هەرگیز بیرم لەوە نەدەکردەوە کە رۆژێک خانووێکی قوڕی سەر قەڵاتی هەولێر دەبێتە ماڵێک بۆ ئارتۆر ریمبۆ. ئەو کۆڕەی ئێمەش یەکەم ستایش بوو کە لەو ماڵەدا، پێشکەش بە روحی کۆچەریانەی ئەو شاعیرە بکرێت. بەدەم وتەکانی ئەو کورە فەرەنسییەوە، کە کۆڕەکەی پێشکەشدەکرد، ئاوازە هێمنەکانی مۆسیقاژەنەکە لەمدیو پەرژینەکەوە رووخساری ئەو میوانانەی کە لەناو حەوشەکەدا دانیشتبوون، خاودەکردەوە. کاکە ئارام، ئەو کورە

لاوەی، کە لە "سێنتەری ئارتۆر ریمبۆ"، وەک ئینگلیزی زانێک هاوکاری ئەو کچ و کوڕە فەرەنسییەی دەکرد، بە کوردی کۆڕەکەی ئێمەی بە خوێنەر ناساند و نەوای مۆسیقاژەنەکەش، وەک سەفەری شیعرەکانی رامبۆ، ئێوارەکەی دەلاواندەوە.

لەو یەکەم یادەی ریمبۆدا، کتوپڕ خوێندنەوەی شیعر لایەقدارتربوو لە پەیڤین لەمەڕ شیعرە سرکەکانی ئەو:

پەیڤەکانیش خۆیان جەختدەکەنەوە،
بەناو کراوەکانیش فرەوانتر، یان کاڵتر دەبن. (هەندرێن)
دەشێ بیابان دڵدانەوەیەکی باش بێ... (موتەلیب عەبدوڵا)

شتەکان، وەك دەنگی بزوانەکان لێك ناچن.
وێدەچێ جیاوازییەکان بە خەمڵین ئاوێزان بن؟ (هەندرێن)
پەرییەک لە خەودا دەبینێ
نەرم نەرم
زۆر لەوە دڵگیر تر
بەرگەی دووبارە بوونەوە بگرێ (موتەلیب)
جیابوونەوە دەربڕینی وێنەیە و
بێدەنگ بوونمان نەمانی وشەیە.
وشەکانیشمان بێ وێنەن. (هەندرێن)
زۆر لەوە دڵگیر تر
بەرگەی فەرامۆشی بگرێ. (موتەلیب)
منیش لە روانین بترازێ، چیترم نیە بۆ هاتن. (هەندرێن)

کاک ئارام پێی گوتین کە ئەمشەو ئێمە لە هوتێل هەورەمان میوانی ئەو کوڕ و کچە فەرەنسییە و کوڕە ئەلمانییەین. بەدەم شۆڕبوونەوە بەسەر پلیکانەکانی قەڵاتی هەولێرەوە،ماڵەکەی ریمبۆمان بەجێهێشت. هەولێر لەناو سێبەری ئێوارە و دوکەڵی سەدەکاندا هەڵترووشکابوو، پەیکەرەکەی"ئیبن مستەوفی" بەر دەرگای قەڵاتیش،

وەک تارماییەکی لێقەوماوی دۆشداماو، بە دوای دۆزینەوەی گوللەی ئەو پێشمەرگەیەی کە لە شەڕی براکوژیدا لەناو لووتیدا وێڵبوو، لە هەولێری نقووبووی ناو غوباری ئێوارەی دەڕوانی.

کاتێک کوڕەکە بە ئینگلیزییە ئاواز فەرەنسییەکەیەوە خوشحاڵی ئەنجامدانی کۆڕە شیعرەکەی بۆ دەردەبڕیم ، کات بە هەناسە بڕکێیەکانی نیگای منی لەسەر ئەو وێنەیەی ریمبۆ، کە سارتەر بە دوا دێرەکانی دەینەخشاند، پەلکێشدەکرد. لە تاراوگەی ئەو ئێوارەیەدا، نیگایەکانم بەدوای شوێنپێی تەمەنە کورت و کۆچە درێژەکانی رایمبۆدا، لە نێوان ئێوارەی ئێرە و ئەوێدا، دابەشییاندەکردم.

11

کچە هاوڕێکەم، ئیلیۆنۆرە، دەیزانی ئامانجی سەرەکی من لەو سەردانەدا، بۆ وانە گوتنەوە بوو لە زانستگەیەکی کوردستاندا. بۆیە بەر لەوەی داوای گێڕانەوەی سەرگوزەشتەکانی تری ئەو سەردانە بکات، بیستنی ئاکامەکانی تامەزرۆی سەگوزەشتەکانی زانستگەکانی کوردستانی دەکرد. ئەو لە روانگەی ئەو زانیاریانەی کە لەسەر ژیانی پێشمەرگایەتی و ژیانی خوێندنی زانستگەی مندا هەیبوو، چاوەڕێی ئەوەبوو کە دەسەڵات و بەرپرسانی زانستگەی کوردستان، بە پەرۆشەوە پێشوازیی لە هاتنەوەم بکەن.

ئاستەنگی ژیان لە تاراوگەدا، هەمیشە، وەک برۆدسکی باسیدەکا، سەیرکردنی نووسەر نییە وەک هەر کەسێکی تری تاراوگەنشین، بەڵکوو ئەو وێنە رۆمانتیکی، یان ئیدیالییەشە، کە خەڵکی وڵاتی تاراوگە لەسەر مێژووی نووسەرێک، یان هەرکەسێکی تردا، دروستیدەکەن. لە روانگەی ئیلۆنورای هاوڕێم، کەسێکی نووسەری وەک من 8 ساڵ زیاتر پێشمەرگایەتی کردبێت و لێرەش زانستگەی خوێند بێت، دوای ئەو هەموو ساڵە لە دەربەدەری، ئەو دەسەڵاتە کوردییەی ئەمڕۆ، هەرنا

زانستگەکانی، کە من لە رۆژگاری شاخدا، یەکێک بوومە لە هاوخەباتی، دەبێت ئێستا بە رێزگرتن پادداشتم بکات. لێرەوە بوونێک لە نامۆبوون یان دۆخێکی عەدەمیی دەستپێدەکا. ئیتر کاتەکانی ژیان دەبێتە حیکایەتێکی کۆتایی نەهاتوو. دوای هێنانەوەی هەموو بەڵگە و بیانۆیەکان لەسەر سەرگوزەشتەکانی هەرزان بوون و نەمانی ئەو مێژووە رابردووە "تالانکراو"ەی تۆ، دەرفەتێک بۆ فەرامۆشکردن بەدیناکەیت. هەر بۆیە رۆماننووسی چیکی تاراوگەنشین میلان کۆندێرا، لە دوای لێوانرێژبوونی روحی لە ئەزموونەکانی تاراوگەدا، گوتبووی: ئەگەر فەرامۆشی نەبێت مرۆڤ دەتەقێت. لە رۆمانەکەی، "پێکەنین و فەرامۆشی" دا کۆندێرا سەرگەردانە بەدوای هەڵاتن لەو یادەوەرییانەی رابردوو و فەرامۆشکردنیان. لە بەشی کۆتایی ئەو رۆمانەدا، مەرگ ژنە پاڵەوانەکە، (تامینا) تاکوو دوورگەیەکی منداڵنشین راو دەنێ و لەوێش منداڵەکان گەمارۆی دەدەن.

بەهەمە حاڵ، گێڕانەوەی سەرگوزەشتەی زانستگەی سۆران و رەفتاری کۆمیدیانەی سەرۆکەکەی، دکتۆر ئەلوەند دزەیی بۆ کچە هاوڕێیەکەم، کارێکی سادە نەبوو. ئەو گرفتەش لەبەر کولانەوەی برینەکان و گەڕانەوە بۆ ئەو دیمەن و رووداوە کۆمیدیی و تراژیدیانە نەبوو، بەڵکوو لەبەر رووخانی ئەو روانگە ئیدیالەی ئەو بوو، کە رەنگە لە بیرکردنەوەی ئەو تەرزە ئاسۆیەک بێت لە جوداوازی ژیان و جیهانبینی کولتوورێکی وەک کورد، کە ئەمەش ئومێداوارییەک بێت لە ژیانی ئەودا. لێرەوە کاتێک بوون بەو مرکێش مرکێشە ناوەکیی و مەحاڵگیرە گەمارۆ دەدرێت، ئەوە تاراوگە چالاکانە بەدەم شۆڕبوونەوە بەرەو ناخ ژیانت دەتەنێتەوە. دواجاریش سەرتاپای پەیوەندیی و ئاسۆکانی مانەوە دەبن بە حیکایەتەکانی تاراوگە.

"لێرەی بێشوێندا، ئەوە منم بە دەم رێوە لەبەر پێی ماوەکان شوونی خۆم جێدێڵم.

وەک سەفەر بە چاوەکانی تۆدا دەگوزەرێم
پەنام نادەی!" (سکاندیناڤیا...)

بەمجۆرە بۆ ئەوەی نیگای تاراوگەی من، بە جوانییەک لە بێهوودەیی، نمایش لەسەرگوزەشتەی زانستگە بۆ ئیلۆنۆرە بگێڕێتەوە، شێوازێک لە پێکەنین و فەرامۆشکردنی ئەو یادەوەرییە خەمینە دەگرێتەبەر.

کێشە لەوەدایە کە من لە بنەڕەتدا، وەک پیشەیەک بۆ خۆم دەستم بە خوێندنی مێژووی هزر و فەلسەفە خوێندن نەکرد، بەڵکوو وەک کورد، کە پێم وابوو لە رێگای خوێندنی ئەو بوارەوە دەتوانم خزمەتی زمان و کۆمەڵگەکەم بکەم. واتە من لە روانگەی پێداویستی کۆی ئایندەی کۆمەڵگەیەکەم کە فرچکم پێیەوە گرتبوو، تەواوی کاتەکانم لە سوێد بە خوێندن بەسەر برد. بۆ من ئەو خوێندنە تاکە دیارییەک بوو کە بتوانم رۆژێک بە کوردستانی ببەخشم. رەنگە ئەو دیدەش بەردەوامییەک بێت لەو ژیانەی رابردووم، کە وێنەی پێشمەرگایەتی ئاستی نموونەیی و شۆڕشگێڕی بەرجەستەدەکردەوە. بۆیە کە سەردانی کوردستانم کرد، لە پاش هەفتەیەک ژیان بەسەر بردن لە هەولێردا هەوڵمدەدا، وەک ئەو شێوازەی کە لە وڵاتی سوێد فێری بوو بووم، وەک مامۆستایەک داوای کاری وانە گوتنەوە بکەم لە زانستگەدا. بەڵام زوو تێگەیشتم ئەو شێوازە لە سیستەمی کوردستاندا بێهوودەیی و بگرە سافیلکەییشە. هەرچیم دەبینی، رێنمایی ئەوەیان دەکردم، کە بچمە کن بەرپرسیارێکی "گەورە". چونکە ئەو جۆرە بەرپرسانە وەک دوا سەرچاوەی بڕیار، دەتوانن هەموو خواست و دەردێک لەو وڵاتەدا یەکلابکەنەوە. ئەوەش بۆ من ئاسان نەبوو.

بەڵێ، لە دیدەنییەک لەگەڵ سەرۆکی زانستگەی سەلاحەددین دا، دکتۆر موحەمەد خۆشناو، کە کاک عوسمان یاسین، هاوڕێی موتەلیب، خۆشی قانوونی خوێند بوو، وەک بە هانا هاتنێک زەمینەی ئەو

دیدەنییەی خۆشکردبوو، مەیلی وانە گوتنەوەم لە زانستگەدا دەربڕی. لێرەدا کاتێک باسی ئەو ئاکارە باشەی دکتۆر موحەمەد خۆشناو دەکەم، وەک سەرۆکی زانستگەی سەلاحەددین دا، ئەوەم بۆ گرینگ نییە، کە ئەو چەند لە کاروبارەکانی خۆیدا سەرکەوتووە یان نا. کاک موحەمەد خۆشناو، کە خۆی ژیانی خوێندنی لە ئینگلیستان بەسەر بردبوو، لەو دیمانە بەلەزەدا، زۆر ڕێزدار و ساکارانە بەرانبەر خواستی هاتنەوەی من بۆ زانستگەی هەولێر، خۆشحاڵی خۆی دەربڕی. بەڵام، وەک خۆی گوتی، بۆ ئەوەی کێشە ئاڵۆزەکانی زانستگەی سەلاحەددین کتوپڕ تووشی کێشەی بێئومێدیم نەکەن؛ بە کورتی ئاماژەی بە باری نائاسایی زانستگە و نەبوونی بواری کردنەوەی بەشی فەلسەفە کرد. بۆیە پێشنیازی کرد کە لە کۆلیژی سۆران دا کار بکەم. چونکە ئەو کۆلیژە تازەیە و خوێندکارەکانیشی زۆرتر بریتیین لە گەنجانەی کە وەک پەنابەر لە ئێران گەورەبوونە، بۆیە رەنگە بە واتەی کاک موحەمەد خۆشناو، کێشەکانی ئەوێ هێندە کەڵەکە نەبووبن. هاوکاتیش دکتۆر خۆشناو ئامژەی بەو ئاستەنگە قەتیسماوانە کرد کە لە زانستگەی سەلاحەددین دا هەن.

ئەمڕۆ لە کوردستاندا کە بۆ کارێک یان بەدوا چوونێک دەچیتە دائیرەکان، بەرپرس و تەنانەت خزمەتگوزارێکی سادەش، وەک فیرعەونێک، یان کۆیلەدارێک، مامەڵەت لەگەڵ دەکەن. لەوەش زیاتر گەر ئەو بەرپرسە حیزبی بێت، یان خزمی بەرپرسیارێکی سەرەوە بێت، ئەوە هەر زۆر ئاسانە رووبەڕووی شکاندنەوەت بکاتەوە. لێرەدا، دوای ئەو ئەزموونەی کە لە دائیرەکانی ئەوێ بینیم، دەبێ بڵێم شێوازی سەرۆکی زانستگەی سەلاحەددین لە شێوازە باشەکان بوو.

لێرە، لە سوێددا ئێمەی خوێندکار لەگەڵ مامۆستایەکاندا، کە نەک هەر مامۆستای لێهاتوون، بەڵکوو نووسەری دیاری بواری هزر و فەلسەفەشن، پێکەوە لە بارٍ و ئاهەنگەکانی ناو زانستگەدا دادەنیشین. کەچی لە کوردستاندا دەبێ تۆ وەک سواڵکەرێک چاوەڕێی

وەڵامدانەوەیەکی خێرا و لووتبەرزانەی مامۆستایەک و بەرپرسیارێک بکەی. پەحا لەو کۆمەڵگە مەدەنیی و دیمۆکراتییەی کوردستان! بیرکردنەوە لە بەرهەم و ئایندەی ئەو کۆمەڵگەیەی کە ئەو جۆرە سیستەم و شێوازە لە هەرارکییە بەڕێوەی دەبات، دارمان و قەیرانی سەیر چاوەڕێ دەکات.

هەرچۆنێک بێت، بە هەوڵی کاک عوسمان یاسین کارەکەم لە زانستگەی سەلاحەدین خێرا جێبەجێ بوو و حەواڵەی کۆلیژی سۆران کرام.

بەڵام بەر لە رۆیشتنم بۆ دەڤەری سۆران و قسەکردن لەگەڵ دکتۆری "زراعە"دا، ئەلوەند دزەیی، تاکوو لە کۆلیژی سۆران، وەک باوە، نەزانانە رەفتارم لەگەڵ نەکەن، کاک عوسمان یاسین نامەیەکی لە کاک شوانی برادەری، کە بەرپرسی رێکخراوە دیمۆکراتییەکانە لە هەولێر، بۆ دەستەبەر کردم.

12

بەدەم چنینەوەی ژیانی رابردوو و وێناندنی ژیانی ئەمڕۆی کوردستانەوە، کچە هاوڕێیەکەم نائومێدیەک لە رووخساریدا پەلیدەکێشا و هاوکاتیش، کە نیگام لەسەر ئەو هەنارەی، کە بە وشکراوەییش دانسقەیی رەنگ و شێوازی خۆی لە یاد نەدەکرد، لەنگەری گرتبوو، دەیویست بە بیانۆیەکی دڵخۆشکەرانە ئەو دیمەنە مەزەندە نەکراوانە فەرامۆشبکەم.

ئاستەنگی مرۆڤی ئەمڕۆی کورد لەوەدا کۆدەبێتەوە، کە هەموو رووداوەکانی ژیانی کردۆتە حیکایەت. وەک حیکایەتێک باس لە ئەنفالی سەردەمی سەدام، شەڕی خۆکوژیی و وێرانبوونی بونیاتی ئەخلاقی کومەڵگە دەکردرێت. لەوەش سەیرتر، لە کوردستاندا کاتێک بە رێککەوت باسی رۆژگاری پێشمەرگایەتی دەهاتە گۆڕێ، گوێگر بە وتەی "لە خوای بەزیاد بێت کە نەکوژرای" حیکایەتەکەی خەتم

دەکردی. گاڵتەجاڕیی و بوودەڵەیی ئەو وەڵامە لەوەدایە، کە ئەمڕۆ پێشمەرگایەتیی و شەهیدانە بۆتە سەرچاوەیەک بۆ مشەخۆریی بەشێکی زۆری لایەنگیرانی ئەو حیزبانە. لەوەش زیاتر پێشمەرگایەتی بۆتە ناشیرینترین بازاڕ و لە بەهای ئەخلاقی شۆڕشگێڕیی و وێنەی جوامێرییەوە شۆردراوەتەوە و لە ئاستی پارە و پووڵدا، سووک و ریسوا کراوە. لێرەوە پێشمەرگایەتی وەک خۆی دەبێتە حیکایەتێک کە مشەخۆرەکان دەبنە خاوەنی ئاکامەکانی دوا حیکاتەکەی. شەهیدەکانیش تەنیا بۆ خانەوادە و حیزبەکان دەبنە سەرچاوەی ئابووریی و دەمکوتکردن، تاکوو بۆشاییەکانی خۆیانی پێ پڕبکەنەوە. کارەساتیش لەوەدایە، هێندەی جاش و مشەخۆرەکان بەناوی پێشمەرگەی "دێرین و کۆن" و شەهیدانەوە پارە پێوەردەگرن، نیو ئەوەندەی پێشمەرگەی بەڕاستی، نەک هەر لەمافی پارە بێبەشکراون، بەڵکوو بێڕیزیشیان پێدەکرێت. لێرەوە رابردووی پێشمەرگە دەبێتە حیکاتێکی گاڵتەجاڕییانەی ئێستایی و بە دوا قسەی "هەر باشبوو نەکوژرای"، لەگەڵ پێکەنینیکی تاڵدا، کۆتایی پێدێت.

"درووشمەکان لەسەر دیواری بارەگاکاندا، ئەو بارەگایانەی دیلکرا بوون،
گەمژانە شانازیان بە شەهیدە رێککەوت و
مریشک و پێڵاو و ناسنامەکان دەکرد، دەیانزانی دیلن، دانیان نەدەنا.
ناویان لە دیلەکان دەنا: مێژوو.
من لە ئاوڵەمەی مێژوویەک تەریووم،
بوونم بە دیلیەتی دەبەخشێ." (بەناو تەنیایی راکە ئەی روح)

سەرچاوەی ئەم حیکایەتاندنەی پێشمەرگە و مێژووی بزاڤی بەناو رزگاریخوازی کورد بۆ ئاستەنگی ئەو بازاڕاندنەی ئەمڕۆی جیهان دەگەڕێتەوە. ئەو سیاسەتە بەجیهانیبوونەی کە ئەمڕۆ لە ئاستی

ئابووریدا کۆمەڵگەی کوردی گەمارۆداوە، ڕەنگدانەوەیەکی نالەباری لەسەر ئاگایی کۆمەڵگەی کوردی بەجێهێشتووە. بۆیە ئەمڕۆ لە کوردستاندا گرینگی ئابووری کەوتۆتە پێش گرینگی سیاسەتی بونیاتنانی نەتەوایەتییەوە. لەبۆیە سەرتاپای کورد سەرقاڵە بە دەستکەوتی ئابوورییەوە. بەمجۆرە لە ئاستی دەسەڵاتدا مێژووی بزاڤی کورد و وێنەی پێشمەرگە لە خزمەت ئابووریدا بەرجەستە دەکرێتەوە و لە ئاستی بەهای هێماییشدا وەک حیکایەتێکی سەر زارەکی وێنە دەکرێت. ئەمەش ڕەنگدانەوەی تەنگەژەی ئەو سیاسەتە جیهانییەیە، کە سیاسەتی باڵادەستی بازاڕی سەرمایەداریی، مرۆڤی تووشی قەیران کردووە. ئەو قەیرانەش ڕاستەوخۆ کۆمەڵگەی کورد و دەسەڵاتە سیاسییەکەی گەمارۆداوە. لێرەوە پرۆژەی بونیاتنانی نەتەوەی کورد لە ئاستی سیاسیی و جڤاکی کوردستاندا فەرامۆشدەکردرێت و لە بری ئەوە بازاڕاندنی مێژوو و هێمایەکانی کورد بە هەڕمێن دەبن. بەدەم ئەو بە تەنگژە بوونەی ڕەوشت و سەرگەرمبوونەی کۆمەڵگەی کوردییەوە بە دەستکەوتی ئابوورییەوە، چارەنووسی ئاییندەی کورد پەراوێز دەخرێت. هەربۆیە بۆ کۆمەڵگە، یەکگرتنەوەی هەردوو حکومەتی کورد و "خەونی کەرکوک"، وەک خودی ئەو دەستوورەی کە لە گۆڕانکارییە یەک لە دوا یەکەکاندا، کە لە نێوان نوێنەری حیزبی کوردی حیزبی شیعی و سونییدا بە سەرپەرشتی ئەمریکاوە بەڕێوە دەچێت، وەک حیکایەتێکی بێکۆتایی و بێزارکەری لێهاتووە. دواجاریش ئەو ئاخاوتنە سیاسییانەی کە لە ئاستی مێدیا و ڕاگەیاندنە حیزبی و ڕۆشنبیرییەکانەوە لە ئارادان، هەر هەموویان لە حیکایەتێکی دووبارە دەچن. ئێمە ئەمڕۆ هەم گوێگری حیکایەتەکانین و، هەمیش خۆمان حیکاتخوانین. لەناو ئەو لەرزۆک بوونە ڕەوشتگەرایی و بازاڕاندنەی جیهاندا، بوونمان، نەبوونمان، ڕابردوومان، ئایندەمان، ژیان و مەرگمان، بە حیکایەت... حیکایەت... حیکایەت... کۆتایی دێت.

ها ئەوە شۆرشگێرێکی شەوکوێر هەرمێکانی بە کالێ رنییەوە و بە هوتافەوە جومگەی خاکێک بە تالان دەبا'(سکاندیناڤیا دوورگەیەکی تر...)

13

کیژە هاورێیەکەم، وەک ئەوەی بیەوێت لە زەینی خۆیدا تابلۆیەک لە سەفەرەکەی من بە رێکی بکێشێت، لە هیکڕا شریتەی نیگایەکانی منی دەپچڕاند و وردەکاری سەفەرەکەی بەیاد دەهێنامەوە. کەواتە هەموو رابردووییەکمان دەبنە یاد و، بۆ ئەوەی فەرامۆشییەک بۆ ژیانە تاراوگەییەکەمان دەستەبەر بکەین، وەک حیکایەتێک دەیانگێرینەوە.

سپێدەیەکی زوو بەرەو شاری دیانە؛ بەرەو کۆلیژی سۆران، بەڕێکەوتم. بەدەم بێدەنگی شوفێرەکە و ئەو ژنە سەرپۆشەی هاوسەفەرمەوە، کە هەتا گەیشتنیە شارۆچکەی خەلیفان قسەیەکییان نەبوو، بەناو دەڤەری بەڕانەتی و خۆشناوەتی تێپەڕین. هەر شاخ و دیمەنێک لەو ناوچەیەدا بەیادێک لە رۆژگاری پێشمەرگایەتی گیانی منیان دەتەنیەوە. لەگەڵ بەدوا چوونی شوێن پێی ئەو یادە رەگئاژۆیانەوە نیگام بەرەو دەوەن و لووتکە شاخەکانەوە سەفەری دەکرد. لەگەڵ رەوتی خێرای ماشێنەکە سیمای دێهاتەکانی ئەو دەڤەرانە وەک کەشتییەک بەناو سەرابی یادەوەریی منەوە رۆدەچوون. وێنەی ئەو مالانەم بە یاد دەهاتەوە کە دوای مەفرەزە دوورەکانمان بە گەرمی مێوانداریيان دەکردین. شەپۆلی بیرکردنەوەکان خەیالاندنێکی ئەو یادانەیان لەگەڵ خۆیاندا تێکەلاو دەکرد. چیای سەفینیش لەناو سێبەری چێشتەنگاوێکی خۆلەمێشییدا لە بێدەنگییەکی ئالۆزدا رادەماو منیش وەک سەرهاتەکان، لە راڕەوە تووناوتوونەکانی نیگای تاراوگەدا وێڵدەبووم. خێرایی ماشێنەکە هەموو دیمەنەکانی لە تابلۆی حیکاتێکی بێدەنگدا نمایشدەکرد.

لەگەڵ گەیشتن بەو دووڕیانەی کە بەرەو "دۆڵی بالیسان" دەڕوات، بۆ یەکەم جار لەو نیوەڕۆیەدا ئامادە بوومەوە، کە ساڵی 1981 بەر لە 25 ساڵ، لەلایەن رژێمی بەعسییەوە راونرا بووم. شوێنپێی ئەو شیعرەی، کە لە ساڵی1980، بۆ یەکەم جار لە بەرانبەر زیاتر لە 500 کەس لە هۆڵی زانستگەدا خوێندمەوە. لەگەڵ خوێندنەوەی کۆپلەی :

"تا داربەڕوویەک لەم شاخانەدا مابێت، نامەوێ لە ژێر سایەی هیچ دارخورمایەک بحەسێمەوە..."

چەپڵەکان گەرمتر دەبوون. کاتێک لەسەر شانۆیەکە دەهاتمە خوارەوە، پاسەوانی پارێزگاری هەولێر و مودیری ئەمنی هەولێر لێم مۆڕ دەبوونەوە، روحێک لە بەرەنگاربوونەوە و شۆڕشگێڕییەک لە مەستبوون، باڵیان پێدەبەخشیم. دوای حەفتەیەک لە خوێندنەوەی ئەو شیعرە، بەدەم پیاسەی سەر شەقامی شەست مەترییەوە، ئوتۆمبیلێکی ئەمنەکانی هەولێر، باڵی هەڵفڕیوەکانی منیان گەمارۆدا. ئای کە لەو رۆژگارەدا شیعر پیرۆز و مەزن بوو!

.

ئێستاش لە نیوەڕۆیەکی تاراوگەپۆشدا، هەروەک ئەو نیوەڕۆیە کە لەگەل رۆستەم حەمەدەمینی هاوخەباتی ناوشار و هاوڕێی رۆژانی لاویەتییم، بە سەرکێشییەک بۆ دواجار ماڵ و شارمان بەجێهێشت و بووینە پێشمەرگە. ئەوکات بە هەموو بڕوایەکەوە پێم وابوو، وەک گیڤارایەک، دەچم لە شاخ رژێمی سەددام دەڕوخێنم و جیهان رزگار دەکەم. لەو رۆژگارەدا، بە پێچەوانەی ئێستا، بیرۆکە ئیدیالییەکان بزوێنەری ناخی مرۆڤی کورد بوون. لە کۆتایی حەفتایەکاندا هێزی رۆشنبیریی سیاسیی هەولێر و شارەکانی تری کوردستانی تەنیبۆوە. ئەوکات توێژی خوێندکار و کارمەندان هێزی بزوێنەری سەرەکی ئەو بارە رۆشنبیرییە بوون. "کۆمەڵەی رەنجدەران"، بە هۆی کۆمەڵێ دروشمی رەونەقداری تێکەڵاو لە کوردایەتییەکی چەپڕۆ، ترۆتسکی، ماویستی و رۆشنبیرییەکی بوونگراییانە توانیبووی مەیلەکانی ئەو توێژە نوێیەی کۆمەڵگەی کوردی بدوێنێت. هاوکاتیش هەرەسی شۆڕشی چەکداری بە سەرکردایەتی مەلا موستەفا بارزانی، وانەیەک بوو بۆ

سەرهەڵدانی ئەو ڕێبازە سیاسییە و ڕۆڵی ئامادەیی ئەو توێژە خوێندکار و ڕووناکبیرەی کوردی. ئەوکات هۆکارەکانی هەرەسی ئەو ئەزموونە دەخرایە ئەستۆی ئەو ئەقڵە خێڵگەراییەی کە ڕێبەر و ڕێنوێنی ئەو شۆڕشەی دەکرد. "گازینۆی باکوور"، "مەچکۆ" و "لەیالی هەولێر "مەکۆی ئەو توێژە چالاکەی ڕووناکبیران بوون، منیش ئەوکات لە هۆتێلەکەی سەر چایخانەی مەچکۆ دەژیام، کە وابزانم ناوی "هوتێل خانزاد بوو.

ئەو هوتێلە بە ڕۆژ لانەی ئەو خەڵکە بێکەس و بێگانانە بوو کە یان لەبەر هەرزانی ڕوویان تێکردبوو یانیش وەکماڵێکی خۆیان خوویان پێوە گرتبوو، شەوانیش دەبووە ماڵی سەرخۆش و شێتەکانی هەولێر. چوورچە کە شێتێکی ناسراو بوو، شەوانە بە دەم بەزمەکانی ئەوەوە کاتەکانمان بەسەر دەبرد. زۆر کەس باسی ئەوەیان دەکرد، کە چوورچە شێت ژنە هەولێرییەکان، یان دەوڵەمەدەکانی ناو بازێڕ تێر گان دەکا. وەک خۆی باسی دەکرد کە بە پێش دەرگای ماڵەکانی ناو قەڵات و گەڕەکەکانی ناوشار دەسووڕێتەوە، ژنەکانیش لە کاتی نیوەڕۆدا کە کەسیان لە ماڵ نەبووایە ئەویان دەبردە ژوورەوە و سێکسیان لەگەڵدا دەکرد. ئەوکات ئێمەی لاو کە تازە هەڕەتی لاوییمان بوو لە خەیاڵاندنی ئەو چیرۆکانەی چوورچە شێت، ئاومان بەزار و ناو گەڵ دەهاتە خوارێ. کابرای ئیستیعلاماتی هوتێلەکە، کە ناویم لە یاد نەماوە، بەڵام وابزانم بە ڕەچەڵەک خەڵکی لای خۆشناوەتی بوو، هۆمۆسێکسوال بوو. بۆیە شەوانە کە چوورچەی شێت دەهاتەوە، ئەگەر کەسێکی تری دۆزیباوە بۆ دامرکاندنەوەی حەزەکانی، ئەوە دەرگای هوتێلەکەی لە چورچە نەدەکردوە. چوورچە ئەگەر تووڕەیان ی نەکردبووایە، کەسێکی ئاسایی بوو: پیاوێکی سۆر و سپیی و لەشێکی تۆکمە و تەندروستییەکی باشی هەبوو، سەریشی هەمیشە سفر دەکرد. بەڵام ئەو شەوانەی کە کابرای خاوەن هوتێلەکە نەیدەهێشت لەوێ بخەوێت، لەبەر دەرگای هوتێلەکەدا ، کە دەرگایەکەی کەوتبووە

تەنیشت "چایخانەی مەچکۆ" دەیکرد بە بە هاوارکردن و پاشان بەهەموو هێزێکییەوە، وەک بەرانێکی عالۆری، شەڕە قۆچانێی لەگەڵ دیوارەکەدا دەکرد و جلەکانی تیکە تیکە دەکرد. ئەوکاتەی کە سەری خوێنی لێدەهات وازیدەهێنا.

پیاوێک، کە خەڵکی هەولێر بوو، 23 ساڵ بوو لەو هوتێلەدا دەژیا، کە ئەگەر یادەوەریی فێلم لێنەکات ناوی کاک عەبدولڕەحمان بوو. لە ژوورێک دەژیا کە هەر دە مەترێک دەبوو، بە ئەشکەوتێکی کۆن، یان لە پاشماوەی خانوویەکی سەردمی میزوپۆتامیا دەچوو. ئەو پیاوە کاری رەسمگری "شەمسی" دەکرد. ئەوکات خەڵک بە زۆری بەو کامیرایە رەسمییان دەگرت. کاک عەبدولڕەحمان پیاوێکی باڵا بەرز و سەریشی نیوە رووتاوە بوو. چاوەکانی هەمیشە خەواڵوو و هاوکاتیش وریا بوون. رۆژانە دوو سەعات کاری دەکرد و بەخۆیی و بە بوتلە ئارەقێکەوە دەهاتەوە ژوورەکەی. ژوورەکەی منیش کەوتبووە بەرانبەر ژوورەکەی ئەو. ئەو پیاوە تەنیا بەدەم خواردنەوە مجگێزی قسەکردنی دەکرایەوە. بەڵام کە دەستی بە ئاخاوتن دەکرد دەتگوت داستان دەگێڕێتەوە. باسەکانیشی سەرنجکێش و خەیاڵئامێز بوون. لە کاتی خواردنەوەدا کەسێکی هێمن و باڵکێش بوو، کەچی بەیانیان کە هەڵدەستا بۆ کار، بە بێدەنگی، هەروەک نەمناسێت، بە تەکمدا تێدەپەڕی. تائێستاش لە ژیانمدا من ئارەقخۆری وا بە سەلیقە و سەیرم نەدیووە. ئەو ئێوارەی کە میوانداری ژوورەکەی کردم، لەبەر سرووتی جوانی خواردنەوەی ئەو، کە داوەتی پێکێکی ئارەقی کردم، کە یەکەمجاریشم بوو بخۆمەوە، نەمتوانی رەتیبکەوە. ئاخر هەردەتگوت هەنگوین دەخواتەوە. دوای ئەوەی کە سەرم مەستبوو، لەو بەهارەدا لەسەر بانی هوتێلەکە خەوتم، کە دەیڕوانییە شەقامەکەی بەر هوتێلەکە. چاوەکانم لێکنا و هەستم کرد بەرەو ئاسمان هەڵدەفڕم. دەنگێک لەو خەوە قووڵە بێداریکردمەوە، کە چاوم کردەوە "موحسین سیاسی" بوو.

بەهۆی جوامێری ئەو کوڕە بێدەنگ و تژی لە ویستەدا بوومە لایەنگری "کۆمەڵەی رەنجدەرانی کوردستان". بەڵی، موحسین سیاسی لەگەڵ هاوڕێیە ئازایەکەی "ناسر کرێکار"دا، بەدەم پرۆژەی کوشتنی پارێزگاری هەولێر چوونە ناو دائیرەی پارێزگا، بەڵام ئێستاش نەمزانی، کە چۆن لەوێ ئاشکرا بوون و دەستگیرکران. ئێوارەی رۆژی پێشوو لەگەڵ موحسین پێکەوە لە "گازینۆی لیالی" بووین. لەو ئێوارەیەدا رێکەوتین لەسەر نەخشەی رفاندنی کیژی پیاوێکی دەوڵەمەند و سەر بە رژێم. لەسەر ئەوە بڕیارماندا کە ئەو کیژە لە ژوورەکەی مندا بمێنێتەوە. چونکە من بە تەنیا دەژیام و شوێنێکی تری باشترمان نەبوو. مەبەست لە رفاندنی ئەو کیژە، فشار خستنە سەر باوکی بوو، کە لە رژێم دوور بکەوێتەوە.

دوای چەندان سۆراغکردن، کەچی من کەسێکم نەبینییەوە باسی قەدەری ئەو شۆڕشگێڕە نموونەییەم بۆ بگێڕێتەوە. ئای لەو یادەوەرەییە "تاڵانکراوە"! ئێستا بەدەم ئەو یادەوە سیمای بێدەنگی و خەندە ماناداره‌کانی موحسین بینایم دەتەننەوە. موحسین رۆژانە بە باڵایەکی تۆکمە و نیگایەک پڕ لە تەقینەوە، هەولێری دەپشکنییەوە. زۆرجار کتوپڕ لە شوێنێک تووشی دەبووم کە چاوەڕێم نەدەکرد. دوا رۆژەکانی ژیانم لە هەولێر دا، کە شەو و رۆژ لەگەڵ موحسین سیاسی بەسەرمان دەبرد، قووڵترین شوێنپێیە لە یادەوەریی مندا. کەمدوویی موحسین ، مانای کردەی زۆر بوو و هەمیشەش هۆگری دەبەخشی. لەو دیدارانەدا زۆر جاران رۆستەم حەمەدەمینی هاوڕێی ئەو دەمم ئامادە دەبوو. رۆستەم لە یادەوەریی ئەو دەمکاتەدا هەمیشە دەژی. ئێمە لە یەکاتدا هاوپۆل و هاوخەبات و هاوڕێ بووین. ئەوکات رۆستەم لە ئاستی رۆشنبیرییدا، دڵسۆزترین هاوڕێم بوو. بەڕێز حەوێز و سەباح شوکرییش، ئەو دوو هاوڕێیە بوون، کە ئێستا لەمدیو تەمی ئەم رۆژگارەدا سۆراغییان نازانم. بەهەمە حاڵ، رەنگە نیگایەکانی تاراوگە لە تێهەڵچوونەوەی ئاراستەکانیدا دیمەنگەلێک لە شوێنپێی ئەو

یادەوەرییانەی، کە ڕۆشنن بە شوێنکاتە دڵگیرەکانی دۆستایەتی "موحسین سیاسی"، بهۆنێتەوە.

"سەرت داوەڵی سێبەرە و بەسەر ئەم زەوییەدا داچۆڕاوە
بشێ کامە درزی لە زاندا بێ؟
وادەزانی لە وێرانەی رابردوودا
سەرەتایەک، بۆ ڕێگایەکی ونبوو،
رووخسارێک، بۆ جەستەیەکی کۆن،
رووبارێک، لەم قاتییەدا دەتەقێتەوە و
سەرت دەبا! (دوا نوێژەکانی چیا و سەفەری مەحاڵ)

بەدەم بڕکردنی ئەو دووڕیانەوە، دیدەنییەک لەنێوان نیگای ئەو یادە رابردووە و ئێستایەدا، لە نێوان دوو یادی چارەنووسسازدا هەیە. ئەو نیوەڕۆییە، وەک ئەم نیوەڕۆیەی کە ئێستا هەتاو بە هەناسە گەرمەکانییەوە سێبەرەکانی یادەوەرییم گەمارۆدەدات، لەگەڵ خەڵکی دۆڵی بالیسان و مریشک و کەلوپەلەکانییانەوە لە پشتەوەی تویێتایەکی سپییەوە بەرەو گوندی "بالیسان" ماڵئاواییمان لە شار و ژیانی بێدەنگی کرد.

ڕەنگە لێرە کەمێکی تر بارانێکی هاوینانە گفتوگۆی بەدەم پیاسەی من و کچە هاوڕێیەکەم شپرزە بکا و شوێنپێی شوێنیش بچێتەوە. ئەوەتا لە نێوان دوو نێوەڕی ئامێزلێکردوودا، دوای دووڕیانی سەفەری دوو نیگای تاراوگەش لە خەیاڵاندنێکی بێهوودەدا یەکتر دەبڕن. ئەرێ، لە نیوەڕۆیەکدا کە سەرەتایەک بوو لە غەوارەی، منێکی لاو، کە ئەمن و سیخووڕەکانی سەدام هاتبوون لە قوتابخانەدا دەستگیری بکەن، بۆ دواجار هەولێر بەجێدەهێڵێت. بۆ من هەڵبژاردنی ژیانی پێشمەرگایەتی و تێپەڕین بەناو سەیتەرەکانی رژێم، سەرمەسترین و بەهادارترین کردار بوو. خەیاڵم تا ئەو دیمەنە ڕۆیشت کە ئەو ڕۆژە گەیشتینە گوندی بالیسان و بە دیمەنی پێشمەرگە شاگەشکە بووم. نیگام لەسەر ئەو دیمەنە لەنگەری گرت، کە لەگەڵ نەوشێروان موستەفادا باسی ڕۆمانی "ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست"ی عەبدەڵرەحمان مونیفمان دەکرد. دەمویست پەیوەندییەک لە نێوان وێنەی ئێستاو ئەوکاتی نەوشێروان موستەفا، واتە 2005 و 1981، بدۆزمەوە، لێ بێهوودە بوو. نەوشێروان مستەفا ئەوێ دەمێ لەناو گەنجە سافیلکەکاندا وەک سکرتێری "کۆمەڵەی ڕەنجدەران" ڕێزدار بوو، چونکە گوایە میراتگری ڕێبەرە بوێر و دڵسۆزەکانی وەک ئەنوەر و شەهاب و ... بوو، لێ لە نەوەدەکاندا بێ بێ گوێدان بەو هەموو گەنجە دڵسۆزانەی حەفتایەکانەوە، "کۆمەڵەی ڕەنجدەران"ی هەڵوەشاندەوە و بێبکانە خۆشی بێبەری کرد لەوەی کە ڕۆژێ لە ڕۆژان مارکسیست بووبێ، لێ لە دوای شەهیدبوونی ڕێبەرانی "کۆمەڵەی ڕەنجدەران"وە لە کۆتایی حەفتایەکاندا بە "ناچاری" بۆتە سکرێتری "کۆمەڵەی ڕەنجدەران"!

بە دەم لافاوی نیگایەکانی یادەوەریی ساڵی 1988ەوە، ڕۆژگاری "ئەنفال"ی ناوچەی هەولێر، کە ئێستا نازانم ئەو "ئەنفال"ە ژمارە چەندی ئەنفالەکانی سەدام بوو، کە ئێمەی پێشمەرگە بەو چەکە سووکانەوە لەسەر چیای هەورێ، بەنی هەریردا لە بەرانبەر چیای کۆڕەکدا لە ژێر تۆپبارانەکانی چیای کۆڕەکدا، بەدەم هێرشی تانک،

سەرباز و فڕۆکەکانەوە شەڕمان دەکرد. وێنەی گوندی "ئەشکەوتە"ش، وەک پەلکە هەڵوەریوەکانی گوڵنارێک بەدەم هەناسەی یادەوەرییەوە بەسەر شوێنپێیەکاندا باڵدەگرن. لە جیهازی "هۆکی تۆکی"یەوە هەواڵی شەڕی بەرەکانی "دۆڵی خۆشناوەتی"، "دۆڵی گەرەوان"، سەر لووتکەی "جوانەگا" و "دۆڵی سماقولی"یمان دەزانی. شەوێک سەربازەکانی رژێم لەسەر چیای کۆڕەکەوە دوای بیستوچوار سەعات لە تۆپبارانکردنی لووتکە عاسێیەکەی "کێل کێل" و "جوانەگا"دا، کە پێشمەرگەکانی یەکێتی نیشتمانی بەسەرەوە بوون، سەرتیپەکە، "حەمە زیاد"، لە جیهازی "هۆکی تۆکی" دەیگوت "وەزحمان باشە و لە دەست پێشکە رزگارمان بووە..." ئێستا کە نیگام لەسەر رووخساری چیای "هەورێ"دا دەنووشتێتەوە، بەدەم بیرهاتنەوەی شۆخییەکەی ئەو سەرتیپەوە، خەندەیەکی خەمگین لێوەکانم دەلەرزێنێ. لە کاتە سەختەکاندا ئەو شۆخییانە دەگمەنن.

شەوانەش ئاوە ساردەکەی "کانی تەلانە"، وەک ئاوێنەیەک، گوڵنارەکانی شوێنپێی یادەوەریی پێشمەرگایەتی، لە قەدپاڵی چیای هەورێدا، نماییشدەکرد.

تامی ئەو مورەبایە خۆشە بە چێژێک زاری پڕ شیلە کردم، کە ئەوکات لە باوەشی کەڤرێکی گەورەی سەر چیای "هەورێ"دا، کە رۆژانە لە ژێر تۆپارانەکاندا تامەزرۆیانە دەمانخوارد. لەوێدا نیگایەک لە بوونێکی شۆڕشگێڕانە شوێنپێیەکانی شوێنی بەرهەمهێنا و ئێستاش نیگایەک لە بوونێکی تاراوگەییدا تیرێژێک لە دیمەنی شوێنپێیەکانی یادەوەریی شوێن دەچنێتەوە و بەناو بووڵێڵێک لە عەدەم وێڵانە رادەبورێ.

"چما بە راسپاردەی پێغەمبەرە غەمبارەکان، حەقیقەتی یەقینپۆش پەژیوان نەبۆوە؟

خوا بە چرای دەستییەوە بەناو ئەبەدیەتییەکەی بەرەو کوێ رایدەکرد؟!" (سکاندیناڤیا دوورگەیەکی تر لە بخوور1996)

لە هیکرا شۆفێرەکە گوتی ئەو رێگایە دەچێتە ناو شارۆچکەی خەلیفان. رایەڵی شوێنپێی خەیاڵاندنەکان لە گیانم ئاڵابوون و جەستەشم وەک کەشتییەکی قورس بەرەو شارۆچکەی خەلیفان غلۆردەبۆوە. ئەوەی کە لەو شارە چاوەڕێی دەکردم و ئاوەدانی ئەو یادە تاراوگەییە و جەمال پیرە بوو، کە ماڵی لەو شارە بوو.

خەلیفان لە ئامێزی چیای کۆڕەک و سەر چیا، وەک یادەوەریی من پەرت دەیڕوانی و تەیمانی چێشتەنگاوەکەش هێدی هێدی بەناو هەناوی لێڕەوار و شاخەکان رۆدەچوو. کاتێک بەرەو بازاڕ بە شەقامە خۆڵاوییەکەی نێو ماڵەکانەوە رێمدەکرد، دیمەنی ئەو نیوەڕۆیەی کە بۆ یەکەم جار و دواجار لەو شارۆچکەیەوە بۆ پێشمەرگایەتی سەرمهەڵگرت، لە نیگایەکانم دەئالا.

14

هاوکات کە ئێستا نیگای تاراوگە لە سوێد بەدەم پیاسەی ناو دارستانەکەی نزیک ماڵەوە، دیمەنی شوێن پێیەکانی سەفەر بۆ کیژە هاوڕێیەکەم نمایش دەکا، رێچەکەکانی ناو دارستانەکەی ئێستا و رایەڵی یادەوەرییم لێکدەئاڵۆزکێن، یان لەناو یەکتردا بە ئاوێنە دەبنەوە و هەڵتەمان دەکەن. لەوێش ماشێنەکە بە هانکە هانک بەناو دۆڵە قووڵەکاندا رێگا پێچاو پێچەکانی بەرەو شارۆچکەی دیانە، کۆلیژی سۆران رێیدەکرد. چیای کۆڕەکیش، کە لە رۆژگاری سەدامدا بۆ زاڵبوون بەسەر ئەو دەڤەرەوە، گەورەترین هێزی سەربازی بەسەرەوە بوو. کە ماشێنەکە دەکەوتە ناو قووڕگی دۆڵەکان و لووتکەی کۆڕەکی لەبەرچاومان بزر دەکرد، دیمەنی رۆژگاری پێشمەرگایەتیم لە یادەوەریدا رۆشندەبۆوە، کە سەدان جار بێسڵەمینەوە ئێمەی پێشمەرگە

بە بەردەمی سەرباز و دووربینەکانی سەر ئەو شاخە بەرزەوە هات و چۆمان دەکرد. جەمال پیرە بەدەم هاژوانی ماشێنەکەیەوە ئاماژەی بۆ ئەو دۆڵە چوار گۆشە و قووڵە دەکرد، کە بە خەرەند ناودەبردرێت. دیمەنی چاوکێش و عاسێی ئەو دۆڵە، کە لانکێک دەچێ، خانووەکانی شاری ڕەواندزیش، کە وەک پەلە هەوری کشومات بەرانبەر ئەوبەری گردەکانەوە پەرش ببوونەوە، نیگایە بەلەز ڕێکردووەکانی منییان لە سەر شوێنکاتی رابردوو پەلێکش دەکردم و لەسەر شوێنکاتی ئێستادا سێرەیانگرت. یەکەم جار بوو ئەو شارە ببینم، هەرچەندە لە ساڵی 1988دا وەک پێشمەرگەیەک لە مەفرزەیەکدا لەسەر چیای هەندرێن، کە ڕەواندزی لە ئامێز کردووە، ڕووبەڕووی سەخترین شەڕ بووینەوە. لە ئێوارەیەکدا کە دوای ئەوەی ئێمە مەفرزەیەکی بچووک بووین و چەندین ڕۆژ بوو لەسەر ئەو دۆندەی چیای هەندرێندا کە بەسەر دۆڵەکەی پشت گوندە خۆشەکەی دەرگەلەدا دەیڕوانی ڕووبەڕووی سوپاسی بەعس دەجەنگاین، دوای دەسڕێژێکی چڕ لەو سوپا و جاشانەی کە لەخوار ئێمەوە بوون، بە نێوان دوو لوتکەی چیای هەندێرندا بەرەو دۆڵی "گەرەوان" شۆڕدەبووینەوە، کە دوو ڕۆژبوو کیمیاباران کرابوو، قەدەرێک لەو تۆپە "نەمساوی"یەی قوتار کردم، کە لەسەر ترووپکی حەسارۆستەوە هاوێژراو و بە بن گوێمەوە تێپەڕیی و چەند مەترێک لە پێشمدا تەقییەوە.

گەلی خەرەند، کە وەک ڕووبارێک لە سێبەر بن شاری ڕەواندز شەقدەکا، کانی یادەوەریی چەندان ڕووداوی مێژوویی سەیر و سەمەرەیە. جەمال پیرە لە یادەوەریی ڕاپەڕینی 1991دا ڕووداوێک و دیمەنێکی دانسقەی دەچنییەوە و بە دەم گفتوگۆیەکانمانیشمانەوە زیاتر بەرەو ڕابردووی شوێنکاتەوە شۆڕدەبووینەوە. نیگایەکانم لە هەر ڕەوەزە شاخێکی دەوروبەری ڕەواندوزدا ساتمەی دەکرد و دەنگدانەوەی دەسترێژی گوللە، شوێن پێی مەفرەزەی ساڵانی هەشتاکانی

پێشمەرگایەتی خۆم، رووخساری پاشای کۆرە، شێرە ژنێکی وەک فاتە رەش و ... بە یاد دەهاتەوە.

نیگا جۆشداماوەکانم هێشتا لەناو ئەو دۆڵە و دیمەنی رەنگاورەنگی شاری رەواندزدا بەجێمابوون، جەستەشم لەناو ماشێنەکەدا بەناو تەپ و تۆزی شەقامە خۆڵاوییەکانی شارۆچکەی دیانەدا تێدەپەڕی.

لەبەردەم دەروازەیەکی کراوەدا پێشمەرگەیەکی دەرگەوان هاتە پێشمان و جەمال پیرەش ئامانجی هاتنەکەمانی بۆ ئەو هەم پاسەوان و هەمیش بەدەستەکەی بەڕێوەری کۆلیژی سۆران شرۆڤە کرد. هەر لەسەرەتادا دیار بوو کاکی بەردەست و پاسەوانی ئەلوەند دزەیی لە شێواز و مەرجی ئەو ئەرکەی کە بە ملییان داهێنابوو، تەقەی سەری دەهات. زوو داوای ناسنامەکەی لە من کرد، لێ کە پاسەپۆرتە سوێدییەکەی منی بینی، دیاربوو خوێندەوارییەکەی زۆر نەبوو، بۆیە بەدەم جۆرە شپرزەییەکەوە، بێئەوەی سەیری بکات، پاسپۆرتەکەمی دایەوە دەستم. تێم گەیاند کە من لە سوێدەوە هاتوومەوە تا لێرە وانە بڵێمەوە. هاوکاتیش بەر لەوەی بێمە ئێرە، دکتۆر ئەلوەند ئاگادارە. بە خێرا بەرەو لای سەرۆکی زانستگە رۆیشت و زووش گەڕایەوە و فەرمووی لێکردم، منیش لەگەڵیدا بۆ لای جەنابی سەرۆک رۆیشتم.

کاتێك پاسەوانەکە دەرگای ژووری جەنابی ئەلوەند دزەیی کردەوە، هێشتا سڵاوەکەم لە زارمدا تەواو نەکردبوو، لە هیکڕا بەسەر کاکی پاسەوان و بەردەستکەیەوە نەڕاندی:

-_ کورە ئەوە چییە هینایتە ژۆرێ... کورە بڕۆنە دەرێ، زوو زوو. ئیوها دکتۆری زراعەی سەرۆکی کۆلیژی سۆران پێشوازی لێکردم!

هۆپێکم لە خۆم زانی. پاسەوانی گوناح بە پەلەپروزێ پیلی گرتم و دەیویست بۆ دەرەوەم ببات. هاوارم لێکرد کە واز بێنێ و خۆ من دیل نیم. کەچی کاکی دکتۆر لە دەوری مێزەکەی، وەک مریشکێکی سەربڕاو، هەڵدەبەزی و دادەبەزی، بە شێوازێکی عەنتیکە، کە بە هی یەکێک لە ئەکتەری شانۆکانی عەلییە فەندی دەچوو. دکتۆر رۆڵی ئەو پیاوەی

دەگێڕا، کەچۆن لەکاتی تووڕە بوون لە بەقاڵێک، یان کێشەی خێزان هاواریدەکرد، دەیگوت:

کورە تۆ لۆ وا بێ ئاقری.... لۆ دێلی خەلک بە جانتاوە بێتە ژۆرێ... کورە ئەمن ئەوە ناناسم.... کورە ئەوە کا برادەری منە...

لە هیکرا هەستم کرد رووبەڕووی رووداوێکی کۆمیدی/تراژیدیی و پووگر بوومەتەوە. سەرەتا کە زانیم زۆر بێڕێزە و گوێ ناگرێ کە من بۆچی هاتووم، خەریک بوو بیدەمە بەر شەق و بڕۆم، یان یەکسەر ئەوێ بەجێبێڵم و بگەڕێمەوە. بەڵام زوو دانم بەخۆمدانا. گوتم با بزانم ئەو کابرایە کشتوکاڵییە تەواوکەری کام زانستگە و خاوەن کام پرۆژەی پەروەردەشە.

لەو دەمەدا بیرم بەوە مژول بوو، کە لە دەقەری ئێمەدا مرۆڤ لە ئاستی خێزان و دەسەڵاتدا هەمیشە یان کەسایەتی پێشێلدەکرێت، یانیش پێشێلکەری کەسایەتی خەڵکە. لە دواجاردا کاتێک مرۆڤی نائاگا دەبێتە خاوەن دەسەڵاتێک لە کۆمەڵگەدا، بێئاگا هەمان ئاکار بەرهەمدێنێتەوە. ئاشکرایە رژێمی سەدام کاریگەرییەکی زۆری لەسەر دەروونی مرۆڤی کورد بەجێهێشتووە، دیاردەکانی ئەو کاریگەریەش لە شێوازی دەسەڵاتی ئەمڕۆی کوردیدا رەنگیداوەتەوە. زەقترین کاریگەریش خولیای سووککردنی مرۆڤە. کێشەی دکتۆر ئەلوەند ئەوە نەبوو، کە نەیدەزانی من بۆچی هاتوومە، بۆیە ئەو رەفتارەی لەگەڵ من کرد، بەڵکوو ئەو رەفتارەی وی رەنگدانەوەی پاشخانی ئەو پەرەوەردە کۆمەڵایەتی و سیاسییەیە کە لە سووککردن و گرێی دەروونیدا کۆدەبێتەوە. ئەویش وەک دەسەڵاتدارێک دەخوازێت هەمان پەرەوردە بەرهەمبهێنێتەوە، کە خۆی لە منداڵییەوە فرچک دراوە. ئەگینا ئەو باش دەیزانی من بۆچی هاتووم. چونکە دواتر ئەو ئاکارە لە دەربڕینەکانیدا زۆر عەیان بوو. بەڵام من هەوڵمدا بە سادەییەک ئەو ئاکارەی ئەو خاو بکەمەوە و بە هێمنی پێم گوت:

_ ناوم هەندرێنە و لە سوێد هاتوومەتەوە. بە پێشنیاری سەرۆکی زانستگەی سەلاحەددین، موحەمەد خۆشناو هاتوومەتە ئێرە و دوێنێش کاک شوان تەلەفۆنی بۆ کردی کە من دێم بۆ لات تاکو وەک مامۆستا لێرە کار بکەم. بە نەرمی ئەوەم بە بیر هێنایەوە، تاکوو ئەو فێیەی کە گرتوویەتی بەربیدات. بەڵام بێسوود بوو.

_ کورە ئەو جانتایەی لێ بستێنە... ئاخر ئەوە چییە بە جانتاوە هاتیە، بەشکە تیرۆریست بی... دکتۆری پەرەوەدەی کۆلیژی سۆران، کە بەدەم نەڕە نەڕ و بنێشت جووینەوە، (نازانم بنێشتی کوردی بوو یان نا)، تفی لە دەمی دەردەپەڕی و لەسەر گوێنەگرتنی خۆی مسووڕ بوو.

جەمال پیرە بەرەو ئەو رووداوە تراژیدیی/کۆمیدییە هات و ویستی پاسەوان و کارمەندی ئیستیعلاماتەکەی دکتۆری زراعە لەوە دڵنیا بکاتەوە کە من تێرۆریست نیم. کابرای ئیستیعلاماتەکە هێندە شپرزە بوو نەیدەزانی چۆن هەڵسوکەوت بکات.

پاسەوان و بەردەستکاری ئەلوەند منی لە ژوورەکەی دکتۆر ئەلوەند دوور خستەوە و دەستیکرد بە پشکنینەوەی جانتایەکەم. دواجار جەنتایەکەم دایە جەمال و یەکسەر لە دکتۆر چوومە ژوورەوە. هەر لە یەکەم دیمانەیدا هەستم کرد ئەو کابرایە کەڵکی گفتوگۆی نییە. دکتۆر، وەک ئەوەی تازە لەدەست کوشتن رزگاری بووبێت، لە پشت مێزەکەیەوە مڕ و داماو دانیشتبوو. کە سڵاوم کرد دیسان لە جیاتی وەڵامدانەوە، لێم مۆڕ بۆوە، وەک ئەوەی پێم بڵێ دیسان هاتییەوە. دکتۆر بەسەر سەرییەوە، بە شێوەیەکی پەرت و بڵاو، رەسمی خاوخێزانەکەی بە دەوری رەسمێکی گەورەی مەلا موستەفاوە هەڵواسیبوون، ئەمەش ژیانی ئەوی بەرجەستە دەکردەوە. بەدەم رامانی ئەو وێنانەوە، شتێکی تازە نەبوو ئەگەر دائیرەکانی سەردەمی سەدامم بهێنابووایەوە یادم. بۆ ئەوەی خۆم هێور بکەمەوە، بیرم لەوە کردەوە، ئاخر ئێرە کۆلیژە، بۆیە دەبوو لەو ژوورەدا وێنەی حوزنی موکریانی، کە نموونەی درەوشانەوەی رۆشنبیریی ئەو دەڤەرەیە و هاوکاتیش رەهەندی لێکگرێدانی

پارچەکانی کوردستانی بەرجەستە دەکردەوە یان هەرنا پاشای کۆرە، هەڵبواسرێت. نیو سەدە بەر لە ئێستا حوزنی موکریانی وەک رووناکبیرێکی خاوەن پرۆژەی رۆشنبیریی، لە موکریانەوە بۆ کوردستانی باکوور و دواجار لە رەواندز کۆچە رۆشنگەرییەکەی بەرجەستەکردەوە، کە ئێستا دکتۆر میراتگریەتی! سەیرێکم کرد، کەچی وێڕای ئەو فتنەیەش، بەڵام لە بنێشت جووینەکەی نەکەوتبوو. لە دوورەوە، وەک ئەوەی تاوانبارێک بم و هاتووم بڕیاری دادگایم بۆ دەربکات، بە دەم و چاوێکی شێواو سەیری دەکردم و وێدەچووش لەبەر گەورەیی تاوانەکەم، نەزانێت چتۆ بڕیاریکم بۆ دەربکات.

_ تۆ زۆر بێڕێزی. ئەوە کەی شێوازی سەرۆکی کۆلیژ و مرۆڤە. تۆ دکتۆری، بەڕاستی ئەو مامەڵەکردنەی تۆ زۆر نەخوێندەوارانەیە. کاکە تۆ دەبێ رێز فێر بیت و بزانی ئێشی تۆ چییە. بەدەم بارێکی زۆر بێئومێدانەوە ئەو قسانەم بە رووی کرد.

_ کاکە تۆ نازانی ئاخر ئەمن ئەتو ناناسم. وەڵڵا کە ئەتوم دیت، تۆقیم تۆقی... ئاخر وامزانی تێرۆریستی... ئەتو تەماشای تەلەفزیۆنت نەکردیە، ئەو شێخ زانایە کوو خەرک بە چەقو سەردەبڕی. کورە وەڵڵا تۆقیم... تۆقیم.

کاک دکتۆر بە جوڵانەوەیەکی کۆمیدی ئەو قسانەی دەکرد و جار جاریش لە پشت مێزەکەیەوە دەم و چاوی دەخستە ناو دەستەکانی لە جلو بەرگم مۆڕ دەبۆوە. منیش جار جار نیگام دەکەوتە سەر ئەو پارچە تەنەکە سپییەی بەردەمی، کە بەخەتێکی رەشی درشت "دکتۆر ئەلوەند دزەیی" لەسەر نووسرابوو.

_ گریمان من ئەگەر تیرۆریست بووام، یەکەم جار لەگەڵ هاتنە ژوورەوەم خۆم دەتەقاندەوە و ئێستا تۆم کوشتبوو. ئاخر تۆ سەرۆکی کۆلیژی پەروەردەی، ئەگەر هەتا ئێستا نەتتوانیبێت شێوازی نێوان خۆت و ئیستیعالاماتەکەت رێکبخەیت چۆن ئەو خوێندکارانە پەروەردە دەکەی. بەمجۆرە وەڵامم دایەوە، بۆ ئەوەی ئەو مامەڵە ناماقوولەی

خۆی تێبگات و بەشکە لە داهاتوشدا بتوانێت بیر لەوە بکاتەوە کە ئەگەر کەسێکی تری وەک من هاتە ئەو بارەگایە حیزبییە، یان سەربازگەیە، نەک کۆلیژە، تووشی ئەو بەزمە نەبێت.

_ ئۆ هوو... کورە ئەتو نازانی ئەو خەڵکەی ئێرە کوونە، ئەوانە منییان شێت کردیە... شێت. ئەتو باسی چ دەکەی لۆ من... بەخوای ئەوانە لە هیچ تێناگەن. کاکی دکتۆر کە بەو جۆرە خۆی نمایش دەکرد، وەک ئەوەی کەسێکی زانا بێت و بە هاتنی بۆ ناو ئەو خەڵکەی سۆرانەوە، غەدرێکی گەورەی لێکرابێت. تۆ سەیر بکە مرۆڤ کە بە هەر هۆیەک بێت ناخی شێوا ئیتر هەموو پێوانەکان تێکەڵ دەکات و خۆی دەکاتە پێوەری راستی. بۆیە ئەلوەند دزەیی هەموو خەوشەکانی خۆی بە ملی خەڵکی ئەو شارە دادەبڕی کە گوایە هاتووە پەروەردەیان بکات.

ویستم بە دکتۆر ئەلوەند بڵێم، کە ئەو کارمەندە بەر لە هاتنی من بۆلات، خۆی هاتە کنت کە من هاتووم بۆ لای تۆ، کەواتە...

_ کاکە عەفوم بکە کورە وەڵڵا نەمزانی ئەتو هاتی ببیە مامۆستا لە کن من... کورە تۆ نازانی کە ئەتوم دیت بەو ردێنە تەنک و جانتایە، هەر تۆقیم ... تۆقی... ئاخر ئەوە کەنگێ جلکی مامۆستایە ئەتو لەبەرتە... کورە ئاخر ئەو کوڕە، مەبەستی پاسەوان و بەدەستەکەی بوو، هات گۆتی ئەوانە برادەرتن هاتینە بتبینن. ئەنگۆم دیت هەر نەمزانی کێن. دەی هەنووکە لە بیری خۆت ببەوە، ئەمە تازە بووینە برادەر... بە قورئان کە ئەتوم وا بینی هەر تۆقیم، گۆتم ئێستا خۆی دەتەقێنیتەوە. دکتۆر بەدەم ئەو قسانەوە، هەندێک جار پێدەکەنی و هەندێک جاریش کە تەماشای جلەکانمی دەکرد گرژ دەبوو و قسەکانی دووبارە دەکردەوە. کتوپڕ هەستم دەکرد، بێ پرۆڤەیەکی پێشوەخت، لە شانۆیەکی کۆمیدییدا، رۆڵی گوێگر دەبینم. نیگایەکانم بەرەو گفتوگۆیەکانی ناو پۆلی ئەو زانستگەیەی کە لەگەڵ باشترین مامۆستا و خوێندکارەکان هەڵدەفڕی. ئەو رۆژەی کە لە ستۆکهۆڵم بە بۆنەی

کۆتایی هاتنی خوێندنی ئەو ساڵە، لەگەڵ هاوپۆڵ و مامۆستایەکان لە گەڕەکی "سۆدەرماڵم"، لە باڕی "پلیکان" دانیشتبووین . نیگای یادەوەرییم بەدەم گفتوگۆی من و ئەو مامۆستایە ژنە زرینگ و ناسکەی، کە بابەتی فەلسەفەی سیاسی دەگوتەوە، رۆچوو بوو. لەو ئێوارەیەدا ئەو مامۆستایە بۆ ئەوەی خۆی لە چاوبڕکییەکانی من بدزێتەوە، ویستی لەوە دڵنیا بێتەوە کە ئاخۆ بە فەڕەنسیم خوێندووە یان فەڕەنسی دەزانم. لێ کاتێک بە پێکەنینەوە پێم گوت کە من کوردم و نە پێشتر زانستگەم خوێندووە و نە زمانی فەڕەنسیش دەزانم، مەیلەو حەپەسا، چونکە پێی وابوو بەر لە هاتنم بۆ سوێد زانستگەم بە فەرەنسی خوێند بێت. گوتم من 8 سال زیاتر پێشمەرگە بووم و فەڕەنسیس نازانم. بە بیستنی وشەی پێشمەرگە شلەژا، بەڵام بە خەندەیەک ویستی روخساری ئاسایی بنوێنێت. بۆ ئەوەی زیاتر گەمارۆی نیگایەکانی بدەم، باسی ئارتۆر رامبۆم دەکرد، چونکە گوتارێکی ئەو خاتوونەم لەسەر رامبۆ و رێنیە شاردا خوێندبووەوە. ئەو مامۆستایە، "سیسیلیا خۆهۆلم" لەو وتارەدا وەک دوو شاعیری شۆڕشگێڕ بەراوردیان دەکات. کاتێک بەدەم باسکردنی نامەکانی رامبۆوە دەدوا، منیش، بۆ ئەوەی نەهێڵم ئەو ئێوارەیە، وەک ماسییەک لە دەستم هەڵبخزێت، باسی وەرگێڕانی ئەو نامانەی رامبۆم بۆکرد کە تازە وەک نامیلکەیەک چاپکردبوو. "سیسیلیا" هیچ زانیاریەکی نە لەسەر نووسینی کوردیی و نە مێژووی کوردیش هەبوو، بۆیە، لەو ئێوارەدا، بۆ ئەو ئامادەیی رامبۆ بە زمانی کوردی، شتێکی نوێ بوو. منیش نائاگایانە، وەک هەر کوردێک، چونکە هەستی نائامادیی کولتوورییمان هەیە لەسەر زەویدا، ئەو ناشارەزاییەی ئەوم بە هەند وەردەگرت و دەمویست ئاستی رۆشنبیریی کوردی بخەمە بان ئاستی رۆشنبیریی سوێدییەوە و لەوەشدا بوونی خۆم نمایشبکەم. "سیسیلیا" بەدەم بیرە خواردنەوە و لافاوی قسەکانی منەوە، سەرگێژتر دەبوو و باڕەکەش لەناو دوکەڵی جگەرە و زایەڵەی دەنگی مەیخۆر و مۆسیقاکەوە لێڵتر دەبوو.

"ئەو ژنەی کە بۆ ئێوارەکە رووتدەبۆوە و بە چەنە چەنیش لەشی خۆی لەسەر کاتدا لە یاد دەچوو، ئاخۆ ئەوە سەرەتای بەخێرهاتنە یان کۆتایی تاراوگە؟"
(سکندیناڤیا دوورگەیەکی تر لە بخوور)

خەیاڵی مرۆڤ لە کاتە دژوار و خەمینەکاندا هەمیشە بەرەو رووداو و شتەخۆشەکاندا هەڵدەفڕێت. بەدەم ئەو دەیمەنە چاوەڕوانەکراوە، هەستم دەکرد لێرەوە تاراوگە دەستپێدەکا و تەواوی ئەو ژیانەی کە لە سوێددا بە تاراوگەم زانیبوو کاڵ دەبۆوە. بە سەفەری نیگایەکانمەوە رانەدەگیشتم و دکتۆر ئەلوەند دزەییش دەمنادەمێ، بۆ ئەوەی لە بوونی پەرتەوازەی خۆی دڵنیا بێت، قسە گوتراوەکانی خۆی دووپاتە دەکردەوە. کات وەک هەورێکی دڕدۆنگ و وێڵ لە زەینمدا خولی دەخوارد و باڵی نیگایەکانی تاراوگەی یادەوەرییش، بە دوای شوێن پێی شوێنێکی سووتەمەرۆوە هەڵەتە دەبوو .
لە هیکڕا هەر دەتگوت شوێنکاتی رابردوو دووبارە دەبێتەوە. نیگام بەرەو رووداوی ئەو دیمەنە تێهەڵدەچۆوە، کە لە سەروبەندی 11ی سێپتێمبەر، 2000، بە پاس لە پارییسەوە بۆ شاری دۆڤەری ئینگلیستان دەگەڕامەوە، لە سنووری ئینگلیستانەوە، ئەو پۆلیسە ئینگلیزەی کە پاسپۆرتی موسافیرەکانی کۆنترۆڵدەکرد، منی بە تێرۆریست مەزەندە کرد. ئەو پۆلیسە وێڕای رەفتارە پۆلیسییەکەی، بەڵام دوای ئەوەی کە تێگەیشت من تێرۆریست نیم، دەرفەتی ئەوەی پێدام کە ریسوای بکەم و دوای لێبووردنیشی لێکردم، کەچی دکتۆری پەروەردەی ئاوەز "زراعی" خۆی وەک مافدار و لە هەڵەبەدەر دەبینی. بەهەمە حاڵ.
دەکرێ لە وێستگەکانی داهاتوودا، لە " To be or not to a terroristt be: دیمەنەکانی ئەزموونی ئەو سەفەرەش بخوێنیتەوە.

لەو دەمەی کە دکتۆر ئەلوەند دزەیی چووە پێش دەرگە ئاوەڵایەکەیی و بە دەنگێکی بەرز داوای هێنانی دوو چایەی لە فەڕاشەکە دەکرد، منیش بە سەوڵێک لە ویستگەرایی دەمویست، لەناو شەپۆڵی خەیاڵاندنەکانی "پاشای کۆرە"ی میری سۆران و دیمەنە پرژاوەکانی ئەودیوی ئەم ژوورە بێ کات و یادەوەرییە "تاڵانکراوە"ی خۆم سەفەر بکەم و فەرامۆشییەک فەراهەم بکەم. ژنێکی خەمینی بە ساڵاچوو بە دەستە شپرزەکانییەوە دوو پیاڵە چیایەی، کە نیوەی رژابووە ناو بن پیاڵەکان، لەسەر مێزە خوارەکەی بەردەمی دکتۆر ئەلوەند دزەیی دانا. دکتۆریش بەدەم قسەکردنەوە بە شێوەی فەرماندان، لە جیاتی سوپاس، سەیری ژنە فەڕاشەکەی دەکرد. هەستگەلێک وەک ئاوێکی گەرم، تنۆک تنۆک ناخی منیان دەچزاند. چاوەڕێی قسەیەک بووم لە دەمی ئەو ژنەوە، بۆ ئەوەی شوێنپێی ئاوەدانییەک بەم ژوورە ببەخشێت. خوێندکارەکان، بە جۆرێک لە شپرزەیی و خۆ خافڵاندن، هەروەک تەماشای شانۆیەکی بێزارکەر بکەن، لەبەردەمی ئەو ژوورەی کە هی دکتۆر ئەلوەند دزەیی بوو، کۆببوونەوە. زوو زووش کیژە جل رەشە باڵا شلک و سەر داپۆشراوەکان، بە نیگایە مێیەتییە هونەرییەکانیانەوە، بەر دەرگای ژوورەکەیان گەمارۆ دەدا و شەبەنگ ئاسا ئاوا دەبوون.

ئەلوەند دزەیی لەسەر کورسی پشت مێزەکەیەوە هەستا و لەسەر قەنەفە رەشەکەی بەرانبەر من دانیشت و گۆتی:

_ ئەتو چت خیندییە. بە دەم بنێشتە جووین و جۆرە ناگرینگییەک رووی تێکردم.

_ مێژووی هزر، بە کەلۆری فەلسەفە و بەشێک لە تیۆری پەروەردە و .. چونکە لەو دانیشتنەدا خوێندنی من، بێجگە لە مانای سەر ئێشە، هیچ مانایەکی تری نەبوو. بۆیە بە کورتی وەڵامەکەم بڕاندەوە.

_ پێشمەرگەی کێ بووی؟ دکتۆر بە جۆرێک لە گومانەوە ئەو پرسیارەی لێکردم.

_ حیزبی شیوعی. ئەو وەڵامەی بەهایەکی مێژووی نەبوو بۆ دکتۆر. بۆیە بێجگە لە سەیرکردنێکی مەیلەو وورووژاوی من و "ئەها"یەک، شتێکی تری نەگوت. بە هەستێکی بێهوودەوە بەردەوام بووم لەسەر گرینگیەتی گۆڕانی شێوازی پەروەردە و هاندانی ئەو نەوە نوێیەی شاری دیانە و ئەو دەڤەرەی، کە زۆرینەیان وەک پەنابەر لە ئێران گەورە بوونە. بەهای بە کوردی کردن و گۆڕانکاری مێتودی خوێندنی ئەو کۆلیژەم، بە بونیاتنانەوەی ماڵ و خێزانێکی کوردی دەچوواند. دکتۆر ئەلوەند بۆ ئەوەی گوایە تشتێکی تر دەخاتە سەر قسەکانی من، گوتی:

_ کاکە لۆ ئەمە پەروەردە و ئەو شتانە ناخوێنین، ئێمەش ئەوانەمان خیندییە... بەس ئەمن مامۆستایەکم دەوێ وا نەبێ. دەبی ریباتی لەبەر بی. تەلەبە وەک باوکێک ئیحترامی بگری. ئەوها نابی وەک تو. ئاخر ئەوە جلی مامۆستا کوو وا دەبی وەک ئەتو لەبەرتە؟ ئەمنیش دەزانم لە ئەوروپا تەلەبە لەبەرانبەر مامۆستا پێی لەسەر پێی دادەنێ، جا هاوکاتیش قاچێکی خستە سەر قاچەکەی تریەوە، هەر مامۆستا بەهیچ نازانی... ئەمن لە جامیعەی هەولێر لەگەڵ رێبوار سیوهیلی لە لیژنەی رۆشنبریی بووین. ئەوانە دەناسم کە لە ئەوروپا هاتینەوە. خۆ هەر ئەتو لە ئەوروپات نەخیندییە... دەی هەنووکە ئەمە برادەرین... تەواو...

دکتۆر ئەلوەند دزەیی بەدەم هەڵچوون و داچوون و، هەندێ جاریش، بە جووڵە جووڵی دەستیی و دەم و چاوییەوە پایە و کارایی خۆی نمایشدەکرد. زۆربەی قسەکانی دکتۆر دزەییم بەلایەوە ئاسایی بوو، تەنیا ئاماژە کردن بە لیژنەی "رۆشنبیریی" و رێبوار سیوەیلی نەبێت. کاک ئەلوەند، رەنگە وەک مرۆڤ، لە دەرەوەی ئەو ئەرکەی کە ئێستا هەیەتی وەک سەرۆکی کۆلیژ و بوونی لە "لێژنەی رۆشنبیریی"، کەسێکی زۆر دڵپاک و بێ وەی بێت. بەلام، کە گوتی من لە زانستگەی سەلاحەددین لەگەڵ رێبوار سیوەلی لە "لێژنەی رۆشنبیریی"دا بووم،

سەرسام بووم. چونکە تا ئەو دەمەی کە ئەوەم گوێ لێنەبوو بوو، پێم وابوو رێبوار سیوەیلی هەموو کارێک بکات، بەڵام، لە خۆڕا، لەسەر حیسابی زانستگە و رۆشنبیریی، ئامادە نەبێت لە لێژنەیەکی "رۆشنبیریی" لەمجۆرە و لەگەڵ دکتۆرێک کە لە زراعە دکتۆرای وەرگرتووە، کار بکات. دوای هەموو هەوڵێک بۆ تێگەیشتن لە ئەندام بوونی رێبوار سیوەیلی، کە بۆ خەڵکگەلێک نموونەی مامۆستای نووسەر و خاوەن مێتودی "زانستی"، "ئەکادیمی"، "کۆمەڵناسی" و لە ئەورووپاش، ئەوەی من لە خۆی بیستبووم، فەلسەفەی خوێندووە، نەک کۆمەڵناسی لەو "لێژنە رۆشنبیریی"ەی کە دواجار ئەو لێژنەیە دەبێت دینەمۆی ژیانی رۆشنبیریی زانستگەی سەلاحەددین بێت، بێجگە لە خزانە ناو بوار گەندەڵییەکان و...، بەهانەیەکی تری لۆژکیم بۆ نەدۆزرایەوە. بەهەمە حاڵ، لەوکاتەدا لە کۆمەڵگەی ئێستای کوردیدا، بەدەم زەمەنی رمانی ئەو راستییانەی کە خوومان پێوەگرتبوو، بەهایە بەرێوەکانیش بۆ دەستەبەرکردنی بڕوایەک، رازیمان ناکات. بۆیە ئەمڕۆ لە ئاستی هەڵسەنگاندنی رۆشنبیریی و ئەخلاقییەوە، هەرچی رووناکبیرێک دەبینی بە رووناکبیرێکی تر رازی نییە. هەر گرووپە و خۆی بە غەدر لێکراو و خاوەن ماف و بێگوناح، بەرانبەر گرووپێکی تر دەزانن. کەچی، بە دەرئاوێتەکردنی چەند نووسەری زۆر دەگمەن، لە بنەڕەتدا، هەر یەکە و لەو گرووپانە گیرۆدەی هەمان ئاستەنگ و وابەستەی هەمان سەرچاوەی ئەخلاقی و ماددین؛ هیچ جیاوازییەکی رۆشنبریی ئەخلاقی نین.

لەو دانیشتنە بێهوودەیەدا، ئەو دەرفەتەم نەبوو بە تێری رۆبچمە ناو ئەو مەزەندە لێکئاڵۆزکاوانەوە. قسەکان، نەک گفتوگۆیەکانی نێوان من و سەرۆکی کۆلیژی سۆران، ئاراستەیان تێکەڵاو دەبوون و لە چاوەڕێکردنی سەرئەنجامێک بێئومێدتر دەبووم. چونکە دەمزانی قسەکان تەنیا قسەن، بۆیە زمانی قسەکردنەکان ئاراستەیان نەبوو. چونکە ئەو دەیویست دەسەڵاتی خۆی، وەک سەرۆکێکی رەها و

بێخەوش، بۆ من بسەلمێنێت و منیش بە دەست هەڵەی هاتنم بۆ لای ئەوەوە سەرگەردان بووم. بۆ ئەوەی بۆ دواجار لە ناخە بێهوودەکەمەوە، هەوڵێکی تر، تاقیبکەمەوە، کە سەرەداوێک لەو ئاراستە لێکراچووانە بدۆزمەوە، گوتم:

_ کاکە تۆ بە هەڵە قسەکانم وەرمەگرە. دەکرێ وێنەی مامۆستا بگۆڕدرێت. خۆ مرۆڤ بە بۆینباخێک و چاکەت و پانتۆڵێکەوە، مانای تواناداری مامۆستایەک ناگەیەنێت. پاشان کاتێک لە ئەوروپادا، خوێندکارێک لەبەرانبەر مامۆستایەک قاچی لەسەر قاچ دابنێت، مانای بێڕێزی نییە. دەکرێ روانگە و تێگەیشتنی جودا هەبێت بۆ ئەخلاق و رێزگرتن. من ئەو بۆینباغەی کە تۆ هەتە بە فلسێک ناکڕم. ئەگەر مامۆستایەک خاوەن تواناو مێتۆد بێت، دەتوانێت جۆرە رێزێکی تر لای خوێندکار و خەڵک بەرهەمبهێنێت. ئەو جلەی کە من لە بەرمدایە و تۆش بە لاتەوە عەنتیکەیە کە مامۆستا لەبەری بکات، زۆر لە جلەکانی تۆ جوانتر و بە نرخترن. من مامۆستا بوون و توانایی ئاوەز لە ئاستی جلوبەرگ نابینم. شێوازەکانی رێز هەمەڕەنگن. باشە ئەگەر بە قسەی تۆ بێت، ئەو بنێشت جووینەی تۆ کەی هی سەرۆکی کۆلیژێکە؟ تۆ بەرپرسی لە پەروەردە و فێرکردنی نەوەیەکی لاوی شێوێنراو لەلایەن رژێمی بەعس و ژیانی پەنابەری لە ئێرانێکی ئیسلام ... ئاخر خۆ من بۆ ژن هێنان نەهاتوومەتە ئێرە و لای تۆ... من لە سوێدەوە هەندێک زانیاری تازە فێر بوومە و دەخوازم پێشکەشی ئەو خوێندکارە لاوانە بکەم.

تۆ هەقت بە جل و ....

_ ژنت هێناوە؟ کاک دکتۆر ئەلوەند، بۆ ئەوەی ئەو پرسیارە گرینگە لەبیر نەکات، نەیهێشت خاڵێک بۆ دوا وەڵامەکانم دابنێم. بەڵام هەستمدەکرد ئەو ژن نەهێنانەی من کێشەیەک بێت، بۆیە بە دوو دڵییەوە گوتم نا.

_ ئەوجا ئەمە ژن لۆ مامۆستایەکانیش دەهێنین. ژنێکیشت لۆ دێنم.
لە دوای ئەو وەڵامەی کاک ئەلوەند دزەیی، هەستێکی تێکەڵاو لە خەنی خۆشی و تاسان دایگرتم. هاوکاتیش هەوڵمدا لە وەڵامەکەی ئەودا جۆرە دڵسافییەک، بەزەییەک بەرانبەر بەمن باوکایەتییەک و ... ببینم.
دواجار لەوە دەچوو ئیتر ژیان قسەیەکی تری بۆ گوتن نەمابێت، بۆیە، تاکوو جەمال پیرە بە چاوەڕوانی بێزار نەکەم و کاتیش چیتر پیر نەبێت، من ئاماژەم بە رۆیشتن کرد.
_ باشە، ئەوە بزانە خانوومان نییە لێرە تێیدا بژی! بەس لێرە جێگەی میوانمان هەیە، لۆخۆت وەرە چەند رۆژ لێرە بە. بزانە ئێرە و کۆلیژەکەمانت بە دڵە یان نە. ئەگەر بەدڵت بوو، ئەوە ئەمن "ئیختیبار"ت دەکەم. ئەوجا وەرت دەگرم... باشە. بەس هەنووکە ئەمە برادەرین... کورە وەڵڵا خەلەتم کرد... هەموو خەتای حەرەسەکە بوو... ئاخر هاتیە بە من دەرێ برادەرت هاتیە. ئێ ئەمنیش ئەتوم بینی، خوایە ئەوە ناناسم... کورە تۆقیم... تۆقی کە ئەتوم بەو جانتایە دیت... گۆتم ئەوە تێرۆریستە. ئەو جەماحاتی شێخ زانایە دەزانی چ لەو خەڵکەیان کردیە... بەس گوێ مەدێ ها... ئەمە بووینە برادەر... وەرە نیوڕانێ لەگەر من نان بخۆ.... بابچین ئەگەر دەتەوێ تەماشای ژۆرەکان بکە. هەرچەند هەنوکە وەختی ئیمتەحانە. بەس وەرە بچین لۆخۆت تەمەشای کۆلیژ بکە. ... دکتۆر دەیویست بەو پێشنیاز و قسانە ناڕەحەتی من کەمبکاتەوە. ئەمەش بۆ من سادەییەکی تێدا بوو، کە بەلای منەوە، زۆر جار مرۆڤ خوێن شیرین دەکات. بۆیە لەگەڵی رۆیشتم و سەیری یەکێک لە پۆلەکانم کرد، کە سیمای رەقی کورسیی تەختە سڕاو و دیوارە داماوەکانی، لە پاشماوەی بێزاری قوتابییەکان دەچوون.
دکتۆر دیسان میوانداری نان خواردنی نیوەڕۆی کردم. بەڵام من برسیەتیم لە یاد نەمابوو. بەدەم خواحافیزییەوە ژمارەی تەلەفۆنەکی خۆی پێدام و بە جەغتکردنەوە گوتی تەلەفۆنم لۆ بکە، هەروا

داوایدەکرد ئەو ناخۆشییەی کە روویدا لە یاد بکەم و لە هەنووکەوە من وەک برادەری ئەو بیناسم. "تەواو ئەمن و تۆ بووینە برادەر...".

"ئەوا ئەم ژوورە بۆ گومانکارەکەی سەر کورسی
جێد... دێڵم" (سکاندیناڤیا دوورگەیەکی تر...)

کاک جەمال پیرە لەگەڵمان وەستا بوو، لە من بێئومێتر دەینواند. پاسەوان، کارمەندی ئیستیعلاماتەکەی دکتۆر ئەلوەند دزەیی بە شێوە گێژییەکەی خۆیەوە لە من و کاک جەمالی دەڕوانی، دەیویست قسەیەک بکات، لەوە نەدەچوو بیزانێ چییە. بەدەم بێدەنگییەوە کاک جەمال ماشێنە رەنگ شەرابییەکەی بە گڕ خست و بۆ دواجار ماڵئاواییمان لەو دیدارە نەگبەتەی دکتۆر ئەلوەند دەکرد، بە دەم تریقانەوەی کێژە هاوڕییەکەم، کە ئاکامی دوا تێدامانی سەرگوزەشتەکانی من بوو، تیشەکانی هەتاو بە نێو بالای بەرز سەوزی درەختی دارستانەکەوە نیگای شێلوی منییان رۆشندەکردەوە. ژنێکیش کە بەدەم پیاسەوە، روو خۆشانە بە ئاوازێکی ناسک، وانەی رێزگرتنی بۆ سەگە لاسارەکەی باسدەکرد.

15

لە جامی ماشێنەکەوە شارۆچکەی دیانە دەتگوت دەریاچەیەکی وشکە و بەناو ئەو پێدەشتەدا پەرژ بۆتەوە. شەقامێکی بەرینی بێسەر و بەر ناوەندی بازاڕۆکەکەی شەقدەکرد و خانوو و دوکانە سادەکانیش، هەژاری ژیانی هاوولاتیانی ئەو شارەدێیەی نمایشدەکرد. جۆری شارەزایی جەمال پیرە لە رێگا و بانەکانی ئەو دەڤەرەدا، هونەری شارەزایی خەڵکی شاخنشینەکانی بە یاد دەهێنامەوە، کە وەک با بە رێچکەکانەوە بەسەر شاخدا هەڵدەزنێن. جەمال بە رووخساری نائومێدیی منەوە، بێدەنگ ماشێنەکەی لە کۆڵانەکاندا دەسووڕاندوە و

هەندێ جاریش هەوڵیدەدا لەو بێزارییەی کە گەمارۆی دابووم، رزگارم بکات. لێ من لە خەمی "تالانکردن"ی یادەوەرەیی رابردووی خۆم نقووم ببووم.

"کێوەکانیش بە غوباری بیرەوەرییەکانی سەر شانیانەوە، خۆیان بۆ رابوون ئامادە دەکەن و لێم دەڕوانن".

دوای بەسەر بردنی ژیانێک لە پێشمەرگایەتی و تەمەنێ لە ولاتی بێگانان، ئێستا، کەسێکی وەک ئەلوەند دزەیی، کە لە سایەی قوربانی هەزاران هاوولاتی ئەو نەوەی من گرینگترین جومگەی کۆمەڵگە بەڕێوە دەبات، کە زانستگەیە. ئەوەتا خەونی شوێن و پەرێشانی یادەوەرییەکانم "تالان" دەکات.

نیگایەکانم، وەک گێژەنی بایەکی گەمارۆدراو، بە دیار هەڵسوکەوتی هێستریانەی ئەلوەند دزەیی و بیرهاتنەوەکانی رۆژانی خوێندنی زانستگە لە ستۆکهۆڵمدا، لە نیگایەکانم دەئالان و گنگڵیان دەدا. هەندێ جاریش رۆحم باڵندەیەک بوو، باڵە لێکترازاوەکانی پەرتەوازەی دەکرد، باڵێک بەرەو دارستان و دەریاچەکانی سوێد دەرۆیشت و باڵەکەی دیکەش بەرەو لووتکەی ئەو شاخانەی، کە لە دوورەوە لەمدیو تەپ و تۆزی رۆژگارەوە لە شارۆچکەی دیانەیان دەڕوانی، بەدوای خۆیاندا پەلکێشیان دەکردم. نسێی دیوار و درەختەکان بە دەست هەلاوی گەرمای نیوەڕۆوە، وەک هەراسانی جەستەم، هەڵدەبزرکان. کاتێک شەپۆلی ئەو خەیاڵ و بیرۆکانە لە رۆحمدا پەنگیاندەخواردەوە، وێنەی ئەلوەند دزەییم وەک مرۆڤێکی ناکۆک دەهاتە بەرچاو: بە دیوێک، مرۆڤێکی پەرەوەردی نموونەی خێڵکی دڵساف و، بە دیوێکی تریش، مرۆڤێکی سادە، کە دەبێتە ئامرازی دەسەلاتێک، کە دواجار دەیکاتە مرۆڤێکی سپڵە بەرانبەر سادەییەکانی خۆی و لە پەیڕەوکردنی دەسەلاتە پێبەخشراوەکەی... تشتێک لە وێنەی ئەو جۆرە شێوازەی کە خێڵ لەکاتی دەسەلاتدا بەرهەمی دەهێنێت...

ئەمڕۆ لە کوردستاندا بە هۆی ڕەواجی بازاڕی مشەخۆری، واسیتەکاری و وابەستەکاری، توێژێکی فرە لە بەناو نووسەرانی کورد، هەوڵدەدەن هۆکارە دزێو و گاڵتەجاڕییەکانی ئەو واقیعەی کوردستان بە ملی کارمەند و بەڕێوەبەرەکانی فەرمانگە و دا و دەزگەیەکاندا بشکێننەوە. بەو یارییەوە هەوڵدەدرێت، خەڵک بەوە فریوبدرێت، کە دەستەی سەرۆکایەتی ئەو دوو حکومەتەی کوردستان هیچ تاوانێکی نییە. لێرەوە ئاگاییەک بەرهەمدەهێنرێت، کە پێدەگوترێت، "ئاگایی ساختە". تشتێکی نوێ ناڵێین، گەر بڵێین، ئەوە بەرپرس و لایەنگرانی ئەو حیزبانەیە کە سەرتاپای فەرمانگە و وەشانەکانییەکانی کوردستانیان داگیرکردووە. هاوکاتیش لە ڕێگای ساختە و فەرمانی حیزبەوە، زۆرینەی ئەوانەی کە فەرمانگە و وەشانەکانکان بەڕێوە دەبەن بریتین لە: نەزان، دز، کۆنە جاش، تەڵەکەباز، مشەخۆر، بێئاگا و... هتد.

لە ڕوانگەی ئەو ڕاستییەوە، دەکرێ تێفکرین، کە ئەگەر لە کوردستاندا حیزب، نەک هەر بڕیاردەرە لە کۆی کار و باری ژیانی کورد، بەڵکوو کارگەیەکیشە لە دروستکردن و دانانی کارمەندەکانی لە هەموو فەرمانگە و وەشانەکانیەکاندا. ئاخر چۆن دەکرێت، ئەو شێوازە سووکەی کە تەواوی فەرمانگە و وەشانە گرینگەکانی کوردستانی تەنیوەتەوە، تەنیا کەمتەرخەمی و تاوانەکان بخرێنە سەرشانی کارمەند و بەڕێوەبەرەکانیان؟ تۆ بڵێی دکتۆر ئەلوەند دزەیی، کە "زراعە"ی سەردەمی بەعسی خوێند بێت و ئەوەش ئاستی بێت کە هەوڵمدا دەستپاکە وەک خۆی نیشانیبدەم، شایەنی ئەوە بێت بکرێتە سەرۆکی کۆلیژێکی نوێ و نەوەیەکی سەرگەردان پەروەردە بکات؟ ئایا ئەگەر ئەلوەند دزەیی خۆی، یان دەسەڵاتدارێکی پارتی دیمۆکراتی کوردستان لەوێی دانەمەزراندبێت و بۆ ئەبەد قایمی نەکردبێت، بەمجۆرە ڕەفتار دەکا؟ لێرەدا ناکرێ دەیان پرسیاریی کە

بەرسڤەکانیان بۆ هەمووومان راشکاون، ئاراستەی ئەو حیزب و نووسەرانەی بکەین، کە بەو بانگەشانە، وەک سەرچاوەیەک لە هێز، ئاگاییەکی ساختە بەرهەمدەهێنن. بەڵێ، من رەفتار و ئاستی زانینی دکتۆر ئەلوەند، وەک رەنگدانەوەیەک، بەرهەمێک لە پارتی دیمۆکراتی دەخوێنمەوە. من دڵنیام، ئەگەر پارتی، وەک حیزبێکی مەدەنی، هەڵگری پرۆژەیەکی نوێی ئاوەدانکردنەوە و بونیاتنانەوەی شارۆچکەی دیانە و کوردستان ؛ واتە خاوەنی پرۆژەیەکی رۆشنگەر و ویستێکی نیشتمانی بێت، هەرگیز، نەک هەر دکتۆرێکی وەک ئەلوەند دزەیی نەدەکردە سەرۆکی کۆلیژ، بەڵکوو ئاستی تەواوی زانستگەکانی کوردستانیش هێندە ئیفلیج و بێهزر نەدەبوون. ئەوە دەسەڵاتە کە بە پرۆژە و ئامرازەکانییەوە ئاست، رەوت، ژیان، ئاگایی و... هتد، هەڵدەوەشێنێتەوە و بونیاتدەنێتەوە، یان بە پێچەوانەوە، وێرانی دەکات. دەسەڵاتی بەعسیش، بەر لە هەموو کەس، بۆ کورد عەیانە. بەڵام ئەو ئاگاییە ساختەیەی کە ئاماژەمان پێکرد، بەرەو ئەو ئاقارەیە، کە ئەو دەسەڵاتە هەوڵدەدا، بەو جۆرە سەرۆک زانستگە و بەڕێوەبەرەی فەرمانگا و دەزگایانە، پەرە بەو بونیاتە وێرانکراو، بە خێڵ وابەستە، بێئاگا و ... هتد بدات، دواجاریش بەو میکانیزمەوە رەوایەتی بە خۆی بدا و بەردەوام بێت لە فەرمانڕەوایی خۆی و بەرهەمهێنانەکانی ئەو نموونە دەسەڵاتەی کە لە سەرتاپای کەناڵەکانی ناو کۆمەڵگەدا ئامادەیی هەیە.

بەدەم سەیرکردنی دیمەنە لێڵەکانی ئەو دۆڵەی کە ماشێنەکەمان پێچەکانی دەبڕی، ئەو راڤە ئازاردەرانە لە مێشکم هەڵدەقولان و بەرۆکیان بەرنەدەدام.

_ ئەو رەفتارەی ئەلوەند دزەیی لە دڵی خۆت مەگرە، دەبێ بەهاتنەوەی تۆ مەمنوون بن. بە رای من تۆ هەر مەگەڕێوە بۆ ئێرە، لێرە مرۆڤ نەبێتە بەشێک لەو پرۆسەیە، رۆژانە ئازار دەدرێ. تۆ دەبێت بزانی، ئاستی خوێندنی زانستگە لە سوێد و کوردستان و

ڕەفتاری مامۆستا لەگەڵ قوتابی، دوو دونیای جیاوازن... جەمال بە هەستێکی بێزار و بە دەنگێکی هێمنەوە، دەیویست لە خەیاڵ و ئاوێزان بوون بە هاتنەوە، بڕوام پێبێنێت و واقیعم بە یاد بێنێتەوە. جەمال هێشتا لە دەربڕینی رازەکانی بەردەوام بوو، لە هیکڕا نیگای بۆ پەیکەری تۆپخانەکەی " وەستا رەجەب" راکێشام. بیرم لەوە کردەوە، کە وەستا رەجەب وەک تۆڵەکردنەوەی لەو قەدەری کە چاوێکی "میری سۆران"ی کوێرکرد، بە ویستگەرایی ئەو چاوەی کە نەیدەهێشت سروشتی ئەو شاخە دلڕفێنانەی کە رەواندوزی لە ئامێزگرتووەو ئەو نیشانانەی کە دەیویست بە رێکی بیانپێکێت، کرد بە وزەی ئاوەز و تۆپخانەی پێدروستکرد. ئەمڕۆش پاشماوەی ئەو پاشایە بەر لە سەدە و نیوێک پێش ئێستا، لە گۆڕەپانێکی بچووکدا روو لە دۆڵە پان و بەرینەکەی ئەوبەری شاری رەواندز کردووە. ئەو شارەی کە بەر لە سەدە و نیوێک خاوەن دەسەڵات و تۆپخانە بوو، کەچی ئەمڕۆ تەنیا ئەو پەیکەرەی بە میرات بۆ ماوەتەوە، کە دەبوو وەک ئەزموونێک و هێمایەک، سەرچاوەی هزرینی ئەو دەسەڵاتە ویستکوژ و ژیان نەویستەی ئەمڕۆ بێت.

نیگایەکانم لە نێوان دیمەنی شەقامەکەی تەنیشت دارستانی گەڕەکی "سڤێدمیرە"ی ستۆکهۆلم و وێنەی شاخ و دۆڵە لە رامان رۆچووەکانی دەوروبەری رەواندزدا هەڵتە دەبوون و یادەوەرییش وەک سەراب هەڵیدەگرتم.

جەمال پیرە لە ژێر کەپرێکی چۆلدا، کە هەواری مەی خواردنەوەی ئەو بوو لەگەڵ برادەرەکانی، بیرەکانی لەسەر مێزە خۆڵاوییەکە دانا و بە یادی دەمەقاڵی دکتۆر ئەلوەند هەڵماندا. جۆگەلە ئاوەکەی بەردەممان، لەبەر هەتاوی گەرمدا، وەک نیگایە شەکەتەکانی ئێمە بەرەو قووڵایی دۆڵی ئایندەیەکەوە، کە بیرکردنەوەی فەرامۆشی کردووە، شۆڕدەبۆوە. بڕوام نەدەکرد ئێرە هاوینەهەواری "جوندیان" بێت! من بۆ یەکەمجارم بوو، ئەو هەوارگە و شارۆچکانە ببینم. تا ئەو

ڕۆژە لە وێنە و ناوی کچەکانەوە ئەو شوێنانەم لە خەیاڵدا بەرجەستە دەکردەوە. سەیرانگەیەکی بێناز، کە ئەمەش بەردەوامییەک بوو لەو نەزانییەی کە ڕۆژ لە دوای ڕۆژ لە فەرمانگە و دەزگایەکانی کوردستانی "ئازاد" و "مەدەنی" بینیبووم.

پاش گفتوگۆی نێوان من و جەمال بەدەم خواردنەوە، بەرەو ئەو کانییە چووین، کە هاوینەهەواری جوندیان پێی دەنازێت. لە ناو سکی شاخێکەوە ئاوێکی تەزیو هەڵدەقووڵا و عەرەبە میوانەکانیش بە ڕەنگی جلەکانینانەوە، وەک مێگەلێکی تێنوو لە بەردەم ئەو کانییە تێکدەقژقژان و ئێمەش، وەک بیانییەک، دوای ئەو چایە ناخۆشەی، کە دوای نیو سەعات خاوەن چێشتخانە هێڕەکە بۆی هێنایین، ئەوێمان بەجێمان هێشت. لەگەڵ دوورکەوتنەوە لە کانییەکەوە، بە گەرمای دوای نیوەڕۆە هەموو گیانم کەسیرە دەبوو. ماشێنەکە وەک ئەوەی لە خەونێکی گەمارۆدراودا هەڵاتبێت، بە ڕێگایە پێچاو پێچەکانی قەد شاخەکانەوە بەرەو گەلی عەلی بەگ هەڵدەگەڕا، ئێمەش لەناو گەرمی ناو ماشێنەکەدا بەناو بێدەنگییەوە دەتواینەوە. کاتێک سەیرانگەی گەلی عەلی بەگم بینی، حەزمدەکرد هەر لە پۆستکارتەکاندا بیبینم. لە چایخانەکەدا بەرانبەر تاڤگەکە دانیشتین و چایەی لیپتۆنەکەی گەلی عەلی بەگ هی ئەوە نەبوو لە خەوی دەست گەرما و سەر ئێشەی ئەلوەند دزەییم ڕزگارمان بکات. هات و چۆ و وێنەگرتنی عەرەبەکان لەبەردەم ئەو تاڤگەیە و گێژی چایچییەکان لە کارەکەیاندا، لە دەردی ڕەفتاری دکتۆر ئەلوەند گرانتر بوو. پیاوێکی ڕەشتاڵە بە پەقرەجێکی هەنگوینەوە هاتە لامان و لەبەر عەرەباندنی ئەو سەیرانگەیانە، بە زمانێکی تێکەڵاو لە عەرەبیی و کرمانجییەکی نامۆ، بە سادەییەک لە هی دڵی مرۆڤە سروشت نشنینەکان، پەسندی هەنگوینەکەی خۆی بە گوێی ئێمەدا دەدا. کاتێک گوتم بۆ بە عەرەبی قسە دەکەی، بەسەر خۆیدا شکایەوە، پاشان، وێڕای ئەوەی کە هەژارییەکەی وایلێکردبوو کە لە بادینانەوە بێت لێرە هەنگوینەکەی بە عەرەبە گەڕیدەکان

بفرۆشیت، هەستە کوردانەکەی بەوە جەغتکردەوە، کە چونکە من کوردم، هەرزانترم پێدەفرۆشێت. لەوکاتەی کە بەدەست گیرۆدەبوونی بیرهاتنەوەی رەفتاری ئەلوەند دزەیی و گەرمای ئەو شاخانەوە، بە بۆنی هەموو خواردنێک هێڵنجم دەهات، بەڵام بە خەیاڵی ئەوەی کە دڵی ئەو مرۆڤە لە خۆم سەرگەردانترە بدەمەوە، نیو کیلۆ هەنگوینم لێکڕی. هەنگوینێکی سروشتی کە بۆنی شەفای سروشتی خاکی کوردستانی لێدەهات. ئەو هەنگوینە بووە تێشووی نیگایە سەفەرکردووەکانم.

بەڵێ، لێرە لە ماڵەکەم، کە پڕە لە بۆنی تاراوگەی یادەوەریی، ئەو هەنگوینە بۆ یەک هەفتە بەدیار تیشکەکانی هەتاو بوو بە ئاوەدانی نانی بەیانیان و چێژێکی ئیرۆسی بۆ باڵەکانی ئەو نیگایانە بەخشی کە لە نێوان دوو تاراوگەدا لە کۆچدن.

بەڵی، لەو ناندینە (مەتبەخ) کە هەموو بەیانیان زوو هەتاوی تاراوگە بە نیگایە تازە شۆراوەکانی بەیانی باش لە یادەوەرییەکانم دەکا، بەدەم خواردنی نانی بەیانییەوە باسی کێویەتی مێشەهەنگوین، کارامەیی گوندنشینەکانی کوردستان لە دەرهێنانی ئەو هەنگوینەدا لە ناخی درەختەکانی بنار شاخ، دیمەنی تاڤگەکەی گەڵ عەلی بەگ و داستانی کڕینی ئەو هەنگوینەی، کە لەسەر مێزەکەماندا چێژ و نازی بێگەردی خۆی جەغتدەکردەوە، بۆ کچە هاوڕییەکەم دەگێڕایەوە. داستانی تولانی هەنگوین، لە کۆچەکانی نیگای یادەوەریی تاراوگەکانم بە لق پۆپتر بوو. ئەو هەنگوینەی، کە تاکە دیارییەک بوو بۆ ئیلیۆنۆرام هێنابوو، دوای خەوزڕانی شەوەکان بە دەست بە ئاگاهاتنەوە لە "تاراوگەی ماڵ"، بە سرووتی حەرفەکانی هەنیەی تاراوگەی ماڵ، شوێن، بە دەم حیکایەتی دۆناودۆنی تاراوگەکانی بوونەوە، رۆشندەکردەوە.

دوای رۆیشتنی هەنگوینفرۆشەکە، شتێک نەمایەوە بمانخافڵێنێت. بەرەو ئەو ئاودەستە چووین، کە وەک بارەگەیەکی سەربازی لەسەر بەرزاییەکەدا دەیڕوانییە ئاوەدانییەکەی گەلی عەلی بەگ. لە پاڵ دیوار گەرمەکەی ئاودەستەکەدا، دوو منداڵی حەفت هەشت ساڵانە راوەستا بوون، کە رەنگیان لە کەڤرێکی داغبووی بەر هەتاوەکە دەچوو. هەر کە گەیشتمە لایان داوای پێنج سەت دیناریان لێکردم. دوای ماوەیەکی زۆر لە چاوەڕوانی بەتاڵبوونی ئاودەستەکە، عەرەبێک، کە دەتگوت لەوێ پرۆژەی دەستوور و برایەتی کورد و عەرەب ئامادە دەکات، هاتە دەرەوە، بەدەم رێکخستنی جزشداشەکەیەوە بە عەرەبی گلەیی لە نرخی گرانی میوانداری ئاوەدەستەکە، لەو منداڵانە دەکرد.

ئەگەر دوێنێ دەسەڵاتی سەدام ئەو سەیرانگەیانەی کوردیان عەراباندبێت، کەچی ئەمڕۆ بەمجۆرە ئامادەبوونی ئاپۆرەی عەرەب لەو سەیرانگەیانە و زاڵبوونی زمانی عەرەبی، تەنیا مانای بەردەوامی ئەو سیستەمەی پێشوو دەگەیەنێت. لەوەش زیاتر، ئەو سەیرانگەیانە لە ئاکامی ئەو بە مزگەوتکردنەی کوردستان، هیچ سیمایەکی سەیرانگەی نییە.

بە دەست ئالۆزی ئەو ئاگاییە خەمهێنەر و برکی گەرمای ئەو دۆڵە قووڵانەی، کە ماشێنەکەمان وەک مێرووڵە بەسەریاندا هەڵدەزنا و غلۆر دەبۆوە، هەستمدەکرد ناخم دەتوێتەوە و کەمێکی تر بەسەر سەرە مەرگی خەونێک، کە یادەوەریی منی کردە حیکایەتێک، دەڕشێمەوە.

جەمال کە دەیزانی رێگایەک بۆ دەرچوون لەو تەنگژەیەی کە ئەمڕۆ گیرۆدەی کردین نەماوەتەوە، بۆیە نەواری گۆرانییەکانی دەگۆڕی و دەچۆوە ناو بێدەنگییە تێنووەکەی خۆیەوە. ئارەقە وەک مێرووڵە بە ژێر باڵەکانمەوە دەجەجمجمان و لە هیکڕا ماشێنەکە لەسەر پردەکەی سەیرانگەی "بێخاڵ" راوەستا. لەوێش عەرەبەکان بە درێژایی لافاوی جۆگەلە کەف سپیی و ساردەکانەوە، کە لەهەناوی شاخە بەرزەکەوە هەڵدەقووڵان و لە وێنەی تاڤگەیەک فەوارەیان دەکرد و بەدەم

گێژەنەوە لە خوار پردە باریکەڵە دارینەکەدا، تێکەڵاوی یەکتر دەبوون. ژنە جل رەش و رووخسار داپۆشراو و پیاوە عەگال بەسەرەکان، وەک گارانە گامێشێکی میزگیراو، لەناو شەپۆڵی ئاوەکەدا چوقیبوون. بەشێکیشیان لەسەر رێچکە باریکەکانی ناو دوکان و رۆخی جۆگەلەکان بە گێژی وەستابوون. ئێمەش بە پاڵەپەستۆ خێرا بە نێوانییانەوە بەسەر پلیکانە بەردینەکانی ناو قەیسەریەکەوە کە ئاو لووسی کردبوون، سەرکەوتین. لە نزیک سەرچاوەی کانییەکەدا لەسەر ئەو بەردە تەختەی کە وەک سەکۆیەک دەیڕوانییە خوارەوە، دانیشتین.

بەدەم زیندە خەویکەوە کە چاوەکانم کردەوە، ئیلۆنۆرەی هاوڕێم دەستی لەسەر روومەتم دانا بوو. تیشکە نارنجییەکانی کازیوە بە نێوان پەردەی پەنجەرەکەوە دەڕژانە ناو ژوورەکەمانەوە. بەدەم ئەو ژانە سەرەی، کە وەک بزمار لە چاوەکانمدا چەقیبوو، ئاراستەی شوێنکاتەکانیش لە خەونە هەراسانەکەمدا وێڵببوون.

16

کات بە رووخساری خۆڵاییەوە ئاوڕی لە ئێوارە دەدایەوە. نیگەرانی هەموو گیانی داگیرکردبووم و شوێنەکان دادیان نەدەدام. جەمال حەزی دەکرد ئێوارە لەو دەوروبەرە بمێنینەوە و شەویش پێکەوە لە ماڵی ئەو بەسەر ببەین. مرۆڤ لە باری بێزاریدا بەناو خۆیدا دەچێتەوە و مەیلی تەنیایی دەکات. بۆیە لەبەر خاتری تەنیایی دەبوو بگەڕێمەوە هەولێر. ماشێنەکە بە گرانی رێگا پێچا و پێچەکانی بناری چیای کۆڕەکی بەرەو خەلیفان دەبڕی. هەتاو لەسەر شانی "سەرچیا" و "بانەسەر"ەوە بە بێدەنگی تیشکە نارنجییەکانی بەسەر خەلیفانەوە دەپڕژاند و نیگایەکانم لەناو سێبەرە ئەسمەرەکەی بناری سەرچیادا کۆچیدەکرد. کەمێک بەناو شەقامە پەرت و خوار و خێچەکانی شارۆچکەی خەلیفان خولاینەوە و پاشان بەرەو سەر شەقامی هەولێر رۆیشتین. خەلیفان هەروەک ئەو رۆژەی، کە 25 ساڵ پێش ئێستا ماڵئاواییم لێکرد،

دەینواند. دیمەنی خەلیفان لەو جەستەیە دەچێت کە تەمەن شەکەتی کردبێت. گەرمای بەجێماوی هەتاو لەناو هەوای ئێوارەدا پەنگیدەدایەوە و هەستم دەکرد سەر ئێشەکەی منیش وەک ئاسنێک لە چاوەکانم دەتوێتەوە. تەکسییەک راوەستا، هەروەک ئەو رۆژەی کە بۆ رزگار بوون لە رژێمی سەدام و بوونە پێشمەرگایەتی، بە سواری پیکابە سپییەکە بەرەو "دۆڵی خۆشانەوەتی"، بۆ دواجار خەلیفان بەجێبێڵم، دوای ئەوەی جەمال زانی ئەمشەو لەگەڵی نامێنمەوە، بە دڵگیرییەوە ماڵئاواییمان لە یەکتر کرد.

ئەو کوڕە گەنجەی کە لە پێشەوە دانیشتبوو، بە دەنگی گۆرانییەکە دەگەشایەوە و منیش بەر لەوەی ماشێنەکە بگاتە ئەو دووڕیانەی کە بەرەو "دۆڵی خۆشناوەتی" دەڕوات، دەمویست بە ژانی نیگایەکانمەوە تاوێر تاوێر، شاخاو شاخ، دۆڵا و دۆڵ و لووتکە بە قۆپکەکانی "حەمەدە ئاغا"، پانتایی "بەنی هەریر" بناری "کۆڕەک"، شاخەکانی پشت گوندی "بناوێ"، " ، "کێل کێل" و ... تەیبکەم. لەگەڵ تێپەڕینی ماشێنەکەدا، ئەو رۆژەی کە لە هەولێر بەرەو پێشمەرگایەتی هەڵاتم و گەڕانەوەی ئەمڕۆ بۆ هەولێر، وەک رەوتی پێچەوانەی دوو رووبار؛ واتە نیگای یادەوەریی تاراوگەی پایزیی و یادەوەریی لاویەتی، یەکتریان دەبڕی. کاتێک بەرەو "دۆڵی بالیسان" رووم وەرگێڕا، یادەکان وەک هەور بەسەر برژانگەکانمەوە دەچۆڕانەوە و "دۆڵی بالیسان"یش وەک سێبەرێک لە شوێنپێیەکانی یادەوەریی نیگایەکانمی قووتدەدا. ئێوارە بەناو ئاسۆی خۆڵگرتوودا دەینالاند و سێبەری دۆڵەکانی چیای "سپیلک" لە یەکتر دەئالان. نیگایەکانم لەناو ئەو بۆشاییەی، کە لە نێوان شوێنپێی یادەوەریی لاویەتی و یادەوەریی ئەم ئێوارەیەی کە ئێستا لە بینایەکی ژانگرتوودا ئاوادەبێت، سەوڵی خەم لێدەدا، بوونیش لە مەحاڵییەتی فەرامۆشکردنی شیرازەکانی شوێنکاتی ئێستا و رابردوودا، بەدەم گفتوگۆی عەدەمێکەوە هەڵدەشاخا.

ئەم ماشێنە بە ڕەوتە ڕاڕاکەیەوە، هەردەڵێی سەرەوژێر بە دوای کاتێکی تاڵانکراودا شۆڕدەبێتەوە. هەردەڵێی ئەو ماشێنەیە، کە بۆ دواجار من و ڕۆستەم حەمەدەمینی هەڵگرتووە و ئەمنەکانی هەولێریش بەدواماندا کەوتوون.
ئەوەتا نیگای تاراوگە لەمدیو سێبەری ئێوارەیەکی مارانگاز بە بیرهاتنەوە "تاڵانکراو"ەکانم، وەک ئەو هەتاوەی کە بە یادە پرژاوەکانییەوە ئاسۆکەی لێڵکرددووە، لەبەرخۆی دەپەیڤێ.

"وێدەچێ ئەو ڕۆژە نەخۆشە تایەکەم گەرمتر بکا؟"

موحسین سیاسی، وەک خوێندکارێکی زانستگە و بەرپرسێکی بوێری "کۆمەڵەی ڕەنجدەران" نەبوو، بەڵکوو ڕووناکبیرێک بوو بە دەنگی بێدەنگی لە تاقیکردنەوەی ژیان بەهای ڕۆشنبیریی بەرجەستەدەکردەوە. بە واتەیەکی تر، موحسین سیاسی، وەک ڕووناکبیرێکی شۆڕشگێڕ دەژیا: خەونی ئەو دەست بەسەر داگرتنی ژیان بوو. لە ڕۆژگارێکدا کە ڕووناکبیرگەل و خەڵکگەلی کورد بە هەڵواسینی ڕەسمی سەدام لە یەخەیاندا پێشبڕکێیان دەکرد، کەچی "موحسین سیاسی" هەمیشە بە لەشی پڕ لە بڵاوکراوەی ڕێکخراوی کۆمەڵە و دەمانچەوە لە شەقامە ترساوەکانی هەولێر دەسووڕایەوە. بەڵام ئێستا موحسین لەناو شوێنپێیەکانی یادەوەریی مندا، وەچەیەک لە منداڵە سپڵەکانی ئەو خەباتە ڕابردووە، "تاڵانیکردووە".
ڕۆستەم ئەو هاوڕێیە جوانە بوو کە لە جیهانی ڕۆشنبیریی کوردییدا لە من بەلەد تربوو. هەتا ئەو چێشتەنگاوەی کە لە "نەقلیاتی هەولێر" ڕێگای چیامان گرتبەر، پێکەوە ڕۆژەکانمان لە قوتابخانە و ئێوارانیشمان لە "گازینۆی لیالی" و "مەچکۆ" و "باکوور" بەسەر دەبرد. بە کورتی ئێمە دوو سێبەری جمک بووین. ڕۆستەم ئێستا لە ژیاندا بە

ژیانی خێزانداری و کاری خۆیەوە سەرقاڵە. بەڵام ئەو لەو جیهانەی رابردووماندا هەمیشە ئامادەیە.

- تۆ هەویەکەت! دەنگی سیمای ئەو پاسەوانە بێزارکەرە لاواندنەوەی نیگایەکانمی قووتکرد.

- ئەوە پاسەپۆرتە چییە، ها بگرە نازانم چییە. پاسەوانی بازگەکەی شاری شەقڵاوە، بە گوێ پێنەدانێک، پاسەپۆرتەکەی بۆ گێڕامەوە.

- بەو جۆرە وڵات و خەڵکم بۆ دەپارێزی. ئافەریم لەو حکومەتەی کە پاسەوانی بازگەی دەروازەی شارێکی وەک شەقڵاوە، نە دەزانی پاسەپۆرتێک بناسی و نە لێشم دەپرسێتەوە. ماشێنەکە هێشتا پاسەوانەکەی بەجێنەهێشتبوو، ئەو قسانەم لە زاردا دەرچوون. بەڵام پاسەوانەکە وەک ئەوەی گوێشی لەمن نەبێت خەریکی قسەکردنبوو لەگەڵ شوفێرەکە. کوڕە گەنجەکە بە خەندەیەکی سادەوە لە شەیدایی خۆییو گۆرانی وتن دەدوا:

- ئەز لە "چایخانەی مەچکۆ" چوارشەمان ستران دبێژم. لێ ئەز خەڵکی دەڤەری ئامێدم. لەگەڵ لە خۆ پەیڤینی ئەو کوڕە لاوە، هەستم کرد ئەویش لەگەڵ مندا هاوبەشییەکی هەیە، کە پەڕاگەندەییە. هاوکاتیش وێنەی ئەوم دەهاتە بەرچاو، کە چۆن لە گازینۆی مەچکۆ گۆرانی دەڵێ. لەو دەمەدا لە نێوان لە خۆ دوانی ئەو کوڕە و بەیادهاتنەوەی ئەو رۆژانەی کە بەر لە بوونە پێشمەرگایەتی، لە سەرەتای 1981دا بۆ دواجار بە نیگەرانییەوە لە پیاڵەیەکی ژیکەڵەدا دوا چایەم خواردەوە، کە لەبەر رەنگی رەشی چایەکە، بەس پژدێنە زێڕینییەکەی دیار بوو. بەدەم گوێگرتن لەو کوڕە و تێکەڵاوبوونی دیمەنی چیا و ئەو وێنانەی کە نیگایەکانم لە سەفەری یادەوەرییدا راویدەکردن، شوێنپێیەکان دابەشیاندەکردم.

ماشێنەکە بە ناڵە ناڵەوە پێدەشتی "شێرەسوار" ی بڕدەکرد و دیمەنەکانی گوندی "کۆڕێ" و لۆفەکانی مەسیف، لەمدیو خۆڵبارانەکەوە، بە چاوە ژانگرتووەکانم تەینەدەکران. کاتێک ماشێنەکە گەیشتە گوندی "حوجران"، شەبەنگی زەردەپەڕێکی سەرەتای زستانی 1984، کە وەک مەفرەزەیەکی پێشمەرگە، لەبەرچاوی سەربازەکانی رژێم هاتینە ناو ئەو گوندەوە، لە یادەوەریی خافڵاومدا بێدار دەکردەوە و نیگایەکانی بەرەو گوندی "هەنارە" پەلکێشدەکردم.(ئەو کاتەبوو کە تازە یەکێتی نیشتمانیی کوردستان لەگەڵ رژێم پێکهاتبوو، مەفرزەیەکی گەورەی ئەوانیش بەدوامانەوە بوون). لەو ئێوارە هەڵکورماوەدا مەفرەزەکەمان دوای نانخواردن لە گوندی "حوجران" بەرەو گوندی "هەنارە" بەڕێکەوت. لە نیوەشەوێکی بە باران تەڕبوودا میوانی ئەو گوندە بووین، کە تازە بەدەم زیندەخەونی سپێدەیەکی "هەناریی"ەوە دەبۆرژا. گلۆپەکانی "سەری رەش" بەسەر چیای سەفینەوە بە دڵەڕاوکێوە بەسەر گوندی هەنارەیان دەڕوانی، کە سەگەکان بە دەم بۆنی هاتنی رووداوێکی نەگبەتەوە لە وەڕین نەدەکەوتن. خەڵکی گوندی "هەنارە" بە میوانداری پێشمەرگەوە رانەهاتبوون، چونکە هێشتا لە ژێر کۆنترۆلی رژێم بوو. بۆیە بەو نیوەشەوە میوانداریيەکی گەرمیان کردین. من بە رێکەوت بووم بە میوانی ماڵی مەلای هەنارە ، مخابن، وەک جەستەی کوژراوی ئەو مەلایە، ناوەکەی لە یادم نووستووە. تا درەنگانی شەو لەگەڵ ئەو مەلایە زۆرزان و مەحشەر بەتامە، کەوتینە گفتوگۆ. گوندی هەنارە مەلایەکی هەبوو، وەک ئاوی هەنار، سەرنجکێش بوو. ئەو مەلایە هەر تەنیا لە ماناکانی ئایین و خواناسییدا دەم گەرم نەبوو، بەڵکوو لە جیهانی زانست و تیۆری سیاسیشدا خوێندەوارێکی خورت بوو. شەو لە مزگەوتەکەدا خەوتین.

کاتێک من و هاوڕێیەک وەک دوا پاسەوانی ئەو بەیانییە سەیری ئەو شەقامەمان دەکرد، کە نێوان شەقامی هەولێر- مەسیف و

شارۆچکەی "نازەنین" ی پێکەوە گرێدەدا، دەستڕێژێکی بیکەیسی جەستەی من و هاوڕێیەکەمی راچڵەکاند.

لە هیکڕا هێرشی جاش و سەربازەکان دەستیپێکرد، کە هەر لە کاتی شەودا بە دواماندا هاتبوون و گوندەکەیان گەمارۆ دابوو. بەدەم هێرشی هێزی رژێمەوە، دەبابەکانیش لە بەرزایی ئەو رێگایەی کە لە شارۆچکەی نازەنینەوە دەهاتن، دەرکەوتن. بەڵام لەبەر ترسی گوللە ئارپێچییەکانی پێشمەرگە ئارپێچی وەشێنەکە، تا ماوەیەکی زۆر نەیانتوانی لەودیوی ئەو بەرزاییە سەر دەربهێنن. 13 کۆپتەریش لە سەربازگەی "رەشکێن"ەوە وەک تارمایی بەرەو ئێمە دەهاتن. عەلی حاجی، فەرماندەی مەفرەزەکەمان بوو، کە پیاوێکی جوامێر و بوێر بوو و خەڵکی بتوێن بوو، مخابن لە هاوینی 1986 یان 87 لە شەڕێکدا لەگەڵ یەکێتی نیشتمانییدا لەسەر چیای سەفیندا شەهید بوو، بە مایکرۆفۆنەوە داوای خۆ بەدەستەوەدانی سەربازەکانی دەکرد و بە حەماسەوە دەیگوت: هاوڕێیان بیانکوژن، هیچ نین رژێم ورەی روخاوە... بەدەم هاوارەوە فەرمانیدەدا کە ئێمە لە سەنگەرەکانمان خۆمان قایمبکەین. خەڵکی گوندەکە بە کۆمەڵ ماڵە هەڕەشەلێکراوەکانیان بەجێدەهێشت.

لە هیکڕا تۆپێک لایەکی ئەو خانووەی بەسەر من و هاوڕێ ئەبو دونیادا رووخاند. ئیتر دوای رووخانی ئەو خانووە، لەگەڵ شاخەوانە سوور، کە دوای حەفتەیەک لە گوندێکی نزیک شارۆچکەی دێگەلە بە کلاشینکۆفەکەی کۆپتەرێکی پێکاند، بەرەو ناو ئەو گۆڕستانەی کە بەرەو شەقام و ئاقاری هیرانی دەڕوانی، گۆڕی "پیاوچاکێک"مان کردە سەنگەری خۆمان.

بەرە بەرە ماڵەکانی گوندی هەنارە کاول دەبوون و ئاگریش لە کۆڵانەکان بەدەم نێلە نێلەوە کۆڵان و ماڵەکانی دەتەنییەوە. لەگەڵ هاتنی بووڵێڵی ئێوارە، دوای دوانزە سەعات شەڕ کردن لەگەڵ دەیان

کۆپتەر، دەیان تانک و تۆپ و دەیان هەزار سەرباز و جاش، بە هەڵگرتنی دوانزە بریندار و بە جیهێشتنی پێشمەرگەیەک، ئەبو شوهدی لەژێر خانوویەکی رووخاوی ئاگرگرتوودا، درمان دا بە هێزی رژێم، کە وەک دڕکەزی دەوری گوندی هەنارەیان گەمارۆ دابوو.

دوای ئێمەش تا بەیانی هێزەکانی رژێم بێوچان گوندی هەنارەیان گوللەباران دەکرد، بە خەیاڵی ئەوەی کە ئێمەی پێشمەرگە لەوێدا ماوینەتەوە. بەیانیش زوو بە بلدۆزەر گوندەکە لەژێر زەویدا دەشارنەوە و سەرتاپای خەڵکەکەی لە سەربازگەی "رەشکین"ی نزیک هەولێر لەمدیو دڕکەزیدا بەند دەکەن. لە دەمی خەڵکەوە زانیم، گوایە داوایان لە مەلای گوندی کردبوو، کە وەک "خائین و موخریب" باسی ئێمە بکات، کەچی ئەو مامۆستایە، چونکە لەگەڵ خۆی راستگۆ دەبێت، پێیان دەڵێت، ئەگەر بە دینی ئیسلامەوە قسە بکەم، ئەگەر ئەوانە "پیاو چاک" و "مەلائیکەت" نەبوونایە، چۆن بەو ژمارە کەمە و بە کلاشینکۆف دەیانتوانی 12 سەعات لەگەڵ دەیان تەیارە، تانک و تۆپ و ئەو هەموو هێزە سەربازییە شەڕ بکەن. چونکە بەس "ئەسحابە"کان وەک ئەو پێشمەرگانە شەڕیان کردووە.

نیگایەکانم بەدەم ژانەوە پچڕ پچڕ، دیمەنەکانی ئەو شەڕەی بۆ گوندی هەنارە نمایش دەکردەوە.

ئەوکاتەی حەفتەیەک لەمەبەر کە ئێوارەیەک لەگەڵ حەمە عەباس، کەریم کاکە، موتەلیب عەبدولا، شێرە، عەبدولا گۆران، کاک سەلاح و دکتۆر ئازاد، بۆ سەردانی گوندی هەنارە چووین، لەسەر چۆمەکەی هەنارە، ئەو پیاوەی کە لەگەڵ خیزانەکەی بەدیار بەرگرتنی بەروبوومی باخچەکەی جگەرەی دەکێشا، لێمان هاتە پێش و هاواریکرد:

-" بەو قورئانەی یان مەیتی دەیان کەسە دەکەوێتە گۆڕێ، یان نابی بێنە ئێرە. ئەنگۆ دێن لێرە دەخۆنەوە. ئەها ئێرە هەموو شووشەیە. ئەوێ رۆژێ پیاوەکم لەسەر ژنەک گرت دەیگا. ئەنگۆ دێن

لێرە گانان دەکەن. بە قورعان لێ ناگەڕێم بێنە پێشێ. ئەو پیاوە بە تووڕەییەوە دەهات و دەچوو و لە ئێمەی دەخوڕی..."

من بە دەم یادی ئەو شەڕەوە بەرەو لای چووم و حەزمدەکرد سڵاوێک لەو پیاوە بکەم. سڵاوکردن لەو خەڵکە جوانەی گوندی هەنارە، سڵاو کردنبوو لە یادەوەریی خۆم.

لەبەردەمی وەستام و گوتم:

- خارە بۆ وا تووڕەی، ئەمن یەکێک لەو پێشمەرگانە بووم کە لە ساڵی 1984 لە گوندەکەی ئێوە شەڕمانکرد. من ئەو برادەرانەم هێناوە هەتا سڵاوتان لێبکەم.

کاتێ باسی ئەو شەڕەم کرد، ئەو پیاوە تاوێک بێدەنگ بوو، بە وردی تەماشای کردم و گوتی:

-" ئەتو لەو شەڕە بووی هەنووکە ئەوها لۆمن هاتیە ئێرە. کورە ئەوە جلی پیاوانە لەبەرتکردیە. ئەو گوندەتان کاولکرد، ئەلحانیش هەموو ئەو جاشانەی کە هاتبوون شەڕ لەگەر ئەنگۆ بکەن و گوندی مەیان کاولکرد، هەنووکە وەک جاران لەو حکومەتە دەخۆن ... دەزانم هەر ئەو جاشانەی کە هەنووکە حوکمیان بەدەستە، خەبەریان لە ئەنگۆ دابوو. هەنووکە ئەتۆ لۆمن ئەوها هاتیەوە گوندی هەنارە. کورە ئەتو بە پیاوان ناچی، کا حیزبی شیوعی چی لۆ هەنارە کردیە، شیوعییەکان گوندیان لێ تێکداین و هەنووکەش وەکی خۆی ماوە، هیچیان لۆ نەکردین..."

کابرا بەدەم ئەو قسانەوە، تووڕەییەکەی لە رووخساری کاڵدەبۆوە و لە بڕی ئەوە، وەک من، یادەوەرییە "تاڵانکراو"ەکەی ئەو شەڕەی دەلاواندەوە و داخی ئەو جاشانەی، کە ئەوکات لەگەڵ رژێمی سەدام بوون و گوندەیەکان وێرانکرد، ئێستاش وەک جاران حوکم بەدەستن، لە دڵ دەردەکرد.

-" وەڵڵا ئەمە حەتا هەنووکە هەر باسی شەڕی شوعیان دەکەین. شەڕەکی زۆر گەورە بوو. ئەرێ ئەوانی دیکەی لەو شەڕە بوون، چیان لێهات؟ پێشمەرگەکەتان بەجیهێشت لە بن خانی...."

ژنەکە کاتێک زانی من لەو شەڕە بووم، بە ئاکارێکی پاکی گوندانە سەیری دەکردم و بە دەنگێکی خۆمانەی پڕ لە میهرەبانی، بەو قسانە هاتە ناو گفتوگۆی نێوان من و پیاوەکەی. کاتێک ئەو پیاوە باسی حیزبی شیوعی عێراقی دەکرد، کە بێ ئەمەکانە گوندی هەنارەیان فەرامۆشکردووە و هیچیان بۆ نەکردووە، نەیدەزانی کە ئەو حیزبە، نەک هەر داستانی ئەو گوندەی لە یادەوەریی نەماوە، بەڵکوو لە وابەستەیی دەتلێتەوە.

بەدەم ئاخاوتنە خەمینەکانی ئەو خێزانە هەژارەی گوندی هەنارەی یادەوەریی "تالانکراو"وە، شەوقی شوێنپێیە پڕژاوەکانی ئەو رۆژگارە تاڵە گەمارۆیان دەدام: لە ساڵی 1981دا بوومە پێشمەرگەی یەکێتی نیشتمانی کوردستان و رەوانەی بارەگای "ناوزەنگ" کرام، لەوێش بەرپرسێکی یەکێتی نیشتمانیی کوردستان بڕیاری دا بە "خەت مایل" لە رێزی پێشمەرگەکانی "لەشکری ئیسلامی کوردستان" کاربکەم. ئەمەش ناچاری کردم روو بکەمە حیزبی شیوعی عێراق. لەو رۆژگارەدا حیزبی شیوعی عێراق، ئەوەندەی لە خەمی هێنانەوەی پارتی دیمۆکراتی کوردستان بوو بۆ ناو کوردستان، ئەوەندە لە خەمی خۆی نەبوو. یەکێک لەو هۆکارانەش کە ئەو حیزبە لەوەتەی هەیە بەدەستییەوە دەناڵێنێت، نەبوونی ئیرادەی دەسەڵاتە. بەڵام مێژووی ئەو حیزبە لە خۆ کردنە پاشکۆی پارتی و فەرامۆشکردنی دەسەڵات، کاری من نییە. حیزبی شیوعی لە دوای راپەڕینی 1991ەوە تا ئەمڕۆ بە لاوازی هەڵوێستەکانی گۆڕ بۆ خۆی و یادەوەریی پێشمەرگەکانی هەڵدەکەنێت. ئەمڕۆ ئەو حیزبە نەک هەر هەموو مێژووی خۆی فەرامۆشکردووە، بەڵکوو لە ترسی پاراستنی چەند بارەگایەک بۆ بەرپرسە تەقاویتەکانی، ئامادەیە سازش لەسەر هەموو شەهیدەکانی

بکات. هەر بۆیە ڕاگەیاندنی ئەو حیزبە ئیفلیجترین ڕاگەیاندنی کوردستانە. ماوەی نیو سەدە، ئەگەرچی حیزبی شیوعی لە ڕووی سیاسییەوە مایەی ڕەخنە بووە، بەڵام ڕاگەیاندنەکەی پێگەیەکی دیار بوو بۆ ڕۆشنبیرە ناسراوەکانی کوردستان. کەچی ئێستا ڕاگەیاندنی حیزبی شیوعی لە دەبەنگی کادیرە نەخوێندەوارەکانی بەرجەستە دەبێتەوە. لە کاتی پێشمەرگایەتیدا، ناوەڕۆک و ئاستی بەڕێوەبردنی ڕۆژنامەی "ڕێگای کوردستان"، زۆر لە ئێستای ژێر سایەی ئەو حکومەتە مەدەنییەی، کە ڕێگای بەو حیزبە داوە بە وابەستەکراوی هەناسە بدات، باشتربوو. ئەگەر پێشتر بە لای خەڵکەوە کادیرە ڕۆشنبیرەکانی حیزبی شیوعی بە قسەزان دەناسرانەوە، کەچی کادیرەکانی ئێستای ڕاگەیاندنی ئەو حیزبە دەست و پێ سپیترین بەناو ڕۆژنامەنووسن. لە سایەی ئەو کلۆڵییە ڕۆشنبیرییەی کە تووشی ئەو حیزبە بووە، تەواوی داستانی ئەو شەڕانەی کە پێشمەرگەکانی ئەو حیزبە تۆماریان کردبوو، فەرامۆشکراون. لەوەش خەمین تر، لە کۆتاییساڵی 1981دا، کە تازە هاتبوومە ناو حیزبی شیوعی عێراق، بۆ یەکەم جار، بەهۆی هاتنەخوارەوەی مەفرەزەیەکی هیلاکی پارتی دیمۆکراتی کوردستانەوە بۆ "پشت ئاشان" و گوندی "وەرتێ" ناچارکرام بەشداری"شەڕی براکوژی" بکەم. ئەوکاتە بوو کە یەکێتی نیشتمانیی کوردستان، ڕێگایان بە پارتی نەدەدا بێنەوە ناو ئەو ناوچە ڕزگارکراوانەی کە بەدەست پێشمەرگەوە بوون. لەوێ ڕۆژێوە وێنەی پێشمەرگایەتیم لەبەر چاو کەوت. ئەوکات بۆ پێشمەرگە لە سێ ڕێگە زیاتر نەبوو: تەسلیم بە ڕژێم بوونەوە، یان مانەوە لە شاخ یانیش سەفەرکردن بۆ ڕۆژئاوا. بەڵام بۆ ئەوەی کەرامەتی خۆم و خەونەکانم بپارێزم، کە ئەوەش هەمیشە بۆمن زۆر گرینگە، بێجگە لە بەردەوامی مانەوە لە شاخەکان و بەستنەوەی قەدەرەکانم بە قەدەری پێشمەرگایەتییەوە، ڕێگەیەکی ترم نەبوو.

ئەوەدەم پێشمەرگەکانی پارتیش دەم نادەم بە رێگای حیزبی شیوعییەوە دەهاتنەوە کوردستان. ئەوەندەی من ئاگام لێبوو، هەر جارەی کە پێشمەرگەکانی پارتی دیمۆکرارتی کوردستان لە ئێرانەوە بۆ کوردستان دەهاتنەوە، دوای سووکە شەڕێک لەگەڵ پێشمەرگەکانی یەکێتی نیشتمانی کوردستان، بە نیوەچڵی شەڕەکەیان بۆ حیزبی شیوعی بەجێدەهێشت و بۆ ئێران تێهەڵدەچوونەوە. بەڵی ئەوەندەی من بزانم، پارتی دیمۆکوراتی کوردستان، حیزبە بەناو هاوپەیمانەکەی حیزبی شیوعی عێراق، هەتا راپەڕینەکەی 1991 خەڵکی کوردستان، لە دەڤەرەکانی هەولێر، سلێمانی و کەرکوکدا، هێندەی پێشمەرگەکانی حیزبی شیوعی کاریگەری نەبوو، کەچی ئێستاش لەسەر حیسابی سەدان ئەو پێشمەرگە شۆڕشگێڕانەی کە داستانی گەورەیان تۆمار کرد، خۆی کردۆتە خاوەنی مێژووی هەموو شەڕەکان. بەمجۆرە حیزبی شیوعی، نەک هەر درۆ لەگەڵ مێژووی خۆی دەکا، بەڵکوو لە ناشیرینیترین شێوازدا، درۆ لەگەڵ ئەو پێشمەرگانەش دەکات کە بەشێکی زۆری ژیانییان لەگەڵ ئەو حیزبە بەسەر برد. هەربۆیە ئەو حیزبە ئەمڕۆ نەک هەر وەک حیزبێک بوونی بێمانایە، بەڵکوو مانەوەشی دەبێتە مایەی "تالانکردن"ی یادەوەریی ئەو هەموو پێشمەرگەی کە لە قۆناغی بەرەنگاریدا، ژیانیان کردە قوربانی.

ئەمڕۆ حیزبی شیوعی، لە بری ئەوەی قسەیەکی هەبێت بەرانبەر ئەو گەندەڵیەی کە حیزبە هاوپەیمانەکەی لەبەرچاویدا پەیڕەوی دەکا، کەچی بە پێچەوانەوە، وێڕای جار و بار رەخنەیەکی شەرمنانە، کارەدا باشترین هاوپەیمانی پەیڕەو دەکا. حیزبی شیوعی بەناوی پێشمەرگە دێرینەکانییەوە، بە تەقاویتکردنی کۆمەڵێک کەس و کاری کادیرەکانی، درۆ لەگەڵ پێشمەرگە و خێزانی ئەو هەموو شەهیدە دەکات. ئەمڕۆ ئەو حیزبە نەک هەر بێڕێزی بە کۆمەڵێک پێشمەرگە دەکا، کە ژیانی لە پێشمەرگایەتیدا بەسەر برد، بەڵکوو لە پێناو وابەستەییدا ئامادەیە خۆی بسڕێتەوە. کاتێک ویستم ئەو ئامۆژگاریانە بە بەڕێوەبەرانی راگەیاندنە لەرزۆکەکەیان رابگەیەنم، لەبەرانبەر خۆمدا بێدەنگیان هەڵبژارد، بەڵام لە تۆڵەی ئەوەدا، بێئەوەی پرس بە حەمە عەباس بکەن، کە لە "رێگای کوردستان" کاردەکات، چاوپێکەوتنەکەی منیان بڵاونەکردەوە. ئەوە ئاکامی ئەو ئەخلاقە داتەپیوەیە، کە ئەمڕۆ راگەیاندنی حیزبی شیوعی ناتوانێت، وەک هەر حیزبێک سەردانی گوندێکی وەک هەنارە بکات. لەوەش زیاتر بەڕێوەبەرە بێدەسەڵاتەکانی راگەیاندنی ئەو حیزبە، وەک چۆن بەرانبەر هەموو

رووداوێک دەستەوەستانن، بەهەمان شێوەش، ئەو نووسینانەی کە لە ژیانی پێشمەرگایەتیدا بەرهەمهاتوون، وەک یادەوەرییەکەیان، لە ئەرشیڤەکەیاندا کاڵبۆتەوە.

ئەوەتا من دوای 20 ساڵ، کە لە روانین بترازێ هیچپیترم نییە تاکوو برینەکانی خۆم و ئەو خێزانەی گوندی هەنارە بلاوێنمەوە. بۆیە بێزارییەکانی ئەو خێزانە لە رەفتاری مردۆخی حیزبی شیوعیی و باڵادەستی هەمان ئەو جاشانەی، کە بەشدار بوون لە وێرانکردنی گوندەکەیان، رۆحی منیان نامۆتر دەکرد. بۆ ئەوەی کەمێک سێبووری بەوان و خۆم ببەخشم، تەنیا توانیم داوایان لێبکەم، کە وێنەیەکم لەگەڵ بگرن. پیاوەکە و دوو منداڵە هەراشەکەی، وەک هاوخەمێک وێنەکەمان گرت، بەڵام شەرم رێگەی لە ژنەکە گرت، کە لەو وێنەگرتنەدا یادەکانمان کۆبکەینەوە.

هەندرێن لەگەڵ خێزانێکی گوندی هەنارە، هاوینی 2005

لەو کاتەی کە نیگایەکانم بەدوای ئەو تیریژە باریکەی، کە هەتاوی ئەو بەیانییەی لە سەرقالییدا فەراموشکی کردبوو، متەقببوو، کیژە هاوڕییەکەشم بەدەم گوێگرتن لە داستانی کڕینی هەنگوین و بەکارهێنانی لای کورد وەک دەرمانی هەموو دەردان، بە دەستێک قەپاغەکەی لەسەر شووشە بازنەیی هەنگوینەکهەدا دادەگرت.

بە ئاوڕدانەوەیەک لە نائاگایی، چاوم لە پەنجەرەکەی مەتبەخەکەمان دوور کەوەتەوە، لە جامی پێشەوەی ماشێنەکەوە بە چاوە ژانگرتووەکانم سەیری هەولێرم کرد، کە لەناو دەریاچەی دوکەڵێکی خۆڵەمێشیدا دەجمجما.

دوای گەیشتنم بە هەولێر و بۆ بەیانییەکەی کاتێک حیکایەتی دکتۆر ئەلوەندم بۆ شوان، بەرپرسی "رێکخراوە دیمۆکراتییەکانی پارتی"، باسکرد و پێشم گوت نامەکەتم هێناوەتەوە، ئەویش هەوڵیدەدا لەسەر کێشەی ناشیاوی ئەو کەسانەی وەک ئەلوەند دزەیی هەڵوێستی خۆی رابگەیەنێت. بەڵام شوان کە زانی من ئەو قەیرانەی دەسەڵات، هەر لە کێشەی ناشیاوی ئەو تاکە فەرمانبەرانەی وەک ئەلوەند دزەیی نابینم، بەڵکوو لە کۆی ئەو دەسەڵاتهەدادەبینم کە راستەوخۆ بەشدارە لەو قەیرانەدا، گفتوگۆیەکەمان خەتم بوو؛ چیتر قسەیەکی هابەشمان نەمایەوە.

لە هیکڕا ماشێنەکە لە کۆڵانێک بەجێهێشتم، بەڵام "خەستەخانەی موحەمەد باجەلان" لەبەر ئەو ژانە سەرەی کە چاوەکانمی داگیرکردبووم، وەک رۆژانی تر، بەرەوماڵەوەی بەلەدی نەدەکردم و نیگای تاراوگەش بەناو تاریکی ئێوارەی شوێنپێی یادەوەرییەکاندا سەرگەردان دەبوو.

دایکم زاریّ، هاوینی 2005

دایکم زاریّ بە رووخسارێکی منداڵانەوە بە رووم‌دا هات و لاملە شەکەتەکەمی ماچدەکرد. بەچاوە هەنگوینییەکانیەوە رووخساری بەرەو ئاوێنەکانی مانگ وەردەگێڕام، کە تیشکەکانی دەڕژانە حەوشەی ماڵەکەمان، بە پەنجە میهرەبانەکانی تەمەنی لاویەتیمی لە نێوان لۆچەکانی هەنیەمدا، دەلاواندەوە. کاتێک لە گەڕاندنەوەی ئەو تەمەنە بێئومێد دەبوو، بە دەم تروسکانەوەی فرمێسکە رژاوەکانی سەر رووەمەتە رەنگ پاییزییەکانیەوە، داستانی رۆژانی پێشمەرگایەتی منی بۆ دەگێڕامەوە: "پیاوەکانی سەددام دەرگای مارێیان لێدەگرتم و دەیانگۆت برۆ کورەکەتمان لۆ بینەوە. ئای کورم هەنوکە پاش ئەو هەموو سارە بەو حارە لۆمن گەڕایتەوە. چەند جار لەسەر تو شاربەدەریان کردم. ئەتو لۆ واتلێهاتیە... لە خت و خۆڕای خۆت و منت پیرکرد... ئای کوڕی من..." بەدەم حەژمەتی ئەو دەردەسەریانەی کە دایکم لەسەر پێشمەرگایەتی من خواردبووی، نەمدەتوانی سەرم لەسەر شانی چەپی هەڵگرم. کەوائێیە قەدیفە رەشەکەی دایکم زاریّ بۆنی یادەوەریی کۆرپایەتی گەردوونی لێدەهات. لە ساڵانی 1986-87 پیاوەکانی سەدام، لە درێژەی ئەو سیاسەتە دڕندانەی کە دژی کورد

پەیڕتەویان دەکرد، دەستیانکرد بە گرتنی دایکی پێشمەرگەکان و ڕەوانەی ئەو دەڤەرانەیانکردن کە بە دەست پیشمەرگەوە بوون. دایکیشم بەر ئەو شاڵاوە دەکەوێ و بۆ هێنانەوەی من، ڕەوانەی گوندەکانی "دۆڵی سماقولی"یان کردبوو. کە دایکم بەدەم سەردوولکەکانییەوە، بە داستانی ئەو گرتن و سەرگەردانبوونەی لەو شاخانە و گەڕانەوەی بۆ هەولێر و بزربوونی لەناو شار... ، یادەوەرییەکانم دەلاوێنێتەوە، نیگایەکانی روحم، وەک منداڵێکی پێخاوس، بەدوای شوێپێیە سەرگەردانەکانی دایکم، سەرهەڵدەگرن.

کاتێک دایکم بە کولانەوەی برینی ئەو گرتن و سەرگەردانییهەوە، زاری وشک دەبوو، دوای دووبارەکردنەوەی ئەو کەسەرەی، کە هەمان ئەو پیاوانەی کە خەبەریان لێدابوو و هەنووکەش لەو حکومەتەی خۆماندا دەسەڵاتدارن، ئەوجا بە ناولەپە خەت خەتەکانییەوە لێوەکانی دەسڕێتەوە و ماچمدەکا. بەدەم ئەو ماچەوە هەوری قەهرەکانی سەر هەنیەی بەسەر تەوێڵی مندا دادەبارێ و دوای هەڵبرینگاندنی ئاسمانی چاوەکانی، رووم لێوەردەگێڕێ و دەڵێ: "کوڕیژگە، ئەمن حەزم لێیە ژنەکی بێنی و هەتا نەمردیمە مندارەکانت ببینم." دایکم لە کۆتایی زستانی 2011دا وەک ئستێرەیەک بۆ دواجار کۆچی دوایی کرد و ئەو مرزانەشی نەهاتنە دی.

"دایکم لەبەر چرایەک، مووە سپییەکانی سەرم لە وێنەکەدا دەژمێرێ
و ئەو سپێدە زووە بە فرمێسکەکانی سپی... زەرد... دەکاتەوە.
پشتی لە قیبلە دەکا و دەڵێ:
"لە وەڕینی سەگەکانڕا شەڕ گەرمە
ڕەشگوڵەکان وەرین و هەر نەدورانەوە...
ئەو رادیۆیە بکوژێننەوە.
ئەم حاجی زەرد و خدری زیندە سەوزانە لۆ ناگەڕێنەوە...
هەی لێ... دەلێ ... لێ... لێ...ێ...
ئەتۆش لە هەندەران کاغەزەکت نەناردەوە ..."

(سکاندیناڤیا دوورگەیەکی تر...)

18

لە زانستگەی "سۆدەر تۆرن"دا، لە هۆدە پڕ کتێبەکانی بارنت سوکڤدال بەدەم گفتوگۆیەکەمانەوە دەمویست لەسەر دۆخی ئارامی سیاسی لە کوردستاندا هەندێک زانیاری پوختی بۆ باسبکەم، وەلێ نەمدەزانی چۆن کێشەی مێژووی دوو ئیدارە و دوو حکومەتی کوردی بۆ روونبکەمەوە. لەلایەک دەمزانی باسکردنی وردەکارییەکانی ئەو خەوشە ناقۆلایە بۆ ئەو دەبوو بە وێنەیەکی نالەبار و دەشمزانی دیدی بۆ کورد چۆن دەبێت. بۆیە لە بری ئەوە باسی ئەو جیاوازە کاتییانەی نێوان کوردستان و بەشی عەرەبنشینم بۆ دەکرد. هاوکاتیش، بۆ ئەوەی ئاگایی خۆم بلاوێنمەوە، وەک جۆرە کێبەرکێیەک لە نێوان دوو ئیدارەدا، گوزارەم لە دۆخی ئەو دوو حکومەتەی کوردی دەکرد. لێ مامۆستا بارنت سکوڤدال، کە لە بەشی "مێژووی هزر"دا، دکتۆرای لەسەر مێژووی راسیزم نووسیوە، دەیوست جەغت لەسەر ئەو لایەنە گرینگانە بکاتەوە، کە هاندەرن بۆ داهاتووی کورد. لەبۆیە بەلای ئەوەوە بەهێزکردنی بونیاتی مەعریفی و ئابووری لە کوردستاندا دەبێتە زەمینەیەک بۆ خەملاندنی قەوارەی ئەو دەوڵەتە کوردییەی داهاتوو. منیش بۆ بەهێزکردنی بیرۆکەکانی ئەو نموونەی خەیاڵیم بۆ باسدەکرد کە ئێستا لەوێ لە ئارادایە. هاوکاتیش هەوڵمدەدا لە ناکۆکی ئەو بیرکردنەوانەی خۆم تێبگەم. من کە دەزانم ئەو دوو دەسەلاتە بیریان لە ئاگاییەکی لەمجۆرە نەکردۆتەوە، کە مامۆستای "مێژووی هزر" بارنت سکۆڤدال، مەبەستی بوو. ئەو دوو ئیدارەیەش لە ئاستی رووکەشدا بە جیاوازییەکانیان دەنازن.

هاوکاتیش لە وەلامی پرسی ئەو مامۆستایەدا، کە زۆر جار لە بەرچاوی خوێندکارەکانی ناو پۆلەکەدا، پشتگیری خۆی لەسەر دۆزی کورد رادەگەیاند، لەمەڕ میتۆد و سیستەمی خوێندنی زانستگە، ناچار

دەبووم بۆ ئەو قەیرانە گەورەی کە من بینیبووم، کۆمەڵیک بیانۆ و فاکتەری بۆ نمایشبکەم.

مرۆڤ کاتێک لەگەڵ بیانییەک لەسەر ناسنامەی نەتەوەکەی دەدوێت، بە ئاسانی هەست بەو ئاستەنگانە دەکا، کە تەنیا گوتارێکی تۆکمەی بونیاتی بیرکردنەوەیە کە دەتوانێت ئاستەنگە گەورەکانی ئەو ناسنامەیە چارەسەر بکات.

زۆرجار لە داخی ناکۆکی نێوان ئەو قسانەی کە بۆ مامۆستایەکەم دەکرد و ئەو راستییانەی کە خۆم دەمزانی، دەمویست بە جۆرێک خۆم لەو گفتوگۆیە رزگار بکەم.

دکتۆر ئازاد بەدەم ئاژوانی ماشێنەکەیەوە، حەزی دەکرد ئەو بێدەنگییەی کە لەناو ماشێنەکەدا پەنگیدەدایەوە، بشکێنێت، گۆرانی "دایە دایە"ی زەکەریای بەرزکردەوە، کە من بە رێکەوت لای خەڵک گوێم لە دەنگی ئەو گۆرانیبێژە بووە ، کە رەنگە ئەمڕۆ زۆر لاوی کورد شەیدای بن، کۆچی نیگایەکانمی راگرت. موتەلیب، وەک هەمیشە، بە بێدەنگی لە دیمەنی کشوماتی سروشتی ئەمدیوی جامی ماشێنەکەی دەڕوانی. زنجیرە شاخەکانی باواجی دیمەنگەلێک بوون ژیننامەی پێشمەرگایەتیان نمایشدەکرد. دیمانەی بێدەنگی ئێستای ئەو زنجیرە شاخە هەموویان شوێنگەلێکن، نەک هەر ژیننامەی پێشمەرگایەتی من نمایشدەکەن، بەڵکوو شوێنکاتێکن مێژوویەک لە ژیانی نەتەوەی کوردیش نمایشدەکەن. لێرەوە من بە هێرشیک لە رووداوی شوێنکاتدا گەمارۆدراوم. ئەوەتا لەسەر ئەو شەقامە رێدەکەم، کە رۆژگارێک لە مێژووی خۆمدا، تەنیا بە شەوەکان دەمبینی، ئێستاش وەک بینەرێک، لە رووداوەکانی خۆم و کەسە هاوبەشەکان، شەهیدەکان، ئەو برادەرانەی کە چیتر نەمبیننەوە، دەڕوانم.

کاتێک ئاوڕم لە دەستی راستم دایەوە، نیگایەکانم لەناو سەرابی راڕەوەکانی قووڵایی و هەڵەتەکانی دەشتی کۆیێدا نقووم دەبوون.

بەدەم باڵەفڕەی نیگایەکانمەوە ئاپۆرەی دیمەنە سەختەکانی ساڵانی 1982، 83 و 87ی پێشمەرگایەتیم لە یادەوەرییمدا شریتەیان دەبەست. هەر پەناو پەسێو و دێهاتێکی ئەو دەڤەرە، بە داستانانێک هەڵیاندەگرتم. لەگەڵ ساتمە کردنی نیگام لە گوندی "نێرەگین"دا، زستانی ئەو چێشتەنگاوەم بە یاد هاتەوە، کە لەگەڵ "چەتۆ سەحەر"دا لە مزگەوتەکەی ئەو گوندەدا پێشبڕکێمان دەکرد لەسەر ژمارەی دۆزینەوەی ئەسپێیەکانی نێو کراسەکانمان. چەتۆ سەحەر، ئەو پێشمەرگە ناسکەی، کە هەموو جەژنەکان قەرزاری ئەون، کەچی لە رۆژی جەژندا بە کارە تێرۆریستەکەی 1ی شوباتدا، ماڵئاوایی کرد، چونکە، وەک کورد دەڵێن، خوێنی لە من شیرینتربوو، 65 ئەسپێی لە نێو کراسەکەی دۆزیەوە و منیش نزیکەی پەنجا ئەسپێم راوکرد. ئای لە "بەستی شەرغە" کە لەگەڵ یەکەم بارانی درەنگە پاییزان، لافاوێک گندۆرە و شفتییە خڕەکانی ئەو بێستانانەی کە لە نکاڵەکانی ئەو بەستە بوون لەگەڵ خۆی دەبردن و ئێمەش کە بەیانیان لە مەفرەزەکان دەگەڕاینەوە، یان عەسران بەرەو دەشتی هەولێر شۆڕدەبووینەوە، خۆمان لە پشتەوەی "تویێتا"یەکان هەڵدەدا و چەند گندۆرە و شفتییەکمان هەڵدەگرتەوە و دەمانخوارد. کاتێک نیگام لە ئاسمانی مژگرتووی سەر هەڵەتەکانی رۆژئاوای کۆیە هەڵدەفڕی، دەنگی کۆپتەر و "تەیارە موقەبا"یەکان لە یادەوەرییمدا دەنگیاندەدایەوە. ئەوکات رۆژانە لەگەڵ هاتنی ئێوارە کۆپتەر و ئەو تەیارانەی کە ئەوکات بە "موقەبا" ناسرابوون، بۆ رێگە گرتن لە چوونە خوارەوەی مەفرەزەکانمان، دەهاتن و ئاسمانی ئەو دەڤەرەیان دەتەنییەوە. ئێستاش دەشتی کۆیێ، هەردەڵێی مانگێکی هەڵدێراوە و لەناو تۆزی بێدەنگیدا لەنگەری گرتووە. چنینەوەی دیمەنی رەزی قەیسیی و تەمی چایەی ئەو عەسرانەی کە هاوینان لە دۆڵ و هەڵەتەکاندا دەمانخواردەوە، شەڕە بەناو براکوژییەکان و خواردنی بەردەمی ساوار و ... بە قەد ئاڵۆزی سروشتی رۆژهەڵاتی کۆیێ سەختن.

من که نیگایەکم لێرەیە و نیگایەکیشم لەسەر جیهانی بێکۆتایی و نیگەرانی تاراوگەیە، تەنێ چمکێک لەو پێشهاتە، دیمەنێک لەو شەڕە و تیشکێک لەو شوێنکاتانەدا راو دەکەم و وردەکاریی و نهێنییەکانی ئەمدیوی ئەو شوێنکاتانە بۆ خوێنەر بەجێدەهێلم کە بۆ خۆی بە گۆیان بهێنێ و بیانهزرێنێ.

دکتۆر ئازاد لە هەڵسوکەوت و نیگایەکانیدا، ئەوەندەی لە شاعیرێکی ناسک دەچوو، هێندە لە دکتۆر نەدەچوو. هەمیشە لە هێمنییەکی دەگمەن و کورتدا لە باسەکاندا بەشدار دەبوو. من هەستم دەکرد ئەو کوڕە لاوە بوونێکە لە سێبووریی. تەنانەت شێوەی ماشین ئاژوانەکەشی هێمنی بوو.

لە دوای تێپەڕین لە شارەدێی دێگەڵەدا، کە وابزانم ئێستا ناوی "شۆڕش"ە، نیگایەکانم لە بناری چیای باواجیدا دەمەیی. کاتێک سەربازی کۆنترۆلەکە لە نەزانینی خوێندنەوەی پاسەپۆرتە سوێدییەکەم، بە دەم سەیرکردنەی منەوە کارامەیی خۆی جەغتدەکردەوە، وێنەی ئەو هەموو ئۆتۆمبیلانەم دەهاتە بەرچاو، کە بەر لە 18 ساڵ، لەسەر ئەو شەقامەدا سەیتەرەمان دانایەوە. ئەرێ، لەم سەیتەرەیەدا من ئەرکی پشکنین و سەیرکردنی ناسنامەی ئەو خەڵکەم لە ئەستۆ بوو، کە هەندێکیان لە ترسان لێم دەپاڕانەوە. بەڵام من زانیارییەکی تایبەتم نەبوو لە راستی و ناڕاستی ناسنامەی خەڵک. هێشتا گشت ئۆتۆمبیلەکانم کۆنترۆل نەکردبوو، هەلیکپۆتەرەکان لە هەولێرەوە بەرەو ئێمە دەرکەوتن.

هاوکات کە نیگایەکانم وێنەکانی ئەو رۆژەی دەچنییەوە، چاوەکانم ساتمەیان لە ناوی گوندی گۆمەشین کرد، کە لە تەنیشت شەقامەکەدا، ناوی گۆمەشین لەسەر پارچە تەنەکەیەکی هەڵواسراو نووسرابوو. گۆمەشین ئەلبومێکە لە یادی ژیانی پێشمەرگایەتی. میوانداری گەرمی ئەو کیژەی کە لە خوێنگەی گۆمەشیندا مامۆستا بوو، کە هەموو جارێک

لە کاتی گەڕانەوەیاندا لە هەولێرەوە خواردنی خۆشیان بۆ دەهێنام و هەتا دەهاتمەوە هەڵیدەگرت. ئەو گوندە جوانترین گوند بوو لە رۆژهەلاتی کۆییدا. یادی ئەو کچە مندالەی کە لەو گوندە هۆگرم ببوو، وەک شوێنپێی فرمێسکێکی گەرم، رۆحی تەڕ دەکردم. کاتێک بە مەفرەزە داهاتینە گۆمەشین، ئەو مندالە قشتیلانە بەدوامدا دەهاتە مزگەوتەکە. منیش دەستم دەگرت و دەمبردەوە مالەوەیان. پاکی و میهرەبانی خانەوادەی ئەو مندالە لە ئاوی کانی گوندەکەیان سازگارتر بوو.

سەمای گەردەلوولەکەی بنار چیای باواجی، وەک هورووژمی بیرهاتنەوەکانی من، نیگایەکانی منی بەدوای خۆیدا بەرەو ناخی ئاسمان لوولدەدا.

یادی ئەو رۆژەی، کە وەک مەفرزەیەک، بە بەرچاوی سەربازەکانی سەر ئەو شەقامەدا دەپەڕینەوە، وەک سەرابی هەتاوی ئەم عەسرە درەنگە، لەناو ئاراستە لێکچڕژاوەکانی روحم غەوارە دەبوو. نیگایەکانم یەکە یەکە بەناو دێهاتەکانی بناری باواجیدا کۆچی دەکرد و بۆنی ئەو مالانەی، کە ئێواران دەبوونە لانکی جەستەی شەکەتی پێشمەرگە، لە یادمدا پەنگیاندەدایەوە.

- ئەمە پەیکەری حاجی قادرە. دکتۆر ئازاد، کە وێدەچوو پێی وابوو، تەنیا ئامازەکردن بە پەیکەری شاعیری رۆح بەرز حاجی قادری کۆیی دەتوانێ لەرینەوەیەک لەو بێدەنگییەی ئێمە دروست دەکات. شاری کۆیە شوێنێکە بە رووخساری شەقام و خانووە شەکەتەکانی ئێستای خۆی خەریکت ناکات، بەلکوو بە وێنەیەک لە ئەستێرەی کۆچەری رۆشنبیریی و هونەری سەرقالتدەکات. ئوتۆمبێلەکە، وەک کۆچی نیگای من، بە بالای کتێبەکانی مەسعوود محەمەد، شیعرە ویستگەراییەکانی حاجی قادر، ئاوەزەکانی سێوەی دەنگ رەسەن، زایەلەی "شیرین بەهارە"ی تاهیر تۆفیق، شیعرە راسانگرییەکانی دلدار و ئەوانیتر، بە نالە نال بەسەر کێوی هەیبەت سولتاندا هەلدەشاخان. کۆیێ وەک

رووبەر شارۆچکەیە، بەڵام وەک یادەوەریی ئەو شوێنە ئاوەڵا و ڕەنگینەیەکە دەنگێکی زوڵاڵ لە جەستەی زمانی کوردیدا، نمایشدەکات.

لێرەوە ئەو زانستگە تازەیەی کۆیە دەکرێ شوێنێک بێت بۆ بە ئاوێنەکردنەوەی بەهای پێشینە مێژووییەکانی ئەو شارە. کاتێک ئەو زانستگەیە دەتوانێت ببێتە قووڕگێک بۆ دەنگدانەوەی دەنگە کولتوورییەکانی کۆیێ، کە بە ڕوانگە نوێیەکانەوە ئەو پاشخانە مێژووییە بکاتە دەروازەیەک بۆ گوتاری ڕۆشنبیرییەکی جیاواز. بەمەش ئەو پاشخانە ڕۆشنبیرییە، لە دەڤەر/لۆکالەوە بەرەو ڕۆشنبیریی جیهانی دەفرازێت. ئەو زانستگەیە کاتێک دەتوانێت تۆڵەی ئەو بێدەنگییە لە هەمبەر مەسعوود محەمەد بکاتەوە، کە لە بەشی زماندا، بەشێکی تایبەت بە لێکۆڵینەوە لەسەر بەرهەمەکانی ئەو، تەرخانبکات. لێرەوە دەبێ بڵێم، کە بەرهەمەکانی مەسعوود محەمەد، نەک هەر وەک زمان، بەڵکوو وەک هزریش، خاکێکە لەو پرسیارانەی کە بوونی کورد هەمیشە پێویستی پێیەتی بۆی بگەڕێتەوە.

من زۆر جار کە بیر لە مەسعوود محەمەد دەکەمەوە، هەم وێنەی ئەستێرەیەکی بێدەنگکراوی دەگمەن، ئامادەبوونێکی سەر بڵند، لە ئاسمانی ڕۆشنبیریی کوردییدا دەبینمەوە و هەمیش هەست بە دڵڕاوکێیەک دەکەم. مەسعوود هەر تەنیا نووسەرێکی پڕ بەرهەم نەبوو، بەڵکوو ئەو دیاردەیەکی نەوازە بوو لە نووسینی کوردییدا، چونکە مەسعوود محمەد بە تەنیا دا و دەزگە، ئەنیستەشۆنێکی کولتووریی نەتەوایەتی بوو. ئەو مرۆڤە بە تەنیا بناغەیەکی نوێباوەی کولتووریی، زمانیی و سیاسیی بۆ کورد چێکرد. هەرچەندە ئەمڕۆش لە رووبەریی نووسینی کوردییدا فەرمۆشکراوە، لێ هەتا هەتایی لە یادەوریی زمانی کوردییدا بە شکۆمەندی دەمێنێتەوە.

"وەک مێژوو ئەو تەرمە کوژراوانە کۆدەکەمەوە،

مامۆستا بارنت سکوڤدال بە ئاماژەکردنەکانی جەغتی لەسەر ئەو ڕەوتە دەکردەوە، کە بەو واتەی ئەو "ئێوەی کورد، بۆ ئەوەی خۆتان بۆ ئایندەی دەوڵەتێکی کوردی ئامادە بکەن، دەبێت کار لەسەر ئەو تەرزە پرۆژانە بکەن، کە ببنە بونیاتێکی تۆکمە لە ئاگایی کوردیدا. "

لەمدیوی جامی ئۆتۆمبیلەکەدا شاری سلێمانی، وەک پێشانگایەک لە کەشتیگەل، لە نێوان گردۆلکەکانی بناری ئەزمڕدا لەنگەری گرتبوو. لە یەکەم دیمانەدا سلێمانی بە خاوێنی و ئامادەیی جوانی خۆی نمایشدەکا، کە لە هەولێر نابینرێت. هەر لە یەکەم دیمانەدا، مرۆڤ دەزانی شاری سلێمانی ئەو شارە نییە، کە وەک هەولێر، دەستەوەستانە بەرانبەر بە هارمۆنی کردنی ڕەگەزە نەتەوەییەکانی. سلێمانی شوێنێکە بە دەست گومانی مێژووی کورد بوونی ناتلێتەوە، کە هەولێر ئەمڕۆ لە هەموو کاتێکی تر داوێنگیری بووە. ئەوە پادداشتەکانی ئەزموونی میرنشینی بابان و سروشتی جوگرافیایە، کە سلێمانی لە گێژاوی لاوازی ناسنامە ڕزگار دەکا. واتە ئەو جیاوازییەی کە سلێمانی ئەمڕۆ لە بەرانبەر هەولێردا پێی دەنازێت، تەنیا ئەو میراتەیە، کە لە میرنیشینی بابان و چەند شاعیرێکی مەزنی ئەو دەڤەرەدا بەرجەستە دەبێتەوە. وەلێ دەکرێ بپرسین: بۆچی ئەو میرانەی بابان لە قەلاچۆلانەوە دێن لەم شوێنەدا شاری سلێمانی دروستدەکەن، کەچی ئەمڕۆ بەپێچەوانەوە، لە سلێمانییەوە چەقی دەسەڵات بۆ قەڵاچۆلان دەگوازرێتەوە؟ ئایا ئاگایی کولتووریی، ئابووری، سیاسی و ... هتد میری بابانەکان، لە بیرکردنەوەی ئێستای یەکێتی نیشتمانیی کوردستان و نووسەرانی ئەو شارەدا، خەمڵیوتر نەبووە؟ لەو ڕوانگەیەوە، ئەو دەسەڵاتە سیاسی و ڕووناکبیرییەی سلێمانی، وەک بەخۆنازینێك، هێندەی لە ئاستێکی ڕووکەشدا کار لەسەر بە دەڤەرکردن و قەتیسمانی ئەزموونی میرنشینی بابان و

میراتە کولتووریی و سیاسییەکان دەکەن، ئەوەندە کار لەسەر کردنەوە و پەرەپێدانی ئەو پاشخانە کولتووریی و سیاسییە مێژوویە ناکەن. ئەگەر لە سەدەی نۆزدەدا فەرمانڕەوایەکانی میرینشینی بابان، وەک ماڵێک، بە دروستکردنی شاری سلێمانی یادەوەریی بوونی کوردیان، ئاوەڵاکردبێتەوە، کەچی دەسەڵاتی سیاسیی و رۆشنبیریی ئەمڕۆی ئەو شارە، بە داخرانی دەرگای ئەو ماڵەدا سەرقاڵە. ئەگەر بەر لە سەدەیەک زیاتر، شاعیرەکانی ئەو دەڤەرە خەونیان بە گوتاری کوردییەوە بینیبێت، کەچی شاعیرانی ئەمڕۆی شاری سلێمانی گوتاری قەتیسمان و شارپەرستیی دەنووسنەوە. ئاخر ئەوەندە بەسە بڵێین، زمانی شیعری نالی و مەحوی، زمانێکی یەکگرتووی نیشتمانی بوو نەک تەنێ زمانی سەرزارەکی ناو سلێمانی و دەورووبەری. کەواتە ئەو شاعیرانەی دوێنێ، بە لای کەمییەوە، هەڵگری زمانێکی نیشتمانی، ستاندەرد بوون، کەچی ئاگایی و زمانی شاعیران و نووسەرانی ئەمڕۆ سلێمانی، زۆرینەیان، زمانێکی لۆکالیی، سەرزارەکییە.

کەواتە ئەوکاتە دەسەڵاتی سیاسی و رۆشنبیریی لەو شارەدا دەیانتوانی خاوەن بەخۆنازینێکی ویستگەرابن، کە وەک دابڕانێکی وەرچەرخێنەر، ئەزموونی سیاسی میرنشینی بابان وزمان و شیعرە نیشتمانگرییەکانی نالیی و سالم و شاعیر و نووسەرەکانی دوی ئەوانە، لە گوتارێکی دەڤەرییەوە بەرەو گوتارێکی سەرتاسەری ئاوەڵادەکردەوە. بە دەربڕینێکی ئاشکراتر، ئەوکاتە ئەزموونی سیاسی میرنشینی بابان لەمڕۆدا وانەیەکی مێژوویی بەرجەستەدەکردەوە کە وەک هێزێکی وەرچەرخێنەر، گوتارە لوکالییەکانی کوردی یەکدەخست و لە کۆی ئەو گوتارە قەتیسماوانەشدا، گوتاری زمانێکی ستنادەرد و بیرکردنەوەیەکی نیشتمانی بەرهەمبهێنابا.

هەڵبەتە ئەزموونی میرنشینی بابان لە یادەوەریی سلێمانییدا، تەنیا لە کاتی خۆ بەراوردکردندا لەگەڵ هەولێردا، وەک بەڵگەنامەیەک ئامادەیی هەیە، نەک ئەو چەشنە بەڵگەیەی، کە وەک

گوتارێکی مێژوویی، لە یەکێتییەکدا بوونی لێکدابڕاوی کورد بە بەرجەستەکراوی، ئامادە بکات.

بەدوای کۆچی شیعریانەی نالییەوە رۆچوو بووم، شێرەی هاوڕێمان لە بەردەرگای خانووەکەی بە پێکەنینەوە چاوەڕێی دەکردین، کە لەوێ ئیشی لە کۆمپانیاکەی ئەنتەرنێت دەکرد و، هەمیش ماڵەکەی بوو. دوای گەڕان بەناو شاری سلێمانیدا، شەوەکەمان هەتا بەیانی لە ژوورەکەی شێرەدا بردە سەر.

19

دڵۆپە رۆشنەکانی باران بەدەم لە دایکبوونەوە، یان ئەستێرەی کشاو، بەسەر شووشەی پەنجەرەی فارگۆنی میترۆیەکە، گنگڵیان دەدا. گەمییەکانیش لە خوار ئەو پردە دوور و درێژەی کە میترۆیەکە بەرەو تونێلەکەی ئەوبەر بەسەریدا رایدەکرد، لەناو شەپۆڵەکانی دەریاچەکەدا، بێ ئاراستەیەک دەهاتن و دەچوون. باڵی نیگایەکانی روح بەسەر جوگرافییەی تاراوگەکاندا، دیمەن بە دیمەن، تیریێژەکانی کۆچەکەی دەچنیمەوە.

لەگەڵ موتەلیب و دکتۆر ئازاددا سەردانی "دەزگای چاپ و پەخشی سەردەم"مان کرد. ئازاد بەرزنجی، رەئوف بێگەرد، نەوزاد ئەحمەد ئەسوەد، هەڵکەوت عەبدوڵڵا، مەریوان وریا قانیع، ئاراس فەتاح و... بە چایەوە میوانداریان کردین. لەوێ لە ژوورەکاندا وێنەی رەش و سپی فەروغی فەروخزاد و سوهراب سپهری، کە لەناو چوارچێوەیەکی لاکێشەیی هەڵواسرا بوون، سەیریان دەکردم. دوا ساتی سەردانەکەمان لە ژوورەکەی کاک رەئوف بێگەرددا، کۆتایی پێهات. بێگەرد بەدەم ئاوازی گۆرانییەکانی شەجەریانەوە خەیاڵ دەیبردەوە و جار جارەش بە نوکتەیەک لەسەر هەولێر و بە پرسیارێک لە من، کە دەیوست بزانێت سوێدیی دەزانم یان نا، بەسەری دەکردینەوە. منیش لەبەر دڵی کاک رەئوف بێگەرد، فەقیرۆکانە وەڵامم دەدایەوە. ئاخر کاک رەئوف

بێگەرد دەزانێ، کە من 15 ساڵ زیاترە لە سوێددا دەژیم و زانستگەم بە سوێدیی خوێندووە، کەچی لەوەدەچوو بۆ خۆشکردنی میوانداریییەکەمان، تەنێ ئەو پرسیارەی هەبوو بێت. جێگەی خۆیەتی بە یادی خۆمان بهێنییەوە، کە ئەو مەیلە و هاوڕێیانەی رەئوف بێگەرد کە لە سوێد دەژین بێجگە لە خوێندنی زمانی سەرەتایی سوێدیی، هیچی تریان نەخوێندووە و بۆ ئەو گۆڤار و دەزگەیەی کە بێگەرد یەکێک لە بەڕێوەبەرانییەتی، بابەتی سوێدی بە کوردیی دەکەن و بڵاودەکەنەوە! بەڵام هەر لەبەر دڵی ئەو نەمویست بپرسم، ئەرێ کاک رەئوف بێگەرد تۆ، بیچگە لە سەردان، نە لە ئێران ژیاویی و نە زمانی فارسیشت خوێندووە، ئەدی چۆن لە "دەزگای پەخش و بڵاوکردنەوەی سەردەم"دا، بووی بە پسپۆڕی زمان و ئەدەبیاتی فارسیی و ئێستاش خەریکی وەرگێڕانی "نامەکان"ی فەروغی فەروخزادی؟ کاک بێگەرد، جار و بار، بە دەربڕینی گرینگایەتی نامەکانی فروغ فروخزادەوە کێشەی کوردانـدنی ناونیشانی ئەو نامەنانەوە، مەجلیسەکەی سەرنجکێشدەکرد. دیسان لەبەر دڵی کاکە رەئوف بێگەرد، نەمویست بڵێم، ئاخر کاکە پریاسکەی هەر یەکە لە کیژە ئەویندارە مەیلە و شاعیرەکانی کورد بگری، دەیان نامەی وەک نامەکانی فروغی تێداخەوتووە. من لە نێوان ئامادە بوونم لەو شوێنەی، کە یەکەمجارم بوو بە دیمانەی ئەو برادەرانە شادومان بم و لە نێوان چاوەڕوانی سافیلکانەی خۆم لە وێنەی رۆشنبیریی کوردییدا، سەرگەردان دەبووم. ئاخر ئەو دەزگایە بودجەدارترین وەشانی رۆشنبیریی کوردییە لە سلێمانیدا. بۆیە هەوڵمدەدا لەو لوغزە رۆشنبیرییە تێبگەم، کە بۆ نموونە، بۆ لەو دەزگایە رۆشنبیرییەدا لە جێگەی ئەو وێنانەی فروغ و سوهراب، وێنەی پیرەمێرد، یان گۆران و مەستوورەی شاعیر، هەڵنەواسرێن؟ باشە، بۆ بەمجۆرە نووسەرانی ئەو دەڤەرە هێندە ئاوێزانی فەروغ و سوهراب و هونەری فارسیین؟ ئەوەم لەیادە کە مرۆڤ دەکرێ وەک وێنەیەکی گەردوونی سەیری ئەفراندن و ئەفرێنەران

بکات. ئەوەشم لە زەینە کە داهێنانی ئەوانە بە چێژن و لەگەڵ حەزی خوێنەر و نووسەری کورد نزیکن. بەڵام نەتەوەیەک، کە بۆ یەکەمجارە بە ئازادی وەشانی رۆشنبیریی هەیە و ئەرکی داهێنانی پرۆژەیەکی کولتووریی گەورەی لەسەر شانە، دەبێت وەک هێمایەکی مەعنەوی، وێنەیە بەهرەدارەکانی زمانی کوردیی لە ئێستای ژیانیدا ئامادە بکات. بە دیویێکی ترەوە، ئەو ئاوێزانبوونەی نووسەر و خوێنەری کورد بە نووسەر و گۆرانبێژەکانی فارسی، شتێکی کۆنە؛ لە حەفتایەکانەوە تا هەنووکە بەردەوامە. هاوکاتیش لە بەرانبەر ئەوەدا، وەک تشتێکی "تازە"، لەگەڵ لە دایکبوونی ئەو حکومەتە باقۆیەی کورد، لە هەولێردا ئاواز و مۆدەکانی تورکی، ژیان و گۆرانی داگیرکردووە.

شاری سلێمانی بە هۆی بێگەردی رەگەزی کوردیی و پاشخانە مێژووییەکەیەوە، دەبوو گوتارێکی باشتر بەرهەمبهێنێت. بەڵام ئاوێزانبوونی رووناکبیر و خوێنەری ئەو شارە بە چەند رووناکبیر و شاعیری وەک: بابەک ئەحمەدی، دەروێشی شایگان و فروغ و سوهراب و گوگوش... خەریکە زمانی کوردی لە لە رووبەرە رۆشنبیرییەکانی ئەو دەسەڵاتە سیاسییە کوردییەدا، دەبێتە پەراوێزی زمانی فارسی. بە هێمنی دەڵێم، لەو شارەدا زمانی فارسیی و سەرچاوەکانی هێندەی مۆدەیەکی رووکەش و لاساییکردنەوەیە، ئەوەندە گفتوگۆیەکی رۆشنبیریی نییە. هاوکاتیش سەرتاپای ئەو شارە لە پێشکەوتنێکی رووکەشانەدا مەستبووە. بەلای منەوە، ئەو چەشنە پێشقەچوونە، لە چەند پارکێک لەناو شار و رازانەوەی شەقامی سەهۆلەکەی بە گلۆپی رەنگاورەنگ و مۆدەی جلپۆشی مەیلەو ئەوروپیانەی کیژەکانی و دواجاریش گوێگرتن لە گۆرانی بیانی و فێربوونی زمانی فارسی، بڕێک دیاردەی تر، بەرجەستە دەبێتەوە. هاوکاتیش چونکە سلێمانی لە فرە رەگەزی نەتەوەیی بە دوورە و مێژووی دروستبوونیشی کۆن نییە، بۆیە، بە پێچەوانەی شاری هەولێرەوە، مرۆڤ کە دێتە ئەو شارە یان دەبێت ببێتە شێوەیەک لە پێکهاتەی ئەو شارە، یانیش وەک بێگانەیەک لە

لاتەریک بژییت. لێرەدا دەبێ بێژین، ئەوە گەوهەر "ئێسێنس"ێکی تایبەت نییە کە خوا بە هاووڵاتییانی سلێمانی و شارەکەی بەخشی بێت، بەڵکوو کێشە رەگەز و پێکهاتە کۆمەڵایەتییەکانە کە ناسنامەی شارێک پێکدەهێنن. لێرەوە دەبینین کاتێک کەسێکی سلێمانی هەرچەندە زۆریش لە هەولێردا بژیت، بەڵام دواجار نەک هەر لەگەڵ نەریتی ئەو شارە تێکەڵاو نابێت، بەڵکوو کە دوورکەوتەوە، بێجگە لە چەند نوکتەیەک لەسەر شێوەی قسەکردنی هەولێری و ژیانیان، هیچی تری لە یادەوەرییدا نامێنێتەوە. بەڵام ئەوە خەڵکی هەولێرە، کە بەهۆی گاڵتەکردن بە شێوەی قسەکردن و تۆمەتی دواکەوتوویی و... تووشی گرێی لاوازی بووە، بۆیە هەوڵدەدا زوو فێرە شێوەی قسەکردنی سلێمانی بێت. مانەوەی کورد لەو دەڤەرچییەتیی و شارچییەتیی و ... تاد، بەدەر نییە لە مانەوەی لە دۆخی خێڵ و بندەستییدا. ئاخر بەڕاستی لە کوردستاندا شار بوونی نییە. لە کوردستان شار بریتییە لە ژمارەی زۆر و کەمی خەڵک، هیچیتر نا. هەر چۆنێک بێت، من پێم سەیرە ئەو رووناکبیرانە خۆیان سەرقاڵکردووە بەو شەڕە قسەیە، تاکوو بڕوا بە خەڵک بێنن، کە خەڵکی ئەوە شار نێربازە و ئەویتر بێ خەوش، یان خەڵکی فلان شار رۆشنبیترە لەویتر... تاد. دواجار لە هەردوو شاردا هێشتا ژن و پیاوێک ناتوانن بە ئازادی تەماشای یەکتر بکەن، بۆیە واتەی ئەو جیاوازییەی کە لە نێوان ئەو شارانەدا وێنەدەکرێن، تەنیا لە ئاستی قسەی جەڵەبییدا دەمێنێتەوە. لێرەوە بەڕاستی قسەکردن لە بوونی رۆشنبیرییەکی قووڵ لەم شارەدا و نە نەبوونی رۆشنبیریی لە هەولێردا، وەهمێکی خەمهێنەرە.

بەڵام لای بەشێک لە خەڵکی سلێمانی جۆرە وەهمێک هەیە لەوەی کە سلێمانی پێشکەوتووترە لە هەولێر و شوێنی تر، ئەو قسانەشم بە نووسین و بە قسە لە بەشێک لە رووناکبیرانی خەڵکی ئەو شارەدا بیستووە. ئەگەر من بمەوێ لە ئاستێکی تر، یان روانگەیەکی تر، لەسەر ئەو دیاردەیە بنووسم، ئەو وێناکردنانە هەموویان بە وەهم و هزری

لوکالی دەبینم. چونکە ئەمڕۆ لە روانگەی خودی هزر و کۆمەڵناسیشەوە، ئەو بانگەشانە دوا راستی نین لە پێناسەکردنی ئەو چەشنە بابەتگەلەدا. دواجار ئەمڕۆ کەسێک لە خەیاڵی کۆندا نەچەقی بێت، دەبێ بزانێت کە بێمانایيە کولتوور و شێوەی ژیانی شارێک بکات بە پێوانەیەکی رەها بەسەر کولتوور و ژیانی شارێکی دیکەوە. هەر شارە و خاوەن جیاوازی خۆیەتیی و هیچێک لەو جیاوازییانەی شارێک لەویتر چاکتر و پێشکەوتووتر نین، هەروەک خراپتر و دواکەوتووتریش نین.

با ئەوەم لە یاددا نەچێتەوە، هەولێر شارێکە لە چەندین جیهانی جیاواز، بەڵام دابڕاو لە یەکتر. ئەو رەگەزە کولتوورییی و ئێسنییە جیاوازانەی کە پێکهاتەی هەولێر پێکدەهێنن، بە پێچەوانەی سلێمانییەوە، مەیلی ئەوەیان نییە کە خۆیان بکەن بە پێوانەی "پێشکەوتن" لە بەرانبەر "دواکەتن"ی شارەکانی هەولێر ئێستا بۆتە شارێک لە میترۆپۆل و بازاڕگە، بۆیە جیاوازی پێکهاتووەکەی فرەتر بووە. بەهەمە حاڵ.

زایەڵەی گۆرانی ئێوارانی ماسیگرەکانی دوورگەی "خۆپسهۆڵم"ی ستۆکهۆلم و دیمەنی پیاسەی سەر شەقامی "سەهۆڵەکە"ی سلێمانی، کە ئێمەی بەرەو هۆڵی "دیالۆگ" دەبرد، نیگایەکانم سوورگووم دەکەن. ماسیگرەکان بەدەم هەڵکردنەوەی تەنافی تۆڕەکانیانەوە لە خەونی ماسییەکان نقووم دەبن و نیگایەکانی تاراوگەش لەناو یادەوەریی ئەو کۆڕەکەدا: "گەڕان بەدوای خودێکی رەسەن لەناو ئاپۆڕەی مێگەلاندندا"، گوڵنارەکانی شوێپێ دەچنێتەوە. لەو کۆڕەدا بە جۆرێک لە جۆرەکان، کۆی ئەو بیرۆکانەم نمایشدەکرد کە ئەمڕۆ بوونی کوردی شەکەت کردووە. بێجگە لە کاک نەوزاد ئەحمەد ئەسوەد، کەسێکی تر لە "دەزگای چاپ و پەخشی سەردەم"، ئامادەی کۆڕەکە نەبوون. هەرچەندە کاک رەئوف بێگەرد بەدەم شۆخیەوە ئاماژە بەو "مێگەلاندنە" کرد، بەڵام هەر لە زاری نووسەرانی سلێمانیی و خودی

ئەو دەزگایانەوە تێگەیشتم کە لە نێوان "دەزگای چاپ و پەخشی سەردەم" و "دەزگای رۆشنبیریی گەلاوێژ"دا، ناکۆکییەک هەیە، ئەویش گوایە "دەزگای سەردەم"، دەزگایەکی "سەربەخۆ"یە. هەڵبەت چەمکی "سەربەخۆیی" بوو بە بانگەشەیەکی ساختە و کۆمیدیی لە کوردستاندا. هەروەها گوایە لە کن نووسەرانی "سەردەم"ەوە "دەزگای رۆشنبیریی گەلاوێژ"، دەزگایەکی حیزبیە، سەر بە یەکێتیی نیشتمانییە، بۆیە لە چالاکی یەکتردا بەشداری ناکەن. هەروەک کەس نەزانێ، کە ئەو بودجە چەورەی "سەردەم" و مووچەی نووسەرنیشی لە لایەن یەکێتییو خودی مام جەلالەوە نەدرێت!

دوای ماوەیەکی کورت، مرۆڤ دەزانێت، کە دیاردەی دووبەرەکی لە کۆی دەزگا رۆشنبیرییەکانی ئەو دوو حیزبەدا، کە "نوێنەرایەتی" ئەمڕۆ و ئاییندەی کولتووری کوردیی دەکەن، پەرەی پێدەدرێت. ئەو دووبەرەکییەش، لە هەردوو حکومەتدا لە نێوان دەزگایە گەورەکانیاندا زیاتر رەنگیانداوەتەوە. چونکە زیاترین نووسەری کوردیان بەسەر دوو جۆرە دەزگای رۆشنبیریی خۆیاندا دابەشکردووە. ئەوەی کە نوێنەرایەتی ئەو دووبەرەکییانە دەکات، نووسەرەکان خۆیانن. بەڵام ئەو دووبەرەکییە لە سەرچاوەی داهێنان و گەشەسەندنی رۆشنبیرییەوە هەڵناقوڵێت، بەڵکوو بەرهەمی کێشەی سیاسی و گرێکوێرەی وابەستەیی نێوان گروپە رۆشنبیرییەکانەوە زاو و زێ دەکا.

دوای چەند پرسیار و تێبینیی سادەوە، کۆڕەکەم کۆتایی پێهات. هۆکاری نەبوونی گفتوگۆکردن لەسەر کۆڕەکەدا، بەندە بە دوو هۆکارەوە: یەکەمیان ئەو بابەتەی کە لەم کۆڕەدا دەرمبڕی، ئاماژەی بەو ئاستەنگە رۆشنبیرییە دەکرد، کە سەرتاپای نووسەران خۆیان بەرهەمیان هێناوە. ئەم ئاستەنگەش لە بە رووکەشکردنی پرسی رۆشنبیریی، دابەشبوون، وابەستەبوونی نووسەران بە دەزگایە حیزبییەکان، بەرجەستە دەبێتەوە. دووەمیان، بەهۆی ئەوەی کە من نە خەڵکی ئەو شارە بووم و نە ناسیاوێکی ئەوتۆم هەبوو لەوێ، بۆیە

رەنگە وەک کەسێکی "بێگانە"، بیرۆکەکانی من بۆ نووسەران و خوێنەرانی ئەو شارە، جێگەی بایەخ نەبوو بن. چونکە بایەخی رۆشنبیریی، نووسەرێک لە هاورێچیەتی و شارچیەتیدا دەناسرێتەوە، نەک خودی پرسیاری رۆشنبیریی. ئەو کێشەیەش ئەمرۆ لە جاران زیاترە. چونکە کۆمەڵگەی کوردی بەسەر حیزب، دەڤەر، گروپ و دەزگایەکدا دابەشکراوە. لە ئاکامی ئەمەشدا باری رۆشنبیریی کوردیی لە گفتوگۆیەکی ناوچەییدا قەتیسماوە.

دوای ئەو سەرنجانە موتەلیب بە دەنگێک کە نەوای بێدەنگی بەسەریدا زاڵبوو. دەیگوت:

- لەوانەیە، بەڵام ئەمرۆ لە سلێمانیدا بە گشتی، وەک پێشتر، کۆرە رۆشنبیرییەکان گەرم نین و گوێگریان کەمە. دواجار ئەو دابەشکارییەی رووناکبیران رەواجی رۆشنبیریی کەمکردۆتەوە. خەڵک بە پێداویستییەکانی تری ژیانەوە خەریکن. دواجار کۆر مەرج نییە خەڵک گفتوگۆی لەسەر بکات... موتەلیب کە لەمن زیاتر شارەزای ئەو بارە رۆشنبیرییەی کودستان بوو، دەیویست بەو سەرنجانە وێنەی ئاستی رۆشنبیریی ئەمرۆ نمایشبکات.

لەگەڵ موتەلیب نیوەی ئەو شەوەمان بە میوانداری حەمە رەنجاو بەسەربرد. رەنجاو تا بەیانی بەدەم ئاژاوە و گۆرانییە پچراوەکانییەوە، لە هیکرا بوتڵێکی خواردنەوەی لە دۆلابەکانی ماڵەکەیەدا دەردەهێنا و ماڵەکەی بە نمایشکردنی بوتڵە ئارەقەکانی پر دەکرد لە مەستی. دیمەنە پەرتەوازەکانی رەنجاو و ژوورەکەی، شوێنپێی یادەکانی "لۆلان"، "دەراو" و "راگەیاندنی ناوەندی حیزبی شیوعی"یان بە بیر دەهێنامەوە. لەوێ، پیاسەی ئێوارانی من و رەنجاو لەناو گۆرستانەکەی "لۆلان"دا، یارییە وجوودیەکانی کچە پێشمەرگە "سەمەر" و دیمەنە سوریالییەکانی ژیانی پێشمەرگایەتی، تێنوویەتی یادەوەرییەکانی دەشکاندم. بەدەم ئەو یادانەوە دیمانەی سەرۆ قادر، کاروان عەبدولا، ئەستێرە، موفید الجزائری، ئاسۆ کەریم، هاشم کۆچانی

و ... ئەوانیدیەکەی لەماڵەکەی رەنجاودا ئامادە دەبوون. ئەوەم بەیاد هاتەوە، کە لە ساڵی 1984 یەکەم شیعرم لە ژمارە 1ی "بیری نوێ"دا بڵاوکردەوە، کاروان عەبدوڵا، کە رۆژانە هاورێ بووین، بەڵام لە کۆبوونەوەیەکی حیزبیدا بە هاورێیە حیزبییەکانی گوتبوو، کە نەدەبوو ئەو شیعرەی هەندرێن بڵاوبکەنەوە، چونکە، ئەو شیعرە شۆڕگێڕانە نییە، بەلکوو " موتەشائم و وجودییە". سەرۆ قادریش بە ئاکارە بێدەنگیەکانی لەگەڵماندا دادەنیشت و جار و باریش بە خەندەیەک، وەڵامی ئەو بۆچوون و رەفتارانەی ئێمەی دەدایەوە. رەفتاری ئێمە بۆ سەرۆ مەیلەو نامۆ بوو، چونکە لە وێنەی ئیلتزامی شیوعیانەوە، دوور بووین. کاک سەرۆ جارێک بەدەم شۆخییەوە، پێی گوتم نازانم پەیوەندی تۆ بە حزبی شیوعییەوە چییە. ئاسۆ کەریم بە سیمایە ناسکەکەیەوە، کە بە هی پێشمەرگە نەدەچوو، هەمیشە بە جدی باسی سیاسەتی حیزبی شیوعی دەکرد. لەوێ، بەیانییەکی زوو رەنجاو بەدەم گۆرانییەوە لەسەر رێچکەی نێوان بەفرە کەڵەکەکراوەکاندا میزی دەکرد و ژنە پێشمەرگەکانیش بۆ نانخواردنی بەیانی بە پشتییەوە بەرەو مەتبەخەکەوە تێدەپەرین. ئای لەو رۆژانە! ئەوکات لە یەکێک لە کۆبوونەوەکانی "راگەیاندنی ناوەندی" کە عەبدولڕزاق سافی، جەلال دەباغ و هاشم کۆچانی و... سەرپەرشتیان دەکرد، سەبارەت بە گرینگیدان بە زمانی کوردیی و ئامادەبوونی نووسەرانی کورد لە راگەیاندنی حیزبی شیوعییدا گوتم: "بەشی راگەیاندنی کوردی" نابێت ببێتە پاشکۆی "بەشی عەرەبی"، کەچی ئەو هاورێیانە لێم قیت بوونەوە و گوتیان نابێت لە بەرانبەر عەبدولڕزاق سافیدا وا قسە بکەیت هاورێ. لەو ساڵەدا، 1985، لەبەر وەرگێڕانی "خیتاب"ی سەرۆکە تازەکەی یەکێتی سۆڤییەت، کە ناویم لە بیر نەماوە، بۆ کوردی، کە لە کۆنگرەکەی ئەو ساڵەدا هەڵبژێردرابوو، حەفتەیەک "بیری نوێ"یان دواخست. منیش بە رەحیم عەجینەم گوت، کە ئەوکات بەرپرسی راگەیاندن بوو، باشترە لە جێگەی ئەو "خیتابە"دا، نووسینی

پێشمەرگەیەک بڵاوبکەنەوە. ئاخر ئەو "خیتابە" چ پەیوەندییەکی بە پێشمەرگە و خەلکی ئەو شاخانەی کوردستانەوە هەیە؟ رەحیم عەجینە بە تووڕەییەوە سەیری کردم و گوتی: "رەفیق هذا مو حکی شوعیین. انت لیش جای هنا؟" حیزبی شیوعی خەباتی لە شاخەکانی کوردستاندا دەکرد و لە کوردییش زیاتر، نە "جنوب" و نە "وەسەت"ی عێراق، بە هۆی سادەیی تەکنیکەوە، گوێیان لە رادیۆیەکەی نەدەبوو و بڵاوکراوەکانیش، بەدەگمەن نەبێت، لە کەرکوک تێندەپەڕین، کەچی بە دەیان کادیری راگەیاندنیان لە بەشی عەرەبی دانابوو. دواجارییش بە بڕیاری هەموو کادیرە کورد و عەرەبەکانەوە، بە بیانۆی "ئاژاوەگێریی"، بە شێوەیەکی پەردەپۆشانە، من و رەنجاویان لە "راگەیاندنی ناوەندی" دەرکرد.

ئیتر دوای ئەوەی "سۆڤیەتی مەزن" داڕما، ئەوجا ئەو کادیرە کوردە دڵسۆزانە، بەناوی کوردایەتییەوە، بارەگەی خەباتییان بەرەو حیزبی کوردانە، پارتی بە تایبەتییش، تێکنایەوە.

"بە چییەوە خافڵاوی، ئەی شەو؟
تاراوگە دادەگیرسێنم، شەویش بەرانبەر تاریکی خۆی رادەسێنم،
هەتا ماوەکانی نێوان ئەوێ و ئێرە،
مێژووی مێژوو،
من و تۆ و
تاراوگەیەک و تاراوگەیەک،
وەک ماری ئاشقەو ماشقە بە بۆنی نەمری تێکئاڵێن." (سکاندیناڤیا دوورگەیەکی تر...)

کاتێک بەناو دیمەنی یادەکانی ئەو رۆژگارەوە رۆچووبووم، رەنجاو بە پەشۆکاوی بەدوای تەلەفۆنەکەی دەگەڕا، کە لەناو شتومەکە پەرتوبڵاوەکانی ناو ژوورەکەیدا، هاواری دەکرد.

بەمجۆرە لەگەڵ موتەلیب بەدەم مەستییەوە رەنجاومان بەجێهێشت. هەنگاوەکانی من و موتەلیب، وەک یادەوەرییەکان، بە کۆڵانەکانی شاردا سەرگەردان دەبوو. شێرە، دکتۆر ئازاد، حەمە عەباس و کاک حەسەن، کە لە پێش ئێمەوە لە چایخانەیەکدا دەگەڕان، لەناو ئاپۆرەی شەقامی مەولەویدا بزر دەبوون. لەو شەقامەدا چایخانەیەک نەبوو نانی بەیانی تێدا بخۆین. زۆربەی چایخانەکان جمەیان دەهات لە خەڵک و دەنگی دۆمینە و تاولە. دواجار لە دەرەوەی چایخانەیەکدا، مێزی شەق و شڕمان دۆزییەوە و دانیشتین. بەڵام بە هۆی ئەو دوو کورسییەی کە لە چایخانەیەکی تر، کە جیران بوون لەگەڵ ئەوەی ئێمە میوانی بووین، هێنابوو، خەریک بوو شەڕی براکوژی لە نێوان خاوەنەکانیان دروستبێت.

کاتێک بەناو ئاپۆرەی شەقامی مەولەوییەوە دەخولاینەوە، دیمانەی رووخساری خەڵکی سلێمانی، لە خەڵکی هەولێر هێمنتر بوو. شێروان خدر دەیگوت، چایخانەکانی ئێرە هەمیشە پڕن لە خەڵک. لێرە خەڵکێکی زۆر مووچە وەردەگرن و هیچکارێکیش ناکەن. هەروا لێرە وەک هەولێر نە چەشنە کارێکی تێرۆریستی گەورەی وەک هەولێر روویداوە و نە هێندەش خەڵکی جیاواز و هەژاری تێدایە. بەڵام لێرەش کتێبەکان وەک هەولێر بێناز لە شەقامەکاندا نمایشدەکرێن. لەگەڵ ئەوەشدا لێرەش ئەو کتێبانەی کە باس لە کێشەی پەیوەندی خۆشەویستی دەکەن، لە ریزی پێشەوە دادەنرێن.

دوکەڵی جگەرە لەناو "چایخانەی شەعب"دا پەنگیدەدایەوە و تەقە تەقی تاولە و دۆمینەش لەگەڵ یەکتر تێکەڵاو دەبوون. ئاپۆرەی خەڵکی سەر شەقامەکان، سێبەری ئەو درەختە تێنووانەی کە بەسەر شۆستەکانەوە چەمابوونەوە، تەینبووەوە. بۆیە روومان لە ئوتۆمبیلەکەی دکتۆر ئازاد کرد. من و شێرە و حەمە عەباس و موتەلیب کاکە حەسەنمان لە ئامێزگرت و ماڵئاواییمان لێیکرد، کە هەمیشە بە خواردنەوە و گەڕان میوانداریکردین. هەروەک لە بری سوپاسکردنی ئەو

سێ چوار رۆژەی کە شێروان لە ژووره بچکۆلانەکەی مێوانداریپیکردن، بە دەستلەملانێیەک لە دڵنەوایی ماڵئاواییمان کرد و بەرەو هەولێر رێگای کۆیەمان گرتبەر.

20

چەند کەسێک لەناو فارگۆنەکەدا بەدەم رەوتی میترۆیەکەوە خەو دەیبردنەوە و ئەو سێ کیژە سویدییەی کە لە بەرانبەرمدا دانیشتبوون باسی کێشەی زوو لە خەو هەستانی بەیانیان دەکرد. نیگایەکانی منیش هەدادان بەناو دۆڵ و هەڵەتەکانی چیای کۆسرەتدا هەڵەتە دەبوون. ئاوی زێیە تەزیوەکەی شارۆچکەی "دوکان"، دوای ئەو مەلەوانییە خۆشە، گەرمای جەستەی من و حەمە عەباسی سڕکردبوو، بۆیە لە دکتۆر ئازاد و موتەلیب سوکەڵەتر بووین. دوای تێپەڕین لە پێدەشتەکەی دوای شارۆچکەی "دوکان"، لە بناری چیای هەیبەت سوڵتاندا، بەدیوی دەشتی بتوێنەوە، دیمەنی ئەو گوێدرێژەی کە لەناو رانە مەڕەکەدا بە تێڕامانێکەوە سەیری ئۆتۆمبیلە خێرایەکانی سەر شەقامەکەی دەکرد، نیگایەکانی منیان پەلکێشدەکرد. دیمانەی ئەو رۆژەم بەیاد هاتەوە، کە بەرەو رووی ئەو شوانە و مێگەلی مەڕەکەی چووم، دوو کوڕی هەرزەکار بە رادیۆی ملیانەوە بەرەو رووم هاتن. شوانەکە دەیویست لەگەڵ ئەو گوێدرێژە وێنە بگرم، کە دەستی لە ملی کردبوو.

- "ئەو کەرە مۆدیلی 2000 ە لەگەڵ ئەوە رەسم بگرە. ئەویتر مۆدیلی کەونە". شوانەکە بەدەم خەندەیەکی هی دڵییەوە، دەنگی گۆرانی رادیۆیەکەی بەرزدەکردەوە و ئەو قسانەی دەکرد. ئەوکات بیرم لەوە دەکردەوە کە چۆن ئۆتۆمبیل و مەکینە، وەک رەنگدانەوەیەک لەو واقیعە، ئاگایی ئەو کوڕە شوانەی داگیرکردووە. تەکنیک، مۆدیلی ئۆتۆمبیل و مۆبایل تەلەفۆن بۆنەتە پێوانە و مرۆڤ و ژیان پێناسە دەکەن. بۆیە ئۆتۆمبیل و مۆبایلە جوان و گرانەکانی کوردستان،

به گوێرەی زرافیی و گۆشتنی کچە گۆرانیبێژەکان، ناودێر دەکرێن. بەهەمەحاڵ، لەبەر دڵی ئەو شوانە ژیکەلە چەند وێنەیەکم لەگەڵ ئەو گوێدرێژە گرت، کە بە واتەی ئەو، تاکوو ئەگەر کەسێکی تر ئەو گوێدرێژە مۆدێل 2000 ببینی، سەری بەرز بێت. پرسیار و شێوەی قسەکانی ئەو دوو شوانە مێردمنداڵە، کاتیان لە بیر دەبردمەوە. بەڵام ڕێگایەکانی من بە بڕیاری کاتەوە گرێدرابوون.

کاتێک لە سەیرانگەی چنارۆکی بناری هەیبەت سوڵتان راوەستاین و بەسەر پلیکانەکانەوە بەرەو مێزەکەی تەنیشت ئەو حەوزەی کە دڵۆپ دڵۆپ ئاوی ئەو کانییەی گلدەدایەوە سەردەکەوتین، ئەو وێنەگەلە جوانانەم بەیاد دەهاتنەوە کە مەسعوود محەمەد لە "گەشتی ژیانم" دا، لە باسکردنی چنارۆکدا نمایشیاندەکات. کاتێک کە ئەو ژیننامەی مەسعوود محەمەدم دەخوێندەوە، لەگەڵ هەر دێر و کۆپلەیەکدا، دیمەنێکی چنارۆک زەینی دەتەنیمەوە.

شنەبایەکی فێنک لەو حەوزەی کە ئاوە ساردەکەی بە لێوارەکانیدا دەڕژا، جەستەی ئارەقاوی ئێمەی ختۆکەدەدا. چنارۆک لە ئامێزی هەیبەت سوڵتانەوە، بە هێمنی بەسەر دۆڵ و پێدەشت و چیای کۆسرەتتدا دەڕوانێت. کەپرەکانی چنارۆک بە سادەیی وەک هەیوانێک خۆیان بە بەرۆکی ئەو چیایە هەڵواسیووە. هەڵمژینی بۆنی ئەو خاکەی کە بەدەم ڕژانی ئاوی حەوزەکەوە تەڕ دەبوو، دیمەنی شاخ و پێدەشتە دڵڕفێنەکان و بۆنی کەبابی سوتاوی چێشتخانەکە، مگجێزی خواردنی خۆش دەکردین. لەو ئێوارەیەدا بۆ یەکمجار لە چێژی سروشتی ئەو کەبابانەی کە خواردم، تێر نەدەبووم. دواجار خواردنی ئەو هەموو کەبابە بوو بە مەتەڵ و پێکەنینی نێوان موتەلیب و حەمە عەباس و دکتۆر ئازاد بەسەر منەوە. بەمجۆرە چنارۆک دەبێتە ئەو شوێنە، کە لە هەر دیمانەیەکدا شوێنپێیەکەی درەوشاوەتر دەبێت.

میترۆیەکە لە وێستگەی "سۆدەرمالم"دا راوەستا و بەناو ئاپۆرەی ئەو خەڵکەدا کە بەسەر پلیکانە کارەباییەکەوە سەرکەوتم. ئەوکات

لەسەر تۆقەڵەی هەیبەت سوڵتانەوە شاری کۆیە لەناو غوباری ئێوارەدا ڕاکشابوو. بەدەم پیاسەی شەقامی "یۆت گاتان"ەوە، نیگایەکانی تاراوگە وەک سێبەرێک، بە دیمەنی ئێوارەگرتووی چیای باواجیدا دەئالان. ئەوکاتەی حەمە عەباس ئاماژەی بۆ شوێنانەکانی سەر ئەو شەقامە دەکرد، کە لە ڕۆژگاری پێشمەرگایەتیدا، شەوانە یان لە کاتی بەرەبەیانیاندا کە لێیەوە دەپەڕینەوە. بەڵام لەناو تاریکی ئەو ئێوارە درەنگەدا، شوێنپێیەکانی ئەو ڕۆژگارە، لە شوێنێکی تر بوون و نیگایەکانم نەیاندەچنییەوە. لە جامە کراوەکەی ئۆتۆمبێلەکەی دکتۆر ئازادەوە، بۆنی تەپوتۆزی شەقامەکانی هەولێر بەناو سینەماندا شەپۆلیاندەدا. لەو کۆلانەی کە ئاوەڕۆی چڵکاوی ماڵەکان دایپۆشیبوون، موتەلیب و ئازاد بەجێیان هێشتم.

لەگەڵ کردنەوەی دەرگای ژوورەکەمدا، هەناسەم پڕدەبوو لە بۆنی تاراوگە و شوێنپێی ماڵە تالانکراوەکانی یادەوەریی.

"خۆر لەو وەستانە غەیبەدا دەتەقێتەوە. تۆ مەوەستە ئەی گلگامش!

چاوەڕێ مەبە ئەی گلگامش بەو کۆچەوە لەم نەخشە نەبینراوەدا

لەسەر با-_ دا کات بەرەو دۆڵی نەمرێتییەکەی ڕاکێشە...

سەخۆشەکان دوا بوتڵەکانیان بەسەر بیرەوەرییەکانمدا هەڵدەدەن و

هەتاویش لەسەر سپێدەیەک یەخەی دوورگەکان ڕادەکێشێ.

لەناو خۆمدا دەڕوێمەوە و ڕۆژهەڵات وەک بخوورێک لەسەر دوورگەکانی تاراوگەدا دادەگیرسێنم و شەویش بەرانبەر تاریکی خۆی ڕادەسێنم...

هەڵچوویەک لەمدیو ڕۆخی دونیادا بە قوورگە نەخۆشەکەی نیتشەوە

بەرانبەر شەپۆلە رەشبینییەکانی مێژوو، مەرگی خوای دەخوێندەوە.
چیایەکان دەبنە گورگ و بە لوورە لوور سەر لە دوای هەنگاوەکانم دەنێن،
شارەکانیش بە هەناسەی ئاسنینیانەوە روحم داخدەکەن.
باوەش بە زمانێک دەکەم، لاواندنەوەکانم بۆ ناگێڕنەوە،
لەو رامانە بێدەنگەدا هەناسەکانت سستدەبنەوە. سەرت بخە سەر پەلکی گوڵە "مەریوانە"یەک کە بە پرشنگی لاوێتییەکەی لەسەر چینی بۆشاییەکدا، هێور ... هێور، مرازی کیژە قەیرەکانی دەلاواندەوە." (سکاندیناڤیا...)

21

قاژە قاژی ئەو قەلەڕەشەی کە لەسەر بالکۆنی ئەمدیوی پەنجەرەی ماڵەکەمدا لە دەست باڵندەکانی تر هەراسان بوو بوو، وەک ئەوەی بە دەنووکەکانییەوە پەلکێشم بکا، خەونەکەی ئەو بەیانییە بە باران تەڕبووەی ستۆکهۆلم گەمارۆدەدام. بە جەستەیەک لە وڕێنە بێدار بوومەوە. لەوێش بانگی مەلایەکانی ئەو مزگەوتانەی کە دەوروبەری ماڵەوەیان گەمارۆدابوو، لەناو بێدەنگی کازیوەدا دەنگیاندەدایەوە و تێکەڵاوی یەکتر دەبوون. کاتێک هەستامەوە، کات هێشتا زوو بوو بۆ بەڕێکەوتن بەرەو "ئیبراهیم خەلیل". رۆژەکانی پێشوو لەبەر بێداربوونەوەی سەر لە بەیانی بەدەم بانگدانی ئەو هەموو مزگەوتەوە، سەربانیم تەرککردبوو. بەڵام بە یادی خەوە خۆشەکانی رۆژگاری رابردوو و زارۆکایەتییەوە، دەمویست بە سەرخەوێکی سەربانی ماڵەکەمانەوە، ماڵئاوایی لە هەولێر بکەم، بخەوم. دایکم و خوشکەزایەکانم: هێرۆ، کافۆکە و چاوەڕێی، بەدەم زیندەخەویانەوە، دەیانگوت: "ئەتو لۆ هەستایەوە، ئەو مەلایانە دەنگیان خۆشە، ئەمە راهاتینە."

بانگی یەک لە دوای یەکی مەلایەکانی مزگەوت، نیگەرانی سەفەری ئەو ڕێگایە درێژەی کە دەبوو پاش کەمێک بیگرمەبەر، بە بیر هێنامەوە، خەوەکەیان بە تالانبردم.

"ئەی ئەستێرەکان لێرە لەم ئاسمانی تاراوگەیەدا،
پەنایەک وەرگرن.
مخابن ئەی یەستێرەکان، مخابن!

بەدیار ئەو سەردوولکانەی دایکم زارێ و خوشکم و کیژەکانییەوە، نەمتوانی بەو نانە تیرییەوە، دوا نانی بەیانی بخۆم. یەکێک لە جووتە کۆترەکەی سەر هێلانەی ناو کولانەکە دوای گمەیەک بەرەو سەفەری ئاسمان لە شەقەی باڵیدەدا. لەبەر دەرگای حەوشەی ماڵەوەدا، فرمێسکە میهرەبانەکانی دایکم و خوشکم و منداڵەکانی بەسەر روحمدا دەچۆڕانەوە و نیگایەکانیشم بەناو یادەوەرییمدا باڵیاندەگرت. هەولێر بە چاوی خەواڵووەوە چاوەڕوانی گەرما و ماشێنە شێتەکانی دەکرد و قەڵاتیش وەک سێبەرێکی بێدەنگ لەناو هەولێردا هەڵچوو بوو و بە چڕی لە بۆشاییەکانی ناخی منیان دەڕوانی.

منداڵەکانیش لە قوتابخانە دێنەوە و
لەبەردەم "منارەی چۆلی"دا، سروودی "ئەی رەقیب" بە گوێی مانگایەکی برسیدا دەچرپێنن.

هەندرێن و بەڕەڤان ئامێدی، هاوینی 2005
ئەم وێنەیەی پشت قەدی شاخەکە بەر دەرگای کۆنی باهدینانە بە هەڵکۆڵین دروستکراوە، کە دەستێک بەرجەستە دەکاتەوە

نیگایەکان بەدەم رێگاوە بەرەو دهۆکەوە، لە دەڤەرەکانی تاراوگەدا هەڵەتە دەبوون. لە چاوەڕوانی نەهاتنی بەڕەڤانی هاوڕێمدا، تەماشاکردنی ئاسایشەکانی دهۆک بێزاریاندەکردم. دواجار ناچار بووم رووبەڕوویان ببمەوە. بەدەم مشتومڕی نێوان من و ئاسایشی دهۆکەوە، بەڕەڤان دەرکەوت و ئاسایشەکانیش بە دڵنیابوون لە تێرۆریست نەبوونی من، بێکار لەسەر شەقامەکانی دهۆک مانەوە. بەڕەڤان بەرەو "ئیبراهیم خەلیل" و سەفەری وڵاتی دووەمی تاراوگە بە ماشێنەکەی هەڵیگرتم. لەوبەری "پردی دەلال"ەوە، بەدەم ماڵئاواییکردن لە بەڕەڤان، ئاوڕێکم لە رووباری "خاپور" دایەوە.

موسافیرەکان لەبەردەم ئەو کونەی، کە پاسەوانی بازگەکە لەمدیو دیوارەکەوە بە فیزەوە سەیری پاسەپۆرەتەکانیانی دەکرد، کۆببوونەوە و منیش بە جەستەیەک لە ژان بەناو هزرەکانی شاعیری پۆلۆنی برۆدسکیدا رۆدەچووم. برۆدسکی دەیگوت: ئاستەنگی نووسەر لە تاراوگەدا ئەوەیە، کە بە شێوەیەکی نەخۆشانە جەغت لەسەر " نیگایە مەزنەکان" دەکاتەوە. ئەو نیگایە مەزنانەش، مانای ئەو دوژمنانە دەگەیەنن کە لە دواجاردا پێکڕا بوون بە دژی نووسەر و تا سەر سنوورەکان راویاننا. کاتیش، وەک بەیادهاتنەوەکانی من بەسەر بڵێسەی هەتاوەکەدا، دادەڕما .

لەناو قووڵپی ئەو هزراندنانەوە ویستم بە واتەیەک لە بوونگەرایی، روانگەکەی برۆدسکی لەمەڕ تاروگە، ئاوەڵاتر بکەمەوە. کە ئاوڕم لە چیایەکان دایەوە، بە خۆم وت: سەرتاپای ژیان جۆرێکە لە کەڵەکەکردنی داستانەکان و دواجاریش مرۆڤ، بۆ ئەوەی لەبەرانبەر تاراوگەی بوون و چرپەکانی مەرگدا، شوێنپێیەکانی بەسەر شوێن پەرژ بکاتەوە؛ بەهایەک لە ژیان بچێنێت، هەوڵدەدا داستانەکەی بۆ خۆی و ئەویتر، بگێرێتەوە. کەواتە ئەوە زمانە، بۆ ئەوەی ژیان بلەرێنێتەوە، بەرۆکی یادەوەریی دەگرێ و داستانە چکۆڵە و جودایەکانی دەگێرێتەوە.

لێرەوە تێگەیشتم، کە پشکۆیەکانی یادەوەریی بە فرمێسکەکانی منەوە خامۆش نابنەوە. هەناسەی گوڵنارەکانی شوێنپێی، روحم فێنک ناکەنەوە: ئێرە بۆنی نامۆیی لێدێت و ئەوێش بۆنی سەهەندەیی. لەگەڵ هەر ئاوڕدانەوەیەک، نامۆیی نیگایەکانیان دەتەنیمەوە. ماڵ و پانتاییەکانی وڵات، ئەو شوێنە نەبوون کە من خەونم پێوەیان دەبینی. خەیاڵاندنی گەڕانەوە لەوێوە بۆ ئێرە، بە گومان و پرسیار گەمارۆیان دەدام.

لەگەڵ بەجێهێشتنی بازگەی "ئیبراهیم خەلیل" و سنووری کوردستان، کە سنوورێکیش نییە، لووتکەکانیش لە دوامەوە لەمدیو

غوباری هەتاوەوە لە راماندا دەبوورانەوە. شەپۆڵە وردیلەکانی "خاپور" بەدەم رەوتە مەلوولەکانیانەوە لەژێر هەتاوی ئەو نیوەڕۆیەدا دەدرەوشانەوە و، کۆچی نیگای تاراوگەی یادەوەریی لاویەتی و پاییزیی منیش، وەک دووڕییانێک لێکجودادەبوونەوە.

گوڵناریش هێورانە:
هەوەسی روانینە.

جەندرمەکانی ئەتاتورک، ناسکەنان لە گوندێکی لە خەوماودا هەڵدەگرن و لە سپێدەیەکدا بە بەرچاوی "ژەنگار"دا تاوسێک سەردەپرن.
خێرابە خاپور، خێرابە ... خێرا...!
ئەو خێڵە دیلانە نابەلەدن رێبەریان بکە.

سڵاو، ئەی تاراوگە، سڵاو...!
ماڵئاوا، ئەی تاراوگەی وڵات، ماڵئاوا...!

مانگی 8 و 9ی 2005 –هاوینی 2011

* To be or not to be: a terrorist

بۆ: Eleonora

سەفەرەکەم لە ئێستگە canterburg یەوە دەستپێکرد، کە دەکەوێتە باشووری رۆژئاوای ئینگلستان، لەوێدا بە خوێندنی زمانی ئینگلیزی وەرزی پاییزم بەسەر برد.

کاتێ پاسەکە بەرەو بەندەری Dover بەگڕکەوت، هزرەکانی منیش بەرەو هەبوونایەتیم بەجووڵە کەوتن: چ مانایەک دەگەیەنێ، کە وەک خوێندکارێکی فەلسەفە، دەتەوێ بۆ ئامانجی فەلسەفە، لەگەڵ چەشنە خوێندکارێک کە لە پێناوی بازرگانیدا دەیانەوێ زمانی بازاڕیکار فێربن، فێری زمانی ئینگلیزی ببیت؟

ئەو پرسیارە لە سەرچاوەیەکی ترەوە هەڵدەقووڵێت، کە بەستراونەتەوە بە گشت پرۆسەی هەبوونایەتیم: وەک کوردێک نزیکەی دوانزە ساڵم بە بەرهەڵستکاریی و پێشمەرگایەتی بەدژی رژێمێکی بکوژی وەک سەدام بەسەر برد. دواجار بەدەم زریانی هێرشی "ئەنفال"ەوە لە ناو هەوایەکی کیمیایی گەمارۆدراودا رووبەڕووی کۆچێکی لە وەسفکردن نەهاتوو بوومەوە، کە هەر ئەم "ئەنفال"ەیش بوو بزاقەکەمانی خنکاند.

ئەم کۆچە بەرەو وڵاتێکی بردم کە من نەمدەزانی چۆن رەتیبکەمەوە، وڵاتێک کە دوای نیشتنی باڵەفڕێیەکانەوە تێگەیشتم سوێدە. لەم وڵاتەدا بووم بە تەماشاکەری شەڕێکی ئاشتییانەی بێدەنگ کە دواتر بەرەو رووی شەڕی زمانێکی تازە و نۆرمەکانی کردمەوە، کە باڵادەستبوو لەم دەڤەرەدا. ئەم شەڕە لە بە کۆمەڵییە وەرچەرخاوەکەیەوە بۆ تاکایەتییەکەی، کە تۆ ئیتر بۆت نییە وەک بکوژێک شەڕی لەگەڵدا بکەی، بەڵکە تۆ دەبێ، لەم سوێدە تەنگەبەرەدا، هەوڵبدەی قبووڵت بکرێیت.

لە هەوڵی ئەو قبووڵکردنەدا لە هێکرا زانیم، کە هەر تەنیاز فێربوونی زمانێک بەس نییە، بەڵکە ئەم کارە پێویستی بە زمانێکی زیاتر هەیە، لەتەک شەڕی شارەزایی زمانەکاندا رووبەڕووی شەڕێکی سایکۆلۆژی بوومەوە، کە لەم زمانە و نۆرمەکانیدا سەرچاوەی

هەڵگرتبوو، کە هاوکات تەواوکەری یەکترن. دەستنیشانکردنی بەرپرسی یان جۆشدانی ئەم شەڕە سایکۆلۆژییەی کە ئاراستەی (ئەویدیتر) دەکرێ، زۆر سەختە.

2

لەژێر باری ئەو هەست و بیرکردنەوە نائامادانەوە بووم لە وێستگەی Dover لە پاسەکەدا دابەزیم و یەکسەر بەرەو مێزی رێپیشاندەری سەفەر چووم، تاوەکو بەرسقی ئەم پرسیارانەم بدرێتەوە:

-کەی پاسەکەی داهاتوو بۆ پاریس دەڕوات؟

ئەو ژنەی کە بە جلی کارمەندانەی لەپشت مێزە درێژەکەوە وەستابوو، بەدەموچاوێکی ساردەوە وتی:

- Go out and then go left!

بە هەنگاوێکی خێراوە لە دەموچاوە سارد و سڕەکەی دوور کەوتمەوە و بەرەو ئەو لایە رۆیشتم کە ئەو ژنە پێی گوتبووم، کەچی کتوپڕ کەوتمە ناو گەراجێکی پان و پۆڕ، لەوێدا دوو پیاو لێم بەدەرکەوتن و بەرەو رووم هاتن و گوتیان تۆ لێرە چی دەکەی؟ بەوە تاوانباریانکردم کە من هاتوومەتە شوێنێکی قەدەغەوە.

-ببورن، من نەمزانی ئێرە قەدەغەیە، ژنێکی کارمەند لە وێستگەکەدا منی بەرەو ئەو لایە نارد. کەچی وشەکانم بەدەم هەوایە بێدەنگەکەدا پەرتبوو، کاتێ هەردوو پیاوەکە بەڕوومدا هاواریانکرد:

-پاسەپۆرتت هەیە؟ پاسەکەتمان بدێ!

قسە بێ رێزەکانیان منیان تووڕە کرد، منیش وتم، هیچ هۆیەکی گرینگ نییە بۆئەوەی کە من ناچاربم پاسەپۆرتەکەتان نیشانبدەم، لێ وتیان دەبێ پاسەکەت ببینین، کێ دەڵێ تۆ Terrorist نیت. هاوکات بەدەم پشکنینی جانتاکەمەوە چاویان بڕیبووە جەستەم، هەروەک لەوە دڵنیا بن کە هەر ئێستا جەستەم دەتەقێتەوە. بۆئەوەی ترسی ئەو پیاوە ئینگلیزانە هێمن بکەمەوە، بەوە دڵنیامکردن کە گەر من Terroristبوومایە لەمێژبوو چەندان جار ئێوەم کوشتبوو.

هەردووکیان ناچاریان کردم پاسەکەمیان نیشانبدەم و جا تا لای کارمەندانی وێستگەکەوە بەدوام کەوتن، لەوێدا رزگارم بوو لە نیگایە گومانکارەکانیان.

3

پاسەکە لەگەڵ مندا، وەک مەلەوانێک بەرەو پاریس خۆی هەڵدایە سەر بازگەی Dover . هاودەم نیگایەکی هەژاو گەڕایەوە بۆ رووداوی ناو گەراجەکە، زریانی بیرکردنەوەکان نەیانتوانی رێگایەکانی هاندانێک بۆ ئەو مرۆڤە بدۆزنەوە کە بەخێرایی توانی بمکات بە تیرۆریست. ئەمڕۆ وشەی Terrorist لەسەر زاردا، هاوکات هەم هەرزان بووە و هەمیش پێکەنین هێنەر، کاتێ کە دەمەوێ بیر لەم وشەیە بکەمەوە سەرگێژ دەبم. لە رابردوودا بەناوهێنانی ئەم وشەیە شۆڕشگێڕانمان بەیاد دەهاتەوە، کەچی ئەمڕۆ بەسووکایەتییەوە هەمان ئەو کەسانە بە تیرۆریست ناو دەبەین! هەڵسەنگاندنەکان زەبری کوشندەیان لێدراوە و لنگەوقووچ بوونەتەوە: ئەمڕۆ تۆ بۆت نییە لە دژی ستەمکارێک، زەبروزەنگ بەکاربێنی یان بجەنگێی. ژیانی رۆژانەمان لەم درامایەدا تاوانبارکراوە، کە هەمەڕەنگییە بیرئامێزەکانی کاڵدەبێتەوە. ئەستەمە بیر لە گۆڕینی بونیادی دەسەڵات بکەینەوە، گەر لە ناو ئەو بونیاتی دەسەڵاتەدا هەست بە شادمانی و رازیبوون نەکەی، ئەوە ژیانی رۆژانەت دەبێتە پرۆسەی پرۆژەیەکی بێکۆتایی. لەم بەردەوامییە قورسەی ژیاندەدا دەبێ زوو یان درەنگ پەنا ببەیتە بەر دەروونناسێک تاکو هەست بە باشتربوونت بکەی و جا بچیتە ناو ئەو کۆمەڵگەیە و هەستی ئاگاییت بخنکێنی. گەر تۆ هەستدار بوویت ئەوە رێگای ژیانت بەرەو ئەو دیوارە چیمەنتۆ رێژانە دەبێتەوە، کە بۆ ئەو کەسانە هەڵچنراوە کە بە کەڵکی کۆمەڵگەی ئەمڕۆ و ستروکتورە سارد و داخراوەکەی نایێن.

لە سەفەری بەردەوامی ئەم دەقەدا ئەو ڕێگایانەی کە باسمانکرد زیاتر دەخوێنینەوە.

4

گەمارۆی هزر ناچاری کردم بچمەوە سەر ئەو پرسیارەی کە لەم بەیانییەدا لەگەڵ ڕۆیشتنی پاسەکە دەستپێکرد، بە مەلە بەسەر دەریاوە تا سەر کەناری فەڕەنسا و پاشان لەگەڵ سووڕانەوەی پێچکەی پاسەکە بەسەر شەقامەکانەوە بەردەوام بوو، کە بەرەو پاریسی دەبردین. من بەرلەوە، لە ناو داخی لەکەدارکردنی تیرۆریستی ئاوی ژەهراوی ئەم زەمەنە کلۆڵەدا نقووم بووبووم، نەک لە ناو شەپۆلی هێمنی عەشقدا. من نیازم وابوو کە بەسەر سەفەری دەریاوە کتێبە هاوسەفەرەکەم بخوێنمەوە. بەڵام چۆن بتوانم بیرکردنەوە تیرۆریستەکانم سەبارەت بەو پۆلیسە تیرۆریستە فریو بدەم کە مۆری تیرۆریست داخیکردم و رووبەڕووی بارێکی هیچگەرایی ناوەکی کردمەوە.

منی تیرۆریست، بەدەم سەفەری وڵاتێکی ترەوە دەچێ کە سەرگەردانە لە ناو جوانناسی، مرۆڤایەتی، کە دواجار ویستوومە پۆلیسێکی تیرۆریستی نێودەوڵەتان لە ناو گەراجێکی شاری Dover ی سەر دەریا بکوژم .

5

لەماوەی مانەوەم لە پاریسدا خەیاڵم بە دەوری کەسانێکی وەک: بۆدلێر، رامبۆ، ژان دارک و چەند شاعیرێکی وەک ڤالێری، سان ژۆن پێرس، هێنری میشۆ و چەندانی تر دەخولایەوە. ئەو ناوە خۆشەویستانە لەگەڵ چەند رووناکبیرێکی فەڕەنسی وەک: رۆلان بارت، دولۆز، سیمۆن دی بڤوار، سارتەر، دێریدا و فۆکۆ.... تێکەڵاو دەبوون، کە لەماوەی چەند

دەقیقەیەکدا دەمتوانی لە خودی پاریسدا لەگەڵ ئەوانەدا گفتوگۆ بکەم. پاریس نەک هەر تەنیا شارێکی تیرۆریستانە نەبوو، بەڵکە جۆرە شوێنێکی رۆشنبیریی بوو کە چەندان دیالۆگی ئیدیالی بەخۆوە دەگرت. تەرزە دیالۆگێک کە من لەمێژبوو، بەرلەوەی ئێستا کە هاتووم لێرە لە پاریس ئەو دیالۆگە بکەم، لەگەڵ ئەو ناوە ناوبراوەکانم هەمبووە.

ئەم ناوانە بوون، سەرچاوەی خاکی من، ئەوانە بوون منیان فێرکرد: بیری رۆژئاوا، دەسەڵاتی رۆژئاوا، دەوڵەت و بیرۆکراتی رۆژئاوا بناسم. دواجار ئەو رووناکبیرانە بوون کە فێریانکردم: رووناکبیرێکی راستەقینە و ئۆرگینال چ دەگەیەنێ.

روحی ئەو رووناکبیرانە بوو کە بووە هۆی بناغەی ئیدیالی کردنەوەی "ئینستۆتی کوردی" لە پاریس. لە ماوەی ساڵانی 1970دا رووناکبیرانی پاریس یەکەم رووناکبیرانی رۆژئاوا بوون کە ئاوڕیان لە کولتووری کوردی دایەوە. هەر ئەمەش بوو کە وایکرد کۆرسی خوێندنی زانستگە بدەن بە خوێندکارانی کورد- کە مخابن ئێستا ئەو ئینستۆتە، بەشێک لەبەر بێتوانایی بەڕێوەبەر و خوێندکارەکانی، خۆی وەک هەر ئەو هەموو کۆڕ و کۆمەڵە کوردییە زۆر و بێ بەرهەمانەی رۆژئاوا دەنوێنێ. تەنانەت نیوەی ئەو کوردانەی کە ئەو ئینستۆتە بەڕێوە دەبەن، کوردیی نازانن. خوێندکارانی کورد دەتوانن لەو ئینستۆتەدا زۆر لایەنی وەک: ئەدەب، ئەنترۆپۆلۆژی، زمان و کۆمەڵناسی، کوردناسی، بخوێنن، هەتا کورد بەخۆی ناسنامەی کولتووری خۆی بە رۆژئاوا بناسێنێ، کەچی تائێستا بەرهەمەکان لە دووبارەکردنەوەی گەڕۆکە کۆنەکان تێنەپەڕیوون، وێڕای لێبووردن لەو بەرهەمانەی کە من لە ناو خودی ئەو ئینستۆتە نەمدیون. یەکێک لەو سیاسەتمەدارانەی کە یارمەتی بەردەوامی ئەو ئینستۆتە دەدات، خاتوو دانێل میترانە. بەگوێرەی بیرەوەریی و سەرگوزەشتەکانی دانێل میترانەوە، کێشەی کورد هۆکارێک بوو بۆ دەردەسەری نێوان خۆیی و فەرەنسۆ میتران.

پێچەوانەی دانێل میتران، مارگەرێت تاتچەر و تۆنی بلێرە لە ئینگلستاندا. بەهۆی سیاسەتی لیبرال و کۆنپارێزی مارگەرێت تاتچەر- بلێر لە ئینگلستاندا، pkk قەدەغەکرا. دواجار تورکیای "ستەمگەری دیموکراسی" بۆ ئینگلستان لە مەسەلەی کورد سوودمەندترە. چونکی (یان رەنگە هۆیەکەی ئەوەبی)، کە تورکیا یەکێکە لە ستەمگەرترین و تیرۆریسترین وڵاتانی خۆرهەڵات.

لەلایەکی ترەوە ئینگلستان خۆی بە یەکێک لەو وڵاتە گەورانە دەزانێ کە دەیەوێ شەڕ لە دژی تیرۆریزمدا بکات، کەچی راستییەکەی خۆی لە یەکێک لە تیرۆریسترین وڵات گێل دەکات، کە تورکیایە، کە زیاتر لە هەشتا ساڵە سیستەماتیکانە کورد، ئەرمەن، سریانەکان قڕ دەکات.

وڵاتی ئینگلستان بە سیاسەتە لیبرالەکەی، بۆ ئامانجی ئابووریی و سیاسیی، زۆر بەئاسانی وڵاتێکی بکوژ و تیرۆریست هەڵدەبژێرێ، تا دیموکراسی گەشەبسێنێ. نەتەوەی کورد لە تورکیادا بە ژیانی خۆیەوە لەپێناو مافی رەوای خۆی خۆی خەبات دەکات، کەچی بە تیرۆریست ناونووسدەکرێت! ئۆی چۆن دەکرێ کە زیاتر لە دوانزە ملیۆن کورد لە تورکیادا بۆماوەی هەشتا ساڵ لە زمانەکەی قەدەغە دەکرێ، دواجاریش بە Terrorist ناو ببرێت؟ !

6

لە ئێوارەیەکی تاریکی هەینیدا، کە لەژێر چرا چکۆڵە تیرێژ ئاسایەکانی هەتاو دەدرەوشایەوە، پاریسم جێهێشت، تاوەکو بەیانی داهاتوو لە ئینگلستاندا بێدارببمەوە و وەڕەسی بۆنی روحی رامبۆ، سارتەر، دولۆزو.... بکەم کە لە کۆڵانەکانی پاریسدا بە دیمانەیان گەیشتم. بۆ گەڕانەوەم سواری پاسەکە بووم و بەڕێکەوتین.

لە پاریسدا بەئاسانی توانیم ئەو مرۆڤانە ببینم، کە بتوانین باسی ئەدەب و هونەر بکەین. لێ لە شاری Canterburg ی ئینگلستاندا دەتوانم بڵێم کە من نەمتوانی کەسێک بناسم بۆ گفتوگۆکردن بگونجێ.

لە پاریسدا مرۆڤەکان لە بەیانییەوە بگرە تا دەگاتە ئێوارە شەڕاب دەخۆنەوە، لەگەڵ ئەمەشدا تووشی ئەو چەشنە سەرخۆشانە نەبووم کە خەڵک بێزار بکەن بە هەراوهۆریا. کەچی لە Canterburg و تەنانەت لەخودی لەندەنیش هەرگیز نەمتوانی لەگەڵ مرۆڤەکاندا هەست بەو ئارامی و هۆگرییە بکەم. خەڵکی Canterburg ، بە لەندەنیشەوە لە رۆژانی پشوودا دەخۆنەوە تا تەواو مەستدەبن، بۆئەوەی ئارامی بەدەستبهێنن و بتوانن لە پەیوەندییەکانیاندا ئاسایی بن. هەروا هەوڵدەدەن بە رێگەی خواردنەوە ئەو توڕەییەی ناوەوەیان دەرببڕن. بۆیە تۆ لە ئێوارانی رۆژی پشوودا کە دەچیتە ناو شار دەبێ خۆت بۆ شەڕکردن ئامادە بکەی، کت و مت وەک ئەوەی تۆ بە ناوچەیەکی شەڕگردا بگوزەرێی. هەربۆیە لەم ماوەیەی کە لەو شارەدا ژیام، تووشی چەند شەڕێکی شەوانە بووم.

جیاوازییەکی تری نێوان ئەم دوو وڵاتە ئەوەیە کە لە پاریسدا ژنەکان بە رووخسارە ناسک و جلە جوانپۆشەکانیان هەستێکی مێینەییان پێ بەخشیم. شێوەی جلپۆشینیان لە خەیاڵێکی جوانناسییانەوە هەڵقووڵاوە، نەک مۆدە و رووتییەکی هەرزان. لێ زۆرینەی ژنانی شاری Canterburg مخابن جلی کارخانە سێکسییەکان دەپۆشن. زۆرینەی ژنانی ئینگلیز بە دەنگی بەرز دەدوێن و حەزیان لە پیاوی سێکسی و گەنجانەی دەوڵەمەندە. ژنانی ئەم شارە حەز ناکەن لەو پیاوانەی کە ناوەکییەکی سێکسی و گەنجانەی تۆکمەیان هەیە.

گەر بەلای ژنانی ئەم شارەوە، ئەو جۆرە جلپۆشینە واتەیەکی فێمینستی هەبێت، ئەوە ئەو چەشنە فێمینیزمە بۆ پیاوان بەگشتی دڵخۆشییە!

لێ، کاتێ مەسەلەی پیاوان دێتە گۆڕێ، ئەوە باسکردنی بێمانایە. چونکی ئەمڕۆ بەشێکی زۆر لە پیاوانی ئینگلیز بەگشتی دەتوانین بڵێین هیچ زانیارییەکییان سەبارەت بە: کۆمەڵگە، کولتووری ئەوانیتر یان باری سیاسی جیهانەوە نییە. هەرچەندە خەڵکی ئینگلیز کە

وڵاتەکەیان مێژوویەکی درێژی هەیە لە داگیرکردنی وڵاتنای تر و هەموو دونیاشیان تەنیوەتەوە، کەچی پیاوی ئینگلیز ئەمڕۆ، بەگشتی بێئاگایە لە خودی دۆخی ئابووری و سیاسی وڵاتەکەی خۆی، بەواتەیەکی تر، تەنیا ئامانجیان دەوڵەمەند بوونە. دواجار دەبێ جەغت لەسەر ئەوەش بکەمەوە، کە ئەمڕۆ دەتوانی باش و خراپ لە هەموو شوێنێک ببینێ، لێ ئەمە ئەزموونی منە. دەڵێم ئەوە ئەزموونی منە، نەک وێناندن و خەیاڵ، هەرچەندە زانستناسیی و روانگەی رۆژئاوا فێری کردین کە جیاوازییەکانی ئەم دنیایە وەک وێناندن "تێور" ببینین، نەک ئەزموون.

7

بەهەستێکی نائامادەییەوە لە ناو پاسەکە رۆنیشتبووم، لە هیکڕا شوفێرەکە گوتی ئەوە گەیشتینە شوێن کۆنترۆڵکردنی پاسەپۆرتی ئینگلیزیستان. منیش پاسەپۆرتەکەم دا بە دەستی پۆلیسەکە، کە بە چاوە بێتامەکانییەوە تەماشای دەکردم و گوتی:

-خەڵکی کام وڵاتی؟

-کوردستان، وەڵامی من بوو.

کەچی پۆلیسەکە بە دەنگێکی وروژێنەرانەوە پێی وتم:

-ئێ، خەڵکی تورکیای؟

منیش داوام لێکرد کە سەیری پاسەپۆرتەکەم بکات، گەر حەز دەکا بزانێت خەڵکی کوێم. کەچی لەبری ئەوە دەستیکرد بە روونکردنەوەی ئەوەی کە ئەو نازانێ کوردستان کەوتۆتە کوێ.

-پێم نیشانبدە کوردستان لەسەر نەخشە لە کوێیە، ئەرێ تۆ خەڵکی تورکیای؟ لەو قسانە بەردەوام بوو، دواجار پاش مشتومڕێکی دوور و درێژ پێم وت تۆ دەبێ فاشیست یان Terrorist بیت، وتم گەر تۆ یەکێک لەوانە نەبیت، ئەوها بێ رێزانە قسەت نەدەکرد.

-تۆ رێزت نییە، پرسیارەکانت زۆر دەبەنگانەیە...

پاش ئەو وشانە بە چاوێکی پڕ لە رقەوە تەماشای کردم و کاغەزێکی دامێ و گوتی:

-ئا لێرە ناسیۆنالیستەکەت بنووسە!

منیش نووسیم: کوردستان – سوێد و دامەوە دەستی.

جارێکی تریش دووبارەی کردەوە:

-پاسەپۆرتە کوردییەکەتم نیشانبدە!

منیش گوتم، گەر من بەلای تۆوە خەڵکی تورکیا بم، ئەوە دەبێ خۆشت خەڵکی فەڕەنسایت.

ئەوجا هاواریکرد:

-من فەڕەنسی نیم، فەر-ڕ-ە-نس-ی!

کاتێ وشەی فەڕەنسی دەگوت بە بێزەوەترین شێوە دەمی خواردەکردەوە. لەدوایدا بۆم روونکردنەوە، کە من پێویستیم بەهیچ پاسەپۆرتێک نییە، بەڵام چونکە ئێستا لە سوێددا دەژێم، بۆیە هەندێ جار لە کاتی ناچاریدا ئەم پاسەپۆرتە بە پۆلیسێکی دەبەنگی وەک تۆ نیشان دەدەم!

هاوکات چاوم بڕیە ئەو نەخشەیەی کە پێشتر پیشانیدام، پێم گوت ئەمە نەخشەیەکی ساختەیە، کە ئەو وەک پۆلیسێکی ئینگلیز دەبێ بزانێ کە ئەو وڵاتە کۆلۆنیالیستەکەی ئەو بوو کە کوردستانی دابەشکرد، پاش ئەو دابەشکردنە ئەو نەخشە بێمانایە دروستکرا.

کە ئاوڕمدایەوە دیتم کۆمەڵە پۆلیسێک لە دەوروبەرم کۆبوونەتەوە و بە چاوەکانیان هێرشم بۆ دێنن، هەروەک من کوردێکی Terroristبم. پۆلیسەکە پاسەپۆرتەکەی منی دایە دەست پۆلیسێکی مەدەنی و ئەویش منی بردە ژوورەکەی خۆی.

پۆلیسە مەدەنییەکە، بەر لە هەموو شتێک، گوتی من شێوازی قسەکردنی ئەو پۆلیسەم بەدڵ نەبوو، کە لەگەڵ تۆ بەکاریهێنا.

منیش گوتم:

-بۆ ئەو قسەیەت بە خودی پۆلیسەکە نەگوت؟

ئەویش بەشێوەیەکی بیرۆکراتی خۆی، گوتی کە ئێمە ئەرکمان جیاوازە.

بەهەمە حاڵ ئەو پۆلیسەی کە پاسەپۆرتەکەمی کۆپیکرد. پێم گوت دەمەوێ بزانم لە ناو ئەو هەموو خەڵکەدا بۆ منیان هەڵبژارد بۆ ئەم جۆرە کۆنترۆڵە، پۆلیسە مەدەنییەکە گوتی، هۆیەکەی ئەوەبوو کە من کورد بووم! هەروا PKK لە ئینگلیستاندا قەدەغەیە. چونکە کە ئەو پارتە کە هاتە ئێرە کێشە و گرفتیان بۆ ئێمە دروستکرد. منیش گوتم:

-من PKK نیم و پاسەپۆرتی سوێدیشم هەیە، پێت وایە دەبێ هەموو کورد PKK بێ؟

کاتێ رۆژئاوای سیاسی بیەوێ وێنەی گەلێک یان وڵاتێک زەقبکاتەوە، هەوڵدەدا تەواوی ئەو وڵاتەو خەڵکەکەی لەناو ئەو وێنە زەقکراوە سیخناخ بکات، ئەمەش هەمیشە پیشەی رۆژئاوا بووە. ئێستا پیاوی ئینگلیز بە چاوی تیرۆریست تەماشای کوردستان دەکات. کەچی گەر مورالێیان هەبووایە ئەو کات هەوڵیان دەدا پادداشتی ئەو تاوانەیان بە کورد دەدایەوە.. کە ئەو گوتانەم بە پۆلیسەکە دەگوت، لێم مۆڕ بووەوە، هەروەک تاوانباربم بە کوشتن، مامەڵەکەی ئەو هەستەی بە یاد هێنامەوە، کە جارێک بە ناچاری بە تورکیاوە سەفەرم بۆ کوردستان کرد.

کاتێ پۆلیسەکە داوا ئەدرێسی Canterburg و سوێدی لێکردم منیش گوتم کە داوای ئەدرێسم لێدەکەی پێت وایە پۆلیسێکی زۆرزانی.

-چۆن دەزانی ئەدرێسەکەم راستە؟ بە گاڵتەپێکردنەوە، پێم راگەیاند کە ئەو میتۆدە زۆر ناشیرینە کە بەکاریدێنێت، چونکی بەمجۆرە هەرگیز ناتوانێ بڕوام پێبهێنێت کە خۆی لە کەسێکی Terroristباشترە. لێ ئەو وشەکانی منی قووتدا و لەسەرەخۆ لێی پرسیم: بۆ هاتییە وڵاتی رۆژئاوا؟ بۆ دووپاتکردەوە کە هاتنی من بۆ رۆژئاوا خەتای یەکێکی وەک تۆی پۆلیس و وڵاتەکەی تۆیە، کە بە

چەکی کیمیایی و تازەترین چەک یارمەتی سەدام حسێنتاندا، دواجار گوتم:

-ئەوەی باسیدەکەم دەبێ تۆ باشی بزانی، چونکی تۆ پۆلیسێکی ئینگلیزی، تۆ دەبێ باش ئاگات لەو رووداو و کارەساتەی شاری هەڵەبجە بێت کە سەدام لە بەهاری 1988، بە جۆرە چەکێکی کیمیایی، لەوانە چەکی کیمیایی ئینگلیزەوە، پێنج هەزار کوردی قڕ کرد.

کەچی لەبری ئەوەی ئەو پۆلیسە مەدەنییە شەرمبکات، ، لێی پرسیم ئاخۆ پێشمەرگە "Gerilla" بوومە یان نا.

-من پێشمەرگە بووم! بە جەغتکردن وەڵامم دایەوە.

بەتوڕەییەوە گوتی هیچ کەست کوشتووە، منیش خێرا پرسیارەکەیم پڕکردەوە بەوەی کە من سەدان دەبەنگم کوشتووە کە دژی کورد بوون.

-من شانازی بەوە دەکەم گەر ئەو جۆرە دەبەنگانە بکوژم! بۆم دووپاتکردەوە.

پرسیارە گێلەکانی پۆلیسەکە درێژەی کێشاو دوای ئەو هەموو پرسیار و وەڵامە جا دەیەوێ بزانێ ئێستا دەمەوێ خەڵک بکوژم یان نا. بۆ وەڵامی ئەو پرسیارە گوتم، بەڵێ زۆر بەئاسانی دەتوانم ئەو پۆلیسە دەبەنگە بکوژم کە یەکەمجار پاسەپۆرتەکەی کۆنترۆلکردم، چونکی لە TERRORISTدەبەنگترە. تۆ دەزانی، ئێستا لە رۆژئاوادا تۆ بۆت رەوایە پیاوی دەبەنگ بکوژی. بەلای منەوە پیاوێکی دەبەنگ زۆر بەدترە لە تیرۆریستێک، چونکی دەبەنگی تیرۆریست بەرهەمدێنێ. لە راستیدا تەنیا دەبەنگەکان دەبنە پۆلیس!

-رەنگە تۆ بیستبت کە ناپلیۆن وتبووی: کاتێ ژنێک دەڕووخێ ،دەبێتە لەشفرۆش، هەرووها کاتێ پیاوێکیش دەڕووخێ، دەبێتە پۆلیس، بە بزەوە بە پۆلیسەکەم گوت. لە کۆتادا گوتم راستییەکەی من ئێستا پیربوومە و پێم ناکرێ خەڵک بکوژم.

لەماوەی ئەو کاتەی کە ئەم مشتومڕە لە ژووری پۆلیسە مەدەنییەکەدا بەردەوامبوو، دەمنادەم پۆلیسێک دەهاتە ژووریّ و لە پۆلیسەکە مەدەنییەکەی دەپرسی، کە کارەکەی باش دەڕوات. لە ئاکامدا پۆلیسە مەدەنیەکە پێی گوتم پێویست ناکات هەست بە ناڕەحەتی بکەم، چونکی من هیچ سەختییەکم نییە.

منیش لە وەڵامدا گوتم:

-من پێویستم بەوە نییە کە ناڕەحەت بم، لەبری ئەوەی من باش لە عەقلییەت و مامەڵەکردنت تێدەگەم، ئەمەش لەوەم دڵنیا دەکاتەوە کە تۆ بەو میتۆدە، نەک ناتوانی رێگە لە تیرۆریستان بگری، بەڵکە تیرۆریست دروست دەکەی.

-هیوادارم وەک پۆلیسێک کاتێکی خۆش بەسەربەری! بە گاڵتەجاڕییەوە ئەوەم پیّ گوت و لە دەرگاکەوە چوومە دەریّ.

8

لە زیندانە ئاساییەکەدا قووتارم بوو و بەپەلە بەرەو پاسەکە رێمکرد، کە بە داماوییەوە چاوەڕێی دەکردم. بۆ ناو پاسەکە سەرکەوتووم و بێدەنگییەک بە ناو پاسەکەهوە پەرتببوو. جا موسافیرەکان بەجۆرێک چاویان لیّ دەبڕیم وا وێدەچوو لەوە دڵنیان کە یەکێک بم لەو TERRORIST انەی، کە ئەمڕۆ پۆلیسەکانی رۆژئاوا بۆ گرتنیان تەواو سەرقاڵن و شارە گەورەکانی خۆرئاوایان شلەژاندووە.

پاسەکە بەڕێکەوت و موسافیرەکانیش لە خەودا رۆچوون، هاودەم چاوەکانی من بەمدیو شووشەی پەنجەرەکەوە رۆدەچوو. لە دەریّ، لەمدیو پەنجەرەکەی پاسەکەدا دڵۆپەکانی باران بۆ خوارەوە گینگڵیان دەدا و زەوییەکەش وێنەی تەقینەوەیەکی دەنواند و درەختەکانیش، وەک ئەندێشەی روحی من بە نێو تووناوتوونی شەوەکەوە، مەلەیان دەکرد.

ئەو سیاسەتە جیهانگیرییەی ئەمڕۆ دەیەوێ خۆی وەک سیستەمێکی ئابووری-سیاسی ئاوەڵا پیشانبدا، فرە کولتووریی، دیموکراسیی و مافی مرۆڤایەتی بناغەی خۆنواندنی ئەو سیاسەتەیە بۆ تەواوی مرۆڤەکان. لێ ئەو سیاسەتە بەدەستی خۆی بارودۆخێکی جیهانی دروستکرد کە تەواوی ئەو چەمکانە تێیدا دەکاتە رووکەش و بەستەڵۆک.

دەوڵەت دەتوانێ مرۆڤەکان رازیبکا، هەندێ جاریش بە باڵادەستییەکەیەوە دەتوانێ مرۆڤەکان جڵەوکێش بکات: تۆ وەک تاکە کەسێکی دەوڵەت لەناو ئەو دەوڵەتەدا هیچ مافێکت نییە، ناشتوانی لە دەرەوەی ئەو یاسایەی کە هەیەتی، هیچ چالاکییەک بکەیت: تۆ بۆت نییە لە پۆلیسێک بپرسی، بۆچی لەجیاتی ئەو شێوەیە، شێوەیەکی تر، یان بۆ ئەو یان ئەم رەفتارە پەیڕەو ناکەی. هەروا تۆ بۆت نییە بێجگە لەناو سنوورەکانی ئەو یاسایەدا، هیچ شتێکی تر بکەی. دەوڵەت بە رێگەی یاساکانییەوە خەڵک لەژێر رکێفی خۆیدا سنووردار دەکات. بناغەی ئەم جۆرە یاساڕێژییە، بۆ هزری رۆشنگەریی، پڕۆژەی مۆدێرنیتە: کانت"Kant" ، هۆبز "Hobbs" و لوک"Locke" ، هێگل "Hegel"دەگەڕێتەوە. لەو کاتەوە رووناکبیران ئەوەیان سەپاند، کە ئەگەر کەسێک ئەو کۆنتراکتەی کە لە نێوان کۆمەڵدا بڕیاردراوە جێبەجێ نەکرد، دەبێ سزا بدرێت. بێگومان ئەو "کۆنتراکتە بە کۆمەڵییە"، لە کتێبە ناسراوەکەی رۆسۆدا ریشەی کێشاوە .

ئەمڕۆ رۆژئاواییەکان لە گێژاوێکی سەختدا دەژین: کێشەی پەنابەران تادێ ئاڵۆزتر دەبێ و ناسیۆنالیستە راستڕەوەکانیش بەخێرایی گەشە دەسێنن، گرفتە کۆمەڵایەتیی و ئابوورییەکان بەربڵاوتر دەبنەوە، کە خەریکە ببێ بە شەڕێکی کیشوەریی ... هتد .

وێڕای ئەمانەش، رۆژەکانی ژیانمان جۆرێکە لە شەڕ و ململانێ: لە یاری فوتبۆڵەکانی نێوان دەوڵەتانەوە بگرە تا دەگاتە کێشە وڵاتە هەژار و دەوڵەمەندەکان، دەسەڵاتدارو بێدەسەڵاتەکان. ئەمڕۆ فوتبۆڵ هەر وەرزش نییە، بەڵکە شەڕێکی ناسۆنالیستی نێوان دەوڵەتانە،

ململانێی نێوان وڵاتەکان پێشبڕکێ نییە لەسەر پرسیارە ئابووریی و مرۆڤایەتییەکان. بەڵکە پێشبڕکێیەکی تەکنەلۆژییە .

هەندێ جار ئێمە وەک تاکەکەسێک وا دەزانین کە لە ژیانێکی ئازاد، دیموکراسیی و فرە کولتووری... دەژین و دەمانەوێ رۆژگارەکەمان بە باشی ببینین. پاش رۆژە دووبارەکانی کارکردن دەچینە بارەکان و بیرەیەک دەخۆینەوە و باسی خۆشی ژیان و کارەکانمان دەکەین. هاوکات لە بەشەکانی تری دنیادا، رۆژانە بە هۆی شەڕی فوتبۆڵی سەرکردەکانەوە چەندان منداڵ، پیر و خەڵکی بێتاوان دەکوژرێن.

خەڵکان بە فریوی پروپاگەندە هەرزانکردنەکان، دەکڕن و دەکڕن تاوەکو دڵخۆشبن. کەلوپەل مرۆڤەکان خۆشحاڵ دەکەن.

کەچی رۆژانە سەدان منداڵ لەبەر برسیەتی دەژاکێن، لە پایەی سەرکردە سیاسییەکانماندا کە دەیانەوێ دونیا ئازادتر بێ! ئەو بارودۆخە کۆمیدیانەیە کە وایکردووە ئەمڕۆ ئێمە لە شەڕێکی دیموکراسیدا بژین! ئەو زەمەنە، زەمەنی بکوژانی دەروونە، بۆیە دەمەوێ کەمێک پەردە لەسەر ئەم رووخسارە دووانەییەی خۆرئاوادا دابکەنم .

سیاسەتێکی لیبراڵ لەسەر شانۆیە لیبراڵەکەیدا، کە ئینگلستان نوێنەرایەتی دەکاو هاوکاتیش بووە بە سیاسەتی ئێستای رۆژئاوا، یاریدەکا. ئەو سیاسەتەش ناشیرینترین رووی فیکری سیاسی خۆرئاوایە. چونکی پڕوپاگەندە بۆ ئازادی تاکەکەسی دەکا و ئەو ئازادییەش لە بازاڕدا کۆتایی پێدەهێنێ. لە بەرانبەر ئەوەشدا تاکەکەس لە قسەکردندا بترازێ مافێکی تری نییە بۆ ناڕازی بوون لە یاساو سیستەمی ئەم سیاسەتەدا. چونکی تەنیا دەسەڵاتی لیبرال خۆی دەتوانێ شێوەی دەرەکی کێشەکانی سیاسیی، ئابووریی و کۆمەڵایەتی بگۆڕێت. بەکورتی بێجگە لە ریفۆرم و سازشکردن لە ئاستە جیاجیاکانی ئەم سیاسەتەدا، هیچی تر لە بەرنامەی سیاسی لیبرالدا نییە.

تاکە کەس لە کارو بوارەکانی کڕین و فرۆشتندا ئەو ئازادییە تاقیدەکاتەوە، کە دەسەڵات بەرهەمدێنێ. بەرهەمی ئەو سیاسەتە لیبرالە، بازاڕی سەرمایەدارییە، کە کەرەستەکانی تەکنەلۆژی رەهەندەکانی دیاریدەکات. سەرەنجامی پرۆسەی گەشەکردنی ئەو تەکنەلۆژییە، نەک تەنیا ناوەڕۆکی مرۆڤی کلۆڵکرد، بەڵکە بوونی مرۆڤی خستە ژێر رکێفی خۆیەوە. لەپاڵ ئەمەشدا ئێمە خۆرئاوایەکی ترمان هەیە، کە بە دژی، یان رووخسارێکی تری مرۆڤایەتییانەی خۆرئاوایە، ئەمەش: فەلسەفە، هونەرو داهێنانە کولتوورییەکانە... لەوێدا: دیکارت، سپینۆزا، مارکس، نیتشە، رامبۆ، پیکاسۆ، فانگۆگ، بۆدلێر، شەکسپیر، هۆلدرلین، مالارمێ...تاد هەیە.

هاوکات وێڕای رووخساری سیاسەتێکی بکوژو داب و نەریتێکی دۆگماتیکی جیاوازی قبووڵنەکردنیدا، رووخسارێکی تری خۆرهەڵاتمان هەیە: شیعر، هونەر، سۆفیگەری، سروشت و سۆزی کۆمەڵایەتییە.. تاد.

کەواتە، ئەو خاکەی کە دەتوانێ تۆوی هەردوو رووخساری رۆژئاواو خۆرهەڵات بپیتێنی (زاوزێ) بکات: شیعرییەتی فەلسەفە، فەلسەفەی شیعرییەتە، کە بە دەسەڵاتکردنیان، یان جڵەوکردنیان و کلۆڵکردنیان ئەستەمە. بە واتەیەکی روونتر، شیعرو فەلسەفە نە قبووڵی بە دۆگماکردن داکا و نە فێڵی مەبەستگراییش.

9

دواجار، کە گەیشتمە ناو ژوورەکەم لە پەڕگەی شاری **Canterburg** دا، سەفەری درێژی پاسەکەم کۆتایی هات. رامبۆ دیسان لەگەڵمدا کەوتە پەیڤین. رامبۆ زیاتر لە سەدو پەنجا ساڵ بەر لە ئێستا، رۆژگارەکەی خۆی، "زەمەنی پیاوکوژان" نووسیەوە، چونکی هەستیکرد کە تازەگریی رۆژئاوا وڵاتانی رۆژئاوا، یان دنیای رۆژئاوا بە دژی مرۆڤایەتی دەگات. ئەو منداڵە وایدەبینی کە رۆژئاوا بەو هەموو میتۆلۆژییەی کە بە رێگەی تازەگرییەکەیەوە دروستیکرد، ئەنجامێکی

ترسناک چاوەڕێی دەکات. ئەو ئایندەی کە رامبۆ هەستی پێدەکرد، ئەو ئەم رۆژگارەیە کە ئێمە ئێستا تێیدا دەژین. پیاوێکی وەک رامبۆ خاکی شیعرێکی وای داهێنا، کە خۆرهەڵات خۆرئاوای تێدا ئاوێتە و تێکەڵاو کرد. ئەو هەموو سنوورەکانی بەزاند، کە خۆرئاوا دروستیکردبوون. رامبۆ ئەو کارەی نەک هەر بە شیعر کرد، بەڵکە بە ژیانی زیندووانەی خۆشییەوە وەک شیعر کە خۆی ژیانیشە، سنوورەکانی سڕییەوە .

هێنری میللەر لەمەڕ رامبۆ، لە کتێبەکەی "The Time of the Assassins"دا دەڵێ: منداڵێکی سەرگەردان و سەهەندەی وەک رامبۆ لە ناخی هەستییدا بە رووی دنیادا هاواریکرد و بە گوێچکەیەوە هەژاندی .

لەم کۆنتێکستەدا دەکرێ خوێندنەوەی هایدیگەر ئامادە بێت، کە بەو بڕوایە گەیشت کە زەمەنەکەمان یەکێکە لە ئازاراویترین زەمەن. چونکی تەکنیک و تەکنەلۆژیی مرۆڤی دەستەپاچە کردووەو حکومڕانی زەمەن، ژیان و بوونمان دەکات .

ئێمە لەم سەردەمی تەکنەلۆژییەدا بووینە بە کەرەسە و ئامرازی تەکنیک، ئەمەش بۆ خۆی ژیانێکی لە ئازارکێشان دروست کردووە. لێ بە گوتەی هایدیگەر، لەوەش سامناکتر ئەوەیە، کە مرۆڤەکان هەست بەوە ناکەن کە لەناو ئەو ئازارەدا دەژین.

هایدیگەر دەیویست بڵێ، ئەو تەکنیکەی رۆژگار هەمان ئەو تەکنیکە نییە کە لە گرێکی کۆندا هەبوو، لەوێدا تەکنیک مانای داهێنان و یان دانایی و خوڵقاندنی دەگەیاند، کە مرۆڤ داهێنەری بوو. کەچی ئەمڕۆ تەکنیک مرۆڤ دەخولقێنێ و حوکمیشی بەسەر دەکات .

تەکنیک دەسەڵاتێکی گێژکەرە و بوونمان دیاریدەکات. سەرەنجامی ئەم تەکنەلۆژییە بوو بەوەی کە خۆرئاوا تەواوی دنیا بخاتە ژێر رکێفی خۆیەوە .

بۆیە ئەم زەمەنەی ئێمە لە زەمەنی رامبۆ و هایدیگەریش ئازاراویتر و بکوژترە، چونکی لە زەمەنی ئەمڕۆدا ناتوانین لە هەڕەشەی تەکنەلۆژییدا رزگار بین .

ئەمڕۆ تەکنەلۆژی دەتوانێ بە ئاسانی مرۆڤ قڕ بکات، ئێمە بزانین یان نەزانین ئەوە ئەنجامی ئەم ئێدۆلۆژییەیە کە ناتوانین TERRORISTو بە دژە تیرۆریزم لە یەکتری جیا بکەینەوە: ئەوەندە بەسە ئەگەر تۆ پاش ناوێکی موسڵمانانە یان خەڵکی خۆرهەڵات بیت، بە ئاسانی دەکرێیت بەتیر ۆریست. هەروا ئەمەش گرینگ نییە کە تۆ وەک کوردێک پێشتر یان ئێستا دژی رژێمە دیکتاتۆرەکان و فوندەمێنتالەکان بیت .

بەڵام خەڵکی رۆژئاوا، یان نوێنەرانی "دیموکراسی و بە دژە تیرۆریزم" لە خۆیان ناپرسن ئەوە، کێ بوو بەو هەموو چەک و تەکنەلۆژییەوە یارمەتی سەدامی دا! ئەوە کێ بوو کە یارمەتی بن لادنی دا تا ببێ بە تیرۆریست؟ ئەوەی کە ئەو هەموو تیرۆریستەی دروستکرد، یارمەتی ئابووریی و چەکییەکانی خۆرئاوای سیاسی بوو...

بەدرێژایی مێژوو رۆژئاوا سیاسەتی خۆی بەمجۆرە ناساندووە: وڵاتێکی دیکتاتۆر لە بەشەکانی تری دنیادا دروست دەکات، کە پێویستی بەو وڵاتە نەما ئەوە شانۆیەکی تر بۆ ئەو وڵاتە دروست دەکا، زۆر بەڕاشکاوی مۆری تیرۆریستی لێدەدا و گەلەکۆمەکیی لەسەر دەکات. ئەمەش یەکێکە لە بڵحترین سیاسەت کە خۆرئاوا خاوەنییەتی.

دواجار کە ئەو جۆرە سیاسەتە چاکەت و پانتۆڵی لیبراڵیزم لەبەر دەکات، دەبێتە تیرۆرترین سیاسەت.

10

ئەمڕۆ ئینگلستان پێویستی بە شکسپیرێکی تر هەیە، تاکۆ بتوانێ هاملێتێکی تر بنووسێ و لەوێدا پاڵەوانە سەرەکییەکەی ئەو شانۆیە، مۆنۆلۆگەکەی لەسەر **"To be or not to be: a terorrist"** بێت. شکسپیر

لە کاتی خۆیدا بە ڕێگەی بەرهەمەکانییەوە پرسیار لەسەر ئەو ئاستەنگانە دەکات کە پەیوەندی بەو مرۆڤە هەبوو، کە مۆدێرنیزم بەرهەمیهێنابوو، سومبولی ئەو هزرە "To be" بوو. لێ ئەمڕۆ ئەو شکسپیرە تازەیە دەبێ لەمەڕ ئەو پرسیار و سەختییانەی مرۆڤ بدوێ، کە لە داهاتوودا بە شکسپیری ئەم زەمەنەی ئێستا بناسرێتەوە. لەم زەمەنەدا کە هاملێتی ئەمڕۆ دەبێ ڕۆڵی زەمەنی تیرۆریستانە بگێڕێ و پرسیارە سەرەکییەکەی دەبێ ببێ بە **To be or not to be:a terorrist**لە شانۆی ئێستادا هاملێت دەبێ ڕۆڵێکی تری هەبێ: ڕۆڵێکی تیرۆریستی و بەدژە تیرۆریست داپۆشکراو بگێڕێ. تاکوو لە بوونەکەی پرسیاری: **To be or not to be: a terorrist** بکات، دەبێ بە هەردوو ڕۆڵەکەی ڕۆڵێکی دووڕووانە بە بوونایەتیمان بدات. ئەو چارەنووسە بوو وای لە هاملێتی شکسپیر کرد کە بە ناو هەموو گرفتەکانی بووندا ڕۆبچێ، تاکوو ئەو وەڵامە بدۆزێتەوە، کە چۆن بتوانێ هاوکات ڕۆڵی "باش"و "خراپ"، یان "شەڕ" و "خێر" بگێڕێت. لەسەردەمی شکسپیردا کێشەی نێوان بڕوادارانی مەسیحیی و مرۆڤی مۆدێرن، ئەو ململانێیەی نێوان "شەڕ" و "خێر"ەی هێنایە ئاراوە. دواجار ئەوەی کە هاملێتی بە کوشتندا مەسەلەی ململانێی ئەم "خێر"و "شەڕ"ە بوو.

11

ئەم نووسینە بۆ ئەوەبوو تاکوو بتوانم هەناسەیەکی مەست لە ناو ئەم زەمەنە بکوژەدا بکێشم، هاوکاتیش تاکوو بتوانم شیعرییەتێکی تیرۆریستانەی بێگوناح؛ بەختێک بە خۆم ببەخشم، ئەو بەختەی کە نوێنەری سیاسەتێکی کۆلۆنیالەی تیرۆریست کردمی بە.Terorrist .

گەر تۆ هەنووکە لەوە بەئاگا بیت و بیر لەو زەمەنە مردووە بێدەنگە بکەیتەوە و گومان لە تێڕوانینەکانی خۆت بکەی لە ناو ئەم سیاسەتە بکوژەدا، تۆ دەبێ، بتەوێ یان نەتەوێ، ئەم پرسیارە بەرەو ڕووی خۆتدا بکەیتەوە." To be or not to be: a terorrist" :

England ،Canterburg
28/11-5/12-2001

* ئەم دەقەم یەکەمجار، وەک ئەرکێک بۆ کۆرسە ئینگلیزییەکەم، بە زمانی ئینگلیزی نووسیوە، پاشان Eleonora ی هاوڕێم دەقە ئینگلیزییەکەی کردە سوێدی و لە گۆڤاری" لێکۆڵینەوەی کوردی/ "Kurdistan Studies، ژمارە 10،سوێد 2003، بڵاکراوەتەوە، کە سەنتەری لیکۆلینەوەی کوردستانی، بەسەر پەرشتی دکتۆر خالد یونس خالد، بە زمانی ئینگلیزی، کوردی، عەرەبی و ئینگلیزی بڵاودەبێتەوە. هەروا لە ئەنتۆلۆگییەک بەناوی: Perspektiv، لە ساڵ 2005، لە ستۆکهۆلم، کە تەرخان بوو بۆ ئەزموونی شەڕ، بە زمانی ئنگلیزی بڵاوکراوەتەوە. دواجاریش دەقە کوردییەکەی لە گۆڤاری "ئایندە" بڵاوکراوەتەوە.